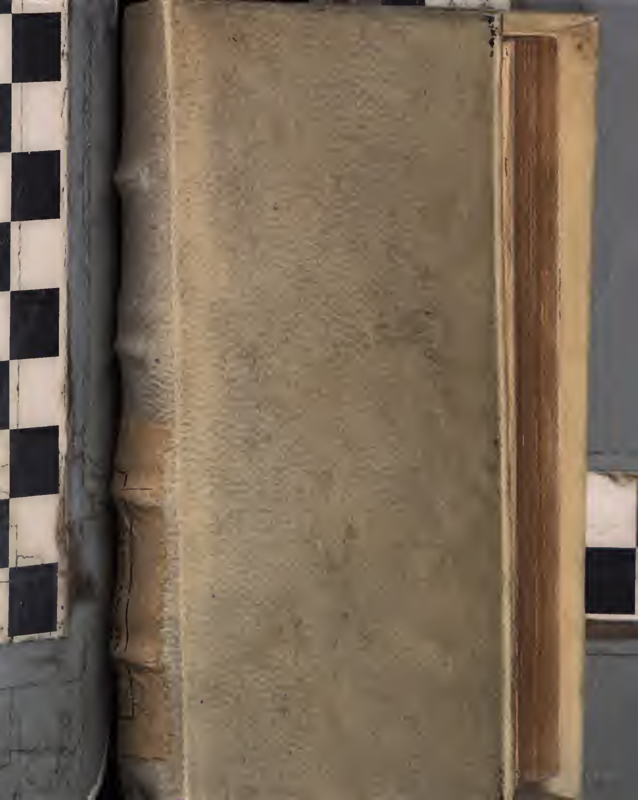

RESPU

Ex

ANDR. I
FI

POTE
ROM
L

Falso dudum
m

RAPHAEI
Commenta

Emanuel Chry
disciplinæ, E
facio IX *in Itali*
Venetijs deinde
in Concilium C
ctus, in eodem lo
ejus discipulo in
Ioannes Man
CVS(*sive* FLOCC
illius temporis el
solora schola, con
Ex ejus item l
&c. decessit Flor
Salutis M CCCC

IOANNES I
In Bibliotheca Chr
1530. (

DOMINICVS FL
libelli DE MAG
TIISQVE ROMA
LAE *adscripti.*

PAVLVS MELISSVS

Ad

IACOBVM SCECKIVM, Philologum, IAC. SCHECKII Philosophi nepotem.

Antiqitatum litteris operam dare,
Vt laude dignum est; sic vituperio haud levi,
Iacobe, quippiam recens amplectier
Tamquam vetustum. Tullij quæ nomine
In publicam auram falsa Consolatio
Exivit, atque in ipsa jam volumina
Irrepsit, agnoscasne Tullij ipsius?
Nequaquam, opinor; si sapis. Quisquis fuit
Qui scripsit, uxorem ille numquam habuit reor.
Sic & FENESTELLAE imputata perperam.
Quæ diligenter FLOCCVS *exaraverat*
DOMINICVS, *ac quidem hercle memoria patrum.*
Num cultor agri impune Constantinus est
Iam vindicatus? Hoc genus compluria
Temere oscitanti obtrusa prave obambulant.
Habere delectum utile est. Faxis secus,
Compensat impostura fraude gloriam.

A N-

PAVLVS MELISSVS

Ad

IACOBVM SCECKIVM Philologum, IAC. SCHECKII Philosophi nepotem.

Antiqitatum litteris operam dare,
Ut laude dignum est; sic vituperio haud levi,
Iacobe, quippiam recens amplectier
Tamquam vetustum. Tullii quae nomine
In publicam auram falsa Consolatio
Exivit, atque in ipsa jam volumina
Irrepsit, agnoscas ne Tullii ipsius?
Nequaquam, opinor; si sapis. Quisquis fuit
Qui scripsit, uxorem ille numquam habuit reor.
Sic & FENESTELLAE imputata perperam.
Quae diligenter FLOCCVS exaraverat
DOMINICVS, *ac quidem hercle memoria patrum.*
Num cultor agri impune Constantinus est
Iam vindicatus? Hoc genus compluria
Temere oscitanti obtrusa prave obambulant.
Habere delectum utile est. Faxis secus,
Compensat impostura fraude gloriam.

AN-

ANDR. DOM:
FLOR

POTES
ROMA

LIBER

Ad Brandem Card

PRAE

CVm per hos
vacarem, ut
gotio tererer
cum darem: atq; in
cupido, quantumcu
sem, si quid occasio
tare: oblatam matu
sorum historiæ scri
riose perlegi. Non
quæ ex rerum gestar
lumenta, quæ comm
tur. Est enim human
gistra historia, qua u
res natu prudentia
cellere facile possun
tate seriosæ historiæ
Igitur cum penes eo
sertores legerem, R
tuum mentio succu
tamen proposito ac
A

ctim ac leviter, ut vices earum ac potestates prorsus disiectas, non facile teneri posse, judicarem, si quæcunque occurrissent, quæ ad rem pertinere viderentur, carptim legerem, ac sub unius veluti corporis speciem undique collecta ponerem: non me, hercle, rem inutilem facturum, mente agitavi: Fieri autem solet, ut novi, ac non semper, ut par est, curiosi veterum monumentorum inquisitores, nudam quandam nullis ad rem intelligendam adjectis circumstantiis, Dictatorum, ac Tribunorum, aut Ædilium, aut cujuscunque Magistratus commemorationem incurrant, eosque, veluti in salebra hærentes, affigi, rei quidem, aut novitate, aut non satis plena recordatione offensos: quo in numero cum meipsum esse comperissem, mihi pariter, cæterisque, hac haud multarum operarum susceptione consulere institui. Feci ergo prout ingenioli mei tulit mediocritas, commentariorumque facultas obsecuta est, & ut quæque ad quamlibet Potestatem pertinere visa sunt, ita cuique adscripsi, temporumque rationem, quoad conjectura licuit, prisca posterioribus anteponens, observavi. Ad P. tuam scripta misi, nemini me plura, aut potiora, debere ratus, quam ei qui amplissimi viri, cui me prorsus voveram, vicem atque

exem-

ctim ac leviter, ut vices earum ac potestates prorsus disjectas, non facile teneri posse, judicarem, si quæcunque occurrissent, quæ ad rem pertinere viderentur, carptim legerem, ac sub unius veluti corporis speciem undique collecta ponerem: non me, hercle, rem inutilem facturum, mente agitavi: Fieri autem solet, ut novi, ac non semper, ut par est, curiosi veterum monumentorum inquisitores, nudam quandam nullis ad rem intelligendam adjectis circumstantiis, Dictatorum, ac Tribunorum, aut Ædilium, aut cujuscunque Magistratus commemorationem incurrant, eosque, veluti in salebra hæremes, affigi, rei quidem, aut novitate, aut non satis plena recordatione offensos: quo in numero cum meipsum esse comperissem, mihi pariter, cæterisque, hac haud multarum operarum susceptione consulere institui. Feci ergo prout ingenioli mei tulit mediocritas, commentariorumque facultas obsecuta est, & ut quæque ad quamlibet Potestatem pertinere visa sunt, ita cuique adscripsi, temporumque rationem, quoad conjectura licuit, prisca posterioribus anteponens, observavi. Ad P. tuam scripta misi, nemini me plura, aut potiora, debere ratus, quam ei qui amplissimi viri, cui me prorsus voveram, vicem atque exem-

exemplar obtinere existimatur. Nam si animorum conjunctio atque unitas id efficit, ut & absentes adsint, & egentes abundent, &, ut ait Cicero, mortui vivant, nullum profecto omnium mortalium, ipsum præter te, ex hac vera singularique animorum unitate, contingere mihi potuisse arbitror. Neque hoc ipsum cuiquam difficile creditu fore videbitur, universis mortalibus summam tuam benevolentiam liquido perspicientibus. Quis igitur jam admiretur, si meas omnes curas, studia, cogitationesque, in unam P. tuam contulerim, quæ potius tuo hæreditario jure, quam nostra opera, aut liberalitate, tibi vendicare videaris. Ad Paternitatis vero tuæ cognitionem, horum nihil pertinere, nemo ambigit, quandoquidem tecum agitur, quem & studiorum humanitatis, totiusq; divini humanique juris peritissimum, sciunt omnes, & hujus ætatis facile principem. Itaque tibi, ut ista ipse videres, probe omnia tenenti, nihil quicquam attinebat, me vero decebat, ut officio erga te meo satisfacerem. Vt enim plurimorum, etiam inopum, plerunque munuscula, quorum minime omnes indigemus, libentissime accipimus, quod illorum quidem, minime vero nostra, interesse arbitremur, quoque illorum humanitatem,

ac erga nos liberalitatem experiamur, neve inhumani agrestesve esse videamur: Ita etsi hæc officiola nostra parum, aut nihil emolumenti ad P. tuam afferant, magnopere tamen mea interesse censeo, in P.tuam aliquo pacto beneficum esse, atque liberalem. Ea tamen ratione potissimum nostra hæc munuscula quam minime Paternitati tuæ ingrata esse debent, quod à nobis ipsis, non vero à fortuna nostra manare, perinde ut cætera videantur. Suscipies ergo hæc, P. præstantissime, ea ad te potissimum ratione collata, ut honoris ac reverentiæ in P.tuam nostræ monumentum, non autem emolumentum allatura censeas. Rem ergo ipsam jamdudum considerans, natûra ac ratione rerum introductum esse observavi, ut potioribus semper ea quæ sunt humiliora, magisque imbecilla, obsequantur, utpote existimare videantur, salutem suam eorum in præsidio repositam esse, qui viribus, quique consilio excellerent. Quamobrem eos semper tauros armenta sequi cernimus, qui robore ac ferocia cæteris longe antestare videntur. Quod & in apibus quidem cernere perspicuum: quæ & corporis animique viribus ampliorem, & squammis illustriorem conspicatę, illi cedunt, illi obsequuntur, illum verentur, atque in

omni

ac erga nos liberalitatem experiamur neve inhumani agrestesve esse videamur: Ita etsi hæc officiola nostra parum, aut nihil emolumenti ad P. tuam afferant, magnopere tamen mea interesse censeo, in P. tuam aliquo pacto beneficum esse, atque liberalem. Ea tamen ratione potissimum nostra hæc munuscula quam minime Paternitati tuæ ingrata esse debent, quod à nobis ipsis, non verò à fortuna nostra manare, perinde ut cætera videantur. Suscipies ergo hæc, P. præstantissime, ea ad te potissimum ratione collata, ut honoris ac reverentiæ in P. tuam nostræ monumentum, non autem emolumentum allatura censeas. Rem ergo ipsam jamdudum considerans, natura ac ratione rerum introductum esse observavi, ut potioribus semper ea quæ sunt humiliora, magisque imbecilla, obsequantur, utpote existimare videantur, salutem suam eorum in præsidio repositam esse, qui viribus, quique consilio excellerent. Quamobrem eos semper tauros armenta sequi cernimus, qui robore ac ferocia cæteris longe antestare videntur. Quod & in apibus quidem cernere perspicuum: quæ & corporis animique viribus ampliorem, & squamis illustriorem conspicatę, illi cedunt, illi obsequuntur, illum verentur, atque in omni

omni quidem prosequuntur discrimine. Illo tandem incolumi, vires animique ad prælia infracti, eodem occiso, passi, palantesque effunduntur: quibus quis non vestigia aliqua mentis, consiliique inesse arbitretur? Cæterum cum ab initio humanum genus neque legibus, neque institutis, neque ullius imperio regeretur, sed passim per agros ritu pecudum vagaretur, humanæ gentes nactę plerosque, ut fit, elegantioris ingenii, ac præstantioris naturæ viros, quorum oratione prudentiaque allectæ, & delinitæ, è specubus atque arborum libris, ad tecta tiguriaque molienda compulsæ, civilesque societates ineundas, quibus humanæ conditioni bene consuleretur, venerari illos, imperioque dignos judicare cœperunt: quod sane plerique Poëtarum meminisse volentes, suavi mulcentis lyræ cantu, quosdam, ut Amphiona, & Orpheum, sylvas saxaque secum traxisse sequacia, cecinerunt. Quocirca noster Horatius:

Sylvestres (inquit) *homines, sacer, interpresque deorum,*
Cædibus, & victu fædo deterruit Orpheus;
Dictus ob hoc lenire tigreis, rapidosque leones.

Felicia profecto ea secula appellarim, quibus (non dico res cum essent inter mortales universę communes) non potentiores,

res, (cum nemini milites ac satellites essent) cæterum meliores eloquentioresque duntaxat Potestate fungerentur: quorum sola eminens virtus, & oratio præstantior, quæ cæteris imperitarent, digna fore crederentur. Ex quo id eveniebat, ut eatenus duntaxat posse hi sibi persuaderent, quatenus decere ipsos per justitiam integritatemque animadverterent, neque suarum partium esse arbitrarentur, quod non & decori, & communi usui consonum ducerent. Quos sane homines ea tempestate Posidonius putabat fuisse sapientes; sequebantur enim naturam optimam vivendi ducem, cujus ope si quædam insita innataque virtutum semina prosequeremur, ad beatam nos prope vitam ipsa perducerent. Eos tandem Magistratus jure gentium institutos, jura moresque civitatum excepêre: ex quo factum, ut alii plurium, alii paucioruum, nonnulli unius arbitrio regantur. Hinc Lacedæmone Ephori, Romæ Consules, alibi Priores Rempublicam gubernant, qui cum munera gerunt, ex privatis, publicę personæ nuncupantur. Romanis legibus cautum est: ut omnes Potestatem obtinentes, quo plus apud eos majestatis esset, sacrosancti appellarentur: ut si quis quempiam in Magistratu violasset, religio judicaretur, quanquam minores

res, (cum nemini milites ac satellites essent) cæterum meliores eloquentioresque duntaxat Potestate fungerentur: quorum sola eminens virtus, & oratio præstantior, quæ cæteris imperitarent, digna fore crederentur. Ex quo id eveniebat, ut eatenus duntaxat posse hi sibi persuaderent, quatenus decere ipsos per justitiam integritatemque animadverterent, neque suarum partium esse arbitrarentur, quod non & decori, & communi usui consonum ducerent. Quos sane homines ea tempestate Posidonius putabat fuisse sapientes; sequebantur enim naturam optimam vivendi ducem, cujus ope si quædam insita innataque virtutum semina prosequeremur, ad beatam nos prope vitam ipsa perducerent. Eos tandem Magistratus jure gentium institutos, jura moresque civitatum excepére: ex quo factum, ut alii plurium, alii pauciorum, nonnulli unius arbitrio regantur. Hinc Lacedæmone Ephori, Romæ Consules, alibi Priores Rempublicam gubernant, qui cum munera gerunt, ex privatis, publicæ personæ nuncupantur. Romanis legibus cautum est: ut omnes Potestatem obtinentes, quo plus apud eos majestatis esset, sacrosancti appellarétur: ut si quis quempiam in Magistratu violasset, religio judicaretur, quanquam minores

nores

nores Magistratus, qui vocationem præhensionemque non habent, ut Quæstor, Ædilis, à privato in jus vocare ad Prætorem fas fuit. Quo jure M. Levinius Ædilis in jus ad Prætorem ductus est. Tantumque ei ordini tribui voluêre, ut naturali necessitudini publica Magistratuum jura longe præponerent. Q. Fabius Maximus ad Quintum filium consulare imperium gerentem, legatus est missus, qui cum Consuli filio in via occurrisset, de equo non descendit: cum lictor reverentia motus, id patriæ auctoritati propriæque amplitudini dari impune crederet, filius lictorem vocavit, &, ut patrem de equo descendere juberet, imperavit: pater, collaudato filio, imperio paruit, neque, inquit, mi fili, hoc feci, quia, quod summo deberetur imperio, contemnerem, cæterum uti experirer, an scires Consulem agere. Publicam ergo necessitudinem, privata potiorem esse, satis constat, etsi plerumque concedit naturali vinculo publica auctoritas. Ad Taurum philosophum Athenis ob celebritatem nominis, Cretæ provinciæ Præsidem, ac cum eo patrem Præsidis visum venisse dicuntur: Taurumq; in limine ædis sedentem, cum plerisque sectatoribus suis, improvisum offendisse, philosophum Præsidis patrem ad simul seden-

ſedendum invitaſſe, patrem vero Præſidis, quin illum potius, qui Magiſtratus populi Romani eſſet, ſedere juberet, reſpondiſſe: inſtitiſſe tamen Taurum, uti ſederet tantiſper pater Præſidis, dum allata fuiſſet altera ſella filio, diſceptaſſentq; cui nam decentius eo in officio eſſet concedendum, interea ea de re ſermonem habuiſſe: duo eſſe officiorum genera, unum quod publice, alterum quod privatim exhiberetur, collegiſſe: in his quæ publica eſſent, filium, dum in magiſtratu eſſet, ſine controverſia præferendum eſſe: in familiaribus autem conviviis, in funeribus liberorum, in ſponſalitiis eorundem, cæteriſque officiis id genus, publica quidem, naturalia inter jura, quieſcere. Adhibebit ergo Magiſtratum ſortitus omnem diligentiam, ut non modo injunctæ auctoritatis fines tueatur, ſed ut propria dignitate majeſtatem commiſſæ illi poteſtati accreſcat: neve adeo ſe in adeundo facilem præbeat, poteſtatique ſuæ ſubjectos adeo ſibi familiares faciat, ut Magiſtratus proinde contemptibilis exoriatur. Contra adeo faſtum & inſolentiam evitet, ne quem reum à peroratione propriæ cauſæ deterreat. In litibus vero excutiendis, caveat, ne vel iracundia adverſus reos incandeat, aut calamitoſorum precibus illachrimetur: id enim cum in-

conſtantis

ſedendum invitaſſe, patrem vero Præſidis, quin illum potius, qui Magiſtratus populi Romani eſſet, ſedere juberet, reſpondiſſe: inſtitiſſe tamen Taurum, uti ſederet tantiſper pater Præſidis, dum allata fuiſſet altera ſella filio, diſceptaſſentq; cui nam decentius eo in officio eſſet concedendum, interea ea de re ſermonem habuiſſe: duo eſſe officiorum genera, unum quod publice, alterum quod privatim exhiberetur, collegiſſe: in his quæ publica eſſent, filium, dum in magiſtratu eſſet, ſine controverſia præferendum eſſe: in familiaribus autem conviviis, in funeribus liberorum, in ſponſalitiis eorundem, cæteriſque officiis id genus, publica quidem, naturalia inter jura, quieſcere. Adhibebit ergo *Magiſtratum* ſortitus omnem diligentiam, ut non modo injunctæ auctoritatis fines tueatur, ſed ut propria dignitate majeſtatem commiſſæ illi poteſtati accreſcat: neve adeo ſe in adeundo facilem præbeat, poteſtatique ſuæ ſubjectos adeo ſibi familiares faciat, ut Magiſtratus proinde contemptibilis exoriatur. Contra adeo faſtum & inſolentiam evitet, ne quem reum à peroratione propriæ cauſæ deterreat. In litibus vero excutiendis, caveat, ne vel iracundia adverſus reos incandeat, aut calamitoſorum precibus illachrimetur: id enim cum in-

conſtantis

conſtantis hominis eſt, tum magnopere animi ſui motum, quorſum evadat in medium ponentis: vultus enim habitudo, ac ſpecies, ipſum, ut dixi, animi motum & affectum manifeſte arguit. Proinde, juſtitiæ, qua nihil debet apud ipſum eſſe conſtantius, ſcrupulum quendam injicit. Majores Romanorum tantam in conſervanda imperii ſui majeſtate diligentiam adhibuerunt, ut ne Græcis quidem, aut Barbaris, niſi Latine reſponſa darent, quo Latinæ linguæ honos venerabilior apud omnes gentes diffunderetur. Quorſum hæc tandem? Quia eo maxime Magiſtratui parebimus, quo penes illum plus majeſtatis animadvertemus. Sunt enim aut viventium legum inſtar, aut earũ quę ſcriptę, aut non ſcriptæ ſunt, diligentes adminiſtratores. Sed quis profecto non omnibus debet legibus morem gerere? quippe quæ, niſi ſanctæ & honeſtæ ſint, non ſunt appellandæ leges. Inde vero plurimum uſui ſunt Magiſtratus, quod leges in civitate eſſe parum ſit, niſi ſint per quos earum diſpoſitiones, inſtitutaque ſerventur. Oportet ergo, qui Magiſtratus ſummos gerunt, quoniam ſunt interpretes ac conditores legum, ſapientes eſſe: totius enim divini, humanique juris adminiſtri ſunt, utiliumque, atque honeſtorum, à ſuis contrariis

trariis diligentes excussores: Leges enim quæ de divinis humanisque negotiis consultant, à sapientibus, ut Mose, Solone, ac Lycurgo ortæ sunt: neque equidem injuria, rite enim imperare alteri nemo potest, nisi imperare sibi, cohibere iracundiam, refrenare libidinem, cupiditates omnes infringere, didicerit primum. Quam quidem mentem, ac conditionem soli sapienti assignandam existimo. Quod sane animadvertens Aristoteles in iis libris quos Ethicorum inscripsit. Magistratum virum ostendere asserit, quasi singulari quadam virtute atque integritate præditos exigat, quos cum dignitate & auctoritate aliquo in Magistratu versari oportet. Hoc si ætati nostræ concederetur, ut solis Potestatibus optimis viris uteremur, res hominum profecto sese melius haberent, nec quotidie humana divinis simul confundi ac misceri videremus. Primis illis, quibus hujuscemodi prærogativam contigisse dixi, eo fortasse feliciores, quo exquisitiora, atque eruditiora, quam illi, secula nacti fuissemus. Sed ne scrupulosam, nimisq; arduam rem requirere videar, si Potestatem obtinentes universos sapientes exigam, quos fingi, quam reperiri, facilius sit, satis superque humanis rebus consultum putem, si vel viris bonis cujusmodi communis vita
utitur,

trariis diligentes excussores: Leges e
nim quæ de divinis humanisque negoti
consultant, à sapientibus, ut Mose, Solo
ne, ac Lycurgo ortæ sunt: neque equidem
injuria, rite enim imperare alteri nem
potest, nisi imperare sibi, cohibere ira
cundiam, refrenare libidinem, cupidita
tes omnes infringere, didicerit primum.
Quam quidem mentem, ac conditio
nem soli sapienti assignandam existimo
Quod sane animadvertens Aristoteles i
iis libris quos Ethicorum inscripsit Ma
gistratum virum ostendere asserit, qui
singulari quadam virtute atque integri
tate præditos exigat, quos cum dignitate
& auctoritate aliquo in Magistratu ver
sari oportet. Hoc si ætati nostræ conce
deretur, ut solis Potestatibus optimis vi
ris uteremur, res hominum profecto se
melius haberent, nec quotidie humana
divinis simul confundi ac misceri videre
mus. Primis illis, quibus hujuscemodi
prærogativam contigisse dixi, eo fortasse
feliciores, quo exquisitiora, atque erudi
tiora, quam illi, secula nacti fuissemus. Sed
ne scrupulosam, nimisq; arduam rem re
quirere videar, si Potestatem obtinentes
universos sapientes exigam, quos fingi,
quam reperiri, facilius sit, satis superque
humanis rebus consultum putem, si vel
viris bonis cujusmodi communis vita
utitur,

utitur, ac sæpe usa est, pro Potestatibus uteremur. Id vero, quod dixi, haud facile sapientes viros reperiri posse, qui Magistratus obirent, prisci latores legum mente agitantes, instituêre, ut quamlibet Potestatem inituri, rempublicam, quam in manibus haberent, salvam fore satisdarent, ne minoris respublica momenti, quam pupillare patrimonium fore censeretur: Quod etiam hac ætate viventium moribus comprobari cernitur, ut à plerisque fidejussores, à nonnullis jusjurandum, rempublicam salvam fore, exigantur. Si quid aut per dolum, aut alias sordes, in Magistratu ipsi admiserint, majores tandem Magistratus officio perfuncti, minores vero & in ipsa Potestate, apud Prætorem conveniuntur: quoque magis liceret reipublicæ bonis viris pro Magistratibus uti, lege Iulia de ambitu eos damnandos censuerunt, qui aut prece, aut pretio, aut qualibet humana gratia, ad Magistratus irrepsissent M. etiam Catonem Senatui persuasisse ferunt, uti omnes Consules designati, judicii exactam excussionem, tametsi nemo accusator comparuisset, subirent: quominus, nullo invento accusatore, lex de ambitu circumveniretur. Neq; per errorem aut imprudentiam, in magistratu admissum,

impune

impune esse voluerunt, sed causæ, litisve, quâ de agitur, æstimatione plectendos esse censuerunt. Sed ubi de Potestatibus agere institui, non est rei ipsius prætermittenda definitio. Est autem Potestas, facultas à populo, sive à principe publice data, juris dicundi, & æquitatis statuendæ, in eos qui cuique ditioni suppositi sunt. Dictum vero Magistratum, Varro ait, à Magistro populi: is autem est Dictator: reliqui autem, quod minores quam hi Magistri, Magistratus: eadem figura, qua ab alba albatus; dicuntur. Potestatis vero nomen, quoniam à se est, latius, antiquiusque est: &, si vera est Varronis denominatio, ante Magistrum populi, id est, Dictatorem non, Magistratus, sed Potestates appellabantur: eam etiam ob rem Gracchanus quispiam, cujus præter nomen aliud non teneo, cum de Magistratibus scripsisset, librum ipsum De Potestatibus inscripsit. Qua sane ratione Commentariolos nostros De Potestatibus inscribi congruentius visum est, quod sub ea appellatione & Sacerdotia, & priores Dictatore Magistratus, facile contineantur. Sunt autem Potestatum Romanarum nonnullæ species, de quibus singulatim, à Sacerdotibus, utpote dignioribus, instituentes, videamus.

CAP.

impune esse voluerunt, sed causæ, litis
qua de agitur, æstimatione plectend
esse censuerunt. Sed ubi de Potestatib
agere institui, non est rei ipsius præ
mittenda definitio. Est autem Potest
facultas à populo, sive à principe pub
ce data, juris dicundi, & æquitatis
tuendæ, in eos qui cuique ditioni supp
siti sunt. Dictum vero Magistratum, Va
ro ait, à Magistro populi: is autem est D
ctator: reliqui autem, quod minor
quam hi Magistri, Magistratus: eadem
gura, qua ab alba albatus; dicuntur. Pot
statis vero nomen, quoniam à se est, p
tius, antiquiusque est: &, si vera est Va
ronis denominatio, ante Magistrum p
puli, id est, Dictatorem non, Magistratu
sed Potestates appellabantur: eam etiam
ob rem Gracchanus quispiam, cujus pr
ter nomen aliud non teneo, cum de M
gistratibus scripsisset, librum ipsum D
Potestatibus inscripsit, Qua sane ratio
Commentariolos nostros De Potestat
bus inscribi congruentius visum est, quo
sub ea appellatione & Sacerdotia, & pr
res Dictatore Magistratus, facile con
neantur. Sunt autem Potestatum Rom
narum nonnullæ species, de quibus si
gulatim, à Sacerdotibus, utpote digni
ribus, instituentes, videamus.

CA

CAP. I.

De Lupercis, Sacerdotibus Fauni.

Omnium Deorum, quos vetus Romanorum superstitio excoluit, primum Pani Lycæo, seu Faunum illum, seu potius Sylvanum vocari placet, per Lupercos rem divinam Lupercalesque ludos fecisse, apud vetustatis assertores constat. Ea siquidem sacrorum genera ab Evandro rege qui, ab Arcadia profugus, in eum locum venerat, quo tandem Romanæ præfuit arci, ad nostros primum delata, ac celebrata fuisse feruntur. Hunc Pana nudos pastores; quorum tunc præcipuum numen fuit, ac demum etiam Lupercos, summos viros venerari, mos fuit, loraque pro manibus ferre, quibus obvios quosque cæderent, larvisque tectas facies portare. Cur autem nudi hunc deum colerent, pleraque è curriculo vetustatis ad nos usque delapsa referuntur. Sive enim quod ipsi deo, qui nudus fingitur, sive celeritati eo pacto longe aptior, nudos etiam habere ministros placeat: sive quod Arcades omnium populorum, qui Græciam coluerunt, longe vetustissimi, feris adhuc similem vitam sylvis ac montibus agentes, legis expertes, artisq;, primo hunc deum venerati patrium cultum

tum

tum avitoſque nudos habitus ſignantes referre voluerunt, haud ſatis conſtat. Nonnulli vero Omphalem uxorem Herculis ab hoc Fauno viſam, ac per ardorem libidinis concupitam, aſſerunt. Forte enim per ſylvas & amœna nemorum, æſtus levandi cauſa, una cum dilectiſſima conjuge Hercules vagabatur. Videt ergo elegantiſſimam forma mulierem ab altæ rupis ſpecula ſenex deus, ergo illorum veſtigia, eminus licet, obſervare inſtitit. Illi antrũ per ſylvas ducendæ nocti aptiſſimum petunt. Interea mulier, dum quieſcendi tempus advenit, pellem leonis, Herculis ritu, de more aptat humeris, clava etiam illius de manu aſſumpta. Tali habitu præditam ſomnus aggreditur, erant autem duo parati conjugibus lecti, eo quod poſtridie Libero patri rem divinam facturi erant, ſeorſum cubituris. Noctu ergo Sylvanus fallendi cuſtodis occaſionem nactus, clam thalamum ingreditur, primoq; congreſſu fortunatus futurus, puellæ thorum tenet, manuque tentans, ut noctu fit, horridum leonis tegmen invenit. Ratus ergo cubare ibi Herculem, ad aliud cubile ire pergit, quod cum ſenſiſſet mollibus ſtratum puellaribuſque delitiis aptius, ſtragula veſte ſenſim amota, dum libidinea ardens manu palparet Herculem, vix dum hirti

corporis

tum avitosque nudos habitus signan
referre voluerunt, haud satis cons
Nonnulli vero Omphalem uxorem He
culis ab hoc Fauno visam, ac per ard
rem libidinis concupitam, asserunt. In
te enim per sylvas & amœna nemoru
æstus levandi causa, una cum dilectissi
conjuge Hercules vagabatur. Videt erg
elegantissimam forma mulierem ab a
tæ rupis specula senex deus, ergo illoru
vestigia, eminus licet, observare insti
Illi antrū per sylvas ducendæ nocti apti
simum petunt. Interea mulier, dum
quiescendi tempus advenit, pellem leo
nis, Herculis ritu, de more aptat hume
ris, clava etiam illius de manu assumpta
Tali habitu præditam somnus aggredi
tur, erant autem duo parati conjugib
lecti, eo quod postridie Libero patri re
divinam facturi erant, seorsum cubitu
ris. Noctu ergo Sylvanus fallendi custo
dis occasionem nactus, clam thalamum
ingreditur, primoq; congressu fortuna
tus futurus, puellæ thorum tenet, mani
que tentans, ut noctu fit, horridum leo
nis tegmen invenit. Ratus ergo cubare
ibi Herculem, ad aliud cubile ire pergit,
quod cum sensisset mollibus stratum
puellaribusque deliriis aptius, stragula ve
ste sensim amota, dum libidinea ardens
manu palparet Herculem, vix dum hirti
corpori

corporis horrorem hauserat, experrectus Hercules, manu rejectū, toto antro fusum jaculat, quo pro strepitu somno puella discusso, lumina accendit. Lumine ergo Sylvano prodito, nudos, ac semiruptos vix attollens humo humeros, in sylvas detrusus est: ea ergo ratione perpetuo execratis vestibus, quibus tam turpiter lusus esset, easdem suis à sacris procul abfore, constituit. Plerique huiusce rei caussam assignant, quod, Romulo eadem sacra celebrante, medioque Solis ardore corpus de more exercente, cum nunciatum fuisset, latrones prædas agere, ita ut erat, nudus accurrerit, comprehensisque prædatoribus, pecora abacta redemerit. Ejus facinoris, quod nudus gesserat, perpetuum argumentum, corporum ea sacra celebrantium, nuditatem esse placuit. Vtcunque se res habuerit, in tempora tamen usque C. Iulii Cæsaris, hujuscemodi observationem pervenisse, constat. Ea enim sacra, cum sedens Cæsar dictator spectaret, atque inter eos, qui solemnia celebrabant, curreret M. Antonius, is qui postea triumvir fuit, ajunt, lauream coronam, cui diadema annexum esset, capiti Cæsaris imponere, conatum fuisse, quod cum Cæsar moto capite rejecisset, statuæ ipsius cunctis frementibus imposuisse. De nomine vero

Lupercalium non etiam satis conuenit. Plerisque enim inditum hoc nomen, quod huius invocatione lupi à stabulis arcerentur, visum est. Alii templum ipsum, in quo hic deus colitur, Lupercal vocant, quocirca noster Virgilius: (*Æneid* 8.)

Et gelida (inquit) *monstrat sub rupe*
Lupercal.

Eique loco à lupa Romuli nutrice, quod eo in loco Romulum & Remum parvulos educare, reperta sit, factum nomen Lupercalis putant. Nec desunt, qui à Lycæo Arcadiæ monte, ubi præcipue ea superstitio præviguit, (quando quod nos lupum, illi λύκον vocant) Lupercal ipsum cognominatum arbitrentur. Præcipuam vero huic deo dicatisque ei sacerdotibus venerationem, ea ex parte tributam ferunt, quod quæ mulieres ex suis viris vel concipere, vel conceptos fœtus edere nequirent, ad Lupercos confugiebant. Quæ ubi loris ex tergore hirci sectis nudos humeros cæsæ fuissent, è vestigio gravidæ, aut effœtæ, efficiebantur. Hæc solemnia quinto decimo die Cal. Februarias celebrari, ut Ovidius in Fastorum Libris (*lib. 2.*) refert, moris fuit. De Lupercis hæc habui, quæ dicerem, de Potitiis & Pinariis videamus.

Lupercalium non etiam ſatis conuen
Pleriſque enim inditum hoc nom
quod huius invocatione lupi à ſtabu
arcerentur, viſum eſt. Alii templ
ipſum, in quo hic deus colitur, Luper
vocant, quocirca noſter Virgilius: (*Æ*-
neid 8.)

Et gelida (inquit) *monſtrat ſub ru*
Lupercal.

Eique loco à lupa Romuli nutrice, qu
eo in loco Romulum & Remum pa
vulos educare, reperta ſit, factum n
men Lupercalis putant. Nec deſunt, q
à Lycæo Arcadiæ monte, ubi præcip
ea ſuperſtitio præviguit, (quando qu
nos lupum, illi λύκον vocant) Luper
ipſum cognominatum arbitrentur. Pr
cipuam vero huic deo dicatiſque ei
cerdotibus venerationem, ea ex par
tributam ferunt, quod quæ mulieres
ſuis viris vel concipere, vel concept
fœtus edere nequirent, ad Lupercos co
fugiebant. Quæ ubi loris ex tergore hi
ſectis nudos humeros cæſæ fuiſſent, è v
ſtigio gravidæ, aut effœtæ, efficiebant
Hæc ſolemnia quinto decimo die C
Februarias celebrari, ut Ovidius in F
ſtorum Libris (*lib.* 2.) refert, moris fu
De Lupercis hæc habui, quæ dicerem,
Potitiis & Pinariis videamus.

CA

C

De Potitijs, e
bu.

EAdem tempe
tenente, Her
empto, per eader
armenta abegiſ
cum prope Tybe
armentum agen
bido reficeret bo
feſſus procubuiſ
boque gravatum
cus paſtor, loci ac
ptus pulchritudi
tere inſtituit; ac, r
do in ſpeluncam
eo quærentem do
ſus eximium qu
caudis in ſpelunca
cules ad primam
tus, cum greger
partemque abeſſe
rexit ad proximan
veſtigia ferrent, q
ſa videt, nec in pa
fuſus atque incert
ſto agere porro ar
de cum actæ bove
ſiderium relictaru

inclusarum ex spelunca boum vox Herculem convertit. Quem cum vadentem ad speluncam Cacus vi prohibere conatus esset, ictus clava, fidem pastorum nequicquam invocans, morte occubuit. Evander, qui tum temporis ea, ex Peloponneso profugus, auctoritate magis quam imperio regebat loca, venerabilis vir miraculo literarum, rei novæ inter rudes artium homines, venerabilior divinitate credita matris Carmentæ, quam fatiloquam ante Sibyllæ in Italiam adventum miratę hæ gentes fuerant, cócursu pastorum trepidantium, circa advenam manifestæ cædis reum excitus, postquam facinus, facinorisque causam audivit, habitum formamque viri aliquanto ampliorem augustioremque humana intuens, rogitat qui vir esset. Vbi nomen, patremque, ac patriam audivit: Iove nate Hercules, salve, inquit; te mihi mater, veridica interpres deûm, aucturum cælestium numerum cecinit, tibique aram hîc dicatum iri, quam opulentissima olim in terris gens Maximam vocet, tuoq; ritu colat. Dextra Hercules data, accipere se omen, impleturumque fata, ara condita, ac dicata, ait. Ibi tum primum bove eximia capta de grege, sacrum Potitiis, ac Pinariis, quæ tum familiæ maxime inclytæ ea tenebant loca, dedit. Ac tum forte

ita

inclusarum ex spelunca boum vox Herculem convertit. Quem cum vadentem ad speluncam Cacus vi prohibere conatus esset, ictus clava, fidem pastorum nequicquam invocans, morte occubuit. Evander, qui tum temporis ea, ex Peloponneso profugus, auctoritate magis quam imperio regebat loca, venerabilis vir miraculo literarum, rei novæ inter rudes artium homines, venerabilior divinitate credita matris Carmentæ, quam fatiloquam ante Sibyllæ in Italiam adventum miratę hæ gentes fuerant, cōcursu pastorum trepidantium, circa advenam manifestæ cædis reum excitus, postquam facinus, facinorisque causam audivit, habitum formamque viri aliquanto ampliorem augustioremque humana intuens, rogitat qui vir esset. Vbi nomen, patremque, ac patriam audivit: Iove nate Hercules, salve, inquit; te mihi mater, veridica interpres deûm, aucturum cælestium numerum cecinit, tibique aram hic dicatum iri, quam opulentissima olim in terris gens Maximam vocet, tuoq; ritu colat. Dextra Hercules data, accipere se omen, impleturumque fata, ara condita ac dicata, ait. Ibi tum primum bove eximia capta de grege, sacrum Potitiis, & Pinariis, quæ eum familiæ maxime inclytæ ea tenebant loca, dedit. Ac tum fors

ita

ita evenit, ut Po
ad tempus præst
rentur. Pinarii, c
venirent dapem
sit, donec Pinari
solennibus vescer
dro edocti, anti
his sacris præfu
servis publicis sol
Potitiorum ac Pi
interiit. Id enim
esset censor, effeci
ob idque ira deor
nibus orbatus es
de Sacerdotio Fr
sono etiam ratior
deamus.

C A

De Fratribus
La

FRatres arvales,
veteres coluisse
traditum est. Huju
mulum ipsum, pare
extitisse, reperio. N
tia, nutrix Romu
stum in vulgus fa
grandem pecuniar
decimque liberis q

morte amisisset, Romulum in demortui locum adoptionis jure suscepit, & decedens tandem populum Romanum instituit hæredem. Cuius liberalitatis regiæque affinitatis memor populus Romanus mulieris nomen in fastis retulit, liberos Fratres aruales à ferendo, & ab arvis appellavit. Ex quo tempore sacerdotium mansit Fratrum arvalium, hique duodecim numero fuisse dicuntur, eique sacerdotio insigne tribuit albas insulas, & spiceam coronam. His paucis de Fratrum arvalium sacerdotio libatis, de Auguribus nonnihil inspiciamus.

CAP. IV.

De Auguribus divinæ mentis internunciys.

EOdem fere tempore & disciplina & religio augurandi ex Ethruscis, penes quos ea disciplina præcipua ac longe peculiaris fuit, ad Romanos commigravit. Virum enim quempiam, cuius nomen vetustate obsolevisse Naso poëta ait, (*Fastor. 2.*) asyli (ut reor) alliciente inductione, exulem ex Ethruria Romam venisse perhibent. Cujus opera Romulum, Remumque usos, cum de imponendo urbi nomine, una contenderent opinione deducor, quanquam M. Cicero in his

morte amisisset, Romulum in demo tui locum adoptionis jure suscepi & decedens tandem populum Romanum instituit hæredem. Cuius liberatatis regiæque affinitatis memor populus Romanus mulieris nomen in fasti retulit, liberos Fratres aruales à ferendo & ab arvis appellavit. Ex quo tempore sacerdotium mansit Fratrum arvalium hique duodecim numero fuisse dicuntur, eique sacerdotio insigne tribuit albas insulas, & spiceam coronam. His pauca de Fratrum arvalium sacerdotio libatis de Auguribus nonnihil inspiciamus.

CAP. IV.

De Auguribus divinæ mentis internunciis.

EOdem fere tempore & disciplina religio augurandi ex Ethruscis, per quos ea disciplina præcipua ac longe peculiaris fuit, ad Romanos commigravit. Virum enim quempiam, cuius nomen vetustate obsolevisse Naso post ait, (*Fastor.* 2.) asyli (ut reor) allicien inductione, exulem ex Ethruria Romam venisse perhibent. Cujus opera Romulum, Remumque usos, cum de imponendo urbi nomine, una contenderent opinione deducor, quanquam M. Cicero inh

in his libris quos
tione, (*lib.* 1.) et
istam ipsam augu
calluisse asserit. A
mulo successit ,
insigne constitut
augurandi, si un
edixero , eadem
ferri poterunt.
ex veterum mon
cemodi fuit obser
sive in editum q
gurandum ducel
dem, meridiem v
lævam sedens, b
vum, quem lituu
bi, prospectu in u
deos precatus, re
casum determina
lævas ad septentri
Signum, contra c
longissime ferun
tuo in lævam tr
put ejus, qui inau
catur: *Iupiter pat*
mam Pompilium,
Regem Romæ esse,
ac clara sint inter
peragit verbis aus
quibus missis, Nu
designatas lituo

cant) declaratus Rex descendit. Quam quidem declarandi seu inaugurandi Regis formulam, ad cætera quæque, ut dixi, trahi facile licet. Huic disciplinæ peritia Actii Navii auguris permultum fidei auctoritatisque accessit. Nam cum Priscus Tarquinius aliqua, præter majorum instituta, inaugurato mutare, pleraque etiam de novo condere pergeret, negare Actius Navius, inclytus ea tempestate augur, inauspicato ea fieri oportere. Quare ira regi mota, ludens artem (ut ferunt) agedum, inquit, divine tu, inaugura: fieri ne possit, quod ego nunc mente concipio. cum ille, in augurio rem expertus, fieri posse, dixisset: atqui hoc animo agitavi, inquit, te novacula cotem discissurum. Cape ergo hoc & perage, quod aves tuæ fieri posse portendunt. Tum illum incunctanter discidisse cotem ferunt, statuamque Actii Navii capite velato, quo in loco res acta est in comitio, in ipsis gradibus, ad lævam curiæ positam fuisse, cotemque eandem cum illa ipsa novacula in manibus, ut ejus rei etiam apud posteros monumentum existeret. Auguriis ergo sacerdotioque augurum, ut ait Livius (*lib.* 1.) itemque in libris de Divinatione Cicero, tantum auctoritatis venerationisque accessit, ut nihil domi forisque postea, nisi auspicato, gereretur: & ad

cant) declaratus Rex descendit. Quæ
quidem declarandi seu inaugurandi Re-
gis formulam, ad cætera quæque, ut di-
trahi facile licet. Huic disciplinæ præ-
tia Actii Navii auguris permultum ho-
auctoritatisque accessit. Nam cum Pri-
scus Tarquinius aliqua, præter majorum
instituta, inaugurato mutare, pleraq;
etiam de novo condere pergeret, nega-
Actius Navius, inclytus ea tempestate au-
gur, inauspicato ea fieri oportere. Qua
ira regi mota, ludens artem (ut ferunt
agedum, inquit, divine tu, inaugura: fa-
ne possit, quod ego nunc mente conci-
pio. cum ille, in augurio rem expertus, fie-
ri posse, dixisset: atqui hoc animo agitare,
inquit, te novacula cotem discissurum.
Cape ergo hoc & perage, quod aves tuæ
fieri posse portendunt. Tum illum in-
cunctanter discidisse cotem ferunt, sta-
tuamque Actii Navii capite velato, quo
in loco res acta est in comitio, in ipsis
gradibus, ad lævam curiæ positam fuisse
cotemque eandem cum illa ipsa novacu-
la in manibus, ut ejus rei etiam apud po-
steros monumentum existeret. Auguriis
ergo sacerdotioque augurum, ut ait Li-
vius (*lib.* 1.) itemque in libris de Divina-
tione Cicero, tantum auctoritatis ve-
nerationisque accessit, ut nihil domi fo-
risque postea, nisi auspicato, gereretur:
& ad

& ad viros sapien
marios quosque i
tur. Et cum Tiber
berii & Caii Grac
sularia habuisset
augures, rem in
Consules creatos
ineptos insanosqu
abiens in provinc
veridicos, non aut
esse, qui Consules p
tos dicerent. Nam
minisse se locū tal
rium præter majo
legisse. Quamobr
compulsi sunt. Vt
dini auctoritasq;, i
crevit, ut collegiu
tur. Nam cum ab
cœpisset, ex tribu
nensium, Tatiensi
tinuisset, cum mu
pari tantum num
men id fieret, qu
majorum consue
sunt. Tandem cur
norum partem su
nacta esset, per Tri
cerdotia quoque
aperiretur. Idq; po
riasq; seditiones ol

ſcilicet patritios, quinque ex plebe addicerentur. Factumque hoc fuit M. Valerio & Q. Apuleio conſulibus. His de Auguribus dictis, de Flaminibus videamus.

CAP. V.

De Flaminibus, rei divinæ perpetuo addictis.

FLaminem Dialem primus Numa Pompilius Romæ Rex creavit, cum antea Reges, Pontificum Regumque munera promiſcue obirent, ut de Priamo & Sichar. apud Virgilium cernimus, *Rex* (etiam) *Avius* (ut idem Poëta ait *Æneid.* 1. & 3) *Rex idem hominum Phœbique ſacerdos* fuit. Idque etiam à minoribus tandem, ut à C. Cæſare, divo Auguſto multiſque deinceps principibus, quos Pontificatus Maximi titulis inſignitos videmus, obſervatum eſt. Cæterum Numa plures in urbe, Romulo, quam ſibi ſimiles reges fore ratus, qui relicta religionis cura, bellorum potius negociis diſtinerentur, ſacerdotes quos appellavit Flamin[illegible] qui rei divinæ jugiter addicti eſſent, cultui Deorum alligavit. Flaminem unum Iovi, quem Dialem vocant, Marti unum, Quirino unum. Dictus autem Flamen Dialis eſt,

ſcilicet patritios, quinque ex plebe a
cerentur. Factumque hoc fuit M. V
lerio & Q. Apuleio conſulibus.
de Auguribus dictis, de Flaminibus
deamus.

CAP. V.

De Flaminibus, rei divinæ perpe-
tuo addictis.

FLaminem Dialem primus Numa Po
pilius Romæ Rex creavit, cum a
Reges, Pontificum Regumque mu
promiſcue obirent, ut de Priamo &
char. apud Virgilium cernimus, *Rex*
iam) *Avius* (ut idem Poëta ait *Æn*
1. & 3) *Rex idem hominum Phœb*
ſacerdos fuit. Idque etiam à minori
tandem, ut à C. Cæſare, divo Au
ſto multiſque deinceps principibus, q
Pontificatus Maximi titulis inſigni
videmus, obſervatum eſt. Cæteru
Numa plures in urbe, Romulo, qu
ſibi ſimiles reges fore ratus, qui reli
religionis cura, bellorum potius ne
ciis diſtinerentur, ſacerdotes quos app
lavit Flamin qui rei divinæ ju
ter addicti eſſent, cultui Deorum a
gavit. Flaminem unum Iovi, quem
Dialem vocant, Marti unum, Quirin
unum. Dictus autem Flamen Dialis e

at Varro ait, (2.
Latio capite vel
næ præcinctum
quaſi filamen ap
à Diove, quod e
Flamines ejus, c
corantur titulis.
tim, inſigni veſt
navit. Hic ſolus,
lib. 10. *cap.* 15.) all
ex eo quod maxi
immolationem
teat. Pleraque et
tributa eſſe Aulu
commentariis N
ptum reliquit. Ec
eſt religio. Item
quam eſt. Ignen
crum eſt, efferri ju
ædes ejus introie
& vincula per im
duci, atque inde
Nodum neque in
neque in alia par
ad verberandum
ſupplex decubuer
culum eſt. Capill
homo eſt, non de
nem incoctam,
neque tangere. Di
minare. Propagi

tentis non fuccidet. Pedes lecti, in quo cubat, luto tenui circumlitos esse oportet: & de eo lecto trinoctium non decubat: neque in eo lecto cubare aliquem fas est. Vnguium Dialis & capillorum segmina subter arborem felicem terra operiuntur: neque ad ejus lecti fulcrum capsam esse cum strue atque ferto fas est. Dialis quotidie festalis est: sine apice sub dio esse licitum non est, sub tecto utiliter etiam & à Pontificibus constitutum. Farinam fermento imbutam attingere fas non est. Neque tunicam intimam, nisi in locis tectis exuisse, sub cælo, tãquam, sub oculis Iovis, nudus ne sit, speculator enim desuper astat, qui nos diebus omnibus actusque nostros prospicit, à luce prima in vesperam. In convivio ejus haud quisquam nisi Rex sacrificulus, accumbit. Matrimonium Flaminis, nisi morte dirimi, non est jus. Locum, ubi bustum est, nunquam ingreditur. Sunt etiam nonnulla de jure Flaminicarum instituta, ut scribit Aulus Gellius, *(d. cap. 15.)* quæ, ne sim longior, omitto: etenim ea videri apud illum facile possunt. Hos Flamines, cum ab initio consecrantur, captos duci à patribus, velut ab hostibus, mos fuit. Totidem vero Flaminibus, quot deos colerent, usos Veteres, M. Varro in his libris, quos inscripsit De Origine linguæ

Latinæ,

tentis non fuccidet. Pedes lecti, in q cubat, luto tenui circumlitos esse opo tet: & de eo lecto trinoctium non dec bat: neque in eo lecto cubare aliquem fa est. Vnguium Dialis & capillorum s gmina fubter arborem felicem terra o periuntur: neque ad ejus lecti fulcru capsam esse cum strue atque ferto fas est Dialis quotidie festalis est: sine apice su dio esse licitum non est, sub tecto urb ter etiam & à Pontificibus constitutum Farinam fermento imbutam attinger fas non est. Neque tunicam intimam, ni si in locis tectis exuisse, sub cælo, táquam sub oculis Iovis, nudus ne sit, speculato enim desuper astat, qui nos diebus omni bus actusque nostros prospicit, à luce pri ma in vesperam. In convivio ejus hau quisquam nisi Rex facrificulus, accumbit Matrimonium Flaminis, nisi morte diri mi, non est jus. Locum, ubi bustum est, nunquam ingreditur. Sunt etiam non nulla de jure Flaminicarum instituta, ut fcribit Aulus Gellius, *(d.cap.15.)* quæ, ne sim longior, omitto: etenim ea videri apud illum facile possunt. Hos Flamines, cum ab initio consecrantur, captos duci à patribus, velut ab hostibus, mos fuit. Totidem vero Flaminibus, quot deos colerent, usos Veteres, M. Varro in his libris, quos inscripsit De Origine linguæ Latinæ,

Latinæ, testis est. Vt Dialem, Martialem, Quirinalem, Vulcanalem, Furvialem, & Falacrum: & præterea complures. Quin ut nostrorum inter Sacerdotum gradus nonnihil interest: ut Episcopum, Archiepiscopum, Patriarcham & Metropolitanum: ita apud illos Flaminum, Prothoflaminum & Archiflaminum, differentiam fuisse, idonei testes sunt. Sed de his satis. Iam nunc de Virginibus Vestæ videamus.

CAP. VI.

De Virginibus Vestæ.

VEstalis cultus originem, quemadmodum pleraq; alia, primus Numa Pompilius Romam intulit, etsi ejus initia usque adeo vetera sint, ut ex Trojanis ad Albanos, Ænea duce, longe antea commigraverint: cujus rei meminit noster Virgilius (*Æneid. lib. 2.*) his versibus:

Sic ait, & manibus vittas Vestamque potentem.
Æternumque adytis effert penetralibus ignem.

Deæ huic Vestæ, quam terram esse, eandemque deorum matrem volebant, perpetuo vigil ignis consecrari solebat. Ejus observationi ac cultui pleræque virgines

nes è primoribus patrum electæ, præfici; quarum negligentia, si forte sanctus ignis fuisset extinctus, flagris à Pontifice Maximo, cædi jubebantur, ut à P. Licinio Crasso Pont. Maximo, in eam, quæ negligentius ignem custodierat, Valerius in libro factorum ac dictorum memorabilium *(lib. 1. Tit. de servat. rel. cap. 8.)* scriptum reliquit. Incesti vero crimine damnatam, vivam suffodi institutum est. Virginem Vestalem, ut Labeo Antistius *(Apud Gell. lib. 1. cap. 12.)* scripsit, minorem quam annos sex, majorem quam annos decem natam, negaverunt, capi fas esse. Item, quæ non patrima sit, nec matrima, neque lingua debili, sensuve aurium diminuta, aliave, qua corporis labe, insignita sit. Item, cuius parentes, alter, ambove servitutem servierunt, aut in negocijs sordidis diversantur: eamve, cujus soror ad id sacerdotium lecta sit, excusationẽ mereri, ajunt. Item, cujus pater Flamen, vel Augur, aut Quindecemvir sacris faciũdis, aut qui Septemuir epulonum, aut Salius est. Sponsę quoq; Pontificis, & Regis sacrorum filiæ, vacatio, à Sacerdorio isto, tribui solet. Neque ejus legendam filiam, qui domicilium in Italia non haberet, constitutum est, ut Capito Atteius *(d cap. 12.)* scriptum reliquit: & excusandam e;us, qui liberos

nes è primoribus patrum electæ, præ
ci; quarum negligentia, si forte sancti
ignis fuisset extinctus, flagris à Pont
fice Maximo, cædi jubebantur, ut à l
Licinio Crasso Pont. Maximo, in ea
quæ negligentius ignem custodierat, V
lerius in libro factorum ac dictorum m
morabilium (*lib. 1. Tit. de servat. r
cap. 8.*) scriptum reliquit. Incesti ve
crimine damnatam, vivam suffodi inf
tutum est. Virginem Vestalem, ut Lab
Antistius (*Apud Gell. lib. 1. cap. 12.*) s
psit, minorem quam annos sex, maj
rem quam annos decem natam, neq
verunt, capi fas esse. Item, quæ non p
trima sit, nec matrima, neque lingua d
bili, sensuve aurium diminuta, aliave, q
corporis labe, insignita sit. Item, cuj
parentes, alter, ambove servitutem s
vierunt, aut in negocijs sordidis dive
santur: eamve, cujus soror ad id sacerdo
tium lecta sit, excusationē mereri, ajun
Item, cujus pater Flamen, vel Augur, au
Quindecemvir sacris faciūdis, aut qui Se
ptemuir epulonum, aut Salius est. Spons
quoq; Pontificis, & Regis sacrorum filiæ
vacatio, à Sacerdotio isto, tribui sole
Neque ejus legendam filiam, qui domici
lium in Italia non haberet, constitutum
est, ut Capito Atteius (*d cap. 12.*) scri
ptum reliquit: & excusandam e us, qui
liberos

liberos tres non haberet. Item, Edicto prætoris Virginem Vestalem, & Flamineam Dialem jurare, non cogi, sæpe rescriptum est. Verba prætoris hæc sunt: *Virginem Vestalem, & Flamineam Dialem*, ait prætor, *in omni mea jurisdictione jurare non cogam.* De eligenda autem virgine Vestali, hæc Aul. Gellius (*1. cap. 12*) scripta reliquit: Lege, inquit, Papia cautum est, ut arbitratu Pontificis Maximi viginti ex populo virgines legerentur, sortitioque ex eo numero in concione fieret. Cæterum ea lex, inquit, vetustate, ut pleræque aliæ, exolevit, satisque ei lectioni fieri cœptum, si quis honesto loco natus Pontificem Maximum adeat, offeratque ei ad sacerdotium filiam, cujus, salvis duntaxat religionis observationibus, ratio haberi possit: gratiam enim Papiæ legis per senatum fieri ajunt. Hanc virginem à Pontifice Maximo capi, velut ab hostibus, moris fuit. Verba autem, quibus tum Pontifex utitur, hęc sunt: *Sacerdotem Vestalem sacra facere, quæ jus sit, pro populo Rom. Quiritibus, uti optima lege fuit, ita te Amata capio.* Amatæ enim nomine appellari omnes consueverunt, quod ea, quæ prima capta est à Numa Rege, eo fuisse nomine perhibeatur. Simulatque igitur capta, & in atrium Vestę deducta est, ilico

 sine

ſine emancipatione, ac capitis diminutione exit patriam poteſtatem, & jus teſtamenti faciundi adipiſcitur. In commentariis autem Labeonis, quos ſuper duodecim Tabulas compoſuit, ita hac de re ſcriptum reperitur: Virgo Veſtalis neque hæres eſt cuiquam inteſtato, neque inteſtatæ quiſquam: ſed bona ejus tum redigi in publicum ajunt. Hæc de Virginibus Veſtæ: de Saliis videamus.

CAP. VII.

De Saliis, Martis Gradivi Sacerdotibus.

INter cætera ſacrorum genera, inſtituta à Numa rege, à poſteris etiam in honore habita, id quidem in minoribus haud fuit, quod Marti ſcilicet Gradivo vovit. Duodecim enim ad hoc viros legit, quos à ſolenni ſaltatu, quo ſuis in ſacris uterentur, Salios appellavit. His alios duodecim Tullus Hoſtilius mox adjecit, cum Romanis in aciem contra Fidenates eductis, Albani à Romanis per ſpeciem proditionis, duce Metio, defecêre. Datum autem his ſupra tunicam inſigne, æneum pectori tegumen, cæleſtiaque arma, quæ vocantur ancilia, portare, ac per urbem canentes carmina cum tripudiis ſolennique ſaltatu incedere: inſtitutumque, ut in fine

ſine emancipatione, ac capitis dimi-
tione exit patriam poteſtatem, & jus
ſtamenti faciundi adipiſcitur. In co
mentariis autem Labeonis, quos ſup
duodecim Tabulas compoſuit, ita ha
re ſcriptum reperitur: Virgo Veſtalis
que hæres eſt cuiquam inteſtato, neq
inteſtatæ quiſquam: ſed bona ejus re
redigi in publicum ajunt. Hæc de Vir
nibus Veſtæ: de Saliis videamus.

CAP. VII.

De Saliis, Martis Gradivi Sacerdotibus.

INter cætera ſacrorum genera, inſti
à Numa rege, à poſteris etiam in ho
re habita, id quidem in minoribus ha
fuit, quod Marti ſcilicet Gradivo vo
Duodecim enim ad hoc viros legit, q
à ſolenni ſaltatu, quo ſuis in ſacris u
rentur, Salios appellavit. His alios d
decim Tullus Hoſtilius mox adjecit, c
Romanis in aciem contra Fidenates d
ctis, Albani à Romanis per ſpeciem p
ditionis, duce Metio, defecêre. Dat
autem his ſupra tunicam inſigne, ene
pectori tegumen, cæleſtiaque arma, q
vocantur ancilia, portare, ac per urb
canentes carmina cum tripudiis ſolen
que ſaltatu incedere: inſtitutumque,
in fi

in fine omnium carminum ſuorum, Mamurium appellarent. Hunc Mamurium inclytum ea tempeſtate fabrum fuiſſe, & cum ancile cælo lapſum eſſet, Numa Pompilio Quiritibuſque rem divinam agentibus; huic Mamurio negotium datum, complura huic ſimilia ancilia effingendi, tradunt. Quod quidem opus cum ille exquiſitiſſima abſolviſſet arte, obtinere utrum à ſe vellet poſtulare, artifici Numam obtuliſſe, nihil, quod ex eo peteret, non exhibiturum ſe, artificem vero non pecuniam ſed gloriam pro mercede petiviſſe, quod ejus nomen à Saliis in finem quorumlibet carminum recitaretur; idque per multa tempora in ſacris & comitiis, ut ait Livius, (*lib.* 2.) obſervatum eſt. Eo autem hujus ordinis ſacerdotum numerum creviſſe, ut & ad collegium & collegii Saliorum Magiſtrum redactum fuerit. Sed hæc de Saliis: de Pontifice Maximo videamus.

CAP. VIII.

De Collegio Pontificum, deque Pontifice Maximo.

PONtifices, ut pleraque alia ſacerdotia, ab ipſo Numa ortos, apud Livium ſatis conſtat: eoſdem diu, præterquam ex Patribus, creari non licuit. Fuerunt autem

ab initio hi, numero quatuor: postquam
vero maximorum quorumcunque ho-
norum partem plebs tribunitiis rogatio-
nibus obtinuit, ad sacerdotia quoque sa-
crosanctasque Potestates, patere sibi adi-
tum voluit. Quatuor ergo alios crear
ex plebe Pontifices placuit, M. Valerio &
Q. Apuleio consulibus. Omnibus unus
præfectus fuerat, à Numa Pompilio: is-
quePontifex Maximus appellabatur. Hic
habet penes se sacra omnia exscripta ex-
signataque, quibus hostiis, quibus die-
bus, ad quæ templa sacra fieri debeant,
eiusmodique divinis in rebus, unde ero-
gandæ pecuniæ sumptus fieri oporteat,
curæ Pontifici est, cæteraque omnia sa-
cra publica privataque scitis Pontificiis
subjecta sunt. Cum vero de religione de-
que sacris dissensio est, populus illum
consulere pergit. Perutile illud fore ratus
est Pompilius ejus sacerdotii auctor, ne
jus divinum negligendo, patrios ritus
peregrinosq; asciscendo, turbaretur, nec
cælestes modo cæremonias docere, sed
justa quoque funebria placandosque ma-
nes ejusdem Pontificis est. Apud eum
quoque tabula esse dicitur, in qua Solis
& Lunæ defectus, quoties lumini cali-
go fit, & anni mensiumque, ac Fasto-
rum ratio perspicitur. Pontifices, ut
Varro ait, Q. Mutius Scevola à posse &
facere

ab initio hi, numero quatuor: postea
vero maximorum quorumcunque
norum partem plebs tribunitiis roga-
nibus obtinuit, ad sacerdotia quoque
crosanctasque Potestates, patere sibi
tum voluit. Quatuor ergo alios ex
ex plebe Pontifices placuit, M.Valeri
Q. Apuleio consulibus. Omnibus
praefectus fuerat, à Numa Pompilio
quePontifex Maximus appellabatur
habet penes se sacra omnia exscripta
signataque, quibus hostiis, quibus
bus, ad quae templa sacra fieri debe
eiusmodique divinis in rebus, unde
gandae pecuniae sumptus fieri opor
curae Pontifici est, caeteraque omni
cra publica privataque scitis Ponti
subjecta sunt. Cum vero de religion
que sacris dissensio est, populus
consulere pergit. Perutile illud fore
et Pompilius ejus sacerdotii auctor
jus divinum negligendo, patrios
peregrinosq; asciscendo, turbaretur
caelestes modo caeremonias doceret,
justa quoque funebria placandosque
nes ejusdem Pontificis est. Apud
quoque tabula esse dicitur, in qua S
& Lunae defectus, quoties lumini
go fit, & anni mensiumque, ac F
rum ratio perspicitur. Pontifices,
Varro ait, Q. Mutius Scevola à post
fac-

facere appellatos esse, dicere solebat: sed ea denominatio à M. Varrone haud satis probari videtur. Nam à ponte & facio potius appellatos putat, eo quod ab his primum pons Sublicius factus, ac sępe restitutus esse perhibeatur. De Pontificibus haec repperi, quae scriberem: jam nunc de Foecialibus aliquid videamus.

CAP. IX.

De Foecialibus.

Foecialis sacerdotii, nusquam apud Romanos vetustiorem usum fuisse, quam Tullo Hostilio Romae regnante, repperi: quem tamen ut ab Hostilio creatum non affirmaverim, ita ne quidem negaverim à Numa Pompilio, omnium religiosissimo rege, creari potuisse. Vtcunque id tandem fuerit, de nomine prius, quam de M. Valerio Foeciali, regnante Tullo Hostilio, apud Liviũ (*lib* 1.) mentio est. Foecialis vero partes in eo versabantur maxime, ut fidei publicae inter populos praeesset, neque justum aliquod bellum fore censebatur, nisi id per Foecialem fuisset indictum. Cum enim pugnare desitum esset, foedere fides pacis constituebatur, quae foedera aliquando fidera appellata esse ab Ennio, quod fidei faciundae causa introducta sunt,

 M.Var-

M. Varro testis est, fœcialemque ipsum à fide & faciendo dictum esse, idem existimat. Formula vero feriendi per Fœcialem fœderis, hujuscemodi est: qua nulla (ut Livio (*lib.* 1.) placet) vetustior esse memoratur. Fœcialis, inquit, regem Tullum ita rogavit: *Iubesne, me Rex, cum Patre patrato populi Albani fœdus ferire?* Iubente Rege, *sagmina*, inquit, *te Rex posco*. Rex ait, *pura tollito*: Fœcialis ex arce graminis herbã puram attulit: postea Regem ita rogavit: *Rex facisne tu me regium nuncium Pop. Rom. Quiritiũ?* Rex respondit. *Quod sine fraude mea Pop. Rom. Quiritium fiat, facio.* Fit ergo tunc fœdus, multisque id verbis (quæ longo effata carmine non operæ est referre) peragit. Legibus deinde recitatis: *Audi*, inquit, *Iupiter, audi Pater patrate Pop. Albani, audi popule Albane, ut illa palam prima, postrema, ex illis tabulis, cerave recitata sunt, sine dolo malo, utique ea hic hodie rectissime intellecta sunt. Illis legibus Pop. Rom. prior non deficiet, si prior defexit, publico consilio, dolo malo: tum illo die Iupiter ita Pop. Rom. ferito, ut ego hunc porcum hodie feriam: tantoque magis ferito, quanto magis potes pollesque.* Id ubi dixit, porcum saxo silice percutit. Eodem modo pars altera sua carmina per suos Sacerdotes, suumque Dictatorem, peragit. Cum autem bellum

per

M. Varro testis est, fœcialemque ipsū
fide & faciendo dictum esse, idem co
mat. Formula vero feriendi per Fœ
lem fœderis, hujuscemodi est: qua
(ut Livio (*lib* 1.) placet) vetustior esse
moratur. Fœcialis, inquit, regem Tull
ita rogavit: *Jubesne, me Rex, cum Patr
trato populi Albani fœdus ferire?* Jube
Rege, *Sagmina,* inquit, *te Rex posco.* Rex
pura tollito: Fœcialis ex arce graminis
bā puram attulit: postea Regem ita ro
vit: *Rex facisne tu me regium nun
Pop. Rom. Quiritiū?* Rex respondit. *Q
sine fraude mea Pop. Rom. Quiritium
facio.* Fit ergo tunc fœdus, multisque
verbis (quæ longo effata carmine non
pere est referre) peragit. Legibus dei
recitatis: *Audi,* inquit, *Jupiter, audi
r patrate Pop. Albani, audi popul
bane, ut illa palam prima postrema, ex
tabulis, cerave recitata sunt, sine dolo
lo, utique ea hic hodie rectissime intel
sunt. Illis legibus Pop. Rom. prior non d
ciet, si prior defexit, publico consilio, d
malo: tum illo die Jupiter ita Pop. Rom
ito, ut ego hunc porcum hodie feriam: to
toque magis ferito, quanto magis potes
lesque.* Id ubi dixit, porcum saxo sil
percutit. Eodem modo pars altera su
carmina per suos Sacerdotes, suumque
Dictatorem, peragit. Cum autem bello

p

per Fœciales indicunt, hoc more utuntur. Fœcialis hastam ferratam, aut sanguineam præustam, ad fines eorum, quibus bellum indicit, defert, nec minus puberibus tribus præsentibus hæc adjicit: *Quod populi priscorum Latinorum, hominesque prisci Latini, adversus populum Rom. Quiritium fecerunt, deliquerunt, quod populo Romano bellum cum priscis Latinis jus sit esse, Senatusque populi Rom. Quiritium censuit, consensit, conscivit, ut bellum cum priscis Latinis fieret, ob eam rem ego populusque Rom. populo priscorum Latinorum hominibusq; priscis Latinis bellum indico, facioq;.* Id ubi dixit, hastam in fines eorū emittit, ex quo bellum justum intelligitur. Hæc de Fœciali: nunc de Patre patrato congruo loco videamus.

CAP. X.

De Patre patrato.

PAtris patrati sacerdotium, etsi apud Livium (*lib.* 1.) à Fœcialis haud differre videatur, aliquando etiam longe aliud fuisse appareat, tamen quod inter nomen hujus illiusque, atque officium nonnihil interesse videatur, utique & de utroque seorsum scribere visum est: utrum esset, his descriptis non certe officia immutaverim, sed partes plures duntaxat

 adsc

adſcripſerim. Patris patrati uſus eodem tempore, quo Fœcialis apud Rom. prodiit: nam & in feriendis à Fœciali fœderibus Patris patrati opera autoritaſque exigebatur. Ad patrandum enim, id eſt, ſanciendum juramentum, ubi de fœderibus convenerat, admitti conſuevêrt. Creavit autem M. Valerius primus Fœcialis Sp. Fuſium primum Patrem patratum, eo bello, quod Tullus Hoſtilius cum priſcis Latinis geſſit, verbena caput capilloſque cingens. Alias præterea partes, ablata, ſcilicet, ab hoſtibus repetendi Patri patrato dedit Ancus Martius, eum morem ab antiquiſſima Equicolarum gente repetens. Ejus rei formula antiquiſſima eſt hujuſcemodi: Legatus idemque Pater patratus, ubi ad fines eorum venit, unde res repetuntur, capite velato (filum autem lanæ velamen eſt) *Audi Jupiter*, inquit, *audite fines* (cujuſcunque gentis ſint, nominat) *audiat Fas: Ego ſum publicus nuncius Pop. Rom. juſte pieq; legatus venio, verbiſq; meis fides ſit.* Peragit deinde poſtulata: inde Iovem teſtem facit: *Si ego injuſte impieq; illos homines, illaſq; res dedier Pop. Rom mihiq; expoſco: tum tu patriæ compotem me nunquam ſinas eſſe.* Hæc cum fines ſupraſcandit, hæc quicunque ei primus vir obvius fuerit, hæc portam ingrediens, hęc forum ingreſſus paucis ver-

bis carminis concipiendiq; jurisjuranc mutatis peragit. Si non deduntur, qu: exposcit, diebus tribus & triginta (to enim solennes sunt) peractis, bellum it indicit: *Audi Iupiter, & tu Iuno, ac Qui rine, dijque omnes cælestes, vosque ter restres. vosque inferni audite. Ego vo testor,* (populum illum, quicunque est nominat) *injustos esse, neque jus persolve re. Sed de istis rebus in patria majores nati consulemus, quo pacto jus nostrum adipi scamur.* Cum his nuncius Romam ac consulendum redit. Confestim Rex, Di ctator, Consul, sive quivis alius senatum habuerit, his ferme verbis Patres consu lit: *Quarum rerum, litium, causarum condixit Pater patratus Pop. Rom. Quiri tium Patri patrato priscorum Latinorum omnibusque priscis* Latinis, *quas res nec de derunt, nec fecerunt, nec solverunt; qua res dari, fieri, solvi oportuit.* Dic (inquit ei, quem primum sententiam rogat) *qui censes?* Tum ille, *Puro pioque duello qua rendas censeo: Itaque consentio consciscoque.* Inde alii ordine rogantur. Quandoque pars major eorum, qui aderant, in eandem sententiam ibant, bellum erat consensu fieri solitum, ut Fœcialis jactu hastæ, ut dictum est, bellum indiceret Sed de hoc satis multa: cum Rex Sacrorum paucis describendus est.

CAP. XI.

De Rege Sacrorum.

REx ſacrorum, qui & idem Rex ſacrificulus dicitur, creari cœptus eſt L. Junio Bruto & M. Valerio primis conſulibus. Ejus creandi occaſionem dedit, quod cum nuper exactis regibus pleraque ſacra à ſolis regibus obiri conſueta, regum exactione vacare viderentur, idque moleſte admodum populus ferret, utpote quod cultui divino regum exactione derogatum videretur, Sacerdotem creari placuit, quem, quo nihilominus eidem auctoritatis ineſſet, regio nomine decorarunt, Regem ſacrorum appellantes. Subjecerunt tamen Pontifici maximo, ne ſi nullius ditioni fuiſſet ſuppoſitus, jam exacti reges, reducti eſſe crederentur. Quæ vero huic partes injunctæ ſacerdotio eſſent, non repperi. De his ergo hactenus: jam de Gallorum ſacerdotio nonnulla videamus.

CAP. XII.

De Gallis, Sacerdotibus Matris Deûm.

GAllos quidem Berecynthiæ, ſive illam Deorum Matrem dicere mavis, dedicavit antiquitas; eamque ſuperſtitionem, ut pleraſque alias, Phrygia Romam traduxit:

duxit: & eo quidem tempore, quo hujuſcemodi carmen ex libris Sibyllinis relatum eſt.

Mater abeſt; matrẽ jubeo Romane requiras.
Cum veniet, caſta eſt accipienda manu.

Hoc reſponſum cum diu torqueret Patres, (quæ enim mater eſſet, aut unde petenda, non ſatis reperire poterant) Pythii Apollinis oraculum conſultum misêre: miſſi hujuſcemodi reſponſa retulerũt: *Divûm, Apollo inquit, arceſſite matrem, quã Idæo quidem jugo reperietis.* Miſſi ergo in Aſiam legati, datum negotium, ut perquiſitum ac tandem compertum deæ ſimulacrum Romam ducerent. Sed cum Attalus Rex Aſiæ, comperti à legatis ſimulacri trajectionem negaret, Romanis fruſtra jam abire parantibus, vocem ejuſdem, ut creditum eſt, deæ auditam ferunt: *Ipſa*, inquit, *peti volui, Romamque, quod deorum omnium domicilium eſt, deduci.* Quo miraculo exterritus Attalus, Romanis ilico ſimulacri tranſlationem conceſſit. Mari ergo tranſvecta Romam, ut traditum eſt, dea: cum Tyberi navis ſimulacro onuſta vectaretur, omni genere hominum ex urbe prodeunte obviam cum carminibus ſacriſque, navem ſicco littori adhæſiſſe ferunt. Et cum omnis multitudo, funibus injectis, ſummo conatu adniteretur, nulla demum vi

avel-

avellere hærentem valuit. Erat autem in turba matronarum Claudia Quinċta Vestalis Virgo præstantissimæ formæ, cujus exquisito habitu vultuque pleno illecebris, violatæ ejus virginitatis publica suspicio circumferebatur. Procubuit ergo puella ad pedes simulacri, oransque obtestansque deam, sic inquit: *Læsæ virginitatis me ream criminantur: tuo, dea, testimonio, uti rem judices prout est, quæso: ut si tuo damnata testimonio, dea, fuerim, admissa, morte luam: sin hac labe puram argueris, tum tu castissima, castas manus prosequare, obsecro.* Vbi hæc dixit, reste, qua ligata erat navis, manu accepta, navis puellæ parum admodum conantis tractum facile prosecuta est. Hoc pacto in urbem deductā Scipio Nasica solus dignus, cujus manibus tangeretur reciperetùrque simulacrum, judicatus est. Datum ergo Scipioni negotium, ut templum deæ magnifice strueret, & eius cultui Sacerdotes dedicaret; quos, de more deæ vetusto, spadones esse oportebat, non alio pacto ad id sacerdotium legendos. Cuius quidē instituti, hoc in causa fuisse commemorant, delexisse Cybelen hanc puerum quendam Phrygium dilectoque hanc conditionem adjecisse, ne coitu polluta castitate admitteretur, puerum tamen nympham Sangaritidem depe-

avellere hærentem valuit. Erat autem turba matronarum Claudia Quintal. stalis Virgo præstantissimæ forma, exquisito habitu vultuque pleno bris, violatæ ejus virginitatis publica spicio circumferebatur. Procubuit puella ad pedes simulacri, oransque testansque deam, sic inquit: *Lasciv ginitatu me ream criminantur: tuo, testimonio, uti rem judices prout est, so: ut si tuo damnata testimonio, dea, rim, admissa, morte luam: sin hac puram argueris, tum tu castissima, stas manus prosequare, obsecro.* Ubi dixit, reste, qua ligata erat navis, accepta, navis puellæ parum admodum conantis tractum facile prosecuta Hoc pacto in urbem deducta Scipio fica solus dignus, cujus manibus retur reciperetur que simulacrum, catus est. Datum ergo Scipioni negotium ut templum deæ magnifice strueret, cius cultui Sacerdotes dedicaret; quos more deæ vetusto, spadones esse opor bat, non alio pacto ad id sacerdotium gendos. Cuius quidé instituti, hoc in sa fuisse commemorant, delexisse Cybe len hanc puerum quendam Phrygium dilectoque hanc conditionem adjecisse ne coitu pollutа castitate admitteretur, puerum tamen nympham Sangaritidem depe

deperisse: & cum a ei nymphæ dicata, dormientes, dean nympha trucidavit tu fere exanimatur tem, cui nomen Di doloreque amenter facinoris membrum scidisse. Hac ratio per ejusmodi homi nistrari voluit. Ga à flumine Phrygiæ hujus deæ vicinum cujus, ut perhibent est, ut potantes in Sed de Gallis satis: rum veniamus.

CAP

De Duûmv

DUûmviri sacror menta veterum lui, sacris libris lege Sybillæ, fatisque P dis præerant, & A que cæremoniarum quoties prodigia ali rerum eventus ausp lectisterniis ad pulv uti eorum minas a

ſacriſque placarent. Eorum etiam ritu ſupplicationes pro rebus proſpere geſtis decernebantur. Hujus ſacerdotii nullam ante mentionem repperi, quam quo tempore ædes Caſtori, per filium Poſthumii ſecundi Dictatoris, qui tunc Duûmvir erat, dedicata eſt. Latino enim bello pater ipſe Dictator voverat. Cæterum cum multo tempore, duo ad hoc ipſum ſacerdotium viri creati eſſent, ac plebs de ſuo quoque corpore creare Conſules, cæteroſque magiſtratus pergeret, neque ad id ipſum ſatis virium eſſet, obtinuit tandem, ut qui Duûmviri in eam diem creati fuiſſent, Decemviri crearentur: quinque ex Patribus, totidem ex plebe allectis. Quare ex Duûmviris Decemviri appellari cœpti ſunt. De Duûmviris hæc habui: de Septemviris epulonum videamus.

CAP. XIV.

De Septemviris Epulonum.

SEptemviratum epulonum, quanquam ut conjectari valeo, genus eſſe ſacerdotii autumem, quippe, quod apud A. Gellium (*lib 1. cap. 12.*) cum de vacatione Veſtalis ſacerdotii agit: Filiæ (inquit) Auguris, Flaminis, Quindecemviri ſacrorum, Septemviri epulonum, ab hoc ſacerdotio excu-

excuſationem merentur: inter cætera enim ſacerdotia hoc ipſum ſubjunxit. Vtcunque id fuerit, quoniam nihil quicquam hac de re mediocris etiam fidei auctoritatiſque repperi, quod huic ordini officium commiſſum eſſet, auſus aſſerere non fui. Plinius tamen cum eſſet orationem habiturus, cum quaſi propter futuros aſtantes tumeret, dixit: (*lib. II. epiſt. II.*) *Stabat modo Conſularis, modo Septemvir epulonum.* Id vero ſatis teneo memoria, Romæ in pyramide quadrata, marmore ſtructa, inciſa eſſe verba hujuſcemodi.

OPVS. ABSOLVTVM. DIEB. CXXX
EX. TESTAM. C. CORNELII. TR. PL.
VII. VIRI. EPVLONVM.

Sed quoniam de iis nihil amplius reperire potui, ad ſecundi Commentarioli initium veniamus.

ANDR.

ANDR. DOMINICI FLOCCI FLORENTINI,

De

POTESTATIBVS ROMANORVM.

Liber Secundus.

PRAEFATIO.

De magiſtratibus in univerſum.

QVæ ad Sacerdotia divinaſque Poteſtates pertinentia, ſtudio curaque multorum monumenta veterum legens, conſectari potui, ea potiſſimum adſcripſi. Quod vero Sacerdotia, divinas Poteſtates appellavi, haudquaquam ab humanitate videtur alienum eſſe: ut enim hi Magiſtratus, quibus humanarum rerum facultas arbitriumque eſt, rite Poteſtates appellantur; ita ea Sacerdotia, quibus divinarum rerum cultus commendantur, divinas Poteſtates nominare non injuria eſt. Licet autem quandoque hoc in genere ſcriberem plura, vel ſtudiorum incuria, vel commentariorum paucitate, aut, quod ita ſe res habet, ut ne quidē plura inveniri poſſent, allegare non potui: uti primū ergo Commentariolum his paucis contentum facerem, viſum eſt. Si cui autem plura idem genus, aut longe peregrina legenti occur-

rant,

professo, hæc ipsa præstare congruum videbatur esse; is pergratam mihi quidem allaturus rem, veniam dabit aut incuriæ meæ, aut penuriæ librorum: ei certe rei magnam ejus culpæ partem concessurus. Meum enim in hac ipsa lucubratione, præter aliquid orationis, rerum ferme nihil est. Ex his autem, quæ allegare potui, si cui aliqua fortasse non satis probabilia, vel à veritate dissona videantur, is accuset Livium, reprehendat Ovidium, Varronem, Ius civile, ac nonnullos alios, quibus ad hæc adminiculanda adjutoribus usus sum. Igitur de altera parte Commentarioli nostri jam tempus est nobis, ut, quæ occurrunt, eadem subjiciamus. Et Regiam quippe potestatem cæteras omnes tempore anteisse Potestates, nemini dubium est, ab illaq; ipsa exordium factum esse nonnullis facile videri potuisse. Mihi vero longe alia mens est: eum scilicet Regem, quo in uno omnes omnium potestates consisterent, singulari quodam Potestatis titulo non esse decorandum, sive comprehendendum, in animum inducenti. Nam si Princeps singulari Potestatis titulo esset, præter eam solam, quæ apud eum esset, ac ne illam ipsam posset, satis scio, mandare; alteram sane non posset. Cæterum, cum omnis R.P. summa uni adnitatur Regi, omnes-

que quæ ubique ſunt Poteſtates ex uno rege, veluti ex uberrimo quodam fonte manent, quis ejus poteſtatis titulo, quide agere inſtitui, contineri Regem, vel Cæſarem, velut ſpeciei ſubeſſe genus, exiſtimet? Hoc etiam ipſum dubitandi genus me offendit, de Dictatore ſcribere incipientem: num quidnam Poteſtatibus Dictatorem ipſum adſcribendū putarem: Magiſtratum enim dici, qui ipſe Magiſter pop. Rom. dicitur, quo omnes, ut ita loquar, magiſtrātur Magiſtratus, à quo nulla provocatio ſit, à quo uno omnes omnium poteſtatis Regis ſimilitudine exordiū trahunt, nulla ratione concludi poſſe videbatur. Sed, cum eam poteſtatem ultra ſex menſes retineri poſſe, lege prohibitum eſſet, haud pura ſuprema poteſtas, quæ legis imperio ſubjiceretur, juſta ratione videri poterat: qua ratione, Dictatorem Poteſtatuum numero adſcribendum eſſe, viſum eſt: Nam quæ auctore populo Rom. collata, ac lege circumſcripta eſſet poteſtas, eodem auctore abrogari poſſe videbatur. Senatoriam vero dignitatem, quam poteſtatem, ſi ſingulos ſenatores conſideremus; potius appellarim: Sin vero, omnium ſenatorum conſilium circumſpiciamus, fortaſſis poteſtas omnium poteſtatuum Regiæ, aut etiam Imperatoriæ, perſimilis apparere poſſit:

Quippe

Quippe quod & Reges omnes, & Dictatores, ac tandem etiam Cæsares, quam auctoritate Patrum, singula quæq; decernere, nihil sibi existimarint antiquius. Sin vero cum singulis senatoribus mandari potestas possit; neque quod senator, sit, novæ gerendæ potestati impedimento est, singularem potestatem non esse, sed dignitatem senatoriam, consequens est. Cum vero Tribunitiam potestatem, cui senatoria decreta excutere jus potestatis fuit, animadvertimus: cur Senatum inter Potestates, aut, ut dixi, dignitates non habendum dicamus, non equidem intelligimus. Sed quoniam de Magistratibus agimus, aliiq; omniũ Magistratuum majores, alii vero minores sint; qui majores, quive minores essent, paucis animadvertendum est: qua in re meis verbis opus non est, dum Aulus Gellius (*lib.* 13. *cap.* 14.) pleraque è M. Messalæ auguris libris nobis suppetat. cujus verba hæc sunt: Patriciorum auspicia in duas potestates divisa sunt; maxima sunt consulum, prætorum, censorum: neque tamen eorum omnium inter se eadem, aut ejusdem potestatis sunt; ideoque collegæ non sunt censores consulum, aut prætorum. Prætores collegæ consulum sunt: ideo neque consules, aut prætores censoribus, neque censores consulibus,

aut prætoribus turbant, aut retinent auſpicia. At cenſores inter ſe; rurſus prætores conſuleſque inter ſe, & vitiant, & obtinent auſpicia. Prætor etſi collega conſulis eſt, neque prætorem, neque conſulem jure rogare poteſt; ut quidem nos à ſuperioribus accepimus, aut ante hæc tempora obſervatum eſt. Et ut in Commentario XIII. C. Tuditani patet: quia imperium minus prætor, majus habet conſul; & à minore imperio majus, à majore autem collega jure rogare non poteſt. Nos, his temporibus prætores prætore creante, veterum auctoritatem ſumus ſecuti, neq; his auſpiciis in comitiis fuimus. Cenſoresque non eodem rogantur auſpicio, atq; conſules & prętores. Reliquorum vero magiſtratuum minora ſunt auſpicia: ideo illi majores, hi minores Magiſtratus appellantur. Majores centuriatis, inquit, comitiis, minores curiatis ac tributis fiunt. Ex omnibus his Meſſalæ verbis, inquit, manifeſtum fit, qui ſint minores Magiſtratus, & quamobrem minores appellentur. Sed & collegam eſſe prætorem conſuli docet, quod etiam eodem auſpicio creantur. Majora autem auſpicia dicuntur habere, quia eorum auſpicia magis rata ſunt, quam aliorum. Eundem præterea Meſſalam eadem de re ita ſcribere, idem ait A. Gellius. (*ibid.*) Conſul ab omni-

omnibus Magistratibus & comitiatum & concionem avocare potest: prætor & comitiatũ & concioné usquequaq; avocare potest, nisi à consule, Minores Magistratus nusquam, neque comitiatum, neque concionem avocare possunt. Ea re, qui eorum primus vocat ad comitiatum, is recte agit: quoniam bifariam cum populo agi non potest, nec avocare alius alii potest, si concionem habere volunt, uti ne cum populo agant, quamvis multi Magistratus simul concionem habere possint. Ex his verbis Messalæ, manifestum est, aliud esse cum populo agere, aliud concionem habere: Nam cum populo agere, est rogare quid populum, ut quid suffragijs suis aut jubeat, aut vetet. Concionem autem habere, est verba facere ad populum sine ulla rogatione. His igitur de Magistratibus in universum visis, jam de Senatoria dignitate, sive illam potestatem appellare mavis, quoniam & auctoritate & vetustate ferme omnes alias excellit, primum videamus.

CAP. I.

De Senatoribus.

SEnatorum originem à Romulo instituisse, nemo ambigit. Quippe qui Vrbis parens ac conditor, quoniam novam civitatem viribus & robore juvenum af-

fatim ab se munitam cerneret; haud minoris momenti fore ratus est, si eamdem consilii ope fulcisset: ex primoribus patrum, qui tunc aderant, civibus, centum numero, elegit, quos ab honore Patres, ob ætatem Senatores appellavit: ut apud Lacedæmonios Senes appellari eos, qui summum quendam magistratum gerunt, Cicero ait. (*In Catone sive De Senectute.*) Qui vero ex his primoribus centum patribus geniti sunt, Patricii nuncupati sunt. Hunc ordinem mox Tullus Hostilius explevit, Alba à se diruta, Albanisque in Vrbem inductis. Tum Iulios, Servilios, Quintios, Geganios, Curiatios, Clœliosque in Senatores accepit. Exactis autem Regibus Brutus consul, exhaustum bonis viris senatum intuens, primores equestris ordinis adscribi in senatores operam dedit, illosque Conscriptos Patres appellavit: ex quo tempore, patrum conscriptorum appellatio locum habere instituit. Penes hos quidem, senatores, semper totius Reip. summa enixa est: ut ne Reges quidem, Consules, aut Dictatores, aut alius quispiam Magistratus, inconsulto Senatu quippiam moliretur: adeo, ut cum Tarquinius Superbus pleraque præter Senatus auctoritatem decerneret, tunc demum, amisso regio nomine, tyrannus appellaretur. Senatores vero tripli-

triplicis ordinis fuisse repperi, alii enim Patricii, alii Pedarii, nonnulli vero Conscripti appellabantur. Patricii sunt hi maxime, qui ex centum illis patribus, à Romulo lectis, geniti sunt. Conscripti vero senatores hi, qui regum, consulum, censorumve decreto in senatum lecti sunt. Pedarios autem senatores variis rationibus appellatos invenio: alii enim, quod hi non haberent sententiæ dictionem in senatu, sed in aliorum sententias pedibus irent, dictos Pedarios putant: alii, quod plerique, qui magistratus curules essent adepti, sella curuli in senatum veherentur; qui vero pedibus iter facerent, Pedarii nominarentur. M. autem Varro, (*Apud Gellium lib.* 3. *cap.* 18.) equites quosdam esse ait, quibus, amplioribus magistratibus functis, nondum tamen à censoribus in senatores lectis, non esset jus dicendæ in senatu sententię, cum tamen in senatum venire liceret; Sed quas sententias principes dixerant, in eas discedebant. De ordine vero ac ratione consulendi senatus, quæ usquam repperi, ea potissimum adjiciam. Aliquando eum primo rogare mos fuit, qui princeps in Senatu à Censoribus positus fuerat, nonnunquam vero, ut hi prius rogarentur, qui Consules designati essent, institutum est. Cicero autem in eo libro, quem

inscripsit Catonem maiorem, sive De Senectute, tantum aliquando senectuti honoris tributum scribit, quod ut quisque natu grandior esset, ita prior in Senatu sententiam rogaretur. Vsu tandem introductum esse dicitur, ut quem Consul ipse rogasset, is prior ex sententia verba faceret: alium tamen, quam consularem virum, rogari fas fuisse, negant. Ex qua tamen consuetudine C. Iulius Cæsar, in eo consulatu quem gessit cum M. Bibulo, hos duntaxat viros extra ordinem rogasse dicitur, M. Crassum, Cn. Pompeium, & M. Catonem: Post M. Crassum, Cn. Pompeium, ubi filiam sibi in matrimonio collocavit, rogare primum cœpit. Cum vero M. Catonem rogaret, atque id, de quo consulebatur, è Repub. minus fore duceret, longioreque *proinde* oratione uteretur, qua omne ferme tempus, quod est habendo senatui, tereret: Cæsar viatorem vocavit Marcum*que* Catonem, quoniam finem non faceret, prehendi loquentem, & in carcerem trahi jussit. Catonem, cum imperio pareret, senatus consurrexit, & ad carcerem prosequebantur. Cuius rei quasi invidia motus Cæsar destitit, atque emitti Catonem jussit. De modo autem habendi senatus, M. Varro, rogatu Pompeii, librum edidit, cum ille primum Consul

ſul cum M. Craſſo fuiſſet deſignatus. Creditur, quia foris militia ad eam ætatem occupatus, vellet civilis conſuetudinis, cuius expers erat, fieri peritior. Sed eum librum in ipſa Varronis ætate periiſſe, idem ipſe in epiſtola ad Oppianum ſcribit. Qua in epiſtola multa ſcribere Varronem id genus, A. Gellius in commentariis Noctium Atticarum refert, (*lib.* 14. *cap.* 7.) primumque illi ſcriptum fuiſſe, per quas perſonas haberi ſenatum liceret, nominat Dictatorē, Conſules, Prætores. Tr. Pl. Interregem, Præfectum Vrbi: neque ullis aliis jus fuiſſe ſenatum frequentem fieri jubere, aſſerit. Addit deinde extraordinario jure Tribunos militares, qui pro Conſulibus eſſent. Item Decemviros, quibus imperium conſulare tum eſſet. Item Triumviros Reip. conſtituendæ cauſa creatos, conſulendi ſenatum jus habuiſſe. De Præfecto autem urbi Latinarum, utrum ſenatum habere liceret, non ſatis convenire ait; qui licere negant, quod ne ille quidem ſenator ſit, proinde jus dicendæ in ſenatu ſententiæ non habeat, in rationem adducunt, ea quod ætate, quæ nondum ſenatoria ſit, fiat. M. autem Varro, & Atteius Capito, jus eſſe Præfecto urbi ſenatus habendi ajunt. (*apud Gellium lib.* 14. *cap.* 7. *&* 8) quandoquidem & Tr. Pl. quanquam non

essent senatores, ante Atinium plebiscitum jus Senatus habendi esset. Scripserat etiam de intercessionibus, illis videlicet jus intercedendi fuisse, qui vel ea potestate, vel majori essent, iis, qui senatusconsultum, aut plebiscitum, vel aliud decretum rogarent. De loco habendi senatus, aut senatusconsulti rogandi, nisi in locis per augures constitutis, quæ templa appellabantur, haberi, rogarive potuisse negabat. Vnde & curia Hostilia, & Pompeia, & post Iulia, cum profana ea loca fuissent, templa per augures sunt constituta, ut in iis senatusconsulta more majorum justa fieri possent. De tempore vero habendi senatus, ita disseruit. Ante exortum, inquit, solem, aut post ejus occasum, senatusconsultum irritum esse. Opus etiam censorum fuisse, per quos, & quo tempore factum esset senatusconsultum animadvertere. De ætate autem senatoria, etiam adolescentibus senatorum senatum aliquando ingredi licuisse, veterum monumenta legentibus, apparet. Quo minus vero tandem in senatum illi ætati venire liceret, Papirii prætextati factum in causa fuit, ut Valerius Maximus in libro Factorum ac Dictorum memorabilium scriptum reliquit. Tunc igitur constitutum, ne cui paucioribus XXV. annis nato senatum ingredi liceret,

us.

ut apud Plutarchum in vita Magni Pompeii. Item apud jus Civile Romanorum, quo nos etiam hoc tempore utimur, facile conspicari licet. Qui vero senatum habiturus esset, auspicari primo, atque immolare hostiam debere, idem Varro (*Apud Gell. d. cap. 7.*) censebat. Docuit etiam, de divinis rebus, prius quam de humanis, ad senatum esse referendum. Item Senatusconsulta duobus modis fieri, aut per discessionem, si consentiretur; aut, si res ardua esset, per singulorum sententiam. De pignore quoque faciendo, de multa irroganda senatori, qui, quo tempore in senatum venire debuit, non interfuerit. Quantum vero ad senatorum familiam pertinet, senatoriarum personarum appellatione, etiam uxores contineri decretum est. Adoptivos autem filios, etsi ante, quam patres in senatum essent ducti, sese in adoptionem dedissent, senatorios esse placuit. Si quis autem ex Patriciorum ordine, plebeio homini se in arrogationem dederit; Patricium tamen manere, Iure (*L. senatoris filium. D. de senat.*) cautũ est: quam legem ea tempestate nullã fuisse arbitror, cũ P. Clodius, vir patricius, quo tribunitia potestate fungeretur, qua adversum Ciceronẽ factiose uteretur, plebeio homini se adoptandum tradidit. Contra senatorũ filiæ, nisi quæ senatoriis homi-

hominibus nuptui traditæ ſunt, clariſſimarum fœminarum nomine non continentur. Senatoris vero filium à patre emancipatum, etſi filii nomen Iure Civili amittit, ſenatoriam tamen retinere dignitatem creditur. Poſthumi autem, quamvis poſt patris mortem naſcuntur, ſenatorii tamen homines appellantur; eum vero, qui poſtquam pater ſenatu motus eſt, concipitur, & naſcitur, non eſſe ſenatoris filium, Proculus & Pegaſus opinantur. Si quis vero ante conceptus fuerit, quam eius pater ſenatu moveretur, non nocebit filio caſus patris, quo minus, ſenatoris filius eſſe cenſeatur; ſed ſi pater, antequam conciperet filium, ſenatoriam dignitatem amiſerit, ac deinde deceſſerit, filii autem in avi ſenatoris poteſtatem reciderint, etſi non quaſi ſenatore patre nati videantur, ſenatorii tamen cenſebuntur. Mulieres autem ſenatoribus primo, deinde inferioris ſortis hominibus matrimonio collocatæ, clariſſimarum fœminarum ordinis non ſunt. Itaque impetrare pleræque à Principibus ſolent, ut nuptæ iterum inferioribus viris, in ſenatoria nihilominus maneant dignitate: ut dicitur divum Antoninum Auguſtum Iuliæ Mammeæ conſobrinæ ſuæ indulſiſſe. Senatores vero ſenatorio ordine amotos, quamvis capite

non

non minuantur, & civitatem retineant, judicare tamen, ac testimonium dicere, prohibet lex Iulia repetundarum. De Senatoribus hactenus: dehinc de Tribunis Celerum pauca subjiciam.

CAP. II.

De Tribunis Celerum.

TRibunos Celerum primus Romulus creasse fertur, cum tres equitum centurias, quarum opera in omni Reipubl. discrimine uteretur, descripsit. Eas centurias, Ramnensium, Tatiensium, Lucerum appellavit: Ramnensium à Romulo; Tatiensium à Tito Tatio Sabino; Lucerum vero denominatio, ut Livio (*lib.1.*) placet, incerta est. Quod autem ternos his præfecit viros, quos ex tribus delegit tribubus, Tribunos nominavit. Fuisse autem equites numero trecentos ajunt, eo quod ex singulis curiis, quæ triginta tantum erant, decem asciverit. Quod vero celeriter accurrere eos voluit, si quando Respubl. illorum opera indigeret, appellari Celeres voluit. Sunt etiam qui à Celere quodam, qui primus iis ordinibus à Romulo præfectus fuerit, Remi interfectore, hoc nomen inditũ esse opinentur: ut Ovidius in libro Fast. (4.) significare intelligitur. Satis ergo de Tribunis Celerũ dictum sit: de Quæstoribus videamus.

CAP.

CAP. III.

De Quæstoribus.

QVæstoribus creandis origo vetustissima est, & ante omnes pæne Magistratus instituit. Gracchanus autem quispiam, cujus supra memini, in eo libro, quem De Potestatibus scripsit, ipsum etiam Romulum & Numam duos habuisse quæstores, quos non sua voce, sed populi suffragio creatos, scriptum reliquit. Cæterum, ut Romulum quæstores habuisse, non usquequaque notum est: ita, Tullum Hostilium regem quæstores habuisse, cōstare inquit. Quod vero publicæ quærendæ pecuniæ præpositi essent, appellatos Quæstores ajunt. Quæstorum vero, partim ærarii & urbanæ pecuniæ curam agere; provincias partim exigendis vectigalibus sortiri; plerique (ut ille Gracchanus dixit) epistolis in senatu legendis occupari, iique nuncupari Candidati Principis solebant. Nonnunquam autem maleficia conquirere Quæstoribus negotio traditum est; ex quorum exercendis quęstionibus, Quæstores dictos fuisse, M. Varro (*Apud Gell. lib.* 13. *cap* 13.) opinari videtur. Quæstores, ut fere omnes reliquos Magistratus, tam plebeios, quam patricios, promiscue creari obtinuit: quæ pote-

potestas, quoniam minoribus adscribitur, neque prehensionem, neque vocationem habet: & quemadmodum privati, in jus ad Prætorem vocari solent. Eadem gerendorum honorum, dicendæq; in senatu sententię, initium fuisse perhibetur. *(Sequentia de Quæstoribus parricidii non sunt in manuscripto exemplari.)* Etiam quia de capite civis Romani, injussu populi, non erat permissum Consulibus jus dicere; propterea Quæstores constituebantur à populo, qui capitalibus præessent rebus. Ii appellabantur Quæstores parricidii, quorum & meminit lex XII. Tabularum. Hæc de Quæstoribus: jam de Interregis officio videamus.

Cap. IV.

De Interregia Potestate.

ROmulo ergo humanis jam rebus subducto, fluctuantibusque Patrum animis, quo pacto Rempubl. procurarent, quem in demortui Regis locum suffecturi, aut quo tandem pacto essent, ne nova multitudo sine Rege ac duce vagaretur, ac vicinorum tandem irritatis animis, urbem, rectore vacuam, vis aliqua externa adoriretur; difficultati rerum consulere rati, centum Patres decem decuriis factis, singulos ex singulis legunt, qui summę rerum pręessent. Ex iis, unum, qui cum

cum insignibus imperii & fascibus esset, decernunt. Quinque dierum spatio finiretur imperium:eoque pacto vicissim inter se sortiebantur, dum orbe exacto, annus exigeretur. Sed hujus imperii quoniam pertæsum videretur, ac plebs pro uno Rege centum sortitum esse quereretur, audirentque ea moveri Patres, qui vel inviti imperium posituri videbantur. Esse id per speciem beneficii ultro offerendum rati, summam potestatem populo permittunt; statuunt, ne plus juris ac potestatis futuro Regi permitterent, quam apud se retinerent: simul decernunt, quem populus ipse Regem jussisset, ita demum ratum haberetur, si Patres auctores extitissent. Tum Interrex concione advocata: *Quod bonum, faustum felixque sit*, inquit, *Quirites, Regem create: si dignum, qui secundus à Romulo numeretur, creaveritis, Patres auctores fient:* Atque ea conditione Regem creabant. Apud quem ergo summa rerum erat, dum Regia potestas vacans erat, Interrex appellabatur. Apud minores vero Romanorum, cum Reipubl. causa abessent Consules, neque habendis comitijs interesse possent, sive vitio Consules creati essent, si Dictatorem comitiorum causa dici non placuisset, res ad Interregem deducebatur, ac per Interregem consularia comitia.

tia habebantur. His ergo de Interrege dictis: de Duûmviris Capitalibus videamus.

CAP. V.

De Duûmviris Capitalibus.

SI Duûmviratus Capitalis repetere originem voluerimus, ab usque Tullij Hostilij Regis temporibus erit repetenda. Is enim bellum cum Albanis gesturus, copiosam è castris aciem eduxerat. Tum Metius Suffetius, Albanorum Dux, Regem Romanum ad colloquium vocavit; ubi in conspectum venerunt, diu de conditionibus pacis inter eos agitatum est. Hanc tandem pactionem inierunt: Erant in exercitu Albano trigemini fratres, qui Curiatii appellabantur, ut hi cum trigeminis Horatiis Romanis ferro decernerent, utrius exercitus victores essent, is populus alteri cum bona pace imperitaret. Armati ergo, hinc Horatii, illinc Curiatii, in campum prodeunt: diu vario Marte pugnant. ad extremum tres Curiatii, atque ii quidem omnes saucii, duos ex Horatiis obtruncant, tertio integro relicto. Iuvenis ergo integer corporis animique viribus, ne si stando triplices tutari ictus non posset, ambire campum instituit. Ex Curiatiis qui validior erat,

metu exanimatum fugere ratus, prosequi illum, ægre licet, pergit. Horatius, ubi alterum longe ab aliis esse cernit, Curiatium aggreditur, parumque validum facile obtruncat. Accurrentem fratri ferre auxilium, primo illo etiam infirmiorem, & vix sustinentem arma, facilius occidit. Tertium gravi vulnere, metuque graviore, minore negotio confodit. Iuveni igitur Horatio, omnium consensu, gloriosissimus triumphus decernitur. Triumphanti ergo, cum omne genus hominum, tum Horatia soror, venit obviam. Hæc Horatia alteri ex Curiatiis forte desponsa fuerat; quæ ubi conspexit occisi nuper à fratre viri pendentes ab hasta exuvias, lamentis & fœmineo ejulatu complebat omnia: cujus rei indignatione perculsus Horatius, ratus publicam lætitiam turbasse, gladio per pectus sororis acto, sororem interfecit. Triumpho ergo acto, Horatius ad Regem trahitur, in carcerem conjicitur: ergo omnium sententia Horatium capite damnabat; sed recens tam insignis facti memoria permultum favoris à Rege ipso potissimum sibi vindicabat. Dilationem ergo judicii Rex quæritans, tum primum Duûmviros creat, quæstionem Horatii ab se ad illos rejicit. Quid plura? Duûmviri plectendum capite Horatium pronunciant

nunciant: sed Horatius ab ea sententia populum appellat. Res ad populi judicium rejicitur. Tum ergo senis, orbique trium liberorum parentis lachrymis, & pro concione orationibus, actam insignis actæ rei memoriam, reum juvenem populus absolvit. Tum ergo Duûmviris Capitalibus initium esse cœpit: unius tandem collegæ augmento Triumviri facti sunt. Quod vero capitalibus quæstionibus præessent, & carceris reorum capitalium custodiam agerent, Capitales appellati sunt: cujus etiam Magistratus in damnatione M. Manlii Capitolini opera usum Pop. Rom. Livius *(lib. 6.)* meminit. Eorundem interventu triumvirorum in eos, qui cum L. Catilina in Rempub. conjuraverant, animadversum est: ut meminit Sallustius *(In bello Catil.)* Sed de his satis multa: de Præfecto Vrbi jam videndum est.

CAP. VI.

De Præfecto Vrbi.

DE Præfecto Vrbi nusquam antea quicquam repperi, quam de Sp. Lucretii, patris Lucretiæ, præfectura: non tamen alios Reges, prçter Tarquinium Superbũ, Præfectos Vrbi creare potuisse, negaverim. Quo sese res vertat, cũ Regibus profi-

ficiſci opus foret, penes Præfectum Vrbi ſumma rerum relinquebatur. Vbi autem imperium propagatum eſt, totius Italiæ juriſdictio ad Præfectum Vrbi delata eſt. Omnia enim crimina, quę per totam Italiam admittebātur, ut epiſtola divi Severi ad Fabium Cilonem cautū eſt, Præfectura Vrbis ſibi vendicat. In initio vero ejus epiſtolæ, ita ſcriptum eſſe perhibetur. Cum Vrbem noſtram fidei tuæ commiſerimus, &c. Quicquid igitur intra Vrbem admittitur, ad Præfectum Vrbi videtur pertinere. Sed & ſi quid intra centeſimum lapidem admiſſum fuerit, Præfecti Vrbis notio erit: Si ultra centeſimum lapidem admiſſum fuerit, Vrbis Præfecti notio non erit. Audiet ſervos, qui ad ſtatuas confugerint, aut qui de dominis conquerantur, quod de ſuo peculio empti, non manumittantur. Audiet patronos egentes, & qui ſe ægros eſſe dicunt, deſiderentque ſibi à libertis ſuffragium impendi. Relegandi etiam deportandique in inſulam, poteſtatem Præfectus hujuſmodi obtinet. Si quis autem ſervum ſuum in uxorem ſuam adulterium commiſiſſe aſſerat, apud Præfectum Vrbi erit audiendus. Neque eſt alienum ab ejus poteſtate, ut coram ipſo interdicta, quod vi aut clam exerceantur. Solent item ad Præfectum Vrbi tutores curatoreſque remitti,

mitti, qui male in tutela curave versati fuerint, quique graviore animadversione, quam ut suspectorum crimen incurrant, indigent, seu quos probari possit, datis muneribus tutelam occupasse, seu accepta mercede operam dedisse, quo minus idoneus tutor alicui assignaretur, vel consulto circa edendum patrimonium ipsius, quantitatem minuisse, sive evidenti fraude pupulli bona alienasse. Id quoque injunctum est huic Magistratui à divo Severo, ut mancipia tueatur, ne prostituantur. Curare præterea Præfectus Vrbi debet, ut nummularii probe se gerant, circa suæ professionis negotia obeunda, temperentque ab iis, quæ leges non admittunt. Si autem patronus contemni se à suo liberto docuerit, aut contumeliosum sibi libertum queratur; sive se convicium ab eo passum, liberosve suos, vel uxorem, aut quid huic simile, objectum fuerit, Præfectus Vrbi adiri solet, & pro modo querelæ corrigere eum, aut comminari, aut fustibus castigare, aut ulterius procedere in pœnam solet. Quod si delatum se à liberto, aut contra se cum inimicis conspirasse doceat, etiam metalli pœnam in eum Præfectus constituet. Cura etiam rei macellariæ omnis, justo ut pretio veneat, ad officium Præfecti pertinet; & ideo forum boarium, sua-

rium, piscarium, & olitorium ad ejusdem Præfecti curam pertinet. Ad tuendam quoque popularium quietem, dispositos stationarios milites habere debet, curareq; , ut sibi, quid ubique agitur, per delatores renuncietur. Potest etiam Vrbi interdicere, negotiationi, professionibus, advocationibus, & foro, ad tempus, & in perpetuum. Sed cum multo tempore Præfectus Vrbi creatus fuerit, demum illius ditione deleta, & ad prætorem translata, Latinarum feriarum duntaxat causa creari cœptus est. Et cum cæterorum omnium Magistratuum fora quiescerent, soli Præfecto Vrbi Latinarum cognitio relinquebatur. Hoc visum est, ut de Præfecto Vrbi Latinarum subjicerem: ne quis alteram Magistratus speciem esse arbitraretur. Pleraque, quæ ad Præfecti ditionem pertinere videbantur, de industria omisi: nam tempus visum est, ut de Consulibus agerem.

Cap. VII.

De Consulibus.

Consularem potestaté Regiæ potestatis exemplo accersitam fuisse, vetustatis monumenta declarant. Exactis enim Regibus, duo viri creati sunt; quibus præter quam quod annuum imperium datum

datum est, nihil aliud immutatum est. Itaque lictores, & trabeam, cæteraque Regum insignia retinuere. Quod autem consulere Rempubl. deberent, Consules appellavere. Injunctumque, ut omnium quæ è Republica fore arbitrarentur, diligenter curam agerent. Primi Consules post exactos Reges fuere L. Iunius Brutus & L. Tarquinius Collatinus. Brutus cum collega egit, ut penes alterum duntaxat fasces forent; ne, si penes utrumque populus conspexissent, duplicatum terrorem ex uno ad duos Reges quereretur. Duodecim erant numero lictores, qui cum fascibus cuique consulum secures præferebant. Quem numerum lictorum elegisse Romulum ferunt, eo quod duodecim vultures in Aventino monte, cum auguriis cum fratre contenderet, inspexit. Nonnullis autem atque idoneis auctoribus, hæc, ut pleraque alia, scilicet apparitores, sellam curulem, togam & prætextam ab Ethruscis finitimis populis asciuisse, verisimilius videtur. Ethruscos, scilicet, cum duodecim populis constarent, Rege communiter creato, singulos unum lictorem Regi exhibuisse. Lictores autem à ligando dictos existimant, quod quem consules prehendi ligarique jussissent, præsto ad parendum essent, & venientes

Consulibus obviam, de equo descendere juberent. Iunio autem Bruto, altero ex primis Consulibus, in bello extincto, cum solus P. Valerius in Consulatu remansisset: (hic enim in Tarquinii Collatini locum suffectus erat, quod ille ob invisum Tarquiniorum genus, se consulatu abdicare compulsus esset) ut sunt mutabiles vulgi animi, in ipsum non invidia modo, sed suspicio etiam cum atroci crimine oborta est: Et cum consul advocata concione se expurgasset, auctor esse instituit ferendæ legis, ut adversus omnes Magistratus esset provocatio. Tum igitur Consularis auctoritas Regia potestate longe inferior esse cœpit, ac libertatis jacta semina mirum in modum coaluisse visa. Consules, nisi ex patribus creari, quod apud alios auspicia non essent, religionem fore creditum aliquando est. Profligato tandem Gallico bello (eo scilicet, quo T. Manlius torque hosti Gallo, quem singulari certamine occiderat, detracto, Torquati cognomen sibi posterisque suis clarissimum dedit) assiduis tribunitiis seditiobus victi, alterum ex plebe Consulem creandum concessêre. Primus autem de plebe Consul L. Sequacius creatus est: & cum antea Tribunos militum, qui pro Consulibus essent, ex suo quoque ordine creari plebs obtinuisset, sæpenumero
crea-

creationi tribunorum consularis potestatis intermissio occurrit; adeo, ut duobus aliquando, nonnunquam pluribus, sæpe etiam paucioribus annis Consulare imperium vacaverit. De constitutione vero Consularis potestatis, illud vulgo compertum est, habitis videlicet per consules, sive alterum duorum, sive per Interregem, aut Dictatorem, comitijs, (quę tribuum centuriarumque conventu ac suffragiis constant) & in campum Martium accitis, qui consulatum petituri sunt, in campum descendunt, atque eo, quod tunc candidis vestibus induti sunt, Candidati vocantur. In quem igitur populi suffragia, consularibus habitis comitiis, auspiciisque rite peractis, concurrebatur is erat Consul designatus. Sed quoniam de comitiis habuimus mentionem, non incongruum est, hic nonnihil ex iis, quæ ad nos usque pervenerunt, adscribere. Comitiorum enim alia Calata, alia Tributa nuncupantur. Calata vero dicta sunt, eo quod calari, id est, vocari per lictorem solebant: Ea vero in Centuriata & Curiata dividuntur. Curiata ex curiis, quæ triginta numero erant, & omne genus civium continebant, per lictorem curiatim vocabantur. Centuriata vero per cornicinem ex censu & ætate accersebantur. Tributa vero ex omnibus re-

gionibus Vrbis ac tribubus (ut reor) nuncupata constabant. Centuriata autem intra pomerium fieri nefas erat, quia exercitum (ut ferunt) extra Vrbem imperari oporteat, intra Vrbem imperari jus non sit. Propterea Centuriata in campo Martio haberi, quod exercitum imperari præsidii causa solitum sit. Illud præterea necessarium, Consulatum petentibus, ut per seipsos comitiis interessent, per alios petendi facultas nullo pacto decernebatur. Quod etiam præscribendis cæteris Magistratibus, observatum animadvertere est. Eam præterea potestatem, qua de agimus, & filii familias, & sui juris constituti consequuntur, seque ipsos apud se sua auctoritate emancipandi facultas est. Tandem etiam institutum, ut qui Consules facerent, ipso jure absque emancipatione à patriæ potestatis vinculo liberarentur. Sed de Consulibus satis: jam de summa Dictatoris potestate, quæ colligere potui, deinceps adjiciam.

CAP. VIII.

De Dictatore.

DIctatorem Albanos prius quam Romanos habuisse, quippe qui Metium Suffetium habuerunt, testis est T. Livius.

vius. (*lib.* 2.) Apud Romanos vero primus Dictator factus eſt T. Largius, primum Conſul; quo anno, quibuſve conſulibus, non ſatis conſtat. Illud vero liquet, Latino Sabinoque bello impendente, ſexagintave populis in Romanos conjuratis, concitante Octavio Mamilio Tuſculo, Tarquinii Superbi genero, quem tum penes exulabat, Dictatorem Romæ creari inſtituiſſe. Ea ſumma quidem apud Romanos poteſtas fuit: à qua nec provocandi jus fuiſſe, & animadverſionem in capite cujuſcunque civis Romani, totiuſque Reipubl. ſummam ditionem penes ipſum habuiſſe, veterum ſcripta teſtantur. Lictores & univerſa Regum inſignia Dictatori attribuere. Quod autem ſummum ei in populum jus, ſummaque poteſtas fuit, Magiſter populi cognominatus eſt: ex quo factum, ut qui poteſtatem aliquam de publico haberet, utpote illam quæ è ſuprema Dictaturæ poteſtate ortum duceret, Magiſtratus, velut à candido candidatus, appellaretur. Dictator haud alio pacto creari conſuevit, quam cum vis aliqua major de improviſo oborta, ingentem urbi cladem minitari videretur. Prius non niſi ex Patribus, velut pleraque alia, Dictatorem legi fas fuit: tandem, ut cætera quoque, idipſum immutatum eſt. Bello enim,

quod

quod Pop. Rom. cum Tarquinienſibus, Faliciſque geſſit primus de plebe Dictator creatus eſt C. Martius Rutilus, qui & ipſe Magiſtrum equitum etiam de plebe hominem C. Plancium dixit. Hunc Magiſtratum, quoniam quam ampliſſimus eſſet, non niſi ſex menſibus retinere licuit: quod vero futuros dictare Magiſtratus ſolitus ſit, appellatum eſſe Dictatorem, M. Varro ait. Hujus etiam prætextu Magiſtratus, L. Sylla, ac deinde Iulius Cæſar Rempubl. oppreſſere, tyrannidis inviſum atque infame nomen evitare cupientes. De Dictatore ergo, quantum per veterum diſquiſitionem licuit, circumſcripto: de Magiſtro equitum animadvertamus.

Cap. IX.

De Magiſtro equitum.

QVales Tribuni Celerum apud Reges, tales ferme apud Dictatores Magiſtri equitum fuere: & ut Dictatori ſummum jus in populum fuit, ita in omnes milites & accenſos, Magiſtro equitum fuiſſe, traditum eſt. Primus Magiſter equitum Sp. Caſſius fuit, à T. Largio primo Dictatore creatus. Id demum officii fuit Magiſtris equitum apud Dictatores, quod tandem Præfecto prætorio apud Cæſares.

His

His ergo paucis de Magiſtro equitum contenti: de Tribunis plebis videamus.

CAP. X.

De Tribunis plebis.

TRibunis plebis creandis initium fuit ſeceſſio plebis à Patribus in montem Sacrum facta. Tranſacto enim bello, hinc Volſcorum, illinc Æquorum atque Sabinorum, cum ex promiſſis Patrum ferendæ legis, de liberanda à nexibus fœneratorum plebe, ſpes certis quibuſdam judiciis verſaretur, quæ tamen quadam calumnia ac nimia luſione protrahi videretur à Patribus, M. Valerio Dictatore creato, qui ad populares ſeditiones comprimendas, ingenſque gerendum bellum mitteretur; cumque pro plebe, ad ferendam legem intercedere cœpiſſet, & quod ſe & plebem fruſtrari videret, Magiſtratu ſe abdicaviſſet, accederetque ad indignationem plebis, quod Patres plebis animos à ſeditionibus avertere rati, ſub prætextu ſacramenti conſulibus præſtiti, novo bello cogere, ad militandum, adnitebantur. Plebs permoleſte id ferens, in montem Sacrum, qui eſt trans Anienem, tertio ab Vrbe miliario, ſeceſſit. Quod cum ingentem trepidationem incuſſiſſet Patribus (quonam enim modo urbem

urbem omnium militum robore exhaustam, si qua vis belli aliqua ex parte irrepsisset, tutari Rempubl. facultas dabatur) Menenium Agrippam, summæ ea tempestate auctoritatis virum, plebi charum pariter ac Patribus, legatum ad componendam popularem seditionem decernunt; qui gravi usus oratione, apologum de conspiratione membrorum contra ventrem induxit, quemadmodum nihilominus sibi quam ventri ea conspiratio cladem attulerit, qua usque eo delinivit plebis animos, ut illius opera pacem cum Patribus iniverit. In cujus pactione fœderis, convenit, uti plebeios in urbe Magistratus obtinerent. Duos ergo Tribunos tum habere plebs cœpit, A. Virginio T. Vetusio Consulibus. Alia rursus secessione, tres additi, Appio Claudio, & T. Quintio consulibus. Mox quinque item alii, consulibus M. Horatio Pulvillo, & Q. Minutio. Hoc pacto decem Tribunis in plebem Romanam fuit jurisdictio. Tribunorum vero demum cum in modum crevit auctoritas, ut quicquid Senatus decrevisset, ita demum ratum haberetur, si Tribuni approbavissent. Stabant ergo in vestibulo curiæ, ubi habebatur senatus (templum enim ingredi non licebat) & quæcunque senatus decrevisset, Tribunis animadvertenda perferebant-

rebantur, ut si è Republica fore viderentur, approbarent; cætera ad arbitrium rejicerent, cum quæ senatus consulta approbassent, T. literam in tergo adjiciebant, haud alio quidem pacto rata judicatum iri. Sed de Tribunitia potestate, si latius patere quicquam nobis voluerimus, Labeonis Antistii juris peritissimi extat sententia: cujus verba, quemadmodum apud Aul. Gellium (*Lib. 13. cap. 12.*) scripta repperi, ita ipse adscripsi. In quadam, inquit, epistola Attei Capitonis scriptum legimus, Labeonem Antistium legum atque morum Pop. Rom. jurisque civilis doctum apprime fuisse: sed agitabat, inquit, hominem libertas quædam vecors usque eo, ut divo Augusto jam Principe, & Rempubl. obtinente, ratum tamen pensumque nihil haberet, nisi quod justum sanctumque esse in Romanis antiquitatibus invenisset. Ac deinde narrat, quid idem ipse Labeo, per viatorem à Tribuno plebis vocatus, responderit. Iussit eum, qui missus erat, ad Tribunos redire, eisque dicere jus eos non habere, neque se, neque alium quenquam vocandi, cum moribus majorum, Tribuni plebis prehensionem haberent, vocationem non haberent. Posse igitur eos venire, & prehendi se jubere, sed vocandi absentem jus non habere. Idque

etiam

etiam apud Varronem in libro rerum humanarum ſcriptum aſſerit, idem Aul. Gellius. (*ibid.*) Qui ſane Varro, cũ Triumvir eſſet, aſſerit ſe à Tribunis plebis vocatum non iſſe; & cum Tribunus plebis eſſet, vocari neminem juſſiſſe. Maximæ vero partes Tribunorum in interceſſionibus extitere (id quidem eſt, vim à cæteris Magiſtratibus prohibere fieri) haud minores in legibus ad populum ferendis, quæ plebiſcita appellantur. In quibus ſane rogandis, patrum intereſſe nulli admodum jus fuit. Quinetiam in provinciis proconſularibus aſſignandis: ut videre apud Plutarchum in vita M. Catonis, maxime in tribunatu P. Clodii, licet. Illud etiam obſervatum eſt inter Tribunos, ut ſi cæteri omnes unam rem probaſſent, unus vero id prohibuiſſet, *plus* cæteris quidem omnibus in ea prohibitione polleret, & reliquos omnes facile impedire poſſet. Sed de Tribunitia poteſtate hactenus: jam de Proconſulari hic pauca videamus.

CAP. XI.

De Proconſulari poteſtate.

DE hac quidem poteſtatis ſpecie, nihil quicquam prius reperi, quam bello à Pop. Rom. cum Æquis infeliciter geſto, maxi-

maximoque terrore urbi illato. Tum enim Consul, qui in urbe remanserat, quo seriosius delectum facere posset, Proconsulem creavit, qui obsesso collegæ auxilium ferret. Creatus est igitur Proconsul T. Quintus A. Posthumio Albo, & Sp. Furio consulibus. Quod vero pro ipsis Consulibus mitterentur, eorumque vice functuri essent, Proconsules appellati sunt. Iis Magistratibus cætera quidem Consularia insignia concessa sunt, præterquam quod sex duntaxat lictoribus uti, injunctum est. Qua tempestate, non ordinaria quidem, sed delegata iurisdictione Proconsul (de quo agimus) utebatur: quamvis postea usu evenit, ut propria huic Magistratui iurisdictio competere instituerit. Propagatis enim imperii finibus, compluriumque & ingentium bellorum administrandorum cura exorta, observari cœptum, ut quo quique anno Consules fuissent, sequenti Proconsules remanerent, & varias provincias cum imperio sortirentur. De finibus autem Proconsularibus, quæ nancisci potui, ea breviter subjiciam. Potestatem suam Proconsul, nisi in ea provincia, quam est sortitus, exercere non potest; quamvis voluntariam (ut aiunt) iurisdictionem ubique exerceat. Ea est: auctoritatem manumittere servos suos apud

ſe volentibus, aut ſe adoptandos dare, paſſim præſtare. Contentioſam vero juriſdictionem, præterquam in provincia, tractare non poteſt: nec quicquam in ea provincia negotiorum exoritur quin ad Proconſulis adminiſtrationem pertinere ſoleat. Sin autem fiſcalis cauſa inciderit, melius faciet ad Procuratorem Cæſaris deferre. Si uxorem ſecum in provinciam duxerit, (quod non feciſſe decentius putabitur) eaque deliquerit, in eam ipſam animadvertet. Obſoniis dono miſſis, ut prorſus abſtinere non debet, ſic in accipiendis, modum ſervare: valde enim inhumanum eſt, à nemine accipere; paſſim vero, viliſſimum & penitus avariſſimum. Ab aliis vero rebus dono miſſis, omnino abſtinere Proconſulem oportet. Item ab emptionibus omnium rerum, præterquam victus quotidiani cauſa. Lites vero, quæ ſerioſa excuſſione animadverſioneque indigent, ſummatim pertractare ac diffinire non debet. Quæ cognitionem exactiorem non deſiderant, ut obſequium parentibus à liberis, & patronis exhibeatur à libertis, ſummatim animadverſa pronunciare poterit. Parum autem obſequentes patronis ſuis libertos, cum verbis paulo atrocioribus exterreat, tum etiam fuſtium caſtigatione coerceat, abſque judicii ſane ac fori ſtrepi-

ſtrepitu. Non habentibus autem advocatum ob inopiam, ſeu adverſarii potentiam, ultro exhibeat: ac denique univerſa expediat, quæ mero (ut ajunt) imperio aſſignari ſolent. Id enim ſignificat, gladii poteſtatem in facinoroſos quoſque animadvertendi habere. Sed quoniam negotiorum provincialium multitudinem per ſeipſum obire Proconſulem perdifficile eſt, Legatum Proconſules habere ſolent: de cujus poteſtate & officio pauca videnda ſunt.

CAP. XII.

De Legatis Proconſulum.

SOlent Proconſules, ob rerum gerendarum in provincia multitudinem, Legatos ſtatuere, qui non propria quidem, ſed mandata juriſdictione utuntur; quos, priuſquam in provinciam pervenerint, ſibi ſubſtituere non poſſunt. Si quid autem Legato occurrat, cujus rei gravitas exactiorem diligentiam exigat, ad Proconſulem remittere Legatus debet. Neque enim animadvertendi, coercendi, ſeu atrociter verberandi, Legato licentia eſt. Iudices tamen litigantibus, tutores etiam pupillis dare poteſt; cuſtodiarumque, quæ per provinciam in ſtationibus diſpo-

sitæ sunt, solet Proconsul Legato cognitionem commendare; nec prius, quam è provincia Proconsul discedat, Legatum dimittere consuevit. Et si diem suum obierit in provincia Proconsul, ita demum sibi mandata negotia exiget, si res integra non inveniatur. Sin vero abesse à provincia Proconsulem fortasse contigerit, causas etiam, quæ animadversionem exigunt, delegabit. His igitur de Legato Proconsulis visis. de Ædilibus jamdudum videamus.

CAP. XIII.

De Ædilibus.

ÆDilitatem plebeiam pro vetustissimo Magistratu habeo, &, utrum ante Tribunos plebis creari cœperint, ambigo. Moveor, quod ab exactis Regibus ad secessionem in Sacro monte factam, plebs, maxima quidem pars Pop. Rom. tanto tempore absque aliquo in Republica Magistratu, à quo tueretur, exstiterit. Quin apud Livium (*lib.* 3.) haud multo post Tribunos plebis creatos, pestilenti quodam tempore, cum & Consulum alter obiisset, alter vero ægram animam traheret, apud Ædiles plebeios, & Consularem & Tribunitiam potestatem, & tandem totius Reipublicæ summam

mam resedisse constat. Non quod illos tunc primum creari cæptos appareat, sed quod longe antea creatos esse potuisse facile sit. Crescentibus autem plebeis opibus, ita ut etiam Dictatores ac Pontifices de suo quoque corpore præstarent, tum Patres, multoties certamine à plebe victi, duos Ædiles plebeios ex Patribus creandos pervicerunt. Nam cum Ædilibus plebeis ludos faciendos, solennesque pro ordinibus in concordiam redactis dies in Fastis referendos mandarent, negarentque se id facturos esse Ædiles plebis, conclamatum esse à juvenibus patriciis dicitur: se id honoris deorum immortalium causa, libenter acturos, ut alii Ædiles fierent. Quibus cum ab universis gratiæ actæ essent, Senatusconsultum factũ est: ut duos viros ex Patribus, qui Ædiles forent, Dictator populũ rogaret, Patres comitiis actores fierent. Duo ergo Patricii Ædiles creati sunt, Cn. Quintius Capitolinus, & P. Cornelius Scipio. Sed duos tandem Ædiles creatos alios à Iulio Cæsare; qui, quoniam frumento præessent, Cereales appellati sunt: ut apud idoneos invenio auctores. Ædiles, à sacrarum ædium quam gerebant cura, appellati sunt. Curules vero ii qui ex Patribus creati sunt, quoniam sella curuli veherentur, cognominati sunt. Plebei vero &

Cereales jam adeo manifesto cognomine sunt, ut interpretatione nostra non egeant. Ludos instituere, qua impensa, quibusve in spectaculis fierent, ad Ædilium partes pertinebat. Id etiam erat haud leve Ædilitatis munus, ut sua quisque Ædilis factus impensa, ludos pro modo patrimonii ac dignitatis suę celebrandos curaret: cujus instituti M. Cicero, in iis libris quos De Officiis inscripsit, cum de sua, & Magni Pompeii ædilitate meminit, locuples testis est. Asconius autem Pedianus, (*In Orat. Cic. contra L. Piso. in fin.*) Pompeium Ædilem creatum, theatrum, quod summa impensa ædificaverat, magnificentissimis ludis, in quibus currus cum elephantis induxerit, dedicasse ait. Id etiam in argumentis comœdiarum, quibus nomina Ædilium, qui ludis præfuerant, adscripta sunt, facile est animadvertere. Locorum autem discretio, & cuilibet ordini pro dignitate assignatio, Ædilium muneris est. Val. Maximus in libris Dictorum ac Factorum memorabilium (2.) scripsit, Attilium Serranum, & L. Scribonium Ædiles, senatus ac plebis loca secrevisse. Quod si servum quispiam, aut jumentum morbosum, aut vitiosum, pro integro sanoque venum dederit, edicto Ædilium emptori succurretur. Quod vero cloacæ publicę, & aquęductus,

ductus, cæteraque ædificia lauta, munda, integraque & expedita asservarentur, Ædilium officium est. Denique quicquid rerum vitiosarum pro sincero, fractum pro integro usquam venisset, Ædilitio edicto redhiberi solet. De Ædilibus hæc habui, quæ dicerem: de Decemviris pauca videamus.

CAP. XIV.

De Decemviris, legum ferendarum causa creatis.

Decemviris summam potestatem ineuntibus, Magistratus omnes, qui Rempubl. gerebant & regebant, exolevêre: quibus creandis, hoc in causa fuisse perhibetur. Plebe enim quotidianis seditionibus, tum ob creandos de plebe Magistratus, tum ob ferendam legem de solvendo à nexibus fœneratorum, sæpe etiam de connubio, ut nubere liceret plebi cum Patribus, nonnunquam ob ferendam legem agrariam, divina simul humanaque omnia miscente, & tandem communes quasdam leges ferri petente, ne quis esset invidiæ locus, leges extraneas accersiri placuit. Missi ergo tres Athenas sunt legati, qui inclytas leges Solonis scriptas ferrent: jura etiam & mores aliarum civitatum noscerent.

 Ii fue-

Ii fuere, Sp. Posthumius Albus, A. Manlius, & P. Sulpitius Camerinus. Legati igitur anno tertio, quam recesserant, leges scriptas referunt: pro quibus sane censendis, promulgandisque centuriatis comitiis (quod, ut sanctiores essent, fieri oportebat) Decemviros creant, qui suo arbitratu leges promulgarent. Ii fuere, Appius Claudius, T. Genutius, P. Sextius, L. Veturius, C. Iulius, Aul. Manlius, P. Sulpitius, P. Curiatius, T. Romulius, Sp. Posthumius. Placuitque, ne ab horum potestate esset provocatio. Penes alterum vero, ut sors ferret, quoadusque omnem numerum pervasissent, certis diebus lictores forent. Eodem ergo anno Decem Tabulas edunt, potestatem inspiciendi omnibus faciunt, edicunt, agitent secum omnes, si quid emendari, suppleri, minuive opus esse censeât, omnium se sententias æquo audituros esse animo. Postquam satis emendatas esse apparuit decem tabulis scriptas leges centuriatis comitiis perferunt, ac simul se magistratu abdicant. Cum vero rumor percrebuisset, duabus aliis tabulis jus Pop. Rom. plenum & absolutum fore, iterum, habitis comitiis, alii Decemviri subrogati sunt. Tum Appius, (Claudius) cui comitia habere datum fuerat, sese contra jus fasque Decemvirum creat. Collegæ fuere, M. Cor-

M. Cornelius Maluginensis, M. Sergius, L. Minutius, Q. Fabius Vibulanus, Q. Petilius, T. Antonius Merenda, Ceso Duellius, Oppius Cornicensis, M. Rabuleius. Operæ pretium est audire, quam ii Decemviri per spem ac libidinem dominandi, omnem Reipubl. speciem deleverint. Idibus Maiis coinivere Magistratum, cum duodenis singuli fascibus forum complevere. Neque enim ad rem pertinere, demi secures, quando absque provocatione creati essent, interpretabantur. Decem ergo se, Regum instar, primo conspectu præbuisse ferunt. Incredibile est enim quantum ea species urbi terroris injecerit: Neque suus urbem fefellit timor. Primum cum abstinere à Patribus cœpissent, in humiliores libidinem crudelitatemque exercebant. Hominum, non causarum toti erant, ut apud quos gratia potius, quam æqua vim judicia haberent. Domi contrahebant, pronunciabant in foro. Si quis collegam appellasset, ab eo, ad quem appellavisset, ita discedebat ut pœniteret, prioris decreto non stetisse. Opinio etiam fuit, fœdus clam inter eos jurejurando ictum, ne comitia haberent, perpetuoque Decemviratu possessum semel obtinerent imperium. Hac conditione jam major anni pars processerat, & duæ tabulæ ad decem

 alias

alias adjectæ fuerant, nec aliud quicquam supererat, nisi ut centuriatis comitiis perferrentur. Hoc peracto, cum laberetur annus, nullaque comitiorum mentio haberetur: & quāvis anni exactione factos privatos plebs obstreperet, ac libertatem prorsus amissam conquereretur, eo illi nihilo minore fastu, ac petulantia abutebantur. Sed hæc urbanos inter strepitus, cum nunciatum esset bellum à Sabinis Æquisve impendere, paululum intercidit. Habito enim delectu, Decemviri, armato exercitu, in bellum prodeunt. Dum bellum vario eventu geritur, Appius Claudius Decemvir, qui gerendis rebus urbanis remanserat, plebeiæ virginis, cujus amore deflagrabat, stuprandæ consilium capit. Pater ejus L. Virginius, qui tum honestum ordinem in castris ducebat, Icilio cuidam, tribunitio viro, puellam desponderat. Hanc virginem forma egregiam cum Appius primum prece ac pretio pellicere tentasset, parumque sibi succedere cuncta cerneret, ad crudelem superbamque vim animum convertit: M. Claudio clienti negotium dat, ut coram se, pro tribunali sedente, puellam in servitutem asserat: cæteros omnes, qui in libertatem asserant, rejecturum promittit. Opportunitatem ergo nactus M. Claudius, libidinis minister, transeunti per forum puel-

læ sce-

læ ſceleratas manus injecit, ſervam ſuam, ſervaque natam appellans, ac ſequi ſe puellam jubet: Cunctantem vi abſtracturus eſſe videbatur; cum ad clamorem ereptæ, nutriciſque fidem Quiritum implorantis, multitudinis concurſus factus eſt: Iamque à vi tuta eſſe videbatur: tum Claudius nihil eſſe opus tumultu ait, ſe jure graſſari; ſi non crederent, ſe ad tribunal ſequerentur. Cum ad tribunal ventum eſt, petitor apud argumenti auctorem agit, puellam domi ſuæ natam, furtoque ſubtractam, in domum Virginii pro filia eſſe ſuppoſitam. Interim dominum ancillam ſequi, quod ita æquitas dictaret, interloqueretur. Compoſuerat ita ſe facturum Appius Claudius, ne ſine cauſæ cognitione pronunciare in ſervitutem videretur. Tum advocatis puellæ intercedentibus, patrem Reipubl. cauſa abeſſe, iniquum de liberis abſentis agi, cæteraque hujuſmodi allegantibus: Icilius vir, & Numitorius avus superveniunt. Icilium autem, ut erat vir acer, multa intrepide vociferantem, Appius per lictorem ſubmoveri juſſit. Sed cum ille conſtantiſſimo animo reſiſtere pergeret, ac multitudinis concurſus ingens fieret, Appius, ne exortus tumultus, novandi res occaſionem faceret, vades de virgine in poſterum diem ad judicium

cium ſiſtenda, dari juſſit, Interea patrem accerſunt nuncii. advolat in urbem pater, ac prima luce ſordidatus filiam obſoleta veſtē, cum aliquot matronis ſecum in forum ducit. Vociferat, opem ferant. lamentatione & querelis omnia implet. Idem Icilius, idem puella ac matronæ faciunt. Adverſus hæc omnia, Appius obſtinato animo tribunal aſcendit, vindicias ſecūdum ſervitutem decrevit. Quod decretum cum ingentem admirationem incuſſiſſet, ac M. Claudius iret ad comprehendendam virginem, tunc pater intentans in Appium manus, Icilio, inquit, non tibi, Appi, filiam meam deſpondi: ad nuptias, non ad ſtuprum educavi. ſed quæſo, patrio dolori ignoſcas, ſi quid ſum in te invectus inclementius. Sinas ergo coram virgine me nutricem percunctari, quid hoc rerum ſit: ut ſi falſo pater ſim, re comperta, æquiore hinc animo diſcedam. Seductam ergo filiam, percunctandi prætextu, rapto è taberna lanii cultro, filiam interemit. Quid multa? rei indignitate pariter omnes commoti, in forum concurrunt. Appius autem ut tumultuari cœptum videt, quo vitæ conſuleret, obvoluto capite effugit. Plebs ergo, recuperandæ libertatis occaſione nacta, arreptis armis, duce Virginio in Aventinum recedit. Nec minus Icilius in
caſtris

castris militum concitat multitudinem, plebisque urbanæ exemplo, decem Tribunos militares creant, ingentique cum exercitu ad urbem accedunt, alteri se exercitu conjungunt. Hoc pacto armata plebs secedere statuit. Eo ergo, quicunque per ætatem valetudinemque potuerunt, cum uxoribus liberisque pervenêre. Iis tantis motibus rerum perculsi Decemviri, senatum frequentem fieri jubent: rogant, quid è Republ. fore censent, edicere. Denique cum multa ultro citroque in senatu agitata essent, ac plerique senatores intrepide Decemviros oratione castigassent, decem Tarquinios appellantes: Decemviri tandem futuros se in potestate Patrum affirmarunt, modo sese ab injuria tuerentur: ac simul legatos mittere, ad res componendas, statuunt. Missi ergo legati, M. Horatius & L. Valerius, probatissimæ existimationis viri: de conditione pacis cum plebe agunt. Petebat autem plebs inter conditiones pacis, ad supplicium Decemviros: quod legati primum compositis orationibus dissuaserunt plebi. Contenta igitur plebs fuit, ut sui sibi Tribuni restituerentur, &, ut consueverat, rediretur ad Consules. Interim abdicant se magistratu Decemviri. Comitia Consulibus Tribunisque creandis habentur. Hoc pacto creatis exactis-

que

que Decemviris, ad prioris formam regiminis reditum est. Hæc de Decemviris : de præfecto Annonæ aliquid subjiciamus.

Cap. XV.

De Præfecto Annonæ.

Quoniam de Potestatibus agere institui, ratio temporis admonet, ut de Pręfecto Annonæ(extra ordinem tamen creari consueto) nonnihil adjiciam. De quo sane Magistratu nihil quicquam prius repperi, quam Appio Claudio & P. Servilio consulibus, eoque anno, quo Tarquinius Superbus exul apud Aristodemum tyrannum mortuus est. Tum inter Consules orta contentio dicitur, de dedicatione ædis Mercurii: quæ sane hac conditione sopita est; quod uter dedicaret Mercurii ædem, is quidem Annonæ præesset. Populus dedicationem dedit M. Lectorio Primipilo, non tam ob hominis ipsius meritum, quam ob ignominiam consulum, haud probe in magistratu observatorum. Cæterum, ut hoc apud Livium (*lib.4.*)non mihi planum usquequaque apparet, credo errore scribentium, ita de L. Minutio Præfecto Annonæ, haud multo tempore post, usquequaque manifestum est. Hujus Magistratus,

tus, difficili tempore & caritate annonæ, uſus potiſſimum atque opera exigebatur. Frumentum undique coemendum, &, ſi quis ultra proprios uſus poſſideret, in medium ponendum curabat, advehi undique, & advectum diſtribui, & juſto pretio venire moliebatur. Cujus ope Magiſtratus, egregia Pop. Rom. penuria laboranti, ſæpe opera navata eſt. Eam Poteſtatem, de qua agimus, cum Pompeius ille Magnus gereret, atque è Sicilia cum magna vi frumenti ſolvere pergeret, ac gubernatores claſſis, non ſe, committendos maxime ſævienti pelago dicerent, illam ſaluberrimam Reipub. vocem ediſſe fertur. Navigare enim, inquit, neceſſe eſt, vivere neceſſe non eſt. Tantus præterea annonæ hujus cauſa favor auctoritaſque acceſſit; ut quæ alioquin perſonæ ad accuſationem minus idoneæ eſſent, hac tamen in cauſa admitterentur: hujuſmodi ſunt mulieres infames, & quæ ſunt ejus generis, quo nos etiam jure utimur. Sed de Præfecto Annonæ ſatis: nunc de Tribunis militum conſulari poteſtate, pauca inſpiciamus.

CAP.

CAP. XVI.

De Tribunis militum, consulari potestate.

CRebris quidem secessionibus plebis à Patribus, quibus Consules de suo quoque corpore creari peteret, externis etiam bellis ingruentibus, plebeque ipsa delectum pati negante, coacti tandem Patres sunt, ut aut civibus, aut hostibus de victoria concederent. Ab quorundam autem sententiis, quoniam Tribunos plebis cæde violandos putarent, quos, fœdere cum plebe icto, sacrosanctos haberent, primores Patrum abhorrebant. Per hæc consilia eo res deducta est, ut rogatione Camilei, Tribunos militum, qui pro Consulibus essent, tam ex plebe, quam ex Patribus, promiscue creari Patres sinerent, de Consulibus nihil immutaretur. Tres ergo Tribuni consulari potestate, qui Militares vocarentur, creati sunt: iique constituti sunt vario numero. Interdum enim viginti fuerunt, interdum plures, nonnunquam pauciores. Superiores autem tres hi fuere, Aul. Sempronius Atratinus, L. Atilius, & T. Clœlius, patritii omnes. Plebs enim eo duntaxat contenta fuit, quod eius ratio habita esse videretur. Tunc igitur primo à Consulibus ad Tri-

Tribunos militares consulari potestate ventum est, M. Genutio, & P. Curiatio consulatu abeuntibus. Penes quem sane Magistratum (ut ipsum nomen indicat) eadem, quæ apud Consules potestas erat, collata est, nominibus tantum immutatis, ac plebis ratione haberi cœpta. His ergo de Tribunis militum delibatis: Censorum potestatem jamdudum consideremus.

Cap. XVII.

De Censoribus.

Cum ob multa & varia bella, civilesque seditiones, Romæ pluribus annis populus incensus mansisset, neque esset lustrum aliquod de more conditum, neque differri census posset, neque consulibus, cum multum bellorum immineret, id negotii agere operæ pretium esset, mentio inita est à senatu: rem videlicet operosam, & minime consularem proprio Magistratu indigere, cui scribarum ministerium, custodiæque, & tabularum cura, arbitriumque formulæ censendæ subjiceretur. Tum duo Censores creati sunt, Papyrius, & Sempronius, censuique habendo præfecti, ab eaque re Censores appellati, M. Geganio Macerino, & T. Quintio Capitolino consulibus. Institu-

tumque, ut quinquennio is Magiſtratus perduraret: quod tandem tempus, ob Cenſorum inſolentiam, immutatum, ad annumque redactum eſt, A. Mamertio Æmilio Dictatore, Iulio Virginio, M. Appio Licinio Conſulibus. Mirum quippe dictu eſt, quanto Cenſuræ initium parva ab re ortum incremento adauctum extiterit. Eo quippe pervenit, ut morum diſciplinæque Rom. Senatus, Equitumque regimen, decoris, dedecoriſque diſcrimen, ſub ejus ditione Magiſtratus, privatorum jus, publicorũq; locorum vectigalia, Pop. Rom. repoſita eſſent, in Senatum allegere, Senatus principem deſcribere, cenſum agere, luſtrum condere, equos adimere. quos autem putaſſent parum dignos, Senatu amovere: ut feciſſe fertur C. Fabricius, qui Cenſor P. Cornelium Rufinum, patricium virum, Senatu movit, quod decem pondo argenti facti pro convivio appoſuiſſet. M. autem Cato Cenſor C. Flaminium, T. Flaminii fratrem, Senatu ejecit, quod exhortatus à ſcorto, ut aliquem ex iis, qui in vinculis erant (obtinebat enim Proconſulari imperio Galliam) ſecuri percuteret, obtemperavit. Quid dicam, quam leviſſimis ex cauſis cenſoriam inurere notam conſueverint? Nimis corpulentos milites, unguentoque nitidos, equis ademptis, ignominiaque

tumque, ut quinquennio is Magist
perduraret: quod tandem tempus,
Censorum insolentiam, immutatum,
annumque redactum est, A. Mam
Æmilio Dictatore, Iulio Virginio, M.
pio Licinio Consulibus. Mirum qu
dictu est, quanto Censuræ initium p
ab re ortum incremento adauctum
rerit. Eo quippe pervenit, ut morum
plinæque Rom. Senatus, Equitumqu
gimen, decoris, dedecorisque discri
sub ejus ditione Magistratus, privato
jus, publicorũq; locorum vectigalia
Rom. reposita essent, in Senatum a
re, Senatus principem describere, c
sum agere, lustrum condere, equos
mere. quos autem putassent parum
gnos, Senatu amovere: ut fecisse fe
C. Fabricius, qui Censor P. Corne
Rufinum, patricium virum, Senatu
vit, quod decem pondo argenti fasti
convivio apposuisset. M. autem C
Censor C. Flaminium, T. Flaminii
trem, Senatu ejecit, quod exhorta
scorto, ut aliquem ex iis, qui in vinc
erant (obtinebat enim Proconsulari
perio Galliam) securi percuteret, obt
peravit. Quid dicam, quam levissimi
causis censoriam inurere notam con
verint? Nimis corpulentos milites, u
guentoque nitidos, equis ademptis, ig
mini

miniaque notatos, exercitu
quiti Romano nimium cor
strigosum & vix ossibus ha
benti, cum obequitantes url
venissent obviam, percunć
quid ipse tam ruber & con
tam macilentus & squalore
Hic eques Romanus: quoni
ipse me curo, equum vero
servus. Visum est, id parum
sponsum, atque ob id ignon
soribus notatus est. Civem
qui altius oscitavisset in auc
sorum, ignominiæ nota affe
cum rescissent, non incont
valetudine id factum esse, ilic
Cum celebrationi quorunc
liorum interessent, virumqu
uxorem ex animi sui senten
de more interrogassent; illeq
tibus, non autem ex animi
se habere respondisset, ev
ignominiæ consperfus est.
enim ab eorum majestate a
rati sunt, quod in conspectu
veritatis levieulus homo ade
fuisset cachinnatus. Multa i
re (ne sim nimis multus for
tenda, undique allecta, dici p
illud non est prætermittenc
altero ex Censoribus morte

terum in demortui locum ſuffici religio fuit. Itaque reliquum abdicari ſe magiſtratu, ut duo de integro Cenſores crearentur, inſtitutum eſt. Id enim huic obſervationi cauſam dedit, quod eo anno, quo Galli Romam ceperunt, altero ex Cenſoribus mortuo, alter quidem in demortui locum fuerit ſubſtitutus. Omen ergo viſum eſt, & pro lege perpetua, ne id amplius fieret, obſervatum eſt. Cenſores vero, cum præterquam ex Patribus duntaxat creari aliquando nefas fuerit, id quoque, ut cætera immutatum eſt, atque indifferenter fieri cœptum. Illud etiam cenſoribus negotio datum eſt, ne in fœnore modus excederetur. De Cenſoribus igitur abunde dictum ſit: jam de Triumviris, agris dividendis, nonnihil dicamus.

CAP. XVIII.

De Triumviris Coloniæ deducendæ.

ARicini, atque Ardeates, cum de ambiguo agro ſæpe bello certaſſent, multis invicē cladibus feſſi, Pop. tandem Rom. ea de re judicem conſtituere. Cum ergo utriuſque civitatis legati oratum cauſam veniſſent, concilio populi à magiſtratibus dato, magna contentione actum eſt.

Jam-

terum in demortui locum suffici
fuit. Itaque reliquum abdicari se
stratu, ut duo de integro Censores c
rentur, institutum est. Id enim
servationi causam dedit, quod eo
quo Galli Romam ceperunt, alter
Censoribus mortuo, alter quidem
mortui locum fuerit substitutus.
ergo visum est, & pro lege perpetu
id amplius fieret, observatum est.
res vero, cum præterquam ex Patri
duntaxat creari aliquando nefas
id quoque, ut cætera immutatum
que indifferenter fieri cœptum.
iam censoribus negotio datum est,
fœnore modus excederetur. De
ribus igitur abunde dictum sit:
Triumviris, agris dividendis, no
dicamus.

CAP. XVIII.

De Triumviris Coloniæ deducendi

ARicini, atque Ardeates, cum de
guo agro sæpe bello certassent,
invicé cladibus fessi, Pop. tandem
ea de re judicem constituere. Cum
utriusque civitatis legati oratum
venissent, concilio populi à magist
bus dato, magna contentione actum

Iamque editis testibus, cum trib
ri, & Pop.Rom. inire suffragium
ret, consurgit P.Scaptius de pleb
natu: Et, si licet, inquit, Consul
pub. dicere, errare ego populum
causa non patiar. Sed cum quasi
& delirum rejicerent Consules,
dumque prorsus negarent, pe
vociferare, Publicam causam pr
lictorem submoveri jusserunt.
Tribunos appellat, ad eos admiss
tium & nonagesimum se annum
inquit, eum agrum, de quo duo
ambigant, tenere memoria fixum
trius populi, sed Coriolanorum f
que eo se tempore militasse, qu
Coriolis, is ager jure belli Pop. R
ctus esset: proinde se magnoper
re Pop. Rom. ne inutili pudore
suam damnaret. Movit non tam
nis auctoritas, quam commodit
que agri: tantumque Tribunitia p
valuit, ut cum hac de re latū esse
pulum, lex de agro Pop.Rom. adj
do promulgaretur. Quod sane
magnopere dehonestavit majesta
Rom. multumque apud finitim
tates infamiæ dedecorisque co
Quamobrem, cum id ægre ferr
tres, ac non multo post judicium
deatibus egregie pro auxilio illis a

Volſcos allato meriti eſſent, cum tantam infamis judicii notam prorſus ex animis delere cuperent, Senatuſconſultum fecerunt: ut quoniam civitas Ardeatum inteſtino tumultu ad paucos redacta videretur, coloni eo, præſidii cauſa adverſus Volſcos, ſcriberentur. Id cum latum ad populum eſſet, placuiſſetque, multo plures Rutulos, quam Romanos colonos adſcribendos, priuſque is ager qui infami judicio interceptus erat, quam alterius agri gleba, aſſignaretur: aut alicui divideretur, quam omnibus Rutulis. Eo tandem pacto ager ad Ardeates reverſus eſt. Triumviros igitur deducendæ coloniæ creant Agrippam Menenium, T. Clœlium Siculum, & M. Ebutium Heluam: nec abnuerim, hunc Magiſtratum alias à majoribus Romanorum creari potuiſſe. Cæterum ab inſigniori ratione, & ingenti Pop. Rom. honeſtate exordiri non piguit. Pertinebat vero ad hujus Magiſtratus officium, ut & agros novis deductis colonis dividerent, urbeś deſignarent, ædificare volentibus areas partirentur, commodis regionibus civitatem diſtinguerent, legibus magiſtratibuſque ſiſteſterent, & ad ſpeciem optimi gubernaculi Rempubl. effingerent. Sed de hoc mediocriter mihi jam dixiſſe videor: jam hinc de Prætoria poteſtate videamus.

CAP.

Volscos allato meriti esset, cum tantam
infamis judicii notam prorsus ex animis
delere cuperent, Senatusconsultum fece-
runt: ut quoniam civitas Ardearum in-
testino tumultu ad paucos redacta vide-
retur, coloni eo, præsidii causa adversus
Volscos, scriberentur. Id cum latum ad
populum esset, placuissetque, multo plu-
res Rutulos, quam Romanos colonos
adscribendos, priusque is ager qui infami
judicio interceptus erat, quam alterius
agri gleba, assignaretur: aut alicui divi-
deretur, quam omnibus Rutulis. Eo tan-
dem pacto ager ad Ardeates reversus est.
Triumviros igitur deducendæ coloniæ
creant Agrippam Menenium, T. Clœlium
Siculum, & M. Ebutium Heluam: nec ab-
nuerim, hunc Magistratum alias à ma-
joribus Romanorum creari potuisse. Cæ-
terum ab insigniori ratione, & ingenti
Pop. Rom. honestate exordiri non pi-
guit. Pertinebat vero ad hujus Magistra-
tus officium, ut & agros novis deductis
colonis dividerent, urbes designarent, æ-
dificare volentibus areas partirentur.
commodis regionibus civitatem distin-
guerent, legibus magistratibusque stabi-
lirent, & ad speciem optimi guberna-
li Rempubl. effingerent. Sed de hoc me-
diocriter mihi jam dixisse videor: jam
hinc de Prætoria potestate videamus.

CA-

CAP. XIX.

De Prætoribus.

CVm crebris ac diuturnis
bus victi tandem à plebe
Consulibus alterum ex plebe
concessissent, id sibi voluntate
aperto ad Consulatum aditu,
re., ut unicus Magistratus cr
Patribus: isque à præessendo
pellaretur: qui tandem, eo
urbanos jus diceret, Vrbanus
est. Penes hunc vero Magistr
nis adeo publici privatique ju
fuit, ut novum jus condere, &
rogare, facultas esset. Tantu
modum aucta est Prætoris auc
quod Prætor ipse edixisset, ob
norem, ius Honorarium vocar
tori regia insignia, consulares
apparatus, lictores vero non an
sella curulis, & trabea, cætera
cemodi tradita sunt. Ac quamv
mero lictoribus, concessum P
esset, Paulo quidem Æmili
in Iberiam contendenti, ut a
chus (*in vita Æmilij*) duode
bitos lictores comperi. Equis al
bea candida utebatur Prætor.

frena Quirites subministrabant, ut ait Juvenalis. (*Sat.* 10.) Demum, cum undique peregrinorum multitudo in urbem confluerent, neque unus Prætor turbæ causarum satisfacere posset, alter Prætor creatus est; qui, quoniam inter peregrinos cognoscebat, Peregrinus appellatus est. Crescente vero imperio, tantum in modum Prætorum amplificatus est numerus, ut decem & octo aliquando in Vrbe jus dicerent. Capta enim Sardinia, mox Sicilia, item Hispania, deinde Narbonensi provincia, totidem Prætores, quot provinciæ in ditionem venerant, creati sunt; partim qui urbanis rebus, partim qui provincialibus præessent. Deinde Cornelius Sylla quæstiones publicas constituit, veluti de falso, de parricidio, de sicariis, ac Prætores quatuor adjecit. Alios C. Julius Cæsar, alios divus Augustus, alios etiam divus Claudius, ac divus Nerva Prætores creavere. Quibus, cum plurimum ingruentium bellorum usus exegisset, eorundem administrationes mandari consuevere: Qui vero eorum in urbe remansisset, Præfectus Vrbi appellari cœptus est: cujus immutata constitutio est, ut Præfectus urbi Latinarum duntaxat feriarum causa, quotannis, vacantibus cæteris Magistratibus, creari instituerit. Iis de Prætorum descriptione,

con-

frena Quirites subministrabant,ut ait
venalis. (*Sat.*10.) Demum,cum undique
peregrinorum multitudo in urbem co
flueret, neque unus Prætor turbæ cau
rum satisfacere posset, alter Prætor cre
tus est; qui, quoniam inter peregrinos
cognoscebat, Peregrinus appellatus e
Crescente vero imperio, tantum in m
dum Prætorum amplificatus est num
rus,ut decem & octo aliquando in V
jus dicerent. Capta enim Sardinia, mo
Sicilia,item Hispania, deinde Narbonen
si provincia,totidem Prætores,quot p
vinciæ in ditionem venerant,creati su
partim qui urbanis rebus, partim q
provincialibus præessent.Deinde Cor
lius Sylla quæstiones publicas constitu
veluti de falso, de parricidio, de sicari
ac Prætores quatuor adjecit. Alios C
lius Cæsar,alios divus Augustus, alios
iam divus Claudius, ac divus Nerva Pr
tores creavere. Quibus, cum plurimu
ingruentium bellorum usus exegisset,
rundem administrationes mandari co
suevere : Qui vero eorum in urbe
mansisset, Præfectus Vrbi appellari co
ptus est : cujus immutata constitut
est,ut Præfectus urbi Latinarum d
taxat feriarum causa,quotannis, vaca
ibus cæteris Magistratibus, creari in
uerit. Iis de Prætorum descriptione
co

contenti : de Quinqueviris Me
deamus.

CAP. XX.

De Quinqueviris Mensari

CVm improbitate fœneratoru
Rom. magnitudine æris ali
obruta esse videretur, eique di
principes plebis succurrendum
mero tentassent, inclinatis ta
concordiam omnium animis,
Consules erant, fœnebrem quo
quod destinari in animis homi
debatur,levare aggressi, solutio
alieni in publicam curam v
Quinque ergo viri creati sunt,q
pensatione pecuniæ Mensarios
runt, qui insigni æquitate dilig
meriti sunt, ut per omnium a
monumenta celebres nominibu
Hi ergo fuerunt, C. Duellius, P
Mus, M. Papyrius, Quintus P
T. Æmilius; qui rem porro diffic
tractatu,plerunque parti utrique
certe alteri gravem,cum alia mo
ne,tum impendio magis public
jactura,sustinuerunt. Tarda enin
na, & impeditiora, quam facul
aut ærarium mensis suppeterent
foro posito dissolverunt : ut no

ſine injuria, ſed etiam ſine querimonia partis utriuſque, exhauſta vis ingens æris alieni ſit. Sed de Quinqueviris Menſariis hæc ipſa occurrêre, quæ dicerem: nunc de Duûmviris claſſis reficiendæ, de Tribunis militaribus, ac triumviris nocturnis pauca videamus.

CAP. XXI.

De Duûmviris Claſsi reficiendæ, Tribunis militaribus, ac Triumviris nocturnis.

DVûmviros claſſi reficiendæ, utpote haud magni momenti Magiſtratum, omiſſurus videbar; niſi, quod Livio prætereundum minime viſum eſt, id ſatis, quod cæteras inter Poteſtates recenſeretur, dignum eſſe apparuiſſet: & cum hoc uno reliquos duos Magiſtratus, qui tempore concurrerent, ac per ſe longe breviſſimam deſcriptionem requirerent, adſcribendos exiſtimaſſet. Eo etiam motus ſum, quod hoc demum anno Magiſtratus id genus in noſtram Rempublicam immigravit. Anno enim, quo Appius Claudius (is, cui poſtea Cæco cognomentum fuit,) cenſuram geſſit, M. Valerio & P. Decio Coſſ. duo imperia, ut ait Livius (*lib.* 9.) dari per populum cæpta ſunt, utraque ad rem militarem pertinentia.

Vnum

fine injuria, sed etiam sine querimo
partis utriusque, exhausta vis ingens æ
alieni sit. Sed de Quinqueviris Mensari
hæc ipsa occurrêre, quæ dicerem: nu
de Duûmviris classis reficiendæ, de Tri
bunis militaribus, ac triumviris noctu
nis pauca videamus.

CAP. XXI.

De Duûmviris Classi reficiendæ, Trib. militaribus, ac Triumviris nocturnis.

DUûmviros classi reficiendæ, ut pr
haud magni momenti Magistratum
omissurus videbar; nisi, quod Livio pr
tereundum minime visum est, id ta
quod cæteras inter Potestates recense
tur, dignum esse apparuisset: & cum in
uno reliquos duos Magistratus, qui te
pore concurrerent, ac per se longe br
vissimam descriptionem requirerent, a
scribendos existimasset. Eo etiam mor
sum, quod hoc demum anno Magistra
tus id genus in nostram Rempublicam
immigravit. Anno enim, quo Appi
Claudius (is, cui postea Cæco cognome
tum fuit,) censuram gessit, M. Valerio
& P. Decio Coss. duo imperia, ut ait Livius
(lib. 9.) dari per populum cæpta sunt, u
traque ad rem militarem pertinentia.
Unum

Unum, ut Tribuni militum se
tuor legionibus crearentur;
perquam paucis populi suffra
Consulum & Dictatorum fer
cia. Tulere eam rogationem T
bis L. Attilius & C. Martius. A
perium fuit, ut Duûmviros n
sis ornandæ reficiendæque
populus juberet. Tulit hoc
M. Decius Tribunus plebis. H
tempore post hujusmodi
Triumviri nocturni creati fu
(ut existimatione deducor) di
rum & civilium seditionum t
giliæ in muris, custodiæque
stationarios mandarentur. I
rum curæ injunctum est, u
nas seditiones à civibus arcer
Urbi conservaretur. Hujus
Magistratus in officium Pra
lum demum traductæ sunt.
quoniam horum Magistratuu
rem ferme ipsam, cui addicti e
ostendunt; neque Livius ipse
hac in re amplius verborum fa
alios vero nulla prorsus men
mihi quidem pluribus comm
esse visum est. Ergo ad Trium
constituendæ describendos ve

CAP. XXII.

De Triumviris Reipublica constituenda.

SI Triumviratus Reipubl.constituendæ originem quæris, ante eum ipsum, quem Cæsar Augustus cum Antonio & M.Lepido gessit, alter nullus apud Romanos prodiisse memoratur.Ego autem de eo ipso nusquam præterea offendisse memini. Vtrum Potestatibus annumerandum censuerim,haud satis scio.Quippe quod eos Potestates,quas injussu præterque Senatus auctoritatem, quisque non dicam sortitus fuerit, sed per libidinem dominandi arripuerit, Tyrannides potius,quam Potestates, seu Magistratus appellandos duxerim. Vtcunque se res habeat; illud facile animadverti potest, Iulio Cæsare in senatu ab iis, qui cum Bruto & Cassio conspiraverant, occiso; mox Antonium, cum studia omnia ad componendam Rempublicam contulisse videretur,principem civitatis evasisse. Confestim vero dominandi libidine pellectum, Ciceronem,Brutum,cæterosque, qui factioni ejus adversabantur, urbe excedere coegisse.L.autem Octaviano, qui testamentoCæsaris hæres scriptus fuera', ex Asia reverso, Cicero, ac cæteri, qui factio-

CAP. XXII.

De Triumviris Reipublicæ constituendæ.

SI Triumviratus Reipubl. constituendæ originem quæris, ante eum ipsum quem Cæsar Augustus cum Antonio & M. Lepido gessit, alter nullus apud Romanos prodiisse memoratur. Ego antea de eo ipso nusquam præterea offendisse memini. Verum Potestatibus annumerandum censuerim, haud satis scio. Quippe quod eos Potestates, quas injussu populi, neque Senatus auctoritatem, quibus non dicam sortitus fuerit, sed per libidinem dominandi arripuerit, Tyrannides potius, quam Potestates, seu Magistratus appellandos duxerim. Utcunque se res habeat; illud facile animadverti potest, Julio Cæsare in senatu ab iis, qui cum Bruto & Cassio conspiraverant, occiso, mox Antonium, cum studia omnia ad componendam Rempublicam contulisse se videretur, principem civitatis evasisse. Confestim vero dominandi libidine pellectum, Ciceronem, Brutum, cæterosque qui factioni ejus adversabantur, urbe excedere coegisse. L. autem Octaviano, qui testamento Cæsaris hæres scriptus fuerat, ex Asia reverso, Cicero, ac cæteri, qui factio-

factioni ejus obtrectabantu
ni potentiam confugerun
ctum est, ut Antonius urbe
ctus, hostis à Senatu judicar
opprimendum Hircius &
les missi, Augustusque cum
tonium apud Mutinam ade
fugaruntque. Desperatis
Antonius supplex ad M. L
fugit; cujus potentia fretu
num, qui æque animum ad
nem intenderet, ad fœdus
que pellexit: illam videlicet
qua homicidia homicidiis
tionem venisse dicuntur. In
cædem destinatos, Cæsar
pro L. Cæsare avunculo M.
dem concessit. Igitur Tyran
textu pio Magistratus pall
tes, sese Triumviros Reipul
tuendæ appellavêre: quoru
auspiciis omnis Respublica
Cæterum eorum animos q
clinarent, mox ipse eventus re
dit, omnes res simul divinas
que commiscens. Omnibus e
opibus consumptis ad extre
Cæsar Octavianus rerum pot
& ipse omnibus cæteris super
de quo loquor, Triumvirat
circiter decem, ut Suetonius

(*in Augusto c.27*)obtinuit. Hęc de Triumviris: de Præfecto prætorio sequitur.

CAP. XXIII.

De Præfecto Pratorio.

QVales apud Reges Tribuni Celerum, sive apud Dictatores Magistri equitum, tales demum fuere Præfecti prætorio apud Cæsares. Nam cum secundas post Cæsarem partes gestarent, præessentque disciplinæ publicæ emendandæ, adeo à parvis orta principiis crevit auctoritas, ut cum aliquo tempore à Pręfectis prætorio provocare liceret, extarentque exempla majorum, quo pacto ab iis provocassent: lecta postmodum Principis sententia, à Præfecto prætorio provocatio sublata est. Credidit enim Princeps eos, qui ob singularem industriam, fide illorum atque integritate explorata, ad hujus Potestatis amplitudinem adhiberentur, non aliter pro sapientia ac splendore dignitatis suę, quam eundem ipsum fore judicaturos. Alio etiam privilegio hujusmodi Potestas subnixa est: ne ab eorum sententiis minores ætate per alios Magistratus restitui possent. His ergo de Præfecto prætorio collectis: de plerisque minorum Magistratuum speciebus pauca videamus.

CAP.

(in Augusto c.27) obtinuit. Hęc de Triu viris: de Præfecto prætorio sequitur.

CAP. XXIII.

De Præfecto Prætorio.

QVales apud Reges Tribuni Celerũ sive apud Dictatores Magistri eq tum, tales demum fuere Præfecti præ rio apud Cæsares. Nam cum secund post Cæsarem partes gestarent, p sentque disciplinæ publicæ emend dæ, adeo à parvis orta principiis e auctoritas, ut cum aliquo tempore ab fectis prætorio provocare liceret, es rentque exempla majorum, quo p ab iis provocassent: lecta postmod Principis sententia, à Præfecto præto provocatio sublata est. Credidit e Princeps eos, qui ob singularem ind striam, fide illorum atque integritate plorata, ad hujus Potestatis amplit nem adhiberentur, non aliter pro sapie tia ac splendore dignitatis suę, quam e dem ipsum fore judicaturos. Alio eti privilegio hujusmodi Potestas subni est: ne ab eorum sententiis minores æta per alios Magistratus restitui possent. H ergo de Præfecto prætorio collectis: è plerisque minorum Magistratuum sp ciebus pauca videamus.

CA

CAP. XXIV.

De quibusdam minorum Ma tuum speciebus.

ALteram Magistratus specien Roma jus aliquando dixisse. Nam cum bellorum munera, cæ gistratibus non sufficientibus, a res deferrentur, quorum mun nistratio juris præcipuum fuit, c cemviri sunt, qui jus in urbe re Prætorumque partes eo tempo rent, Litium Iudicandarum app dem tempore Quatuorviri crea tur, qui viarum curam agerent viri Monetales auri argentique quorum esset diligentiæ, numis ro argentoque fabricari. His dic de Præfecto Vigilum pauca mus.

CAP. XXV.

De Præfecto Vigilum.

DIvus Augustus, salutem p nullius alterius quam suæ tiæ congruere existimans, coe rum incendiorum gratia sept hortes opportunis Urbis locis di

ita ut binas urbis regiones unaquæque cohors præsidio tutaretur, Tribunis, & super omnes clarissimo viro Præfecto vigilum, præpositis. Et licet apud veteres Romanos Triumviris nocturnis, Ædilibus, Tribunisque id negotii quandoque esset assignatum, pluribus eodem die exortis incendiis, quibus accurrere, satisque facere non posse eos appareret, creare Præfectum vigilum Augustus Cæsar in animum induxit. De incensoribus ergo, effractoribus, furibus, raptoribus, receptatoribusque, apud Præfectum vigilum cognitio est:. nisi, si quæ tam atrox, tamque famosa persona sit, ut ad Præfectum urbi remittenda videatur. Et quoniam incendia plerunque culpa exoriuntur inhabitantium; aut fustibus castigat eos, qui negligentius ignem habuerunt, aut severa objurgatione comminatus, fustium castigationem remittit. Cum effracturæ in horreis (ut plerunque fit) in insulisque, ubi pretiosiorem fortunarum suarum partem patresfamiliarum servant, apparuerint: Si quando vel cella, vel armarium effringitur, effractorum sæpe, nonnunquam etiam custodum, quæstiones apud hunc Magistratum exercentur. Et ita divus Antoninus Erucio Claro, Præfecto, rescripsit. Ait enim, Effractis horreis, de ea re quæstionem ad illum

ita ut binas urbis regiones unaqu
cohors præsidio tutaretur, Tribunis
super omnes clarissimo viro Præfecto
gilum, præpositis. Et licet apud vete
Romanos Triumviris nocturnis, Æd
bus, Tribunisque id negotii quandoq
esset assignatum, pluribus eodem die
ortis incendiis, quibus accurrere, satis
facere non posse eos appareret, ce
Præfectum vigilum Augustus Cæsar
animum induxit. De incensoribus et
effractoribus, furibus, raptoribus, re
ptatoribusque, apud Præfectum vigil
cognitio est: nisi, si quæ tam atrox, at
que famosa persona sit, ut ad Præfect
urbi remittenda videatur. Et quoniam
incendia plerunque culpa exoriuntur
habitantium; aut fustibus castigat e
qui negligentius ignem habuerunt, a
severa objurgatione comminatus, f
stium castigationem remittit. Cum
fracturæ in horreis (ut plerunque fi
insulisque, ubi pretiosiorem fortunam
suarum partem patresfamiliarum s
vant, apparuerint: Si quando vel ce
vel armarium effringitur, effractor
sæpe, nonnunquam etiam custodes
quæstiones apud hunc Magistratum
ercentur. Et ita divus Antoninus E
Claro, Præfecto, rescripsit. Ait enim
Effractis horreis, de ea re quæstionem
illi

illum ipsum pertinere. Sciendu
Præfectum vigilum ad plurin
ctem vigilare oportere, coerrar
ciatum, cum hamis & dolabris,
que in omnes inquilinos admo
gere, ne per colonorum negliger
cendiorum casus exoriatur. Qu
uti inquilinus quisque aquam i
culo habeat, qua, igneo terrore i
te, præsto occurrere posse censea
versus capsarios autem, qui merc
vanda in balneis vestimenta sus
judex quoque constitutus est: u
in servandis vestimentis admissi
rit, ipse idem, de quo loquor, M
tus quæstionem exercebit. Sed
fecto vigilum satis: Reliquum es
Procuratore Cæsaris (is enim
Cæsarem & Rempubl. privatum
stitutus judex) pauca videamus.

CAP. XXVI.

De Procuratore Cæsaris.

QVanquam Principalem ce
nem, à qua legum, senatúsc
rum, magistratuumque omniu
manat, moribus introductum si
imperio, cui præest, non esse supp
humani tamen animi freta mod
gum teneri vinculis haudquaq

formidat. Cæterum, quoniam majorem se, à quo jus eum inter privatumque ac Rempubl. decernatur, impossibile inventu sit, ipsumque Principem in propria causa judicare, haud sane æquum esse videatur, Magistratum creari placuit, cui inter se privatasque personas competens quidem esset jurisdictio; qui sane est appellatus Procurator Cæsaris. Huic Magistratui principalis totius rei familiaris licentia commissa est: ita, ut quicquid ab eo negotiorum Imperialium gestum est, perinde habeatur ratum, ac si ab ipso Cæsare fuisset pertractatum. Sed si rem ejus quasi propriam Procurator tradat; non putant dominium transferre: Tunc vero transfert, cum negotium gerens Cæsaris, ipsius consensu tradit. Denique, si donationis, venditionis, transactionis causa quid agat, nihil agit. Non enim alienare rem Cæsaris, sed diligenter negotia obire, Procuratori Cæsaris injunctum est. Id vero inprimis Procuratori huic, de quo agimus, adscriptum est, quod servum Cæsaris hæredem institutum, adire hæreditatem jubet, & ea hæreditas Imperatori acquiritur. Quin, si Cæsar ipse hæres instituatur, si se Procurator opulentæ hæreditati misceat, hæredem Cæsarem facit. Quod si ea bona, ex quibus Princeps institutus est, solvendo non

sint,

formidat. Cæterum, quoniam majo
se, à quo jus eum inter privatumq
Rempubl. decernatur, impossibile
tu sit, ipsumque Principem in pro
causa judicare, haud sane æquum
videatur, Magistratum creari placu
inter se privatasque personas comp
quidem esset jurisdictio; qui sane ap
pellatus Procurator Cæsaris. Huic Ma
stratui principalis totius rei famili
centia commissa est: ita, ut quicqu
eo negotiorum Imperialium gestum
perinde habeatur ratum, ac si ab
Cæsare fuisset pertractatum. Sed si
ejus quasi propriam Procurator tra
non putant dominium transferre: Tr
vero transfert, cum negotium ge
Cæsaris, ipsius consensu tradit. Deni
si donationis, venditionis, transacti
causa quid agat, nihil agit. Non enim
nare rem Cæsaris, sed diligenter neg
obire, Procuratori Cæsaris injunctu
est. Id vero inprimis Procuratori
de quo agimus, adscriptum est, quod
vum Cæsaris hæredem institutum, ad
hæreditatem jubet, & ea hæreditas Im
peratori acquiritur. Quin, si Cæsar
hæres instituatur, si se Procurator
lentæ hæreditati misceat, hæredem C
sarem facit. Quod si ea bona, ex quib
Princeps institutus est, solvendo n

sin

sint, consulendum erit Imperatori, ne quid proinde detrimenti patiatur. Hæredis enim instituti, in adeundis repudiandisque hæreditatibus, congruo tempore explorari voluntas debuit. Deportandi facultas huic Magistratui permissa non est. Sed de Procuratore Cæsaris, deque cæteris omnibus Romanis Potestatibus, quæ hinc inde (trita sparsaque, Scriptores varios legens, venari potui) hoc loco dixisse sufficiat.

EPILOGUS.

Quæ sane non ea mente dicta esse credi velim, ut fixa & immutabili quadam necessitate statuta perinde atque centuriatis perlata comitiis, censeri velim: pluraque atque meliora ab eruditioribus diligentioribusque dici posse negem. De jure autem Sacerdotiûm, ac Magistratuum, si quis latius sibi patere velit, apud Ciceronem in iis libris, qui sunt inscripti De Legibus, facile competere poterit. In observatione autem rerum ac temporum, si quis me in hac quantulacunq; librorũ paucitate conjectantem examussim singula, lapsumq; aliqua in parte arguat; afferenti equidem idoneos testes, probabilesque rationes, ingenue concedam. Cæterũ animadvertendum cuiq; est, ne mihi inferiores Divo Augusto Magistratus

 obji-

objiciat, quos ut mores, legesque ac cætera quæque instituta, varios mutabilesque esse constat. Ego de iis potissimum scripsi, qui ab exordio conditæ Vrbis in tempora usque Augusti Cæsaris intra annum ferme septingentesimum, creati sunt. Vtcunque se res habitura est, etsi quis longe quidem meliora in hoc genere adducat; non propterea me pigebit, paucis hæc admodum & contractioribus vigiliis lucubrasse.

FINIS.

POM-

POMPONI LAETI
De
MAGISTRATIBVS ROMANIS
Ad
M. PANTAGATHVM
Libri Duo.

Angelus Politianus, Miſcellaneorum cap. LXXIII.

Pomponius Lætus, vir antiquitatis & literarum conſultiſsimus.

Idem, epiſtola ad Lætum.

Quas à te nuper accepi literas, ita gratas habui, mi Pomponi, ut me ab iis putem immortalitate donatum. &c. *Quod vero etiam (ſi diis placet) de obſcuris Poëtarum me conſulis, homo omnis literaturæ conſultiſsimus, atque id mihi ex amore tribuis, quod tibi ex vero debetur; intelligo quam tibi debeam, quam mihi faveas, quantum oneris ſuſtineam. Dicam tamen quod ſentio,* &c. *Florentiæ* IV. *Cal. Mart.* M. CCCCLXXXVIII.

Idem alia, Philippo Posco inscripta.

Sed vos nimium belli homines, ac facti, plane me luditis, qui domi Pomponium habeatis, hominem totius antiquitatis, omnisque adeo literaturæ consultissimum. Itaque ego ineptus etiam Athenas noctuam.

Raphaël Volaterranus Commentariorum Vrbanorum lib. XXI. sub finem.

Post enarratos ac laudatos, inter alios, Blondum, Poggium, Philelphum, Vallam, Perottum, & Græcos aliquot, qui literis inclaruerunt, & nomen aliquod adsecuti sunt; subjicit: *Eodem quoque tempore in Vrbe Pomponius Lætus, Porcellius, & Chalcidius profitebantur. Pomponius natione Calaber, Græcorum ignarus, tantum antiquarium se factitaverat, ac si qua nomina exoleta ac portentosa invenerat, scholis ostentabat. Iuventutem Romanam erudiit, labore alioquin assiduo; noctibus totis vigilabat, libros ipsemet scriptitando, simul & discebat, & proficiebat. Ex salario & discipulorum mercedibus parvum agellum & domunculam in Quirinali sibi paraverat; ubi sodalitatem literatorum, ut ipse appellabat, instituit: in qua Vrbis natalem ac Romulum*

mulum coluit, initium quidem abolendæ fidei. Porcellius, &c.

Ipse Lætus in Epist. ad Sabellicum:

In Quirinali habito, semotus ab hominum frequentia.

M. Antonius Coccius Sabellicus Epist. ad Pomponium Lætum.

Ego, quod ab ineunte adolescentia feci, te unice colo & observo: augeturque magis indies vetus hoc meum in te studium, augetur amor, observantia, pietas, & brevi, nihil est te uno mihi charius. cui, quidquid sumus in his studiis, non minus libenter quam grate refero acceptum. &c.

Alia Epistola:

Ex omnibus officiis, quæ multa in me & magna contulisti, haud scio an adhuc ullum fuerit jucundius, &c. *Præterea quod emendatissimæ bibliothecæ tuæ usum perhumane mihi detulisti, facis, Pomponi clarissime, quod soles, quodque ego ubique prædicare soleo, esse in te præter singularem eruditionem, humanitatem quandam eximiam, atque in his, qui per te profecerint, illustrandis studium incredibile. Videbunt itaq; alii, quo velint in te esse animo; ego, tantũ abest, ut tuam in me humanitatem non omni tempore prædicem, ac sermone illustrẽ; ut non solũ hoc emporium orbis*

orbis (Venetiæ) *in quo jam quartum annum publice profiteor, sed tota etiam CisAlpina Gallia, vel Italia potius universa intelligat, nihil in Sabellico esse, quod non Pomponio acceptum referri oporteat. Accedunt ad hæc lucubrationes nostræ; quibus si stare contigerit, sentient spero & posteri, qua Sabellicus fuerit pietate in præceptorem. Nunc sic habeto esse me totum tui nominis, cui quo plura & majora deferam, minus huic meæ pietati satis factum putabo.*

Item alia:

Quum plerique sint, quorum possim sententiæ & judicio acquiescere; cujus auctoritati sim libentius, quam tuæ, acquieturus, est nemo.

In alia, de se.

Romæ Pomponio & Domitio Veronensi dedi operam adolescens: audiveram tamen nonnihil antea Casparem Veronensem, & Porcelium poëtam.

Item in alia:

Librum De Cæsaribus, quem ad me misisti, tam cupide legi, quam quod cupidissime: nec res minoris usus fuit, quam voluptati, &c.

Ibi-

Ibidem.

Quod ad res tuas (Cæsares tuos) attinet, Pomponi clarissime, nulla jucundior mihi lectio proponi potuit; non solum, quia te unice amo: sed quod omnia, quæ ex cultissima ista tui ingenii proficiscuntur officina, medio sunt Latio orta: ut, cum tua lego, videor mihi majorum aliquem loquentem audire.

Item alia:

Dedique hos libros (Rapsodias historiarum ab Orbe condito) *plerisque nostratium literarum peritis cognoscendos. Sed Pomponio multo libentius dedissem, cujus judicio, aut audacior ad illorum editionem factus essem, aut ad eos diutius premendos cautior.*

Idem Scholiis in Suetonium, Augusti cap. XXXVI.

Quæstorum numerus adeo auctus est, ut viginti numero quandoque creati sint. Sed de his Pomponius Lætus, præceptor noster, ad M. Pantagathum: & quisquis ille fuit, qui Fenestellæ nomine librum De Romanorum Magistratibus edidit, plura.

Ibidem, Vitellii cap. I.

Pomponius Lætus, præceptor noster

omnium, qui nostra tempestate fuere, omnis vetustatis peritissimus, eo epigrammate, &c.

His addatur Elogium Pomponii Læti, ex Paulo Iovio, quod incipit:

Iulium Pomponium Letum Sanseverina illustri familia ferunt in Picentinis natum, &c.

POM-

POMPONI LAETI

De

MAGISTRATIBVS ROMANORVM,

LIBER PRIMVS.

CAP. I.

De Rege.

VRbis Romæ & imperii Romani conditor Romulus, Marte genitus, fuit. Is poſtquam omnium conſenſu præfuit, legem tulit, ut nemo regnum aut magiſtratum iniret, niſi auctor fieret Deus: ipſeq; per auſpicia confirmari voluit. Vocabulum à regendo deductum eſt. Multitudinem omnem Romulus diviſit in partes tres, quas Tribus appellavit, & ſingularum Tribuum duces, Tribunos nominavit: & ipſas Tribus in triginta partes diviſit, quas Curias dixit, quoniam earum cura Reſpublica ſententiam expediebat: & inde latæ ab Regibus quædam leges, Curiatæ denominatæ ſunt. Curiarum præfectos, Curiones dixit, & Curionum Decuriones. L. Papirius, qui fuit tempore Tarquinii Superbi, latas leges in volumina redegit: unde Iuris civilis Papiriani nomen deducitur. Rex ſacrificiis, templis, & omni

& omni cultui deorum, & legibus, & moribus præerat: magnarum causarum judex; minorum vero causarum senatum voluit esse ipse Romulus judicem.

CAP. II.

De Maiestate Regis.

ROmulus (ut haberetur honor ac veneratio Regiæ majestati) purpurea usus est veste: duodecim legit, qui succinctis vestibus expediti, multitudinem virgis coërcerent. Eos à ligandis hominibus, ut Valgius Rufus meminit, lictores appellavit: ut sit lictor, quasi colligans: duodecim & hi fasces ante Regem ferebant, ac totidem secures; quæ signa puniendi erant. Legit & regii corporis custodes milites, quos à promptitudine, id est, celeritate, Celeres appellavit, & eorum ducem Tribunum Celerum, cujus erat secundus postRegem locus. Valerius Antias ait, à primo eorum duce, cui Celer nomen fuit, Celeres nominatos; ii erant equites Romani, qui postea expugnato Trossulo oppido Tuscorum, ut Junius scribit, Trossuli dicti sunt. Sella usus est curuli: & locum eminentem in parte fori ædificavit, ubi jura daret.

CAP.

CAP. III.

De Senatoribus.

SEnatores à Romulo electi centum, aut à nobilitate generis, aut ab ætate, aut à ſapientia, ut apud Athenas, nomen cepere. Iidem Patres, & eorum familia Patricia: iidem multitudinis patroni, id eſt, defenſores erant. Hos appellabant peregrini, Principes in civitate. Qui poſt hos centum Senatui adſcripti fuere, Patres Conſcripti appellati ſunt. Quod vero ipſi conſtituerent, ratum erat. Senatuſconſultum dixere, & tunc eſſe cœpit, cum plebs difficulter conveniret. Nam cum à Patribus per diſcordiam ſecederet, jura ſibi conſtituit, quæ Plebiſcita vocantur.

CAP. IV.

De poteſtate Senatus & plebis.

REx ad Senatum referebat. Senatus de omni re cognoſcebat, & ſuffragium ferebat, & quod viſum pluribus, fiebat. Populus Magiſtratum creabat, leges ſanciebat, & de bello decernebat.

CAP. V.

De Interrege.

SPatium temporis à defuncto Rege, usque ad creationem sequentis, Interregnum dicebatur: & qui præerat cum Regia potestate, & insignibus, Interrex erat.

CAP. VI.

De Duumviris.

TVllus Hostilius Rex, Duumviris potestatem fecit judicandi de capite M. Horatii, qui solus ex trigeminis bello Albano remanserat, & reus accersitus, quod extra portam Capenam obviam sororem interfecerat; quæ maritũ suum, unum ex Curiatiis, cæsum, lugendo, victoriam & libertatem populi Romani ægre ferre videbatur; sed absolutus à populo fuit, propter patris lachrimas. Nam dixerat Tullus: Si provocarit, provocatione certaret. Et hæc fuit prima apud populum provocatio, & hoc primum de rebus capitalibus judicium.

CAP. VII.

De Præfecto Vrbi.

Romulus unum elegit, quem urbanis negotiis præfecit, ut Dionysius ait. Hunc Præfectum Vrbis fuisse, satis constat. Longo post tempore, tantum sibi Vrbis præfectura vendicavit, Cæsarum temporibus, ut crimina omnium in urbe cognosceret: & demum cum Cæsares ab urbe abessent, Præfectus, velut alter Cæsar, imperabat: de rebus omnibus, quæ ad urbem pertinebant, censebat.

CAP. VIII.

De Præfecto Prætorio.

PRæfectus prætorio, sub Cæsaribus, disciplinæ militari præerat: ejus postea auctoritas aucta erga forenses causas: ubi imperium declinare cœpit, nomen mutavit, Magister stabuli dictus, cum antea sub Regibus Tribunus Celerum fuit, & sub Dictatore Magister equitum.

CAP. IX.

De Præfecto Annonæ.

DIcunt quidam, Annonæ præfecturam habuisse initium, quintodecimo anno post exactosReges, AppioClaudio Sabino, & P. Servilio Prisco Conss. sed verius constat, anno decimo octavo, T. Geganio, P. Minutio Conss.quo tempore Annonæ maxima caritas fuit, missique in Siciliam fuere P. Valerius & L. Geganius pro advehendo frumento. Volunt alii L.Minutium fuisse primum Annonæ præfectum: satisque constat, non nisi ex indigentia frumenti, hunc Magistratum creari.

CAP. X.

De Præfecto Vigilum.

CVm Vrbis ædificia sæpenumero incendio flagrarent, divus Augustus septem cohortes, ut invigilarent urbi, disposuit;& singulæ duas regiones custodiebant: tunc enim erant regiones quatuordecim. His septem cohortibus præerat Præfectus Vigilum: apud quem cognitio erat omnium scelerum, quæ nocturno tempore fieri solent; præsertim de incendio & latrocinio.

CAP.

CAP. XI.

De Præfecto in Militia.

SIngulorum ordinum in militia aliquando Præfecti creati ſunt, hoc eſt, quod ſæpenumero de Præfectis alarum & cohortium legimus: hoc ſcilicet erat voluntate ducis, id eſt, exercitus, Imperatoris, aut Regis.

CAP. XII.

De Præfecto Legionis.

PRæfectus Legionis, abſentis Legati vicem tenebat: parebant ei, Tribuni haſtati, pilani, centuriones; & denique totus exercitus. Arma, equi, veſtes, diſciplina, jus, annona, in ipſius cura erant; puniebat, ſolvebat. Eligebatur autem juſtus, diligens, ſobrius; cui neceſſe erat, & alium titulum habere: ipſe etiam erat Comes primi ordinis, quem Primipilum dicunt, qui centum & ſexaginta militibus præeſt.

CAP. XIII.

De Præfecto Caſtrorum.

CAſtrorum Pręfecto curæ erat, caſtrorum poſitio, valli, foſſæ, tentoria, tabernacula, tormenta bellica, & cætera

talia: item ægri, & medici. Is eligebatur peritissimus, ut alios edoceret.

CAP. XIV.

De Præfecto Fabrorum.

ARtifices, qui sequebantur castra, ut fabri lignarii, carpentarii, ferrarii, &c. qui ad fabrilia officia deputati erant, Præfecto Fabrorum parebant. Is eligebatur idoneus, & qui sciret bene castris providere, & præsertim in expugnatione urbium subterraneos cuniculos facere & alia similia.

CAP. XV.

De Consulibus.

PVlsis Regibus, auctore L. Iunio Bruto Tribuno Celerum, Consulare imperium factum est cum omni Regia potestate & insignibus. Consules dicti duo à consulendo, id est, providendo. Creati sunt comitiis centuriatis à Præfecto Vrbis, ex commentariis Servii Tulli; & hi fuere L. Iunius Brutus, qui Tribunus Celerum erat, & L. Tarquinius Collatinus, anno ab Vrbe condita CCXLIV. Inde novi Consules Vrbem lustrarunt, & primi jurarunt, neminem Romæ se passuros regnare: & idem fecit populus. Apud eos

ſumma totius imperii erat: hi ſenatum, populumque per accenſos & præcones cogebant: hi exercitus ductabant. Ab eorum Magiſtratu, numerus annorum ſignabatur: Provinciæ Conſulibus deſcribebantur: penes quos, ut inquit Pomponius, ſummum jus uti eſſet, lege rogatum eſt: & ne per omnia Regiam poteſtatem ſibi vendicarent, lege cautum fuit, ut ab eis provocatio eſſet, neve poſſent in caput civis Romani animadvertere, injuſſu populi. Solum relictum eſt illis, ut coërcere poſſent, & in vincula publica duci juberent.

CAP. XVI.

De Dictatore, & Magiſtro equitum.

ANno XII, ut alii volunt, IX, poſt exactos Reges, T. Largio Flavio, T. Clœlio Sicelo Conſſ. ut alii ſcribunt, T. Largio & L. Poſthumio Cominio: cum XL Latinorum urbes auctore Octavio Manilio conjuraſſent in Romanos, T. Largius à collega Clœlio, & à Senatu populoque Romano creatus Dictator fuit. Dictatura ſummus Magiſtratus fuit, habebaturque in ſummo periculo ultimum remedium: duæ ſecures Dictatorem præcedebant. Ab eo ad populum provocatio non erat, & ei capitis animadverſio data

est. Sex mensibus durabat. Designabat sibi Dictator Magistrum equitum; qui primus fuit Sp. Cassius.

CAP. XVII.

De Quaestoribus.

ROmulus, ut Iunius libro septimo scribit, suffragio populi, Quaestores binos creavit: alii volunt Numam Pompilium. Sed verius constat, de Tullo Hostilio. Quaestores ab inquirenda, & servanda publica pecunia dicti sunt. Capitalibus rebus praeerant: cives Romanos capite punire his licebat: provincias sortiebantur: primum Patricii creati, postea indifferenter Patricii & plebeii. Varro sic dictos ait, Quaestores à quaerendo, quod conquirerent publicas pecunias, & maleficia, quae Triumviri capitales nunc conquirunt: &, ut Pedianus ait, Senatoris prima administratio erat, quaestorem fieri, provinciae curam gerere, pecuniae publicae in diversos usus erogandae. Cornelius Tacitus ait: Repetita lege curiata à Iunio Bruto post exactos Reges, Quaestores duos creatos, qui rem militarem comitarentur. Valerius Posthumius & Aemilius Mamercus, duos deinde addidit, qui res urbanas curarent. Mox cum stipendiariae provinciae fierent, duplica-

tus numerus. Post vero Syllæ legem, creati viginti.

CAP. XVIII.

De Tribuno Plebis.

ANno decimo septimo post fugam Tarquiniorum, Aulo Virginio Cœlimontano & T. Vetusio Geminio Consſ. plebis nexu gravata, & sæpenumero decepta, seditionem fecit: & tandem C. Sicinio duce in Sacrum montem secessit, qui distat ab Vrbe tribus mil. passſ. trans Anienem. Piso auctor est, in Aventino secessionem plebis factam esse: & cum illic plebs arma non sumpsisset, Mons sacer putatus est, unde nomen monti impositum fuit. Hinc Posthumio Cominio, & Sp. Cassio novis Consſ. decernentibus, decem legati eliguntur ad plebem, quorum primus fuit, Menenius Agrippa, qui oratione sua plebem patribus conciliavit. Mense Septembri petivit plebs ex suo corpore Magistratum creari. Tribunitia potestas hæc fuit: creati tribubus fuere Tribuni quinque, L. Iunius Brutus, C. Sicinius, C. Licinius, P. Licinius, C. Icilius Ruga. Quidam duos scripsere, C. Licinium, & L. Albinum. Hæc fuit Reipubl. pestis, hic civile nefas ortum habuit: & quemadmodum propter seditio-

nem esse cœpit seditiosus Magistratus, semper fuit consulare jus imminutum. Consulibus Tribuni non parent, cū ceteri Magistratus pareant. Sacrosanctos enim voluit suos Tribunos vulgus: hi sedebant primi ad limen, & acta Senatus modo probabant, modo scindebant. Dies vero, quo Tribuni electi fuere, fuit quarto Idus Decembris: & in loco, ubi castra posuerunt, erecta ara Iovi solventi metum. Tribuni dicti sunt, ut Pomponius ait, quod tunc in tres partes populus divisus erat: aut à tribuum suffragio, quæ (ut Dionysius ait) tunc quatuor fuere. Legimus in Historiis Diodori, Tribunos quatuor creatos, C. Siccium, L. Numitorium, M. Duellium, Sp. Icilium, Appio Claudio & T. Quintio Conss. Et post, anno vicesimo quinto, tres Tribūni Consulari potestate creati, M. Genutio Agrippa & Curtio Chilone Conss. Tribuni fuere, A. Sempronius Atratinus, L. Atilius Longus, T. Clœlius: & post annos sex, totidem Tribuni creati: eadem potestate Mamercus Æmilius, L. Iulius, L. Quinctius. Post quatuor annos quatuor creati, M. Fabius, Q. Sontius, Servilius Prætextatus, Cornelius Cossus. Sequenti anno, tres, M. Fabius, L. Sergius, M. Folius. Et sequenti anno, L. Furius, L. Pinarius, Sp. Posthumius Albus. Et post annos septem, quatuor,

C. Fu-

C.Furius, T. Quintius, M. Posthumius, A. Cornelius Cossus. Hos omnes Tribunos Consulari potestate fuisse constat. (*Latum imprudenter hic committere Tribunos cum Consulari potestate, notat Cusp. in Cassio Coss. anno ab Urbe condita* CCXCVII.)

CAP. XIX.

De Tribunis militum.

ANno fere septuagesimo, post exactos Reges, sequenti anno, postquam Tribunitia potestas consulari jure cessit, oratione Canulei, tres è Patriciis creati Tribuni militares, consentiente plebe, omnem Consularem auctoritatem habuere. Et ii fuere L. Furius, T. Clœlius Corinthius, Aul. Sempronius Atratinus. Sequenti anno quatuor, P. Lucretius, C. Servilius, Menenius Agrippa, Sp. Veturius. Tertio anno quatuor, Aul. Sempronius, M. Papirius, Q. Fabius, Sp. Nautius. Quarto anno duo, P. Cornelius, C. Fabius. Quinto anno quatuor, L. Tubero, C. Cornelius, C. Val. Censorinus, M. Fabius. Hi creabantur ex patribus & ex plebe. Sexto anno jus imperii Romani ad Consules rediit; qui fuere M. Cornelius, L. Furius. Officium autem Tribu-

norum militum, ut Martianus De re militari scribit, erat, in castris milites continere, & ad exercitationem producere, vigilias circuire, rei frumentariæ præesse, querelas commilitonum audire, valetudinarios inspicere: quoniam is qui tali officio præest, & dare, & observare castrensia omnia debet. Pedianus ait: Tribunorum militarium duo genera esse, primum eorum, qui Rufuli dicuntur, & in exercitu creari solent: alii sunt Comitiati, qui comitiis designantur.

CAP. XX.

De Ædilibus.

PLebs, ubi è Sacro monte ad Vrbem redit, à Patribus impetravit, ut liceret sibi alios Magistratus creare, qui Tribunorum ministri essent, qui & ædes sacras & privatas procurarent, & qui annonæ præessent. Creavit igitur Ædiles quatuor, duos, qui ab solio eburneo Curules dicti sunt, regiis utebantur insignibus, & ornati purpura, curam sacrificiorum & ludorum habebant. Scio & à quibusdam scriptum esse, Ædiles duos ex Patriciis creatos Curules, eo tempore, quo primus ex plebe Consul factus est: Sed credibilius est, ut iidem intelligantur Ædiles. Memi-

nit Dionyſius libro ſexto. Et alios duos creavit plebs Præpoſitos annonæ; quos aliqui putant à Divo Iulio conſtitutos, & nominatos Cereales. Ædilium curulium poteſtas adeo crevit, ut ad eos ſumma rerum & majeſtas Conſularis venerit.

CAP. XXI.

De Cenſoribus.

CVm cenſus auctus eſſet, & Conſules non ſufficerent, duo creati fuere, ad quorum cenſionem, id eſt arbitrium, cenſeretur populus, & ob id Cenſores appellati: & primi fuerunt, C. Papirius & A. Sempronius, M. Geganio Macerino & T. Quintio Capitolino Conſulibus. Creabantur autem quinto quoque anno; quod tempus, *luſtrum* appellabatur. Aſconius Pedianus ait, Cenſores quinto quoque anno creari ſolebant. hi prorſus cives ſic notabant, ut qui ſenator eſſet, ejiceretur ſenatu: qui eques Rom. equum publicum perderet: qui plebeius, in centum tabulas referretur, & ærarius fieret, ac per hoc non eſſet in albo centuriæ ſuæ; ſed ad hoc eſſet civis tantummodo, ut pro capite ſuo tributi nomine æra præberet. Iidem completo quinquennio luſtrabant, & taurilia ſacrificia, de ſue,

ove, tauro, faciebant. Civium Romanorum primus census factus est sub Servio Tullo LXXXIV milium & DCC. Secundus census tertio anno, post fugam Tarquiniorum, P. Valerio Publicola & T. Lucretio Conss. & inventa puberum Romanorum CXXX milia. Tertius census anno XII, T. Largio Flavio, Q. Clœlio Sicelo Conss. Idem T. Largius Dictator censum renovavit. Inventa puberum Romanorum CL milia & DCC. Anno XIX, id est, secundo post creationem Tribunitiam, habitus à Consulibus census quartus, & inventa civium Romanorum CLXI milia & DCC. Anno XXVI, Ser. Servilio & Aul. Verginio Conss. habitus census quintus, & inventa civium puberum plura quam centum & decem milia, & cæterorum trecenta & triginta milia. Anno XXXVIII, Aul. Manlio & L. Furio Conss. habitus census, & inventus civium Romanorum incertus numerus. Supra annum LXVI, ut diximus, creati Censores fuere.

CAP. XXII.

De Decemviris.

ANno ab Vrbe condita CCCII, Decemviri pro Consulibus creati sunt, & tertio anno depositi, libidine Appii Clau-

dii,qui Virginiam ſtupravit. Decemviri hi fuerunt: Appius Claudius Regillanus, T.Genutius, P.Sextius, Sp.Veturius, C. Iulius, Aul.Manlius, P.Sulpicius,P.Curiatius,T.Romulius, Sp.Poſthumius Albus: hi ex Athenis leges tulerunt in decem tabulis: datumque eſt eis jus ſummum,à quibus provocatio non erat: & datum etiam,uti leges corrigerent,& interpretarentur. Sequenti anno,duas tabulas addiderunt, & inde appellatæ leges XII tabularum.Quidam volunt, non eburneis,ſed æneis tabulis impreſſas leges pro roſtris poſitas. Quarum ferendarum auctorem fuiſſe Decemviris Hermodorum Epheſum exulantem in Italia, ſcribunt, ut Pomponius refert. Dionyſius pro Curiatio, Horatium dicit. Sequenti anno Decemviri rurſus creati: Appius Claudius, Quintus Fabius Vibulanus, M. Cornelius Maluginenſis, Marcus Sergius, L.Minutius, T. Antonius Merenda, M.Robuleius, Quintus Petelius, Ceſo Duilius, Sp. Oppius Cornicenſis.Apud Diodorum ſunt,C.Sergius & P.Manius. Tertio anno iidem præfuere,neque ſenatu, neque plebe ſuffragia dante, & ideo vi magiſtratum obtinuerunt.

CAP. XXIII.

De Proconsulibus.

A Posthumio Albo & Sp. Fusco Conss. bello infeliciter contra Æquos gesto, Proconsul creatus est T. Quintius, & is primus in eo magistratu fuit. Eum sex lictores præcedebant, cætera omnia habebat, uti Consules. Et inde statutum est, ut qui Consules uno anno fuissent, sequenti Proconsules essent, deinde Proconsules ad provincias mittebantur, & singuli singulos Legatos habebant, qui administrationi præstarent auxilium. Proconsul potestatem exercet in ea provincia tantum, quæ ei tradita est, vel decreta, nisi vocaretur in jurisdictionem voluntariam. Apud Proconsulem, ut Martianus ait, servorum manumissio fieri poterat, & adoptio. Apud Proconsulis legatum, nemo manumittere potest. Sub Cæsaribus distinctæ provinciæ: nam Consulares sub senatu populoque Rom. erant, Proconsulares sub Imperatoribus.

CAP. XXIV.

De Prætoribus, & Decemviris, & Curatoribus viarum, & Triumviris, & Quinqueviris, & Centumviris.

EO tempore, quo pertinacia Tribunorum plebis, qui Romæ sine Consulibus quinque annis præfuere, L. Sestius ex plebe Consul creatus esset, Patres Præturam novum Magistratum, Sp. Furio Camillo, M. filio dederunt: hic primus Prætor Vrbanus fuit, à præessendo, Prætor nominatus est. Prætoris insignia, sella curulis, trabea, lictores sex, & cætera Consulum insignia. Pomponius in hæc verba ait: Cumque Consules avocarentur bellis finitimis, neque esset, qui in civitate jus reddere posset: factum est, ut Prætor quoque crearetur, qui Vrbanus appellatus est, eo quod in Vrbe jus redderet. Post aliquot deinde annos, non sufficiente eo Prætore, quod multa turba etiam peregrinorum in civitatem veniret, creatus est & alius Prætor, qui Peregrinus est appellatus, ab eo, quod plerumque inter peregrinos jus dicebat. Deinde cum esset necessarius Magistratus, qui hastæ præesset, Decemviri litibus judicandis constituti sunt. Eodem tempore constituti sunt Quatuorviri, qui curam

ram viarum haberent. Et Tresviri Monetales, æris, argenti, auri flatores. Et Tresviri capitales, qui carceris custodiam haberent, ut si animadverti oporteret, interventu eorum fieret. Et quia Magistratibus vespertinis temporibus in publicum esse inconveniens erat, Quinqueviri constituti sunt cis-Tiberim, & ultra-Tiberim, qui possent pro Magistratibus fungi. Deinde Prætores creati sunt numero captarum provinciarum, qui partim urbanis rebus, partim provincialibus præessent. Deinde Cornelius Sylla quæstiones publicas constituit, veluti de falso, de parricidio, de sicariis, & Prætores quatuor adjecit. Ab honore, qui Præturæ habebatur, Ius honorarium appellatum, quæ Prætorum edicta erant.

CAP. XXV.

De Procuratore Cæsaris.

PRocuratori Cæsaris omnis res familiaris commissa erat: etiam quicquid is egisset, ratum erat apud Cæsarem: & penes hunc magna erat auctoritas.

POM-

POMPONI LAETI
De
SACERDOTIIS ROMANORVM,
LIBER ALTER.

CAP. I.

De prima religione apud Latinos.

FAunus antiquiſſimus omnium Regum in Latio fuit: Aboriginibus imperavit: homines, more ferarum viventes, in mitiorem vitam redegit: lucos ſacravit: locis & urbibus nomina dedit: ædificia erexit: templa ædificavit; quæ ideo à Fauno, fana dicuntur, quod Pontifices ſacrando illic fantur. Faunus in Latio cultum deorum inſtituiſſe fertur. Quidam ſcribunt ante Faunum imperaſſe Ianum, & cultum deorum demonſtraſſe. Fauni ſoror Fatua vaticinatrix, ab ea vates Fatuarii dicuntur: hæc traditur mulierũ caſtiſſima, ideo eam Romani Bonam deam appellavere; cujus templum eſt in ſaxo Aventini montis, unde ingreſſus virorum prohibetur, & ei fœminæ tantum ſacrificant.

CAPI

CAP. II.

De Lupercis.

LVpercalia ſacrificia, ad expiandos manes fiebant: Græce Lycæa dicta, à Pane Lycæo, numine Arcadico, quem Romani vocant Inuum, & idem putatur eſſe Faunus. Lycæo ſacrificatur in ſpelunca, quæ ſub Palatino monte eſt. Menſis (quo hæc ſacra fiunt) Februarius, à februando, id eſt purgando, dicitur; & dies Lupercaliorum februata. Evander ex Arcadia hoc ſolenne in Latium tulit, & inſtituiſſe fertur, ut nudi juvenes Lycæum Pana venerantes, per luſum atque laſciviam currerent. Hoc primum ludicrum, id eſt Lupercal, Romulus accepit. Dictum videtur à Lycæo, quia λύκος lupus eſt, inde Lupercal. Scribunt aliqui à lupa nutrice Romuli ac Remi; nam ab eo loco ſolenne incipit, ubi lupa lac vagienti præbuit. Aut à capris, ut ſit luere, id eſt, purgare per capras; capræ enim in eo ſacrificio mactantur. Aut, quod Pan lupos arceat. Traditur & alia cauſa, quare nudi Luperci: aut quod Faunus per veſtes ab Hercule deluſus fuerit, ut meminit Ovidius: aut quod cæſo Amulio, Romulus & Remus, fœdati vultus ſanguine, nudatis gladiis & veſtibus ſuccincti, ab

ab Alba usque ad ficum Ruminalem cucurrerũt. Vnde servatur in Lupercalibus, ut nobiles adolescentes faciem sanguine sibi fœdent, & alii accurrant, cum lana lacte madida, tabum abstergentes. Aut, quod cum Romulus in palæstra esset, nudus latrones insecutus fuerit, & votum Pani Lycæo fecerit. Sed ego verius puto, vel à Lycæo, vel à lupa. Ideo Romani in Lupercalibus canem immolant, quoniam naturaliter canis lupis adversatur; ob quod Romulus lupæ nutrici gratias habere videtur. Luperci tergora capris eripiunt, & succincti discurrunt, circum antiquum oppidum, id est Palatium, occurrentes coriis verberant. Fœminæ ultro obviam occurrunt, facilem partum sperantes.

CAP. III.

De Potitijs, & Pinarijs.

VIctor Hercules, cæso Geryone Chrisauri filio, in Erythra, quæ est insula Oceani Hispani, abacto nitidarum boum armento, in Latium venit, & prope Tyberim loco herbido procubuit, ut læto pabulo reficeret boves. Cacus, latronum princeps, eximias boves duas caudis in speluncam traxit: Hercules somno excitus, lustrato grege, cum partem abesse

numero sensit, omnia circumit, adversa vestigia comperit, confusus novitate rei, ex loco infesto agere armentum cœpit. Cum actę boves desiderio relictarum mugissent, reddita fuit è spelunca vox, quæ Herculem convertit: inventa fraude, Cacum neci dedit. Concursus trepidantium pastorum, advenam reum cædis faciunt apud Evandrum: qui miraculo literarum, inter rudes artium homines, ea loca tum regebat. Is intuens habitum, formamque viri, rogat, qui vir esset: ubi nomen, patremque, ac patriam accepit, quia sic Carmenta mater ejus vaticinata fuerat, extemporalem aram Herculi erexit, ut quotannis Romæ bovem indomitum Herculi immolent: & Hercules epulum populo dedit, sacrum fieri voluit à Potitiis, & Pinariis, quæ tum familię, maxime inclitę ea loca incolebant. Forte evenit, ut Potitii præsto essent, hisque exta apponerentur, & Pinarii, quia tarde fuere, extis adesis, ad cæteram venirent dapem. Potitii ab Evandro edocti, antistites sacri ejus diu fuerunt: postea cum interiissent, empti de publico servi officium exercuerunt. Ara ab Evandro erecta, cui Hercules decimas solvit. Maxima vocatur, & proxima est foro boario, ubi ex voto decimæ fiunt. Tradunt, qui velit dives fieri, Herculi decimas

mas solvat: hinc opes M. Luculli factæ memorantur: & ipse Hercules thesaurorum deus putatur.

CAP. IV.

De Fratribus Arvalibus, qui primi fuerunt filij Laurentiæ.

MAsurius Sabinus, qui tempore Augusti fuit, duodecim suscepisse liberos Accam Laurentiam scribit, ex quibus cum unum extulisset, graviter indoluit. Romulus in demortui locum se dedit, & ita nutricem pientissime consolatus est. Ab hoc numero duodenario, arvorum sacerdotes duodecim esse voluit: &, ut Plinius ait, se, inter liberos Accæ Laurentiæ, duodecimum appellavit. Fratres Arvales hi nominati sunt; qui sacra publica faciunt, propterea, ut fruges ferant arva. A ferendo igitur & arvis (ut Varro scribit) Fratres Arvales dicti sunt. Laurentiam in eo sacerdotio dedisse Romulo spiceam coronam, pro religiosissimo insigni, quæ vitta alba colligaretur, & idem Plinius ait.

CAP. V.

De Auguribus.

AVgurandi ars antiquiſſima, à Chaldæis ad Græcos (apud quos Amphiaraus, Mopſus, & Calchas ſummi augures habiti ſunt) à Græcis ad Hetruſcos venit, ab Hetruſcis ad Latinos; & ipſe Romanorum pater Romulus augur fuit; & ideo inſtituit Magiſtratus auguriis confirmari: & poſteri (non niſi augurio jubente) res inchoabant. Locus augurii templum erat: Augur verſus Orientem ſedebat, capite velato, lituum dextra tenens manu, id eſt, curvum baculum, quo in cœlo regiones dividit, & quę auguria veniunt, prædicit. Si læva fuerint, quia aliena parte Septentrio eſt, felicia pronunciat: pars illa Vrbis, propter altitudinem, proſpera putatur; & à dextra parte Meridies, quia depreſſus eſt, infelix. Dionyſius meminit, antiquam augurandi obſervationem fuiſſe etiam Aboriginum. Nam Aſcanius, priuſquam aciem contra Mezentium educeret, augurium captavit; & ubi micare à ſiniſtris fulgur conſpexit, pugnavit, & victor fuit. Tantaque veneratio & utilitas inde fuit, ut collegium Augurum conſtitutum ſit. Et primum tres augures fuere, à tribus tribubus:

tribubus: sic instituisse Romulum, tradit Dionysius. Inde quatuor creati. Tandem, plebe per Tribunos id petente, quinque plebeii augures quatuor patriciis adjuncti fuere: & sic numerus novem augurum mansit.

CAP. VI.

De Vestalibus.

VEstalem ignem cum Penatibus Æneas è Troja in Latium tulit: condito Lavinio, Vestæ ædem sacravit. Postea Ascanius, condita Alba, templum Vestæ ædificavit in montis Albani parte, cui suberat lucus, in quo Ilia Romuli mater à Marte compressa fuit. Vestæ ministræ virginitatem servabant. Mos Latinis fuit, generosas & castas virgines legi. Post multos annos Romulus castissimas sacrorum cæremonias constituit, & (ut Varro tradit) sacerdotes sexaginta, qui publica sacra facerent, per tribus & curias creavit, à virtute, & generis nobilitate: Inopes & aliqua parte corporis debiles, sacerdotes fieri vetuit: & in curiis singulis, Vesta quædam communis erat. Templum Vestæ Romulus condidit, & virgines legit. Sed frequens opinio Numam Pompilium asserit. Credibile est Romulum, qui in omnibus curiis Vestam

esse voluit, separatim non posuisse. Rotunda effigie templum est, inter Capitoliũ & Palatium: in eo servabatur perpetuus ignis; quia Vesta nihil aliud est, quam purus ignis. Sunt qui dicant, alia quædam arcana in eo templo servari, etiam Pontificibus & Virginibus ignota: quidam duo dolia non magna, alterum clausum, alterum apertum, in quo nihil est. Quidam ajunt à Virginibus Palladium servari, cælo lapsum in Troia. Primæ Virgines à Numa electæ quatuor fuere, Gegania, Berennia, Camilla, Tarpeia: duæ aliæ à Servio Tullo additæ. Castitas Virginibus terminata est in XXX annos. Decem primis discit virgo, totidem ministra est, in reliquis docet, post XXX annos nubendi potestas ei fit. Prima, quæ capta fuit, Amata traditur; ideo cum capitur virgo, hoc nomen ei imponitur. Capitur à Pontifice non minor annis sex, & non major decem, & quæ non sit patrima & matrima, neve lingua, sensu aurium diminuta, aliave corporis labe: neque filia servi, neque ejus, qui domicilium in Italia non haberet. Vestalis si petulanter deliquisset, verberabatur à Pontifice. Si incesta fuisset, hoc modo pœnas luebat: vincta efferebatur in sandapila, per medium forum ad usq; portam Collinam. Ibi tumulus impudicarum Vestalium

lium inter muros imminet, in quo est parva caverna subterranea, ad quam per foramen scalis descenditur, in qua est stratus lectulus, & lucerna ardens, & panis, lac, oleum, ne fame intereat. Deponitur hic Vestalis, solvitur vinclis, capite velato in supplicium ducitur. Pontifex, cum arcana quædam pronunciavit, cum sacerdotibus terga vertit; & statim impudica Vestalis in cavernam dimittitur, inde fossa tellure repletur, usque ad operculum: ea die silentium & mæstitia in tota urbe est.

Idem Latus de impudicarum Vestaliam specu subterraneo, seu campo scelerato (ab incesto id ei loco nomen factum) in libello De Antiquitatibus Vrbis Romæ.

In ipso colle Quirinali est porta Collina, quæ olim fuit ultima pars Vrbis; & mœnia non multo spacio extendebantur versus Occasum, & erat finis. A sinistra, intrinsecus exeuntibus, est locus editus & elevatus, ubi erat antrum ex artificio factum testudinatum cum exiguo foramine, unde demittebantur Vestales, moniales, quæ commiserant scelus impudicitiæ: & ne perirent fame, in antro erant excavatæ duæ parvæ fenestræ: in altera erat lucerna accensa; in altera lac

& aqua. Postea populus mittebat terram, quousque terra ad summitatem perveniret foraminis; ita moriebantur. Illic sacerdotes cûm vestibus sacerdotalibus, priusquam hoc fieret intrinsecus, ante portam auferebant sacra monialibus, & postea egrediebantur portam; sed non poterant vertere caput. Deinde non licebat exire sacerdotem per illam portam per unum annum: & totus populus ea die in luctu erat.

CAP. VII.

De Flaminibus.

Dialem & Martialem Flaminem Romulus instituit. Numa Quirinalem addidit. Varro asserit, Numam Pompilium Flamines singulis Diis fecisse, & ab eis nomina dedisse: Hinc Respublica hominibus in cælum relatis, Flamines decrevit. Dicti autem Flamines sunt, ex gestatione pileorum, quasi pileamines. Quidam aiunt ab infulis, quas flammas vocant. Eorum ministri, Flaminii dicti: & ministræ Flaminulæ. Sed rerum omnium sacrarum administri, Camilli dicebantur. Flamines non poterant, nisi singuli singulis Diis attribui: & nefas erat, sine pileo egredi domum.

CAP. VIII.

De Saliis.

SAlios duodecim Marti Gradivo legit Numa: dicti à ſaltando, quod facere in comitiis quotannis & ſolent, & debent, verſicoloribus tunicis ornati, per urbem tripudiant, ſuccincti æneis baltheis: togas fibulis nectunt, quas trabeas vocant: geſtant in capite pileos, quos vocant apices: gladio accinguntur, dextra lanceam, aut virgam ferunt, læva Thraciam peltam: cæleſtia ſunt arma, ancile vocant, id eſt, circum exciſum; id fertur cælo lapſum in regiam Numæ, anno octavo regni ejus. Lege cautum erat, ut Salii liberi eſſent, & indigenæ, & quorum uterque parens viveret, & cujuſcunque fortunæ, pauperes aut divites. Quidam Salios appellatos putant à viro Samothrace, ſeu Mantineo, nomine Salio, qui ſaltationem in armis invenit. Traditur Tullus Hoſtilius duplicaſſe numerum Saliorum.

CAP. IX.

De Fœcialibus, & Patre patrato.

FŒciales dicti, quod fidei publicæ inter populos præerant: nam per hos fiebat, ut juſtum conciperetur bellum & ut

fœdere fides pacis constitueretur. Eo instituisse dicitur Numa, cum indicendum esset bellum Fidenatibus. Hi mittebantur, priusquam conciperetur bellũ ad res repetendas; &, si non impetrabant, bellũ indicebant. Fœcialium unus, qui Patrem patratum faciebat, ex ipsis Fœcialibus electum, sacris vestibus ornatus, ad auctores injuriarum procedebat; priusquam urbem intraret, janitorem, vel alium, qui obviam fuisset, alloquebatur, quibusdam imprecationibus. Inde in forum pergit; illic disserit, qua causa venerit: tempus ad consultandum dat XXX dierum; si per hos dies res infecta maneret, Diis cælestibus, Manibusque invocatis, abit, & ad Senatum refert. & ubi in Senatu, quod justum piumque esset, actum erat, Fœcialis bellum indicebat. Fœcialium sacra nefas violare erat: nam Fabius, cum ea violasset, urbs Romana à Gallis Senonibus eversa fuit. Dicuntur Fœciales à fœdere faciendo, seu feriendo. Pater patratus à patrando, id est sanciendo, fœdere; qui à Fœcialibus creabatur. qui tantum in fœdere sanciendo præerat, ut quidam scribunt.

CAP.

CAP. X.

De Pontificibus.

POntifices è Patribus legit Numa, & ex his Pontificem Maximum fecit Martium, Martii F. & ipsius Numæ generum: cujus scitis omnia publica privataque sacra subjecit; ut esset, quo consultum plebs veniret, & idem non cælestes modo ceremonias, sed & justa funebria, & prodigia quomodo susciperentur, & curarentur. Defuncto Pontifice Maximo, alius eligebatur, non à populo, sed ab ipsis Pontificibus. Appellati sunt (ut Varro scribit, & Dionysius) à ponte Sublicio, quem reficiebant. Quare videntur à Numa, non Pontifices, sed Sacerdotium principes nominati, & inde regnante Anco Martio, quando Sublicius pons factus fuit, à ponte Pontifices appellati: & ideo sacra ab eis trans Tyberim non mediocriter ad pontem fiunt. Scævola Pontifex Maximus dicebat Pontifices dici, à posse & facere. Quidam scribunt, ab eo, quod potentia sacra perficiant.

CAP. XI.

De Rege Sacrificulo.

POstquam Romani jam liberi, extincto regio nomine, Consules crearunt, nec ubi desiderium Regis esset, propter quædam sacra publica, quæ Reges faciebant, Regem Sacrificulum constituerunt, & è Patribus elegerunt C. Manium Papirium: & id sacerdotium Pontifici subjecere, ne novæ libertati additus nomini honos officeret. Is Papirius quietis studiosissimus fuit. Idem fuisse memoratur, qui leges Numæ, ab Anco Martio in tabulis querneis inscriptas, rursus in publicum traduxit.

CAP. XII.

De Gallis, Sacerdotibus Matris Deûm.

GAlli, sacerdotes Cybeles Matris deûm sunt, & semimares, id est castrati, ab eo, quod dea puerum Phrygium amavit Atim; cui præcepisse dicitur, ne concumberet: ille cum Sagaritide nympha coivit sub arbore. Cybele excisa arbore, victa est. Puer ad Dindyma aufugit, & virilitatem sibi amputavit. Ideo & Cybele castratos sacerdotes habere mavult. Secundo bello Punico, Romam etiam deportatus

portatus est sacer lapis, quem Matrem deûm incolæ dicebant, per legatos tres, M.Valerium, L.Eminium, & C.Cæcilium Galbam, & quæstores duos Cn.Tremillium Flaccum, & M.Valerium Falconem: receptaque fuit dea Romæ à sapientissimo homine P.Scipione Nasica, qui à Senatu in tota civitate vir optimus judicatus fuit: & quod magis admirabile est, adolescens erat. Galli dicti sunt, à Gallo flumine Phrygiæ. Testes Samia testa sibi amputant. Rhea nominatur Cybele, à monte Cybelo, quæ est pars montis Dindymi.

CAP. XIII.

De Duumviris, & Decemviris Sacrorum.

DVumviri à Tarquinio Superbo instituti fuerunt, qui soli inspicerent libros Sybillinos: deinde cũ plebs creari ex suis instaret, ex plebeiis & patriciis creati x, & inde xv, qui libros inspicerent. Sic à Duumviris ad Decemviros & Quindecemviros res devenit: & aliquando data cura corrigendorum Fastorum fuit: Hi Februarium, qui ultimus erat, post Ianuarium posuerunt.

CAP. XIV.

De Epulonibus.

VEteres Pontifices (ut ait Cicero) propter multitudinem ſacrificiorum, tres Epulones eſſe voluerunt, ut ludorum epulare ſacrificium facerent. Id ſacerdotium antiquum fuiſſe conſtat, ſed de ætate nondum legimus. Numerus auctus fuit, duo additi, & quinque fuere Epulones. Et poſtea, theatralium ludorum atque Circenſium ambitione, ſeptem fuiſſe Epulones leguntur.

CAP. XV.

De Titijs Sodalibus.

SOdales Titii ſacerdotes extra Vrbem habitabant, & in tuguriis certa auguria ſervabant, quoniam ad id deputati à Pontifice erant. Nomen inditum eſt ab avibus.

POM-

POMPONI LAETI *De* LEGIBUS ROMANIS LIBELLUS.

Quotuplex sit lex, & Ius.

IVs pluribus modis dicitur. Naturale, quod est commune omnibus animalibus. Ius gentium, quo gentes humanæ utuntur. Ius civile, quod ex legibus, plebiscitis, senatusconsultis, decretis Principum, & autoritate prudentium venit. Ius publicum, in Sacerdotibus & Magistratibus consistit. Ius privatum, ad singulorum utilitatem. Ius etiam dicitur locus in quo jus redditur; ut meminit Paulus De lege, & legis origine. Lex (ut Chrysippus definit) est divinarum & humanarum rerum notitia. Lex dicitur rogatio, & obnunciatio. Lex donum est Dei, dogma hominum sapientum, coërcitio [pravæ] voluntatis. Legis virtus est, imperare, vetare, punire, permittere. Lex est æternũ quiddam, quod universum mundum regit, imperandi prohibendique sapientia, Ex hac lege lex nostra est, ratio mensque sapientis, æqualis Dei est lex, constatque ad salutem civium, civitatumque incolumitatem, vitamque omnium quietam & beatam.

Igitur

Igitur ubi lex non eſt, quies & beatitudo non eſt. Et apud illos antiquiſſimos mos ſapientum lex erat, id erat quoniam antiquitas proxime accedebat ad Deum. Lex Magiſtratibus præeſt, & Magiſtratus populo. Optime putat Cicero, Magiſtratum eſſe legem loquentem. Imperandi, & obtemperandi modus debet eſſe: nam & qui bene imperaverit, aliquando obtemperet neceſſe eſt: & ipſi mortales non ſolum obtemperare & obedire Magiſtratibus debent, ſed eos colere atque diligere. Poteſtas eſt facultas à populo, ſeu principe, publice data. Magiſtratus dici cœptus eſt, cum à populo creatus fuit Magiſter populi, id eſt Dictator.

Prima fertur Ceres dediſſe leges mortalibus; poſtea ipſi ſapientes: Phoroneus Argivis dedit, Moyſes cœlo lapſas Hebræis, Ægyptiis Mercurius, Draco & Solon Athenienſibus, Minos Cretenſibus, Lycurgus Lacedæmoniis, Thuriis Charondas, Romanis Romulus.

De Allia [Ælia] & Fuſia LL.

Allia & Fuſia LL. reſiſtebatur perniciofis legibus in civitate: quæ ideo erant propugnacula & muri otii & tranquillitatis. Sed P. Clodius Trib. pl. L. Piſone & A. Gabino Coſſ. quatuor leges tulit; ex his ſecunda fuit, ne quis per eos dies,

quibus

quibus cum populo agi liceret, de cœlo servaret. Et quarta cavebatur, Ne quem Censores in Senatu legendo præterirent; neve quem [qua] ignominia afficerent; nisi qui apud eos accusatus, & utriusque Censoris sententia damnatus esset. Hac lege diminuta est Censura, quæ est magistra vitæ & modestiæ.

De L. Aurelia.

Aurelia lege communicata sunt judicia Senatui, Equitibusque Romanis, & Tribunis ærariis. Eam tulit L. Aurelius Cotta, prætor.

De L. Acilia.

Manius Acilius Glabrio legem [Aciliam] tulit De pecuniis repetundis, in qua ne comperendinari quidem reum sinit.

L. Piso primus tulit legem De pecuniis repetundis.

De L. Annonia, [Clodia.]

P. Clodius Trib. pl. De annona legem tulit, Vt frumentum, quod antea * senis æris [l. semissibus] ac trientibus in singulos modios dabatur, gratis daretur.

De L. Annaria.

Ea lex annorum modum definit, quibus Magistratus capiendi potestas sit.

De L. Aternia. [Æternia.]

Hæc lex, cum mos priscus fuisset irrogandæ mulctæ per Magistratus, ovis aut bovis nomine; ovis ære deno, bovis ære centeno definivit.

De L. Aquilia.

Aquilia lex ab Aquilio [Trib.pl.] lata, De dolo malo, De fraude, De deceptione, De simultate.

De L. Cincia.

M. Cincius legem tulit, qua cavetur antiquitus, Ne quis ob causam orandam donum, pecuniamve acciperet.

De L. Calpurnia.

Calpurnia lege Pecuniaria pœna inter alias pœnas adjecta fuit. Eam tulit L. Calpurnius Piso, [Frugi.]

De L. Cornelia.

Cornelia lege cavetur, Ne quis legatis exterarum nationum pecuniam expensam ferret. A. Cornelius Cos. tulit. Et idem [C. Cornelius Trib. pl.] aliam tulit, Ne quis in Senatu legibus solveretur, nisi ducenti adfuissent; Neve quis, cum solutus esset, intercederet, cum ea de re ad populum ferretur. Tulit idem Cornelius,

lius, Vt Prætores [ex] edictis suis jus dicerent.

Lex est à Cornelio quodam lata, ut homines, qui parricidii causa telo accincti sunt, gladio persequantur.

De L. Cassia.

A L. Cassio Longino [Trib. pl.] lex lata est Cassia, Qua populus per tabellam suffragia ferret. C. Mario, C. Flacco Coss. alia ab eodem lata, Vt ille, quem populus damnasset, cuive imperium abrogasset, in Senatu non esset.

De L. Fabia.

Fabia lex à Fabio lata, Qua adjecta pœna est illis, qui deducunt & sectantur candidatos in comitia.

De L. Falcidia.

Lege Falcidia, à Falcidio lata, cavetur, Ne plus dodrante legare liceret; propterea, quod multi hæreditatem recusabant.

De L. Flavia, [Fabia.]

Flavius [*immo* Fabius] legem tulit De plagiariis, Cum quis dolo servum, aut pecus à domino, & filium à patre subtrahit.

De L. Frumentaria.

Frumentaria lex à C. Sempronio Graccho [Trib. pl.] lata eſt, Qua frumentum è publico diſtribueretur à Pop. Rom.

De L. Gabinia.

A. Gabinius [Trib. pl.] legem tulit, Qua bellum Cn. Pompeio Magno contra piratas datum eſt; contra C. Trebellii Trib. pl. interceſſionem.

De L. Hortenſia.

Q. Hortenſius [Dictator] legem tulit, Vt eo jure, quod populus ſtatuiſſet, omnes Quirites tenerentur.

De L. Iulia.

Iulia lege puniuntur Adulteri. Eam Iulius Cæſar tulit. Idem legem tulit De peculatu in eos, qui Rempubl. vel Sacra furati ſunt, vel furantibus auxiliati ſunt, vel furta ſcientes ſuſceperunt.

De L. Iunia.

Iunius Silvius [*immo*, Silanus] Coſ. cum Q. Cæcilio Metello legem Iuniam tulit, bello Cimbrico; quod diu prave & infeliciter geſtum eſt, propter diminuta militiæ ſtipendia.

De

De L. Lectoria, [five *Latoria*.]

Cum adulescentes in contractibus circumveniri solerent, Q. Lectorius pœnam Deceptoribus adjecit.

De L. Licinia [& *Mucia*.]

P. Licinius Crassus Orator, & Q. Mucius Scævola Pontifex maximus, legem tulerunt De regundis civibus, ut in suæ quisque jus civitatis redigeretur, cum multi Itali cupiditate civitatis Romanæ tenerentur.

De L. Manilia.

L. Manilius legem tulit, Ut quando res à nobilibus adversæ gestæ fuerant, illi ad Magistratus gerendos admitterentur, quorum majores in Rom. Republ. magistratum non exercuissent: hujusmodi autem *novi* appellantur.

De L. Oppia.

C. Oppius [Trib. pl.] legem tulit, Nō superfluo ornatu mulieres Romanæ uterentur: neve pilentis, id est rhedis pensilibus, veherentur: neve plus uncia in auribus appenderent.

De L. Othonis.

Otho Trib. pl. legem tulit, Ne quis cum ordine Equestri in spectaculis sederet, nisi sestertia quadraginta possi-

deret. Quod si contingeret, quisquis esset, sive ingenuus, sive libertus, inter Equites spectare liceret in gradu XIV.

L. Roscius Otho Coss. [immo Trib. pl.] legem tulit, Vt in theatro Equitibus Romanis ordines XIV. spectandi gratia darentur.

De L. Papia.

Lege Papia prohibentur Peregrini uti urbe Romana.

De L. Plotia [sive *Plautia*]

M. Plotius Silanus Trib. pl. Cn. Pompeio Strabone & L. Porcio Catone Coss. legem tulit, Vt singulæ Tribus quinos denos ex eo numero suffragio crearent, qui eo anno judicarent.

De L. Pompeia.

Cn. Pompeius Strabo lata lege veteribus incolis Transpadanis jus Latii dedit, quod cæteræ Coloniæ Latinæ habebant, ut petendi Magistratus & civitatis Romanæ jus adipiscerentur.

Cn. Pompeius Magnus legem tulit, Vt Quæstor suffragio populi, ex his qui Consules fuerant, crearetur.

Idem Pompeius legem tulit, qua asperrima pœna patricidas afficit, Vt, Si quis parentis, filiive fata properaverit, clam & palam, insutus culleo cum cane & gallo

gallo gallinaceo & vipera & ſimia, in mare aut in flumen projiceretur.

De L. Roſcia.

L. Roſcius Otho legem tulit, Ut equitibus Romanis in theatro XIV gradus, ſive ordines, darentur.

De L. Satura.

Satura lex eſt, Quæ uno rogatu multa & varia comprehendit.

De L. Scantinia.

P. Scantinius legem tulit, Qua puerorum concubitores gravi ſupplicio afficiuntur.

De L. Tutelari.

Lege Tutelari cavetur, Ne quis tutor per ſimulationem pupillum fraudet.

De L. Valeria.

Valerius Publicola legem tulit, Ut nulli magiſtratui liceret corpus [caput] Romani civis indicta cauſa condemnare; liceretque damnatis, ad populum provocare.

De L. Variana, [ſive *Varia*]

Q. Varius Trib. pl. legem tulit, Ut quæreretur de his, quorum ope conſiliove ſocii [contra] P. Rom. arma ſumpſiſſent.

 De

De L. Voconia.

Voconius legem tulit, Ne quis censu, hoc est pecuniosus, hæredem unicam relinqueret filiam. Erat autem census ille, qui c milia x professione detulisset.

Hæc habui, M. Pantagathe, quæ de Magistratibus & Sacerdotiis, & Legibus compendiose scriberem: ut ex eo Compendio aliqua ad nostros utilitas perveniat: Et ita depinxisse opinor, ut ante oculos velut in tabella posuerim. Scribant alii diffusius: Pomponio satis est placere suis.

FINIS.

Quæ de Iurisperitis libello DE MAGISTRATIBUS *subjunxerat Auctor, omisimus; nulla hercule Lectoris fraude, cum ea omnia habeantur in Enchiridio Pomponii veteris ICti, De Origine Iuris. ff. lib. I. tit. II. Libellum De Legibus, quem adjunximus retractum ex vetustissima editione, aliquot locis castigavimus, & totum concinniorem reddidimus: neglectum hactenus ut opinamur, quod depravatissimus circumferebatur: Deindequod jejune & tenuiter admodum scriptus, & ex corruptis Asconij Pediani reliquiis per saturam collectus. Quod fortassis alibi fusius docebimus.*

T. S. 1625.

Sequun-

Sequuntur *Testimonia* nonnulla superioribus adjungenda.

M. Antonius Sabellicus Dialogo de Latina lingua reparatione;

Ad M. Anton. Maurocenum Patricium Venetum.

Subjiciam adhuc quosdam, (*inquit Benedictus Prunulus*) quorum scripta jampridem leguntur: occurruntque inprimis Pomponius Sabellici nostri præceptor, & Platina; uterq; (ni fallor) Laurẽtii Vallensis auditor. Pomponii pauca omnino extant; sed illa ipsa accuratissime conscripta novimus, quæ de Legibus, Sacerdotiis, & ad M. Pantagathum scripsit: quanquam & de arte Grammatica edidit præcepta. Omnia mira vetustate redolentia: arguuntque plane hominis studium, quod in recognoscenda vetustate pręcipue fuit occupatum. Platinæ historia, & quæ De honesta voluptate scripsit, omnibus nota sunt. *&c.*

Ibidem, Baptista Guarinus.

Nam quod ad Domitii [Calderini] Veronensis, municipis mei, Commentarios ipsos in Valerium Martialem attinet,

multum diuque Sipontenus antiſtes[Nicolaus Perottus]& Pomponius, qui omnium primus id opus Romæ interpretatus dicitur, in ea lectione, ut audio, evigilarunt, dictaruntque non pauca.

Ibidem.

Petrus Marſus Ceſenſis: is non ad Poëtas ſolummodo explicandos, ſed Oratores quoque & philoſophos ſtudium adjecit. Extant ejus in Silium Italicum Commentarii multa eruditione referti. Sed longe utiliora, quæ in Ciceronis opera conſcripſit: eloquens, ut Pomponii auditorem agnoſcas; & quod plus eſt, propemodum Philoſophus; ſed quantuſcunque in philoſophia eſt, eum Argyropoli contubernium effecit. Acutior in Poëtis explicandis, cultiorque meo judicio, Antonius Volſcus, & ipſe Pomponii auditor, diligens in Naſonis Heroidibus, ſed in Propertio diligentior.

Ioannes Cuſpinianus Commentario in Caſſiodori Chronicon Conſulare, Anno ab Vrbe cond. 297.

Pomponius Lætus libello ſuo De Magiſtratibus, pulchre de Tribunis plebis: ſed in fine (*cap* XVIII.) commiſcet Tribunos cum Conſulari poteſtate imprudenter.

Fran-

Franciſcus Floridus Apologia in Lingua Latina calumniatores.

Summatim eorum perſtringam nomina, qui Romanam Linguam excitare, ac priſtino candori reſtituere laborarunt. Quod autem ordine illos non exſequar, vel id eſt argumento, quod Iovianum Pontinum primum nominarim, ante quem certum eſt vixiſſe Pomponium Lætum. qui quamvis Græcas literas ignoraſſe dicatur, Latine tamen egregie doctus fuit, in ſcribendo infra neminem recentiorum purus candiduſque. Hujus, niſi fallor, auditor fuit Marcus Antonius Sabellicus, dignus plane præceptore diſcipulus, fœcundæ cujuſdam uberiſque eloquentiæ ſcriptor.

Quomodo Pomponio Læto viventi prælatus Domitius Calderinus. Ibidem Floridus.

Sed ad alios Interpretes, ſeu illi Commentatores, ſeu Scholiaſtæ ſint appellandi, devenio: ex quorum claſſe primas plerique Domitio Calderino Veronenſi (Sipontinum ſemper excipiunt) deferre videntur, juveni cum primis acuto, ſed longe melius nomini ſuo conſulturo, ſi felix ingenium ad gravius aliquod negotium con-

convertiſſet. Qui cum juvenis admodum Romæ publice Latinas literas vivente adhuc Pomponio Læto profiteretur, ita hominum animos faſcinavit, ut eum relicto Pomponio ſtudioſi fere omnes vulgo ſequerentur: jurene an injuria, utriuſq; ſcripta oſtendunt. Ego hoc tantũ dicam, Domitium nihil de ſe non ubiq; polliceri, in omnes linguam exercentem, ac de omnibus non male, ſed peſſime ſentientem. Et frontem igitur ſæpe perfricuit, & pleraque, ut ſententiam, cui ſemel adhæſerat, vel jure vel injuria tueretur, confinxit, quæ nuſquam leguntur. Inter omnia ejus arrogantiæ exempla, hoc unum ſubjiciam, quod Ovidii librum in Ibin enarrans, in operis præfatione, poſtquam ſe omnia ex Apollodoro, Lycophrone, Pauſania, Strabone, Apollonio, ejuſque interprete, & ceteris item Latinis tranſtuliſſe gloriatus eſt, in calce operis, talia fore ſua ſcripta (hæc ſunt fere ejus verba) confidit, quæ duo quinquagenarii homines ab eo qui viceſimum nonum annum nondum compleviſſet, diſcere quam turpiter ignorare mallent. Deſignat autem Nicolaum Perottum, ac Pomponium: quorum utrique tam cedere poteſt Domitius, quam P. Virgilio Baptiſta Mantuanus, aut M. Tullio Franciſcus Philelphus. Hujus tamen intolerabile ſupercilium

lium, creſcentemque indies audaciam Georgius Merula Alexandrinus, vir doctiſſimus, & in ſcribendo maxime accuratus, primus editis in Martialem Notis compeſcuit, planeque oſtendit quantum ab eo quod ubique pollicebatur abeſſet. Angelus quoque Politianus in Domitii ſcriptis non pauca ſomnia deprehendit. Atque ut humanum ſit nonnunquam labi poſſe, Domitio tamen omnia pollicenti, & duos quinquagenarios docenti, nihil ignoſcas.

Paulus Iovius, Epiſcopus Nucerinus, in Elogiis virorum literis illuſtrium.

Iulium Pomponium Lætum Sanſeverina illuſtri familia in Picentinis natum ferunt, adeoque inſigni cura educatum, ut ex adultera matre, alioqui pudica, illudente ei Salernitano Principe, genitus putaretur. Sed vigente demum bello, & labante fortuna Principalis domus, animum ad literarum ſtudia convertit; tanta antiqui moris æmulatione, & naturæ temperantia optimas literas complexus, ut Romæ inter præclara ejus ſæculi ingenia conſpicuus monſtraretur. Nam Vallæ præceptoris æquata eruditionis opinione, locum exceperat: ſed eum mox *Pauli II injuria percelebrem fecit; quum literatos quoſdam, & in his Platinam, atque

que Callimachum, tanquam impios atque maleficos, tormentis excruciasset. Nam è Venetiis Romam pertractus ad dicendam causam [Laetus] perpetua vitæ innocentia tutus, nihil terreri potuit, ut integro constantique animo indigna fateretur. Veterum enim ingeniorum illustria nomina sibiipsis indiderat, quum in cœtu sodalium laureati Musas colerent. Ea nominum novitate Pontifex elegantia literarum imperitus suspiciosusque, vehementer offendebatur, quasi id esset occulta conjurantium tessera ad obeundum insigne facinus. Xysto demum Innocentioque faventibus, in gymnasio docuit incredibili nominis autoritate, auditorumque frequentia, adeo ut ante auroram profitentem, Romana juventus à media statim nocte præoccupandis subselliis prçveniret. Descendebat è Quirinali sæpe solus, Diogenis more præferens laternam, quum opes contemneret, & jucunda frugalitate venerabilis haberetur. Simplici namque & pene subagresti convictu usq; adeo gaudebat, ut quum frequēti semper limine coleretur, improvisi nobiles convivæ, non sufficienti ejus puero, per jocum admoniti, coquinæ manus admoverent; unde perurbani sales, multæque facetiæ ferentur. Scripsit Grammaticæ compendium,

dium, adultis pueris utile: & graviore demum ſtylo ſeriatim Romanos Cæſares: gratiſſimoque libello in antiquæ Vrbis ruinis, vera loca atque vocabula demonſtravit. (*Itemque Magiſtratus Romanos & Sacerdotia.*) Sed in ſuggeſtu ſummam laudem promeruit: quod eo magis mirum videtur, quum in familiari ſermone hæſitante lingua balbutire eſſet ſolitus, nec orantem demum, aut clara voce lectitantem ulla omnino oris titubantia deformaret. Septuagenarius exceſſit è vita, quum gelidiſſimo vini potu ventriculi calorem oppreſſiſſet. Elatus eſt auditorum inſignium piis humeris, honeſtante funus familia purpurata Alexandri Pontificis, & laudante Marſo oratore. Quum variis autem Elegiis tumulus ornaretur, epigramma Pontani, conſenſu publico locum obtinuit.

Pomponi, tibi pro tumulo ſit laurea ſylva:
Oſſa, maris rores, myrteaque umbra tegant:
Teque tegant, artuſque tuos, violaque roſaque:
Ver habeat, zephyros ſpiret & ipſe cinis.

Stillet

cinis, quas & Parnassus &

& ipsa suas Ascra ministret

.

ino Platinam De vitis Ponti-
c Paulo; qui prid. Calend. Se-
. MCCCCLXIV Pontifex creatus,
u anno VI mense X, V Cal. Au-
IV locum vacuum fecit, anno
I. Sixtus, sive Xistus, iteran
III an. MCCCCLXXXIII. Inno-
que Alexandro VI, an. MCC-
defunctus an. MDIII.

Gesnerus in Bibliotheca univer-
li, edita an. MDXLV.

nii Læti De Romanorum Ma-
[Ex Fenestella desumptus, ut
t. *Hæc ibidē ad marginem*] Sa-
urisperitis & Legibus libellus,
bus & dimidia, impressus Mo-
mque Lutetiæ apud Christia-
nelum 1529.] & Basileæ apud
n, 1538.
De antiquitatibus urbis Ro-
excusus Basileæ apud Platte-
in 8. cum aliis diversorum
em argumenti.

De

De exortu Maomethis liber,
Basileæ apud Henr. Petrum.

Eadem omnia, quæ prædixim
ter librum de Maomethe) & insu
manæ historiæ compendium, ex
dispersis apud Scriptores locis in
corpus collectum, ab interitu G
junioris usque ad Iustinum III, &
læ aliquot familiares ad M. Ant
Sabellicum & Angelum Politian
Vita ejus per M. Antonium Sabe
impressa sunt Argentorati apud
rerium, 1515, in 4. cum Indice, char
& dimid.

Beatus Rhenanus præfatur in
lum De antiquitatibus Romæ, & s
tur eum non esse Pomponii; quon
pauca, & ineleganter scripta con
aut certe non id scriptum ut ede
sed memoriæ gratia tantum.

Scripsit De arte Grammatica [in
sa est in Italia] primo suo tyrocin
veteri Grammaticorum forma.

Cum Varrone diu luctatus est
integrum restitueret.

In Crispo [Salustio,] & Livio re
quædam.

Laurentium Vallam audivit: f
ab initio contemptor religionis;
gravescente ætate cæpit res ipsa, u
dicitur, curæ esse.

M

Cætera ſtudiorum ejus monumenta (præter antedicta) ſi qua fuere, in direptione domus per civilem ſeditionem, ſub Xyſto Pontifice, intercidiſſe creduntur.

Hæc ex Vita ejus per Sabellicum; qui & ſtilum ejus caſtum magis quam comptum eſſe ſcribit.

Pomponius Lætus exiguę eruditionis. Tota illa ejus celebris diligentia circa verba & hiſtorias aliquot, tum ſaxa eruta, & monumenta diruta conſumpta eſt. Vives.

Caſpar Barthius Adverſariorum lib. XX. cap. XX.

Præmia vulgi rectiſſime Pomponius Sabinus, ſive is Lætus etiam eſt, Famam intelligit.

RAPHAE-

Cætera studiorum ejus monumenta (præter antedicta) si qua fuere, in direptione domus per civilem seditionem, sub Xysto Pontifice, intercidisse creduntur.

Hæc ex Vita ejus per Sabellicum; qui & stilum ejus castum magis quam comptum esse scribit.

Pomponius Lætus exiguę eruditionis. Tota illa ejus celebris diligentia circa verba & historias aliquot, cum saxa eruta, & monumenta diruta consumpta est. Vives.

Casspar Barthius Adversariorum lib. XX. cap. XX.

Præmia vulgi rectissime Pomponius Sabinus, sive is Lætus etiam est, Famam intelligit.

RAPHAE-

RAPHAELIS VOLA[TERRANI]

De

MAGISTRA[TIBUS]

ET SACERD[OTIIS]

ROMANO[RUM]

Commentari[us]

Ex Commentariorum [Urbanorum] lib. XXIX.

DE Romanorum [M]... hæc comperimur: ... *ctator* pluribus de ... tur. Aut rei gerendæ, id ... gravioris. Primusque fu[it] ... cum LX populi Latino[rum] ... Romonos conjurassent: a[uctor Diony]sius Halicarnasseus. Deinc[eps] ... di causa, quum gravi morb[o] ... civitas affecta esset, Senatu[s] ... Imperiosum Dictatorem, ... causa dici jussit. Isque clav[um] ... vis in Capitolio in dextro l[atere] ... auctor Livius. Sed & ob a[liam] ... calamitatem clavus affigi ... Comitiorum item consula[rium] ... Consul Dictatorem diceret ... ret utrunque, aut per bellu[m] ... necessitatem ab Vrbe abes[set] ...

ſtionis exercendæ, quando Q. Cincinnatus Dictator factus, ut Sp. Melii, regnum affectantis, temeritati reſiſteret. Aut legendi ſenatus, numero deficiente, ut M. Fabius Buteo. Modus autem hic fuerat: Conſul Dictatorem dicebat, Dictator Magiſtrum equitum: noctuque tantum dicebatur, & in ſolo Romano, quod Italia terminabatur. Sexq; tantum menſes durabat. Et ex Patriciis C. Martius Rutilius tantum de plebe in bello Faliſcorum dictus, qui & ipſe de plebe hominem L. Plaucium Magiſtrum equitum dixit. Procedebat cum lictoribus XXIV, ac totidem ſecuribus: à quo provocatio non erat. Magiſtratum hunc Romani ab Albanis acceperant, apud quos Metius Suffetius Dictator invenitur prius fuiſſe.

Tribunorum plebis creandorum cauſa, ſeceſſus plebis fuit in montem Sacrum à Senatu gravatæ. Inde per Menenium Agrippam reducta, dato exemplo ventris ad membra. Tribuni duo primum creati: deinde per aliam ſeceſſionem tres, mox quinque alii, fuereque tandem numero X. Sacroſancta vocabatur poteſtas, nec ſicuti aliæ, per Dictatorem unquam ceſſabat. Abſque judicii diſcuſſione in exilium carceremque mittebat. Curiam non ingrediebatur, ſed in ſella ante veſtibulum permanebat, dum S. C. fieret: quod

stionis exercendæ, quando Q. Cincinnatus Dictator factus, ut Sp. Melii, regnum affectantis, temeritati resisteret. Aut legendi senatus, numero deficiente, ut M. Fabius Buteo. Modus autem hic fuerat: Consul Dictatorem dicebat, Dictator Magistrum equitum: noctuque tantum dicebatur, & in solo Romano, quod Italia terminabatur. Sexq; tantum menses durabat. Et ex Patriciis C. Martius Rutilius tantum de plebe in bello Faliscorum dictus, qui & ipse de plebe hominem L. Plaucium Magistrum equitum dixit. Procedebat cum lictoribus XXIV, ac totidem securibus: à quo provocatio non erat. Magistratum hunc Romani ab Albanis acceperant, apud quos Metius Suffetius Dictator invenitur prius fuisse.

Tribunorum plebis creandorum causa, secessus plebis fuit in montem Sacrum à Senatu gravatæ. Inde per Menenium Agrippam reducta, dato exemplo ventris ad membra. Tribuni duo primum creati: deinde per aliam secessionem tres, mox quinque alii, fuereque tandem numero x. Sacrosancta vocabatur potestas, nec sicuti aliæ, per Dictatorem unquam cessabat. Absque judicii discussione in exilium carceremque mittebat. Curiam non ingrediebatur, sed in sella ante vestibulum permanebat, dum S. C. fieret: quod

quod si probaret, T
minus, intercedeba
unum diem abesse l
die, noctuque apert
auxilio plebi omnib
opus) foret. Præte
fuerat, & qui patrer
ret: ex quo Servili
gessisse creditus: qu
decessisse opinio era
Inter se quoque si di
rat unus, qui prohib
qui rem aliquam pro
tarchus in Catone.
& Dictatori, & Co
tum dicere poterar
nec sellam, nec lict
Prætores, habebant
viatorem.

Per aliam plebis d
lectum pati non pc
Tribunos consulari po
tique sunt ex Patribu
Atratinus, L. Atilius
Livius. Hi duorum g
miciarii, qui in comit
tilii seu Rufi, qui in c
lius Rufus legem tuli
creandis: ut auctor F

Prætores numero
bant sellam curulem,

beam item, reliquaque Conſularia inſignia. Ab initio unus tantum Prætor Vrbanus fuit, qui in Vrbe jus diceret, omnemque publici ac privati juris poteſtatem habebat: equis item albis utebatur. Alius deinde Prætor Peregrinus factus, qui inter peregrinos jus dicebat. Deinde adauctus paulatim numerus, qui & urbanis & provincialibus rebus adeſſent: Sylla quatuor, Auguſtus duos, Claudius totidem adjecit. Inter minores magiſtratus etiam jus dicebant. Abſentibus Conſulibus, Prætor Vrbanus ſenatum & comitia habere poterat. In provinciis non ſolum jus dicebāt, ſed res gerebant. Quæſtores ſub ſe habebant, qui vice eorū fungerentur, cum opus eſſet, ſicuti Dictator Magiſtrum equitum, & Conſul Legatum.

Proprætores prætoria poteſtate provincias etiam adminiſtrabant.

Quæſtores vetuſtus magiſtratus. Gratianus Iuriſconſultus, in eo libro, quem de Poteſtatibus ſcripſit, ipſum etiam Romulum & Numam duos habuiſſe Quæſtores, quos non ſua voce ſed populi, ſuffragio creatos, ſcriptum reliquit. Deinde Tullum Hoſtilium ſine dubio Quæſtores etiam habuiſſe. Dictos autem à quærendo: quorum officium, partim ærarii & urbanæ pecuniæ curam agere, partim provincias exigendis vectigalibus ſortiri,

quan-

beam item, reliquaque Consularia insignia. Ab initio unus tantum Prætor Vrbanus fuit, qui in Vrbe jus diceret, omnemque publici ac privati juris potestatem habebat: equis item albis utebatur. Alius deinde Prætor Peregrinus factus, qui inter peregrinos jus dicebat. Deinde adauctus paulatim numerus, qui & urbanis & provincialibus rebus adessent: Sylla quatuor, Augustus duos, Claudius totidem adjecit. Inter minores magistratus etiam jus dicebant. Absentibus Consulibus, Prætor Vrbanus senatum & comitia habere poterat. In provinciis non solum jus dicebát, sed res gerebant. Quæstores sub se habebant, qui vice eorũ fungerentur, cum opus esset, sicuti Dictator Magistrum equitum, & Consul Legatum.

Propretores prætoria potestate provincias etiam administrabant.

Quæstores vetustus magistratus. Gratianus Jurisconsultus, in eo libro, quem de Potestatibus scripsit, ipsum etiam Romulum & Numam duos habuisse Quæstores, quos non sua voce sed populi suffragio creatos, scriptum reliquit. Deinde Tullum Hostilium sine dubio Quæstores etiam habuisse. Dictos autem à quærendo: quorum officium, partim ærarii & urbanæ pecuniæ curam agere, partim provincias exigendis vectigalibus sortiri, quan-

quandoque in senatu occupari: & hos *Candidatos Principis* esse dictos: nonnullos in exercendis quæstionibus versari: alios *Quæstores parricidii* dictos, qui ut capitalibus rebus præessent, à populo constituebantur. Hæc ex libris Digestorum. Reperio quoque apud Valerium, Quæstorum fuisse curam, legatos, regesve Romam venientes, pro dignitate populi Rom. excipere, ac honorare, obviamque proficisci. Nam legati primum ædem Saturni petebant, ubi ærarium erat, ibique mos erat, ut à Præfectis ærarii scriberentur eorum nomina, traderenturque Quæstoribus, qui & eos donis prosequi, & ægrotos curare, ac demum mortuos sumptu publico sepelire solebant. Ærarium enim apud Saturni prius ædem fuit: Hic libri elephantini servabantur, in quo XXXV tribus conscriptæ, tum senatusconsulta omnia fuerunt: Libros auté linteos Pontifices retinebant, in quibus annales conscribebant. In ipso quoque ærario locus erat secretior, ubi vigesima vectigalium servabatur: Livius XXXVII. Cætera expedientibus, quæ ad bellum opus erant, Consulibus: aurum vigesimarium, quod in sanctiore ærario ad ultimos casus servabatur, promi visum est; prompta ad III. mil. pondo auri. Fiscus deinde ærarium appellari cœptus, à fiscel-

à fiſcella, id eſt crumena, ubi ſervabantur pecuniæ, ut ait Varro. Primum *Fiſci advocatum* inſtituit Hadrianus princeps, ut teſtatur Spartianus. Vectigal Pop. Rom. inter alia fuit vigeſima reddituum omnium rei frumentariæ in Italia: præterea ſal à ſingulis exigendum Salinatoris commentum. Qui vectigalia redimebant, *Publicani* appellati, & *mancipes* publicanorum principes, ut ait Pedianus.

Senatores primum à Romulo centum inſtituti, *Patres* appellati: ex his geniti, *Patricii* dicti: qui vero poſtea per Reges ac alios additi fuere, *Patres conſcripti*, & *minorum gentium* vocati apud Gellium: Fuereque uſque ad mille. quem numerum Auguſtus poſtea minuit. Qui non, uti nunc mercedem aut ſtipendium aliquod à Republ. ſumebant, ſed gratuitam exhibebant operam, quod ſane ex nonnullorum Senatorũ paupertate maxime declaratur. Liberalitas tamen Principum multis providit. Auguſtus item, teſte Tranquillo, Senatus cenſum ampliavit, ac pro DCCC duodecies LLS. taxavit, ſupplevitque non habentibus. Et in Veſpaſiano ſcribitur: Explevit cenſum ſenatorum, Conſulares inopes quingentis ſeſtertiis annuis ſuſtentavit. Senatores libertinos in ſenatum, Commodus, teſte Lampridio, adſcivit: Cæſar etiam Gallos:

à fiscella, id est crumena, ubi servabantur pecuniæ, ut ait Varro. Primum *Fisci advocatum* instituit Hadrianus princeps, ut testatur Spartianus. Vectigal Pop. Rom. inter alia fuit vigesima reddituum omnium rei frumentariæ in Italia: præterea sal à singulis exigendum Salinatoris commentum. Qui vectigalia redimebant, *Publicani* appellati, & *mancipes* publicanorum principes, ut ait Pedianus.

Senatores primum à Romulo centum instituti, *Patres* appellati: ex his geniti *Patricii* dicti: qui vero postea per Reges ac alios additi fuere, *Patres conscripti*, & *minorum gentium* vocati apud Gellium. Fuereque usque ad mille, quem numerum Augustus postea minuit. Qui non uti nunc mercedem aut stipendium ali- quod à Republ. sumebant, sed gratuitam exhibebant operam, quod sane et- nonnullorum Senatorũ paupertate ma- xime declaratur. Liberalitas tamen Principum multis providit. Augustus item teste Tranquillo, Senatus censum ampliavit, ac pro DCCC duodecies LLS. ta- xavit, supplevitque non habentibus. E- in Vespasiano scribitur: Explevit censum senatorum, Consulares inopes quinge- tis sestertiis annuis sustentavit. Senato- res libertinos in senatum, Commodus teste Lampridio, adscivit: Cæsar etiam

Gallo

Gallos: Heliogabalus
rum in Colle Quirina
quoque constitution
quam considerent, v
cabant ei Deo, in cuj
rant: nec ultra, quai
runque cogebantur.
post occasum solis, Se
ritum erat: Ante ann
ingredi non licebat,
Prætextati. Senatore
LX. non citantur, u
Paulinum. Citatis ve
nientibus pignora au
dere licet apud Cicer
lib. III. Duobus tantu
cum supplicatio videli
alicui decernendus.
cerent, libenter omn
que coacti properaban
pica prima. De suppl
batur, quo genere Se
solent. Senatusconsu
fiebat; sententia, ver
quibus testatur Liviu
Salinatorem, inquit, o
Senatum venire, & to
que ponere Censores j
quoque aut verbo adsi
dibus in sententiam ib
sane deprehendimus

Senatorum; præcipuorum vero sententiam dicere. Pedibus ibant movendo se in locum illius, cujus sententiam probabant: Vnde *Pedarii Senatores* dicti sunt. Gellius vero etymi causam dicit, quod pedibus in senatum irent; ad eorum differentiam, qui curru vehebantur: in quo sella erat, quod curulem jam dignitatem obtinuissent. In sententia vero dicenda, is ordo erat, ut ait Gellius, ante legem de Senatu habendo. Princeps Senatus primum à Consule rogabatur, deinde Consules designati, deinde reliqui præcipuæ existimationis. Cæsar consul Catonem rogavit, dicentemque non placita, in carcerem duci jussit, sequenteque eum senatu, pudore motus prohibuit. Quem vero ordinem, ut ait Tranquillus in Cæsare, Calendis Ianuariis Consul servasset, toto anno servabant. Sententia insuper, si quando non tota placeret, dividebatur. Cicero in epistola ad Lentulum: Postulatum, ut sententia Bibuli divideretur. Pedianus in oratione pro Milone: Cum aliquis dixit, quod non probaretur, postulabant, ut divideretur, & de singulis referretur. Seneca in epistolis. Quod fieri in Senatu solet, jubeo illud dividere, & sententiam sequor. Et hæc quidem de senatu.

Consules primi post exactos reges L. Iunius

Senatorum; præcipuorum vero ſenten-
tiam dicere. Pedibus ibant movendo ſe
in locum illius, cujus ſententiam proba-
bant: Vnde *Pedarii Senatores* dicti ſunt.
Gellius vero etymi cauſam dicit, quod
pedibus in ſenatum irent; ad eorum dif-
ferentiam, qui curru vehebantur: in quo
ſella erat, quod curulem jam dignitatem
obtinuiſſent. In ſententia vero dicenda,
is ordo erat, ut ait Gellius, ante legem de
Senatu habendo. Princeps Senatus pri-
mum à Conſule rogabatur, deinde Con-
ſules deſignati, deinde reliqui præcipuæ
exiſtimationis. Cæſar conſul Catonem
rogavit, dicentemque non placita, in car-
cerem duci juſſit, ſequenteque eum ſe-
natu, pudore motus prohibuit. Quem
vero ordinem, ut ait Tranquillus in Cæ-
ſare, Calendis Ianuariis Conſul ſervaſ-
ſet, toto anno ſervabant. Sententia in-
ſuper, ſi quando non tota placeret, divi-
debatur. Cicero in epiſtola ad Lentu-
lum: Poſtulatum, ut ſententia Bibuli di-
videretur. Pedianus in oratione pro Mi-
lone: Cum aliquis dixit, quod non pro-
baretur, poſtulabant, ut divideretur, &
de ſingulis referretur. Seneca in epiſtolis.
Quod fieri in Senatu ſolet, jubeo illud di-
videre, & ſententiam ſequor. Et hæc
quidem de ſenatu.

Conſules primi poſt exactos reges L. Iu-
nius

nius Brutus, & L. Tarqu
quibus dati XII. faſces,
res, cum lictoribus: ita
tantum eſſent, ne timor
que major Cõſul appella
cola, eis ſecures ademit,
di poteſtatem à Conſulil
gius Dictator reſtituit, it
nime in caput Romani in
lerent. Addita his, ſella c
trabea, prætexta: quæ or
cis, teſte Livio, accerſita f
de per ſeditionem, alteri
nuit; alterum item Camp
Annium petierunt Con
num, quem Torquatu
quin è curiæ gradibus p
cerit: Prima hæc poſt Di
ſtas: Cives in carcerem ni
men necandi auctoritate

Proconſules autem (u
bris Digeſtorum) ſex lict
in provincia jus habuere
portas amittebant legato
ſtituebant, qui accepta a
adminiſtrabant.

Candidati & honores p
pum ad Comitia deſcende
Ovilibuſque, locis, videli
militudine factis.

Comitia conſularia, calat

turiata, curiata. *Calata* à calando, id eſt, vocando per lictorem: *Curiata* tantum ex curiis civium,quæ xxx fuerant,conſtabant: *Centuriata* frequentiſſima,per cornicinem ex cenſu & ætate accerſebantur: *Tributa* vero ex omnibus regionibus urbis,& tribubus.

Accedebant prærogativæ juniorum, ſeu veteranorum: hoc eſt, ex omnibus, qui militarent juvenibus,& veteranis. Centuriç ad *ſuffragia* deligebantur.Conſul vero ſortiebatur, quæ pro uno quoque candidato prærogativa juniorum prius ad ſuffragia mitteretur, quam & præco citabat in montem citatorum dimiſſa. Claſſes vero in centurias diſtributæ fuerant: Dabantur ſuffragia duobus modis: Primo,mos fuit, ſententiis ab utraq; parte dictis. Deinde tabellis,ut deprehenditur in Cicerone Legum II. In ea,inquit,ſum ſententia, qua te ſemper fuiſſe ſcio, nihil ut fuerit in ſuffragiis voce utilius. Quis autem non ſentit autoritatem optimatum Tabellariam legem abſtuliſſe?quam populo libero nunquam deſideravit, in oppreſſis dominatio & potentia principum flagitavit.

Quandoque non in comitiis Conſules,ſed per Interregem ad hoc factum, legebantur, ob candidatorum tumultum, & arma, Livius 4. Per Interregem creati Coſſ.

turiata, curiata. *Calata* à calando, id est vocando per lictorem: *Curiata* tantum ex curiis civium, quæ xxx fuerant, consta-bant: *Centuriata* frequentissima; per co-nicinem ex censu & ætate accersebantur. *Tributa* vero ex omnibus regionibus ur-bis, & tribubus.

Accedebant prærogativæ juniorum seu veteranorum: hoc est, ex omnibus qui militarent juvenibus & veterani Centuriç ad *suffragia* deligebantur. Con-sul vero sortiebatur, quæ pro unoquo-que candidato prærogativa juniorum prius ad suffragia mitteretur, quam de-præco citabat in montem citatorum di-missa. Classes vero in centurias distribu-tæ fuerant: Dabantur suffragia duobus modis: Primo, mos fuit, sententiis ab u-traq; parte dictis. Deinde tabellis, ut d-prehenditur in Cicerone Legum II. [illegible] ea, inquit, sum sententia, qua te semp-fuisse scio, nihil ut fuerit in suffragiis vo-ce utilius. Quis autem non sentit aut-ritatem optimatum Tabellariam lege abstulisse? quam populo libero nunquam desideravit, in oppressis dominatio [illegible] potentia principum flagitavit.

Quandoque non in comitiis Consu-les, sed per Interregem ad hoc factum, le-gebantur, ob candidatorum tumultum & arma, Livius 4. Per Interregem creat

Co[illegible]

Coss. ac pronnnciati, L. Valerius & M. Horatius: acta res in Flaminiis pratis. Pompeium quoque solum creatum Con-sulem per Sulpitium Interregem legimus apud Plutarchum in Pompeio, Collegæ-que potestatem ei attributam fuisse.

Candidati veste induti alba, sine toga, ut ait Plutarchus, ne munera ad corru-ptionem absconderent: cives rogabant, prensabantque, merita commemora-bant. Nasica vir sanctissimus bis candida-tus repulsam habuit. Cæ. Metellus semel in Consulatu, qui postea Macedoniam patriæ subjecit. Cato quoque semel & Q. Ælius Tubero vir Stoicus in Prætura, ob mensas pellibus hœdinis Pop. Rom. pa-ratas.

Censores primi L. Papirius Mugillanus, & L. Sempronius Atratinus: anno Vrbis cccx. per quinquennium ab initio facti: deinde ob eorum insolentiam per Ma-mercum Æmilium Dictatorem ad an-num & sex menses redacti: ut auctor Li-vius 4. Alteroque defuncto se etiam al-ter magistratu abrogabat, totidemq; fie-bant. Censum agebant civium Rom. lu-strumq; condebant: quem prius Servius Tullius instituit, rem saluberrimam: ex quo belli pacisque munia, non viritim, ut ante, sed pro habitu pecuniarum fierent. Censu perfecto edixit, ut in campo Mar-

tio

tio omnes cives quisq; cum suis centuriis prima luce adessent: ibi instructum exercitum omnes, sue, ove, taurisque lustravit: idq; conditum lustrum appellatum, quia in censendo finis factus est: milia LXXX, eo lustro civium censa dicuntur. Bello II Punico censa fuere civium capita CXXVII milia,& CVIII. ex quo numero apparuit quantum hominum Pœnus abstulisset: Livius XXVII. Idem lib. XIX dicit sub Q. Pompeio, & Q. Metello Cens. statim post III bellum Punicum censa fuisse capita CCC.XIX. milia, & DCCCXXXIII. præter pupillos,& viduas;quo nunquam major numerus. Præterea disciplinam ordinum, morumve curã habebant: Senatum legebant, ab eoq; indignos amovebant. Quorum tanta severitas fuit, ut oscitantem paulo altius civem Rom. in publico ignominia adfecerint: & equiti Romano,qui equum strigosiorem haberet, se autem pinguem, mollius ut curaret equum,admonuerint:auctor Gellius.

De *Præfecto urbi*, sic scribitur in libris Digestorum: Omnia crimina, quæ per totam Italiam admittebantur (ut in Epistola Divi Severi ad Fabium Cilonem cautum est) Præfectura urbi sibi vendicat. Initio vero ejus Epistolæ, sic scribitur: Quum Vrbem nostram fidei tuæ commiserimus. &c. Quicquid igitur in-

tra

tio omnes cives quisq; cum suis centuri
prima luce adessent: ibi instructum exer-
citum omnes, sue, ove, taurisque lustra
vit: idq; conditum lustrum appellatum,
quia in censendo finis factus est: mili
LXXX, eo lustro civium censa dicuntur
Bello II Punico censa fuere civium capi-
ta CXXVII milia, & CVIII. ex quo numero
apparuit quantum hominum Pœnus ab-
stulisset: Livius XXVII. Idem lib. XIX dici
sub Q. Pompeio, & Q. Metello Censo-
rim post III bellum Punicum censa fuis-
se capita CCC.XIX. milia, & DCCCXXIII
præter pupillos, & viduas; quo nunquam
major numerus. Præterea disciplinam
ordinum, morumve curā habebant: Se-
natum legebant, ab eoq; indignos amo-
vebant. Quorum tanta severitas fuit, ut
oscitantem paulo altius civem Rom. is
publico ignominia adfecerint: & equiti
Romano, qui equum strigosiorem habe-
ret, se autem pinguem, mollius ut cura-
ret equum, admonuerint: auctor Gellius.
De *Præfecto urbi*, sic scribitur in libri
Digestorum: Omnia crimina, quæ pr
totam Italiam admittebantur (ut in Epi-
stola Divi Severi ad Fabium Cilonem
cautum est) Præfectura urbi sibi vendi-
cat. Initio vero ejus Epistolæ, sic scribi-
tur: Quum Vrbem nostram fidei tuæ
commiserimus. &c. Quicquid igitur in-
tra

DE MAGISTR

tra Vrbem admittitur,
bi videtur pertinere. Se
centesimum lapidem ac
fecti urbi ad cognition
ultra, Præfecti urbi noti
ram præterea habet tu
rum non proborum; se
rum, ut ab illicitis abstin
quoque, ac forum boa
piscarium, olitorium cu
neant res pretio.
Præfecti annonæ frum
dere urbi habebant, em
quod victui superesset.
Præfectus vigilum, ut
gestis, Augustus primu
incendia reprimenda, q
officium *Trium virorum*
opportunis urbis locis di
Præfectos constituit, qui
diariorum, raptorum,
crimina vindicabant.
Præfectus prætorio, ut i
tur libris, erat apud Impe
Magister equitum apud
Nam disciplinæ publicæ
ex Cæsarum privilegio pro
cebat: secundum, post Im
cum obtinebat.
Ædiles plebeii, & *Curu*
ne ipso distinguuntur. Hi

bant, aquas, cloacas, publicaque ædificia. Quicquid etiam rerum vitiosarum pro sincero, fractumque pro integro venisset, Ædilitio edicto redhiberi solet.

Petitis per legatos, & allatis Atticis legibus, ad eas proponendas *Decemviri:* inter quos Appius Claudius, & T. Genutius principes fuere, pro Consulibus sine ullis aliis Magistratibus creati, à quibus non esset provocatio: anno ab Vrbe condita CCCI. Hi descriptis legibus, quum modeste se gessissent, in alterum quoque annum eundem esse Magistratum placuit. Quo tempore, quum plura impotenter fecissent, Magistratum deponere nolentes, in tertium annum detinuerunt: donec invicto eorum imperio, finem attulit Appii in Virginiam libido: ad quem summa rerum referebatur: quo facto, plebs incitata, occupat Aventinum, Decemviros se magistratu abdicare coëgit: ex quibus Appius, & unus collegarum, qui pręcipue pœnam merebantur, in carcerem conjecti, cæteri in exilium acti. Instante igitur Virginii accusatione, & ex altera parte Claudiorum omnium deprecatione, Virginii lachrimæ justiores visæ fuerunt. Itaque antequam dies adesset, Appius sibi necem conscivit: Livius lib. III.

Triumviri capitales, causas criminum capi-

bant, aquas, cloacas, publicaque ædi-
cia. Quicquid etiam rerum vitiosarum
pro sincero, fractumque pro integro ve-
nisset, Ædilitio edicto redhiberi solet.

Petitis per legatos, & allatis Atticis
legibus, ad eas proponendas *Decemviri*
inter quos Appius Claudius, & T. Genu-
tius principes fuere, pro Consulibus sine
ullis aliis Magistratibus creati, à quibus
non esset provocatio: anno ab Vrbe con-
dita CCCI. Hi descriptis legibus, quum
modeste se gessissent, in alterum quoque
annum eundem esse Magistratum pla-
cuit. Quo tempore, quum plura impo-
tenter fecissent, Magistratum deponere
nolentes, in tertium annum detinue-
runt: donec invicto eorum imperio, fi-
nem attulit Appii in Virginiam libidi-
ad quem summa rerum referebatur: quo
facto, plebs incitata, occupat Aventi-
num, Decemviros se magistratu abdica-
re coëgit: ex quibus Appius, & unus col-
legarum, qui præcipue pœnam mereba-
tur, in carcerem conjecti, cæteri in exi-
lium acti. Instante igitur Virginii accu-
satione, & ex altera parte Claudiorum
omnium deprecatione, Virginii lachri-
mæ justiores visæ fuerunt. Itaque ante-
quam dies adesset, Appius sibi necem
conscivit: Livius lib. III.

Triumviri capitales, causas criminum
capi-

capitalium cognoscebant: ab initio duo fuerant, jam inde concreati ad judicandum Horatium illum, qui sororem interfecerat, rediens à victoria Curatiorum.

Triumviri coloniæ deducendæ: ad hos pertinebat, ut agros, novis deductis colonis, dividerent; urbes designarent ædificare volentibus, areas partirentur: commodis regionibus civitatem distinguerent, legibus magistratibusque sisterent, & ad speciem optimæ gubernationis Rempublicam effingerent.

Triumviri Reipublicæ constituendæ hi fuere: M. Antonius, Octavianus & M. Lepidus.

Quum autem magistratibus horis vespertinis in publicum convenire, fas non esset, ut habetur in libris Digestorum, creati Quinqueviri cis-Tiberim, & totidem ultra, qui possent pro magistratibus fungi.

Erant & Quinqueviri, qui minuendis publicis sumptibus judicio Senatus constituti erant: auctor Plinius Cecilius lib. 2. Epistolarum. Et item Quinqueviri Mensarii.

N R A-

DE SACERDOTIIS.

Pontifex *Maximus* supra omneis Pontifices, omniaq; sacra erat; penes quem libri rituales, lintei, elephantiniq; erant, ubi annales scribebant: Tantaque pollebant autoritate, ut Metellus Cæcus Pontifex Maximus A. Posthumium Cos. ad bellum properantem (quod is Flamen Martialis esset) non sit passus à sacris recedere: ut Livius xix testatur.

Duumviri sacrorum, sacris libris legendis, carminibusque Sibyllæ, fatisq; populi interpretandis præerant: ut si quid in urbe portenti accidisset, lectisterniis ad pulvinaria Deorum factis, eorum minas averuncarét: preterea templa dedicarent.

Septemviratus Epulonum, genus erat Sacerdotii, additum Pontificibus, qui epularum, conviviorumque sacrorum & pontificalium cæremonias curarent.

Rex Sacrificulus, (aliàs *Rex sacrorum*) exactis Regibus creari cæptus, ad obeunda quædam sacra solis Regibus fieri consueta, quod populus ægre ferebat, diminutam propterea religionem, & numerum sacrificiorum.

Iunio Bruto & Marco Valerio Coss. *Flamines* Numa instituit, id est, sacerdotes, quasi filamines, quod lanam in capite quandam gestarent; unum Marti, unum

DE SACERDOTIIS.

Pontifex Maximus supra omneis Po tifices, omniaq; sacra erat; penes quem libri rituales, lintei, elephantini; erant ubi annales scribebant: Tantaq; pol bant autoritate, ut Metellus Cæcus Po tifex Maximus A. Posthumium Cos. bellum properantem (quod is Flam Martialis esset) non sit passus à sacris cedere: ut Livius XIX testatur.

Duumviri sacrorum, sacris libris gendis, carminibusque Sibyllæ, fatisq; puli interpretandis præerant: ut si quid urbe portenti accidisset, lectisternii pulvinaria Deorum factis, eorum averuncarét: præterea templa dedicare

Septemviratus Epulonum, genus Sacerdotii, additum Pontificibus, epularum, conviviorumque sacrorum pontificalium cæremonias curarent.

Rex Sacrificulus, (aliàs *Rex sacror* exactis Regibus creari cæptus, ad obe da quædam sacra solis Regibus fieri sueta, quod populus ægre ferebat, di nutam propterea religionem, & nu rum sacrificiorum.

Iunio Bruto & Marco Valerio Co *Flamines* Numa instituit, id est, sacerd tes, quasi filamines, quod lanam in ca pite quandam gestarent: unum Mar un

num Quirino, & alium Iovi, qui Flamen Dialis diceretur, omnibus superiorem.

Idem & *Salios* XII Marti, quod saltando per urbem irent dictos: Mamuriumq; vocabant, fabrum videlicet ancilium, ad similitudinem illius, quod à cœlo delapsum fuit: Quæ institutio discrepare non videtur à modo veteris legis: David enim legimus ante arcam fœderis saltando processisse.

Potitii & *Pinarii*, Herculis sacerdotes, ab Evandro instituti: quæ familiæ tunc nobiles ea loca tenebant. Potitii diutius remanserunt. Sublati tandem utrique ab Appio Claudio Censore, his infenso familiis: ob id creditur ira Deorum luminibus orbatus: auctor Livius.

Fœcialis sacerdotium, & *Patris patrati*, idem fere & in iisdem rebus fuerat, in feriendo cum hoste fœdere, & bello indicendo, jam usque à tempore Tulli Hostilii: Formula autem fœderis feriendi hujuscemodi à Livio ponitur: Fœcialis, inquit, Tullũ ita rogavit: Iubesne me Rex cum Patre patrato populi Albani fœdus ferire? Iubente Rege: sagmina, inquit, te Rex posco: Rex ait, pura tollito. Fœcialis graminis herbam puram adfert, postea Regem ita rogat: Rex, facisne tu me regium nuncium populique Romani Quiritium? Rex respondet: quod sine fraude

 mea,

mea, Quiritiumque fiat, facio. Fit ergo tunc fœdus, multiſque id verbis peragit, legibus deinde recitatis. Audi, inquit, Iupiter, audi Pater patrate populi Albani, audi populus Albanus, audiut illa palam prima, poſtrema, ex illis tabulis, cærave, recitata ſunt, ſine dolo malo, utique ea hîc hodie rectiſſime intellecta ſunt: Illis legibus populus Romanus prior non deficiet, ſi prior defecerit, publico conſilio, dolo malo, tum me Dieſpiter ita populum Romanum ferito, ut ego hunc porcum hodie feriam, tantoque magis ferito, quanto magis potes polleſque. Id ubi dixit, porcum ſaxo ſilice percutit. Eodem modo pars altera, per ſuos Sacerdotes, ſuumque Dictatorem peragit: Cum autem bellum per Fœciales indicunt, hoc more utuntur: Fœcialis haſtam ferratam aut ſanguineam præuſtam ad fines eorum, quibus bellum indicit, defert; nec minus puberibus tribus præſentibus, hæc adjicit: Quod populi priſcorum Latinorum, homineſque priſci Latini adverſus populum Romanum Quiritium fecerunt, quod populo Romano bellum cum priſcis Latinis juſſit eſſe, Senatuſque populi Romani Quiritium cenſuit, conſenſit, conſcivit, ut bellum cum priſcis Latinis fieret: ob eam rem ego populuſque Romanus populo priſcorum Latinorum homi-

mea, Quiritiumque fiat, facio. Fit
tunc fœdus, multisque id verbis pera
legibus deinde recitatis. Audi, inquit,
piter, audi Pater patrate populi Alba
audi populus Albanus, audi ut illa pala
prima, postrema, ex illis tabulis, cera
recitata sunt, sine dolo malo, utique
hîc hodie rectissime intellecta sunt:
legibus populus Romanus prior non
ficiet, si prior defecerit, publico consi
dolo malo, tum me Diespiter ita
pulum Romanum ferito, ut ego hu
porcum hodie feriam, tantoque ma
ferito, quanto magis potes pollesque.
ubi dixit, porcum saxo silice percutit.
dem modo pars altera, per suos Sacerd
tes, suumque Dictatorem peragit: Cæ
autem bellum per Fœciales indicunt,
more utuntur: Fœcialis hastam ferrat
aut sanguineam præustam ad fines e
rum, quibus bellum indicit, defert;
minus puberibus tribus præsentibus,
adjicit: Quod populi priscorum Lati
rum, hominesque prisci Latini adver
populum Romanum Quiritium fe
runt, quod populo Romano bellum e
priscis Latinis jussit esse, Senatusque p
puli Romani Quiritium censuit, cons
sit, conscivit, ut bellum cum priscis La
nis fieret: ob eam rem ego populusq
Romanus populo priscorum Latinor

hom

hominibusque priscis Latinis bellum indico, facioque. Id ubi dixit, hastam in fines eorum mittit, ex quo bellum justum esse intelligitur.

Virgines Vestales Numa instituit. Quæ sacra in Italiam per Æneam adducta fuerunt. Virgilus:

Et manibus vittas, Vestamq; potentem:
Æternumq; adytis effert penetralibus ignem.

Antistius Labeo scripsit, minorem quam annis VI majorem quam X natam, negaverunt capi fas esse: præterea, quæ ex servis nata sit, aut corpore sensuve diminuto. Neque illa hæres cuiquam intestato, neque intestatæ illi quisquam est, sed bona in publicum redigebantur. Carpento vehebantur, Magistratusque illis assurgebant, magnusque apud hos illarum respectus fuerat: si quando pro reis, aut damnatis precabantur. Iulius Cæsar, Tranquillo teste, per Vestales apud Syllam meruit veniam impetrare. Ignem perpetuum servabant, quę autem per negligentiam extingui sineret, flagris à Pontifice Maximo, cui suberant, cædebatur. In stupro deprehensa, viva defodiebatur: eoq; die in Vrbe publici nihil fiebat. Nuper sub radice Palatini, è regione Cosmi & Damiani templi, multa Vestalium monumenta refossa, in quibus statuæ olim fuerunt. Ex his duo tantum ponam.

 Coe-

I.

*Coeliae. Claudiae. V. V.
Maximae. sanctissimaeque
cui. egregiam. sanctitatem
et. in. Deos infatigabilem
operationem. meritis. suis
laudis. aeternam. adhibita
gravitate. Numen. quoque
Vestae. comprobavit
Sacerdotes. sacri. Vrbis.*

In dextro latere:

*Dedicata. cal. Mart
M. Iunio. Max. II. et
Vellio. Aquilio. coS.
curante. Fla. Martiano
et. B. Fictore. V. V.*

I.

Coeliae. Claudiae. V. V.
Maximae. sanctissimaeque
cui. egregiam. sanctitatem
et. in. Deos infatigabilem
operationem. meritis. suis
laudis. aeternam. adhibita
gravitate. Numen. quoque
Vestae. comprobavit
Sacerdotes. sacri. Urbis.

In dextro latere:

Dedicata. cal. Mart
M. Iunio. Max. II. et
Vellio. Aquilio. coS.
curante. Fla. Martiano
et. B. Victore. V. V.

II.

Et in altera:

Fla. Maniliae. V. V. Max.
cuius. egregiam. sanctimo
niam. et. venerabilem
morum. disciplinam
in. Deosque. pervigilem
administrationem
Senatus. laudando
comprobavit

Aemilius. Rufinus. frater. et
Flavii. Silvinus. et. Irenaeus
sororis. filii. ob. eximiam. eius
erga. se. pietatem
praestantiamque

In latere dextro:

Collocata. [illegible]I. cal. April
C. Veraio. Attico. et.
A. Asinio. Praetextato coS.

Ad præcedentes Inſcriptiones

NOTÆ P. S.

I.

Coeliae Claudiae.] Inſcriptio hæc Volaterrano, inter alia Veſtalium monumenta, ſub radice Palatini effoſſa dicitur. Non memini tamen me eam uſpiam legiſſe apud Antiquarios. Non Panuinius in Faſtis, aut alibi; non Lipſius in Syntagmate De Veſta & Veſtalibus; non Smetius, non Gruterus in collectancis Inſcriptionum repræſentant. Non admodum diſſimiles inibi, ſed diverſæ tamē. Eccillas.

Romæ, in baſi ſtatuæ, reperta in via Sacra ad radices Palatii, è regione SS. Coſmæ & Damiani.

Coeliae. Claudianae
V. V. Maximae
a. Diis. electa. merito
ſibi. talem. antiſtitem
Numen. Veſtae. reſervare
voluit
Coelia. Numeriana. ſoror. una
cum. Pierio. coniuge. ac. liberis
ſuis. orantes. ut. per. * *tot. ſecula*
facere. Dii. permittant

*Quot nempe ipſi cum liberis eſſent.

Egre-

Ad præcedentes Inscriptiones

NOTÆ P. S.

I.

Coeliae Claudiae.] Inscriptio hæc Volaterrano, inter alia Vestalium monumenta, sub radice Palatini effossa dicitur. Non memini tamen me eam uspiam legisse apud Antiquarios. Non Panuinius in Fastis, aut alibi; non Lipsius in Syntagmate De Vesta & Vestalibus; non Smetius, non Gruterus in collectaneis Inscriptionum repræsentant. Non admodum dissimiles inibi, sed diversæ tamé. Eccillā:

Romæ, in basi statuæ, reperta in via Sacra ad radices Palatii, è regione SS. Cosmæ & Damiani.

Coeliae. Claudianae
V. V. Maximae
a. Diis. electam. merito
sibi. talem. antistitem
Numen. Vestae. reservare
voluit

Coelia. Numeriana. soror. una
cum. Pierio. coniuge. ac. liberis
suis. orantes. ut. per. * *tot. secula*
facere. Dii. permittant

*Quot nempe ipsi cum liberis essent.

Egre-

Egregia, inquit Lipsius, adulatio. Apud Smetium, qui vidit, est *Coelia Nerviana*, non *Numeriana*. Sic quoque apud Gruterum pag. cccx, 2. Stephanum Pighium Annotationibus in Valerium Maximum, ad lib. 1. cap. 1. & Onuphrium Panuinium in civitate Romana. Hic quoque legit, *Merito. quam. sibi. talem. Antistitem.*

Item Romæ.

†*Cloeliae. Claudianae*
V. V. Max.
religiosissimae. benignissi
maeque. cuius. ritus. et. plenam
sacrorum. erga. Deos
administrationem
Vrbis. aeterna. laudibus
**S. S. comprobat. Octavia*
Honorata. V. V. divinis
eius. admonitionibus
semper. provocata
Collocata. XII. Kal. April
C. Aufidio. Attico
C. Asinio. Praetextato coS.

Ex Panuinio Fastorum lib. 11. ad Annum c ꝏ x c v. Gruterus, pag. cccix, 7.

†supra *Coeliae*; si tamen eadem.

**S. S.* id est, *Sanctus Senatus.*

V.V. Max.] Valent notæ, *Virgini Vestali Maxima*. Sic non semel aliàs.

Cui.egregiam] Apparet legendũ, *Cuius.*

Et. in. Deos. infatigabilem. operationem.) In alia Inscriptione Romana, superius laudata: *Plenam. sacrorum. erga. Deos. administrationem.* Iterumque in aliis: *In. Deos. quoque. pervigilem. administrationem.* Item: *Religiosam.. curam. sacrorum.* Quæ eadem sunt. Quid in sacris *operari* sit, pervulgatum jam est. *Operari superstitionibus*, Livius lib. x. dixit. Ovidius Fastorum VI.

Vesta fave, tibi nunc operata resolvimus ora.

Tibullus lib. II. eleg. I.

Omnia sunt operata Deo ——

Propertius lib. II. eleg. XXXIIII.

Tristia jam redeunt rerum solennia nobis

Cynthia jam noctes est operata decem.

Tacitus lib. II. *Nox eadem lætam Germanico quietem tulit, viditque se operatum.* Nonius Marcellus: OPERARI, *est Deos religiose & cum summa veneratione sacrificiis litare, vel convivari.* Deinde exempla ex auctoribus antiquis profert. Ex quîs hæc potissimum huc faciunt. Afranius Excepto:

Vt operatum illum Dianæ degerem sanctum diem.

Lu-

V.V.Max.] Valent notæ, *Virgini Ve-stali Maximæ.* Sic non semel aliàs.

Cui.egregiam] Apparet legendū, *Cui.in.*

Et.in. Deos. infatigabilem. operatio-nem.] In alia Inscriptione Romana, su-perius laudata: *Plenam.sacrorum.erga. Deos. administrationem.* Iterumque in aliis: *In.Deos. quoque. pervigilem.admi-nistrationem.* Item: *Religiosam..curam. sacrorum.* Quæ eadem sunt. Quid in sa-cris *operari* sit, pervulgatum jam est. O-*rari superstitionibus*, Livius lib. x. dixit. Ovidius Fastorum VI.

Vesta fave, tibi nunc operata resolvimus ora.

Tibullus lib. II. eleg. I.

Omnia sunt operata Deo —

Propertius lib. II. eleg. XXXIIII.

Tristia jam redeunt rerum solennia bus

Cynthia jam noctes est operata decem.

Tacitus lib. II. *Nox eadem latam Germanico quietem tulit. viditque se operatum* Nonius Marcellus: OPERARI, *est Deis religiose & cum summa veneratione sacrificiis litare, vel convivari.* Deinde exempla ex auctoribus antiquis profert. Ex quis hæc potissimum huc faciunt. Afranius Excepto:

Vt operatum illum Diana degerem festum diem.

DE SACERDOT.

Lucillius lib. xxx:

Aut operata aliquo cel

libus fano.

Hæc, & plura, ille. Iuvenal

Et matutinis operatur f

Verbale *operatio* Plauto, q

hîc, sacrificatio est:

Vt isthac operatio crime

Meritis.suis.laudis.aete

ptum. Forsitan restituen

sua.laudis.aeternam. vel, *M*

de.aeterna. vel, *Suis. laud*

Posset &, *Meritissimis.lau*

Vr. id est, *Vrbis.*

Sacerdotes.sacri urbis.]

Sacrae. an quid aliud com

M.Iunio. Max.II. et.

coS.] Secundi Consulis n

M.Iunio Maximo II & V

FuêreConsules anno Vrbi

Dedicata.cal.Mart.M.

et.Vellio.Aquilio.coS.] Ins

ipsa ad eum modum nus

sciam, legitur, præterqua

terranum. Panuinius t

hunc indicem dedicationi

monumento, quanquam

stali virgine, nisi fallor, fu

ad Annum ∞ XXXVIII.

*

Cloeliae. Claudianae. V. V. Max
sanctißimae.ac.super.omnes.retro.maxi
mas.religiosißimae.cuius.sanctimonia
a. cunctis. praedicatur. nunc. certe
pertinet.esse.se.talem.cuius. laudem
Numen.quoque.Vestae.honoravit.Fl.
Eucharistus.septem.Epictetus.et
Aurelius.Optatus.sac.sanctae.Vestae
V.S.S.L.S.D.exprim
Dedicata. K. Martiis. M. Iunio
Maximo.II.et. Vettio. Aqnillino
COSS. curante. Fl. Marciano

Ex Panuinio Gruterus pag. CCCIX,8.

Apud Volaterranum amplius est in fine,*et. B.fictore. V. V.* Sed castigatior in nominibus Consulum est Panuinius.Pro *Vellio Aquilio*,scribendum *Vettio Aquilino*,uti jam monuimus. Mentio autem *Fictoris* fit etiam in alia Vestalis inscriptione:

Romæ,in basi reperta in via Sacra,
ad radices Palatii:

Fl. Publiciae. V. V. Max.
sanctissimae. et. piissimae
ac. super. omnes. retro
religiosissimae. purissimae.
castissimaeque ꝓ
cuius. religiosam. curam

sacro-

Cloeliae. Claudianae. V. V. Ma
sanctissimae.ac.super.omnes.retro
mas.religiosissimae.cuius.sanctimon
a. cunctis. praedicatur. nunc. certe
pertinet.esse.se.talem.cuius. laudem
Numen quoque.Vestae.honoravit.Fl.
Eucharistus.septem.Epictetus.et
Aurelius.Optatus.sac.sanctae.Vestae
V.S.S.L.S.D.exprim
Dedicata. K. Martiis. M. Iunio
Maximo.II.et.Vettio. Aquilino
COSS. curante. Fl. Marciano

Ex Panuinio Gruterus pag. cccix. A
Apud Volaterranum amplius est in b
ne, *et. B. fictore. V. V.* Sed castigatior
nominibus Consulum est Panuinius. Pro *Vellio Aquilio*, scribendum *Vettio Aqu*
lino, uti jam monuimus. Mentio autem *Fictoris* fit etiam in alia Vestalis inscri
ptione:

Romæ, in basi reperta in via Sacra, ad radices Palatii:

Fl. Publiciae. V. V. Max.
sanctissimae. et. piissimae.
ac. super. omnes. retro
religiosissimae. purissimae.
castissimaeque
cuius. religiosam. curam
sacr

sacrorum.et.morum.praedi
cabilem. disciplinam
Numen.quoque.Vestae.comprobauit
Q.Veturius.Memenius.V.E.
Fictor. V. V. dignationis.erga.se.
honorisque. causa. plurimis
in.se.conlatis.beneficiis.

In latere sinistro:

Coll. V. Idus. Mart.
Imp.Caes.: : : : : Pio.Felic.II. et.
: : : : nobilissimo.Caes.coS.

Vidit descripsitque Smetius. ex quo Gruterus pag. cccxi.

Fictoris nomen inter officia divina. Alibi in lapidibus *Fictores Pontificum* legimus: non notione illa vulgari; qua Latinis *Fictor*, Græcis Plaster. Quid fuerint, Isidorus in Originib. explicat. *Fictor*, inquit, *à componendo & fingendo, velut qui capillos mulierum linit & pertrectat, ungit & nitidat.* Qui locus forte mendo non vacat; & videtur emendandus: *qui capillos mulierum leniter pertrectat, ungit, & nitidat.* Apud Augustinum sexto De civitate Dei, Seneca insigni Fragmento de superstitione veterum: *In Capitolium perveni. pudebit publicatæ dementiæ, quod sibi vanus furor attribuit officii. Alius nomina*

nomina Deo subjicit, alius horas Iovi nunciat, alius lictor est, (Lipsius emendat, *fictor est*,) *alius unctor, qui vano motu brachiorum imitatur unguentem.*

Vettii autem *Aquilini* Consulis Panuinius in Fastis meminit ex antiqua figulina, Romæ:

P. Corn. Asiatico II.

T. Vettio. Aquil cos.

Exhibetq; Gruterus pag. MLXXXII, 17. Apud quem præcedenti pag. MLXXXI, 1. mentio *Aureli. Prumiani. Fictoru. Pontificum*, in elegantissima inscriptione tabellæ marmoreæ, quam Grutero Pighius communicavit è m. s. scheda Nicolai Florentii. De *Statilio Dionysio Discipulo Fictorum Pontificum*, habes ex Smetio p. CCLXX, 6. Meminitq; summus vir Iustus Lipsius Electorum lib. II. cap. XVIII.

II.

Fla. Maniliae.] Hanc habet ex Panuinio Gruterus, Inscriptionum pag. CCCX, 5. *Fl. Mantiiae.*.

In. Deosque.] Ibi est, *In. Deos. quoque pervigilem.*

Aemilius. Rufinus. frater. &c.] Hæc illi ad hunc modum perscribunt:

Aemilius. frater. et

nomina Deo subjicit, alius horas finem... *ciat, alius lictor est*, (Lipsius emenda... *Hor est*,) *alius unctor, qui vano m*... *chiorum imitatur unguentum.*

Vettii autem *Aquilini* Consulis... nuinius in Fastis meminit ex antiqu... gulina, Romæ:

P. Corn. Asiatico. II.
T. Vettio. Aquil *cos.*

Exhibetq; Gruterus pag. MLXXIII... Apud quem præcedenti pag. MLXX... mentio *Aureli. Prumiani. Fl*... *tificum*, in elegantissima inscriptione... bellæ marmoreæ, quam Grutero P... communicavit è m. s. scheda Nicolai... rentii. De *Statilio Dionysio Disp*... *Fictorum Pontificum*, habes ex Sm... p. CCLXX, 6. Meminitq; summus vir... Lipsius Electorum lib. II. cap. XVIII.

II.

Fla. Maniliae.] Hanc habet ex Pa... nio Gruterus, Inscriptionum pag. CCC... *Fl. Manliae.*

In. Deosque.] Ibi est, *In. Deos. quoq*... *pervigilem.*

Aemilius. Rufinus. frater. &c.] Ha... illi ad hunc modum perscribunt:

Aemilius. frater. et
Ruf...

Rufinus. frater. et
Flavii. Silvanus. et
Eireneus. sororis. filii
a. militiis. ob. eximiam. erga. &c.

Silvanus, non *Silvinus*.

Collocata.] Hæc, quæ in latere dextro legi testatur Volaterranus, desunt aliis. Tamen eadem exhibet Panuinius, & subscribit alteri monumento; *Cloeliae* nempe *Claudianae V. V. Max.* quod dedimus supra. Sed ibi pro *C. Verato Attico*, legitur *C. Aufidio Attico.* Videtur in nostra Inscriptione reponendum, *C. Vettio Attico.* Nam illud par Consulum initio Tabulæ æneæ habetur. ubi diserte,

C. Vettio. Attico. et
C. Asinio. Praetextato *coS.*

Apud Gruterum, ex Vrsino & Lipsio, pag. CCCCXLIII, 6. Inventa ea Tabula fuit in Hispaniis; extititque olim apud Antonium Augustinum, Archiepiscopum Tarraconensem, virum longe doctissimum & clarissimum.

Sed ex Memoriis priscis adscribam hîc Vestalium aliquot Elogia & laudes, an adulationes?

Romæ, ad campum Floræ, in basi.

Fl. Publiciae. V. V. Max.
merito. sanctissimae. ac. piissi
mae:

mae. quae. rite. et. pervili. adminiſtratione. omnes. gradus. laude cumulata. ſacra. ſua. venerata. vivit. ut ſeculari. aetate. et. miniſterio adſit. et. in. futoro. perſeveret

Q. Terentius. Ruſus. et. Caenia
Veriſsima. parentes
Terentiae. Rufillae. V. V.
cuius. multi. temporis. bonitatem
et. humanitatem. eius. circa. ſe
in. brevi. ſenſerunt.

Ex altero latere ;

Dedica : : : :
DD. NN. Vale : : : :
Gallien : : : :

Apud Gruterum pag. CCCXI, 2. ex Smetio; qui vidit.

Ibidem, in hortis Frederici
Cæſii:

Coeliae. Concordiae. Virgini Veſtali. Maximae. Fabia. Paulina. C. F. Statuam. faciendam. conlocandamque curavit. cum. propter egregiam. eius. pudicitiam. inſignemque circa. cultum. divinum ſanctitatem. tum. quod

haec

mae. quae. rite. et. pervili. admi[ni-]
stratione. omnes. gradus. lau[de]
cumulata. sacra. sua. venerata
vit. ut seculari. aetate. et. ministra
adsit. et. in. futuro. persevera
Q. Terentius. Rufus. et. Ca[...]
Verissima. parentes
Terentia. Rufillae. V.V.
cuius. multi. temporis. bonitatem
et. humanitatem. eius. circa. se
in. brevi. senserunt.

Ex altero latere;

Dedica : : : :
DD. NN. Vale : : : :
Gallien : : : :

Apud Gruterum pag. cccxi, 2. ex S[...]tio; qui vidit.

Ibidem, in hortis Frederici Cæsii:

Coeliae. Concordiae. Virgini
Vestali. Maximae. Fabia. Pau-
lina. C. F. Statuam. facien-
dam. conlocandamque
curavit. cum. propter
egregiam. eius. pudici-
tiam. insignemque
circa. cultum. divinum
sanctitatem. tum. quod
he

haec. prior. eius. viro
Vettio. Agorio. Praetexta-
to. V. C. omnia. singulari
dignoque. eius. ab. huius-
modi. Virginibus. et Sa-
cerdotibus. coli. statu-
am. collocarat.

E Baronii Annalibus, & Gutenstenii scholis, Gruterus pag. cccx, 1.

Item Romæ.

Tarpeiae. Valerianae
Vir. Vest. Maximae
dignissimae. et. sanctissi
mae purissimae. venerabilem
disciplinam. in. Deos
quoque. pervigil. admi-
nistrationem. S. L.
comprobavit. Senatus. et
populus. L. Egrilius. Strator
. . . . . . pietatem. praes-
tantiamque. caussa. D. D
collocata. V. Kal
Iun. Scipione. Orfi
to. Q. Nonio. Prisco
coS.

Ex Panuinio Fastorum lib. II. & Manutio Gruterus pag. CCCXI,4.

Notæ *S. L.* valent *sua laude*. Desideratur autem versu quarto, *cuius* ante *venerabilem*. Sic, *cuius venerabilē disciplinam*.

Plura ex lapidibus recitat Gruterus, pag. CCCIX, X, XI, & XII. atque hanc præterea pag. MLXXXVIII,3.

Romæ, in hortis Mediceis:

Sauffeae. Alexandriae
V. V. Tiburtium
caplatores. Tiburtes
mirae. eius. innocentiae
quam. viba. decreverant
post. obitum. posuerunt
L. D. S. C.

Vidit, descripsitque Grutero Sirmondus. *viba*, id est, *viva*. Sic alibi non semel: itemque in alia Inscriptione Romana: *Aelia. Nice. Sacerdos. Bonae. Deae. st. biba. comparavit.* &c. id est, *se. viva*. Gruterus è Mazochio & Manutio p. CCCXIII,1. Singulares literas *V. V.* jam exposuimus, *Virgini Vestali*. De *Caplatoribus*, aut *Calpatoribus*, alius erit aliquando, faciente Deo, dicendi locus, & latior campus.

Sed Lapidum atq; Inscriptionum antiquarum plus satis coacervavimus; cum Volaterrano pergamus.

Ex Panninio Fastorum lib. II. [...] nutio Gruterus pag. CCCXI, 4.

Notæ *S. L.* valent *sua laude*. D[...] tur autem versu quarto, *cuius* [...] *rabilem*. Sic, *cuius venerabilē* [...]

Plura ex lapidibus recitat Gru[...] pag. CCCIX, X, XI, & XII. atque [...] terea pag. MLXXXVIII, 3.

Romæ, in hortis Mediceis:

Sauffeae. Alexandriae
V. V. Tiburtium
caplatores. Tiburtis
mirae. eius. innocentiae
quam. viba. decreverant
post. obitum. posuerant
L. D. S. C.

Vidit, descripsitque Grutero S[...] dus. *viba*, id est, *viva*. Sic alibi non [...] itemque in alia Inscriptione Rom[...] *Aelia. Nice. Sacerdos. Bonae. Dea*[...] *ba. comparavit*. &c. id est, *se. viva*. G[...] rus è Mazochio & Manutio p. CCC[...] Singulares literas *V. V.* jam expos[...] *Virgini Vestali*. De *Caplatoribus*, [...] *patoribus*, alius erit aliquando, [...] Deo, dicendi locus, & latior campus.

Sed Lapidum atq; Inscriptionum [...] tiquarum plus satis coacervavimus [...] Volaterrano pergamus.

Augurum disciplinam ab Acc[...] vio, ubi de eo diximus, (*lib.* XIII,) [...] fisse narravi: unde Collegium [...] tum: cui tanta fuit auctoritas, [...] magni in Republica fieret inaugur[...] auspicatove. Reges, Consules; au[...] tores, qui vitio creati per augure[...] bantur, redeuntes retractaban[...] monte consistebat Augur, manum [...] caput ejus, qui inaugurabatur, te[...] cum lituo in altera manu, id est, r[...] baculo, Septentrionem à sinistra, [...] diemque à dextra statuens, oculis [...] nem præfiniebat, verbaque quæd[...] Iovem dicebat: atque ita inaugu[...] discedebat.

Quæ de Accio tradit lib. XIII [...] *hæc sunt.*

Accius Navius, de quo Cicero [...] De Divinatione, sic ait: Quum hi[...] ob paupertatem sues puer pasceret [...] ex his amissa vovisse dicitur, si recu[...] set, uvam se Deo daturum, quæ ma[...] esset in vinea. Itaque sue inventa, ad [...] ridiem spectans, in vinea diu dicitur [...] stitisse. Cumq; in quatuor partes vi[...] divisisset, trisque partes aves ab[...] sent, quarta parte, quę erat reliqua r[...] ne distributa, mirabili magnitudin[...]

invênit. Qua re celebrata, cum vicini omnes ad eum de rebus suis referrent, erat in magno nomine: ex quo factum est, ut eum ad se rex Priscus accerseret. Cujus cum tentaret scientiam, accuratius dixit ei cogitare se quiddam, id possetne fieri consuluit: ille augurio acto posse respondit. Tarquinius autem dixit, se cogitasse cotem novacula posse præcidi. Tum Accium jussisse experiri: ita cotem in comitium allatam, inspectante & rege & populo, novacula esse discissam. Ex eo evenit, ut & Tarquinius augure Accio Navio uteretur, & populus de suis rebus ad eum referret: cotem autem illam & novaculam defossam in comitio, supraque impositum puteal, accepimus.

Huc etiam pertinent ea, quæ libro eodem XXIX, *cap.* de Celebritatibus Sacrorum *annotavit.*

Lupercalia Evandrus instituit, ex more Arcadico, Pani Lycæo, sive Sylvano, seni nemorum pastorumque deo. Luperci nudi per urbem incedebant, ac larvati, flagellis obvios cædentes; putabanturque ex eo steriles matronæ fœcundari. Rei causa Ovidius (Fastorum 2.) fabulam adfert. Pana spolio leonis noctu ab Herculis uxore fuisse deceptum, quum illa vestem cum viro commutasset: quare vestem

invênit. Qua re celebrata, cum vici
nes ad eum de rebus suis referrent,
in magno nomine: ex quo factum
cum ad se rex Priscus accerseret.
cum tentaret scientiam, accurati
ei cogitare se quiddam, id posse
consuluit: ille augurio acto posse
dit. Tarquinius autem dixit, se co
cotem novacula posse praecidi. Tum
cium jussisse experiri: ita cotem in
tium allatam, inspectante & rege
pulo, novacula esse discissam. Ex
nit, ut & Tarquinius augure Accio
uteretur, & populus de suis rebus
referret: cotem autem illam & no
lam defossam in comitio, supraque
positum puteal, accepimus.

Huc etiam pertinent ea, quae lib
XXIX, *cap.* de Celebritatibus Sac
rum *annotavit.*

Lupercalia Evandrus instituit,
re Arcadico, Pani Lycaeo, sive Sy
seni nemorum pastorumque deo. L
ci nudi per urbem incedebant, ac
flagellis obvios caedentes; puta
que ex eo steriles matronae foec
Rei causa Ovidius (Fastorum 2.)
adfert. Pana spolio leonis nodu
culis uxore fuisse deceptum, qu
vestem cum viro commutasset:

vestem deinde abominatus est. Nostri hodie poenitentes, (felicius quam Luperci, non pellibus quidem, sed sagis linoque ora contecti,) non alios, sed sese flagello converberant, nudum ac lacerum tergum ferentes.

Cornelius (Tacitus) lib. XVIII. *Sodales* sacerdotes Romulum, cum (Tito) Tatio inita societate, fecisse scribit: unde *Titii Sodales* dicti. Et apud Tranquillum legimus, *Sodales Augustales*: apud Iulium Capitolinum, *Sodales Antonianos*: Tibure quoque in marmore vetusto, *Sodales Hadrianales*. Cajus (*Digestorum lib.* 47. *tit.* 22. *l.* 4.) in titulo de collegis, dicit Sodales esse, qui ejusdem collegii sunt. (*Ibidem Marcianus lib.* 1:) Mandatis Principalibus praecipitur Praesidibus provinciarum, ne patiantur esse Sodalitias veluti inhonesta collegia. Et Augustinus ait, Sodales quasi edales.

Plinius scribit Romulum instituisse *Collegium Arvalium*, seq; duodecimum fratrem appellari voluit. Nos *Fraternitatem* & *Confraternitatem* dicimus, qua sanctiore instituto quidam inter sese hodie mutua charitate ac pudico ritu, certaque vivendi formula conveniunt.

Veris initio, stato solennique die, quem *Megalesia* vocant, Romani pompam Matri Deûm celebrant (*Gallos sa-*

cerdotes Matris Deûm innuit)prælata divitiarum magna pompa: permissumque cuique personas eo die induere quas cuique libitum,cujusve magistratus aut hominis imaginem effingere, ante simulachrum ejus Deæ ludere.Id simulachrum dicitur apud Pessinuntem Phrygiæ de cœlo descendisse. Romani, responso accepto, non duraturum imperium sine eo,legatos pro eo miserunt: quod concessum & advectũ,in ripa Tiberis quum consedisset navis, sola Claudia Vestalis, quæ incesti accusata fuerat, eam trahens se virginem probavit. Videre igitur licet has esse personas, quas nostri seculi pestilentia,non uno die,necSacrorum,aut comœdiæ tantum causa, sed duos continuos menses per ferias stultorum permittit:sub quibus inveterata passim licentia cuique licet scelerato esse, omnique libidinis exemplo uti. Res quidem nova,& tantum inter Christianos hæc immodestia visa.

FINIS.

A N-

cerdotes Matris Deûm innuit, præla[...] vitiarum magna pompa: permissa[...] cuique personas eo die induere qua[...] que libitum, cujusve magistratus a[...] minis imaginem effingere, ante [...]chrum ejus Deæ ludere. Id simulachr[...] dicitur apud Pessinuntem Phrygi[...] cœlo descendisse. Romani, responso [...]cepto, non duraturum imperium [...] eo, legatos pro eo miserunt: quod [...]cessum & advectū, in ripa Tiberis [...] consedisset navis, sola Claudia Ve[...] quæ incesti accusata fuerat, eam [...] se virginem probavit. Videre igitur [...] has esse personas, quas nostri secul[...] lentia, non uno die, nec Sacrorum, [...] mœdiæ tantum causa, sed duos co[...] nuos menses per ferias stultorum [...] tit: sub quibus inveterata passim [...] cuique licet scelerato esse, omnique [...] dinis exemplo uti. Res quidem no[...] tantum inter Christianos hæc im[...] stia visa.

FINIS.

ANDREAE ALCIATI

IC[ti] clarissimi

De

MAGISTRATIBVS

Et

OFFICIIS ROM.

Liber.

CVm multa sint in Iure nostro non satis hactenus intellecta, tum is maxime tractatus expositione indiget, qui ad eos Magistratus pertinet, quorum in primo Digestorum libro mentio habetur. Quamvis enim ab interpretibus multa afferantur, ad Imperatorum potestatem, & Proconsulum, Præsidum, Procuratorum Cæsaris, Iuridici Alexandriæ officium spectantia, non tamen rem omnem ita explicant, ut studiosis satisfacere possint. Nam cum ea munera antiquis Iurisconsultis cognitissima essent, non existimaverunt operæpretium se facturos, si longo sermone in eorum explanatione commorarentur. At in præsentia propter Latinarum literarum diutinam calamitatem, cum ex Iurisconsultis plena cognitio haberi nequeat, vix quicquam superest, unde in certiorem semitam deducamur, nisi re-

centiorum conjecturas,& ut ipsi vocant divinationes, pro exploratis rebus recipere velimus. Itaque ut huic quoque parti pro virili opem feramus, quæ ad hunc tractatum pertinentia ex antiquis autoribus collegi, in medium proferre, & cum studiosis communicare constitui.

Sciendum igitur Romani imperii originem à Romulo regibusque cæpisse: ab his latæ sunt leges, quas Regias vocant. Is Romulus ex antiquioribus civitatis centum Patres elegit, qui ordo Senatorius dictus est: ad hunc decernendi jus pertinebat, quæ ex toto regno ad eum deferrentur. Sed & sacra facere, jus dicere, magistratum gerere, soli Patritii poterant. Quoties vero vel leges sciscendæ, vel magistratus creandi, vel bella decernenda erant, tum populus Romanus ipse consulebatur, ad eumque hujusmodi negotiorum jus pertinebat: idq; Dionysius Halicarnasseus diffuse explicat. Exactis deinde regibus, plebis potestas multum aucta est, cum secessione facta, à Senatoribus extorsisset, ut ex corpore suo magistratus crearentur, qui Tribuni plebis dicti sunt. Sacrosancti hi erant, summæque autoritatis, ut qui Senatusconsultis intercedere possent. Et quamvis à principio latæ ab his leges, quas plebiscita vocant, Patritios non obligarent, tamen lege

Hor-

centiorum conjecturas,& ut ipsi voca[illegible] divinationes, pro exploratis rebus [illegible] pere velimus.Itaque ut huic quoque p[illegible] ti pro virili opem feramus, quæ ad h[illegible] tractatum pertinentia ex antiquis au[illegible] ribus collegi,in medium proferre,& [illegible] studiosis communicare constitui.

Sciendum igitur Romani imperii o[illegible] ginem à Romulo regibusque cœpisse: [illegible] his latæ sunt leges, quas Regias voca[illegible] Is Romulus ex antiquioribus civi[illegible] centum Patres elegit, qui ordo Sena[illegible] rius dictus est : ad hunc decernendi [illegible] pertinebat, quæ ex toto regno ad e[illegible] deferrentur. Sed & sacra facere, jus d[illegible] re, magistratum gerere, soli Patricii p[illegible] rant. Quoties vero vel leges sciscend[illegible] vel magistratus creandi, vel bella de[illegible] nenda erant, tum populus Romanu[illegible] consulebatur, ad eumque hujusmodi [illegible] gotiorum jus pertinebat: idq; Dionys[illegible] Halicarnasseus diffuse explicat. Ex[illegible] deinde regibus, plebis potestas mul[illegible] aucta est, cum secessione facta, à Sen[illegible] ribus extorsisset, ut ex corpore suo ma[illegible] stratus crearentur, qui Tribuni plebi[illegible] cti sunt. Sacrosancti hi erant, summæ[illegible] autoritatis, ut qui Senatusconsultis in[illegible] cedere possent. Et quamvis à princi[illegible] latæ ab his leges, quas plebiscita voca[illegible] Patricios non obligarent, tamen le[illegible]

Ha[illegible]

Hortensia constitutum deinde est, ut eo jure quod plebs statuisset, omnes Quirites tenerentur. Sic acerrimum telum plebi adversus nobilitatem datum est. Fuit & de eo controversum, quod majores magistratus ex plebe creari patricii prohibebant, donec & hoc obtentum fuit, ut alter Consul plebeius esset. Cæpere deinde Caii Sempronii rogationibus judicia cognoscere: is enim equestrem ordinem in eorum possessione locavit, unde turbulentæ seditiones ortæ. Constatque C.Marium, & L.Syllam, qui ea Senatui demum reddidit, vel hac de re præcipue contendisse: unde & bellorum civilium maxima incendia orta sunt. Cum dein pro Senatu Pompeius arma sumeret, Marianasque partes, quæ plebem tuebantur, Cæsar sequeretur, oppressaque per eum, & dein Triumviros, Republica, cum in C.Octavium Cæsarem omnia cessissent, novum ipse regimen induxit: nec enim Regem se, aut Romulum, quod odiosus superbusque is titulus esset, appellari est passus: sed Romano veterique nomine Imperator & Augustus dici voluit: sumpsitque Censuram, & Tribunitiæ potestatis jus, & Maximum Pontificem se inscripsit, Patrisque Patriæ titulum à Senatu populoque Romano accepit. Sane ejus nominum rationem

ſic Dion exequitur, ut qui Imperatores appellati ſunt, delectum facere, milites conſcribere, pecunias colligere, hoſtibus bellum indicere poſſint. Iidem & pacem ſanciendi, ſummum ſupplicium etiam de Senatoribus ſumendi, jus habeant. Solitos fuiſſe priſcos duces ſic appellari, Tacitus libr. III. autor eſt. Illi enim re bene geſtâ, gaudio & impetu victoris exercitus ea ſalutatione conclamabantur, erantque plures ſimul Imperatores, nec ſuper cæterorum æqualitatem conceſſum ad eam ſimilitudinem id vocabulum eſt quibuſdam & ab Auguſto & à Tiberio aliiſque ſucceſſoribus. Cenſores autem vitam moreſque noſtros examinant, & de iis inquirunt, cenſus rationem ducunt, profeſſionem curant, & pro meritis hos de albo eximunt, illos deligunt. quod & diffuſius in Valeriani vita apud Trebellium traditur. Ad Pontifices vero Max. ſacerdotiorum conferendorum jus pertinet, ſacris enim omnibus auſpiciiſque illi præſunt. Tribunitiæ jus poteſtatis eam ob cauſam ſumpſit, quod ſacroſancta ea dignitas neminique violabilis eſſet. Nam etſi in re leviſſima ſolo ſermone, nedum facto; Tribuni majeſtatem quiſquam contempſiſſet, tanquam abominabilis & ſacer indicta cauſa ad mortem adigebatur. Et has quidem dignitates

ſic Dion exequitur, ut qui Imperatores appellati ſunt, delectum facere, milites conſcribere, pecunias colligere, hoſtibus bellum indicere poſſint. Iidem & pacem ſanciendi, ſummum ſupplicium etiam de Senatoribus ſumendi, jus habeant. Solitos fuiſſe priſcos duces ſic appellari, Tacitus libr III. autor eſt. Illi enim rebus geſtis, gaudio & impetu victoris exercitus ea ſalutatione conclamabantur, erantque plures ſimul Imperatores, nec ſuper cæterorum æqualitatem conceſſum ad eam ſimilitudinem id vocabulum eſt quibuſdam & ab Auguſto & Tiberio aliiſque ſucceſſoribus. Cenſores autem vitam moreſque noſtros examinant, & de iis inquirunt, cenſus rationes ducunt, profeſſionem curant, & pro meritis hos de albo eximunt, illos deligunt. quod & diffuſius in Valeriani vita apud Trebellium traditur. Ad Pontifices vero Max. ſacerdotiorum conferendorum jus pertinet, ſacris enim omnibus auſpicantque illi præſunt. Tribunitiæ jus poteſtatis eam ob cauſam ſumpſit, quod ſacroſancta ea dignitas neminique violabilis eſſet. Nam etſi in re leviſſima ſolo ſermone, nedum facto; Tribuni majeſtatem quis quam contempſiſſet, tanquam abominabilis & ſacer indicta cauſa ad mortem adigebatur. Et has quidem dignitates

Octa-

Octavius accepit, in ſucceſſoreſque ſuos tranſmiſit, quo potentius illuſtriuſque Imperatorium nomen faceret.

Conceſſum præterea & illud fuit, quod ante eum antiquorum nemini, ut legibus ſolutus eſſet. Significat hoc, inquit Dion, ab omni legum neceſſitate liberum, nullique juri ſcripto obnoxium: ut qui abſque ulla diſquiſitione omnem regum poteſtatem haberet, quamvis nomine abſtineret. Patris vero patriæ cognomentum apud antiquos, obſervationis cujuſdam paternæ ſignificatio erat, quod hoc nomine illuſtrati Principes, omnes, quicunque ſibi ſubeſſent, ceu filios amarent, illique eos viciſſim tanquam patres vererentur. Quamvis Imperatoribus alia quoque nominis ratio reddi poſſet, nimirum quod hi in nos eam poteſtatem exerceant, quam antiquitus parentes in filios habuerunt, hoc eſt, vitæ & necis. Cogitavit etiam plerunque Auguſtus de reddenda republica: cumq; in ſenatu ſententiam ſuam expoſuiſſet, rationarium imperii tanquam illud reſtituturus Conſulibus tradidit. Sed Senatoribus ſive per ſimulationem, ſive metu, vel etiam ex compoſito reclamantibus, variaſque rationes afferentibus, cur reipublicæ monarchia præſtaret, in principatu perſeveravit, deos homineſque

teſtatus

teſtatus intra decennium ſe omnem administrationem depoſiturum. Sed cum ea tempora lapſa eſſent, rurſuſque ejurare velle Imperium ſimularet, Senatus alios decem annos, quibus in eodem magiſtratu eſſet, decrevit: atque iterum aliis decem annis, quibus ipſe dein extinctus eſt, prorogavit. Quamobrem inde obſervatum eſt, ut ejus ſucceſſores, quamvis donec vixerint perpetuam administrationem recipiant, tamen ſingulis decem annis celeberrimos ludos faciant, tanquam principatum renovent. Ea feſta decennalia, vicenalia, tricenaliaque appellata ſunt. Arelatę Conſtantium tricenalia celebraſſe, theatraleſque & Circenſes ludos ambitioſo apparatu edidiſſe, autor eſt Ammianus. Vovebantur autem hi ludi in proximos decem annos. quapropter in antiquis nomiſmatis plerumque hujuſmodi inſcriptio cernitur. VOT. X. VOT. XX. hoc eſt, votis decennalibus, vicenalibuſque. Trebellius quoque in vita Gallieni: Convocatis, inquit, patribus decennalia celebravit, novo genere ludorum, nova ſpecie pomparum, exquiſito genere voluptatum. Nazarius in Panegyrico: In deſtinatis, inquit, decenniis jam vota properantia, & ſpes volucres conſtituerunt. Sed & Mamertinus: Reſervo orationem quam quinquennio ex-

acto

testatus intra decennium se omnem a-
ministrationem depositurum. Sed cum
ea tempora lapsa essent, rursusque se
re velle Imperium simularet, Senatus
lios decem annos, quibus in eodem ma-
gistratu esset, decrevit: atque iterum al-
decem annis, quibus ipse dein exstinctus
est, prorogavit. Quamobrem inde obser-
vatum est, ut ejus successores, quamvis
donec vixerint perpetuam administra-
tionem recipiant, tamen singulis decem
annis celeberrimos ludos faciant, ta-
quam principatum renovent. Ea festa de-
cennalia, vicenalia, tricenaliaque ap-
lata sunt. Arelate Constantium tricenal-
celebrasse, theatralesque & Circenses lu-
dos ambitioso apparatu edidisse, auctor
est Ammianus. Vovebantur autem
ludi in proximos decem annos. quapro-
pter in antiquis nomismatis plerumque
hujusmodi inscriptio cernitur. vota
vot. x. hoc est, votis decennalibus, vi-
cenalibusque. Trebellius quoque in vita
Gallieni: Convocatis, inquit, patribus de-
cennalia celebravit, novo genere ludo-
rum, nova specie pomparum, exquisito
genere voluptatum. Nazarius in Pane-
gyrico: In destinatis, inquit, decennii
jam vota properantia, & spes volucres
constituerunt. Sed & Mamertinus: Re-
servo orationem quam quinquennio e-
af-

acto decennalibus tuis dicam. Extat Romæ in Lateranensi Basilica Senatusconsultum æreis inscriptum notis, quo potestas Vespasiano Imperatori data cognosci potest: licere enim illi fœdus quibus cum volet, sancire, Senatum habere, remittere Senatusconsultum per relationem, discessionemque facere. Si ejus jussu vel mandato, eoye præsente Senatus haberetur, perinde servari, ac si ex lege Senatus convocatus esset. Si quos magistratus Senatui P. Q. R. commendasset, suffragationeve sua adjuvisset, eorum comitiis etiam extra ordinem rationem habendam. Fines pomœrii cum è Republ. censebitur, proferre ei licere. Quicquid ex usu Reipublicæ, divinarum, humanarum, publicarum, privatarumque rerum esse existimabit, ei agere facere jus potestatemque esse. Quibus legibus plebique scitis scriptum esset, ne Augustus Cæsar teneretur, eisdem & eum solutum esse. Acta, gesta, decreta ab eo, etiam ante illud Senatusconsultum perinde rata haberi, ac si populi plebisque jussu acta essent. Si ejus concessionis causa aliquid adversus leges factum esset, fraudi nemini esse, neque quicquam ob eam rem populo dari debere, nec cui de ea re actionẽ judicationemq; dandam. Quæ tam ampla autoritas Vespasiano præstita, videtur

tur

tur mihi formula esse ejus potestatis quam sibi Imperatores attribuebant.

Scribunt Iureconsulti, lege Regia, quæ de imperio Augusti lata est, pop. Rom. omne suum imperium & potestatem concessisse. Idcirco autem legem eam Regiam appellari arbitror, quod Romuli constitutione ad populum jus Regis creandi pertineret. Vnde à Tarquiniis Servio Tullio objiciebatur, ut T. Livius inquit, quod injussu populi regnum invasisset. Cum ergo Augustus à populo Romano Imperator creatus est, videtur Regiæ legis observatio in usum revocata: quamvis Regiam plane potestatem ille nunquam usurpavit, sed sua populo, sua Senatui munia obire permisit. Comitia enim magistratuum tum quoq; celebrabantur, conveniebantque tribus omnes, candidatosque populi arbitrio deligi ille sinebat, si modo eos approbasset: nec enim quicquam ab his fieri permittebat, quod præter animi sui sententiam esset. curabatque id maxime, ne indigni, aut quibus jus capessendi honoris non erat, per ambitum legibus eriperentur. Quod & à Tiberio aliquoties observatum, donec id juris penitus sibi vendicavit, tradiditque successoribus, ut necessario in urbe Roma lex Iulia de ambitu cessaverit. Senatoribus quoque Augustus non pa-

rum

tur mihi formula esse ejus possi-
quam sibi Imperatores attribuebant.
Scribunt Iureconsulti, lege Regia
de imperio Augusti lata est, popu-
omne suum imperium & potesta-
concessisse. Idcirco autem legem
Regiam appellari arbitror, quod Ro-
constitutione ad populum jus Re-
creandi pertineret. Unde à Tarqui-
Servio Tullio objiciebatur, ut T.Li-
inquit, quod injussu populi regnum
vasisset. Cum ergo Augustus à po-
Romano Imperator creatus est, vid-
Regiæ legis observatio in usum reve-
quamvis Regiam plane potestatem
nunquam usurpavit, sed sua populo
Senatui munia obire permisit. Co-
enim magistratuum tum quoq; cele-
bantur, conveniebantque tribus o-
candidatosque populi arbitrio desig-
finebat, si modo eos approbasset
enim quicquam ab his fieri permit-
quod præter animi sui sententiam
curabatque id maxime, ne indigni
quibus jus capessendi honoris non
per ambitum legibus eriperentur. Q
& à Tiberio aliquoties observatum
nec id juris penitus sibi vendicavit,
ditque successoribus, ut necessario
be Roma lex Iulia de ambitu ce-
Senatoribus quoque Augustus no-

rum detulit: ex his enim XV sortiri jussit, qui sibi sex mensibus in consilio essent: plerunque & ipse sententiam in Senatu dicere, una cum amplissimo ordine decernere. Adhæc, judicia Senatui permisit, cujus juris causa antea toties armis certatum fuerat: sicq; publica negotia & privatorũ maxima tractabantur. Omnium præterea provinciarum quæ sub imperio Romano erant formulam ita divisit, ut aliæ Proconsulares, aliæ Prætoriæ, aliæ Præsidales essent. Proconsulares Senatui, Prætorias populo demandandas tradidit. In Præsidales ipse legatum suum, qui nunc Præses, nunc legatus Cæsaris eam ob causam dicebatur, mittebat. Deinde factum est, ut etiam Prætoriæ in Senatu per sortes decernerentur: nimirum sublatis ab Imperatoribus comitiis, qui conventum populi formidolosum existimabant. Scribit Strabo libro ultimo, omnes provincias, alias Cæsari, alias populo attributas. Ex his quę ad populum pertinebant, Proconsulares & Prætorias constitutas, quod videlicet viri Consulares vel Prætorii ad eas regendas mittebantur. Erant autem hujusmodi provinciæ imbelles, & quæ militari præsidio non indigebant, neque proximos Barbaros habebant. Quæ enim validiores, & legionum ope indigentes, sibi conservavit:

eo videlicet prætextu, quod populo pacatiora quæque & pulchriora concederet, ipse difficiliora, periculisque & laboribus exposita retineret: sed revera (si Dioni credimus) ut in manu sua res omnis militaris esset, Senatus autem populusque inermis Rempublicam repetere non auderet. Proconsulares provincias fuisse Libyam & Asiam citra Taurum Strabo autor est. Prætorias verò, in Hispaniis Beticam, in Galliis Narbonensem, tum Sardiniam cum Corsica, Siciliam, Illyricum qua in Macedoniam vergit, Cretam, Cyrenaicam, Cyprum, Bithyniam cum Ponto. commutabantur tamen plerumq; arbitratu Principis. Hinc Lampridius in Alexandri vita: Provinciarum alias Prætorias, Præsidales plurimas fecit, Proconsulares ex Senatus voluntate ordinavit. Suetonius in Claudio: Provincias Achaiam & Macedoniam, quas Tiberius ad curam suam transtulerat, Senatui reddidit. Scribit Rufus in eo quem edidit libello de Romani Imperii accessione, omni ex Africa sex provincias esse factas; quarum Carthago, Numidia Cyrenensis, Consulares erant: Tripolis & Mauritaniæ duæ, Sityphensis & Cęsariēsis Pręsidales. Pari quoq; numero divisas Hispanias, in quibus Betica & Lusitania Consulares: Tarraconensis, Carthaginien-

eo videlicet prætextu, quod populo p
cariora quæque & pulchriora conced
ret, ipse difficiliora, periculisque & l
boribus exposita retineret: sed rev
(si Dioni credimus) ut in manu sua
omnis militaris esset, Senatus autem p
pulusque inermis Rempublicam repe
non auderet. Proconsulares provinc
fuisse Libyam & Asiam citra Taur
Strabo autor est. Prætorias vero, in H
spaniis Beticam, in Galliis Narbonens
rum Sardiniam cum Corsica, Sicil
Illyricum qua in Macedoniam ve
Cretam, Cyrenaicam, Cyprum, Bi
niam cum Ponto. commutabantur
men plerumq; arbitratu Principis. H
Lampridius in Alexandri vita: Pro
ciarum alias Prætorias, Præsidales p
mas fecit, Proconsulares ex Senatus
luntate ordinavit. Suetonius in Claud
Provincias Achaiam & Macedonia
quas Tiberius ad curam suam transt
rat, Senatui reddidit. Scribit Ruf
eo quem edidit libello de Romani Im
rii accessione, omni ex Africa sex pro
cias esse factas, quarum Carthago, N
midia Cyrenensis, Consulares erant. T
polis & Mauritaniæ duæ, Sityphensi
Cęsariēsis Pręsidales. Pari quoq; mo
divisas Hispanias, in quibus Betica & L
tania Consulares: Tarraconensis, Carth
gin

giniensis, Gallitia, Insulares, quæ & trans fretum, Præsidales. Sed & quandoque Imperator legatos suos seu Præsides in aliquam Provinciam missos Consulari potestate ornabat, ut videlicet ejus essent autoritatis cujus Proconsules. Sic C. Plinius Cæcilius Pręses provinciæ Ponti consulari potestate fuit, ut in antiquis marmoribus annotasse me memini. Major autem Proconsulum dignitas quam legatorum ideo erat, quia non nisi Senatores Consularesque viri provincias sortiebantur, cum ex equestri ordine etiam præsides eligi possent. Sane Proconsulum magistratus annuus: Præsidum certus finis non erat, sed in officio perseverabant, donec successor à Cæsare mittebatur: idque in Augusti vita etiam Tranquillus attestatur. Ius autem milites decimandi, civicaq; corona donandi, Proconsulibus fuisse Tacitus libro tertio ostendit. Idem decimo quinto autor est, qui Senatores filiis carerent, provincias præturasque inter Patres sortiri non potuisse. Senatusque consulto cautum, ne fictæ adoptiones ulla in parte publici muneris orbis prodessent. Graviorem autem provinciis Proconsularem fuisse administrationem quam Præsidum, idem ostendit, dum libro primo tradit, Achaiam & Macedoniam onera deprecantes,

cantes, Proconsulari imperio ad præsens levatas, Cæsarique traditas esse. Cujus rei eam rationem suspicor, quod Proconsularium provinciarum vectigalia & tributa publica populi Romani erant, & ad ærarium pertinebant, neque ea diminuendi Proconsuli jus esset. quæ vero Præsidibus in provinciis colligebantur, ad Principem ejusque fiscum spectabant, jusque illi remittendi erat. Hoc enim differt ærarium à fisco, quod illud publicum, hoc est, populi Romani; fiscus Principis est: quod apertissime C. Plinius in Panegyrico ad Trajanum Cęsarem ostendit: *At fortasse non eadem severitate fiscum, qua ærarium cohibes; imo tanto majore, quanto plus tibi licere de tuo quam de publico credis.* Hinc est quod maxime in Proconsularibus provinciis Procuratores Cæsaris erant, qui ea procurabant quæ ad Cæsarem ipsum seu fiscum pertinerent. His varia potestas attributa à Principibus fuit. Tiberius jus in servitia familiaresque pecunias solum dedit, adeo ut Lucilium Capitonem procuratorem in Asia suum à Senatu damnari permiserit; quod præscripta mandata excessisset, vimque Prætorum usurpasset. Amplius Claudius Cæsar concessit, effecitque ut senatusconsulto caveretur, parem vim rerum habendam à Procura-

cantes, Proconsulari imperio ad p
levatas, Cæsarique traditas esse. Ce
eam rationem suspicor, quod Proc
larium provinciarum vectigalia &
buta publica populi Romani erant,
ærarium pertinebant, neque ea
nuendi Proconsuli jus esset. quæ
Præsidibus in provinciis colligeba
ad Principem ejusque fiscum spect
jusque illi remittendi erat. Hoc c
fert ærarium à fisco, quod illud
cum, hoc est, populi Romani, fisc
cipis est: quod apertissime C. Pl
Panegyrico ad Trajanum Cæsare
dit: At fortasse non eadem severi
scum, qua ærarium cohibes; imo
majore, quanto plus tibi licere
quam de publico credis. Hinc es
maxime in Proconsularibus pro
Procuratores Cæsaris erant, qui
curabant quæ ad Cæsarem ipsum
scum pertinerent. His varia pot
tributa à Principibus fuit. Tibe
in servitia familiaresque pecunias
dedit, adeo ut Lucilium Capitone
curatorem in Asia suum à Sena
nari permiserit; quod præscripta
data excessisset, vimque Prætoris
passet. Amplius Claudius Cæsar
sit, effecitque ut senatusconsulto c
tur, parem vim rerum habendam

curatoribus suis judicatarum, ac si ipse statuisset. Hinc maximam sibi vim Cumanus & Felix, ejus in Iudæa Procuratores, usurparunt, de qua merito Iosippus conqueritur. Illud constat, sub Trajano adversus invitos jurisdictionem nullam Procuratoribus fuisse, ut disceptantibus liberum esset eos non eligere, adhiberi tamen in consilium à Præsidibus debere, cum de causa fiscali agitur. Idem Imperator Cæcilio Plinio rescripsit. At hodie dubium non est, quoties inter fiscum & privatum quæstio vertitur, eos adeundos esse. Scribit Lampridius Alexandrum Imp. eos sæpius mutare solitum fuisse, ne annum excederent, etiam si boni essent, sibi invisos affirmasse, tanquam necessarium malum. Hosce Procuratores Cæsaris, & Procuratores fisci, eosdem fuisse non ambigo, qui & alio nomine Rationales, & Procuratores patrimonii appellantur: idq; in Commodo Lampridius, & in Maximini vita Capitolinus ostendunt. Sed & in Pio, Procuratores, inquit, suos & modeste suscipere tributa jussit, & excedentes modum, rationem factorum suorũ reddere præcepit: nec unquam lætatus est lucro, quo Provincialis opprimeretur. Procurator vero privatæ rationis, cujus quadã Alex. constitutione mentio est, ut non multũ à cæteris Rationalibus disse-

differebat, ita præcipuum Aegypti magistratus nomen erat. Devicto enim apud Actium Antonio, extinctaque Cleopatra, in formam provinciæ C. Octavius Cæsar Ægyptum redegit. Et quoniam seditiosissimi naturaliter erant Ægyptii, opportunaque tellus alendo bello, noluit eam per Senatores administrari, ne popularibus studiis ducti facile ad imperium aspirarent: idque & Dion tradidit. Cornelius Tacitus lib.II. Augustus, inquit, inter alia dominationis arcana vetitis, nisi permissu, ingredi Senatoribus aut equitibus Romanis illustribus, seposuit Ægyptum, ne fame urgeret Italiam, quisquis eam provinciam claustraq; terræ ac maris, quamvis levi præsidio, adversum ingentes exercitus præsedisset. Sed & in XII. divus Augustus apud equestres qui Ægypto præsiderent, lege agi, decretaque eorum perinde haberi jusserat ac si magistratus Romani constituissent. Vopiscus scribit, Aurelianum Imperatorem Saturnino mandasse ne Ægyptum videret. Quod præceptum cum ille sprevisset, levissima gens rerumque novarum avida, eum imperatorem salutavit, quæ necis ejus causa fuit. Strabo autor est, devicta Cleopatra in certam administrationem Ægyptum redactam expurgatamque à Romanis, & ad eam

mitti

differebat, ita præcipuum Aegypti...
stratus nomen erat. Devicto enim ...
Actium Antonio, extinctaque Cleo...
tra, in formam provinciæ C. Octa...
Cæsar Ægyptum redegit. Et quoni...
seditiosissimi naturaliter erant Ægy...
opportunaque tellus alendo bello, ...
eam per Senatores administrari, ...
pularibus studiis ducti facile ad ...
rium aspirarent: idque & Dion tra...
Cornelius Tacitus lib. II. Augustus ...
quit, inter alia dominationis arca...
titis, nisi permissu, ingredi Senat...
aut equitibus Romanis illustribus, ...
fuit Ægyptum, ne fame urgeret Ital...
quisquis eam provinciam claustra...
ræ ac maris, quamvis levi præsidio ...
versum ingentes exercitus præ...
Sed & in XII. divus Augustus ...
questres qui Ægypto præsiderent, ...
agi, decretaque eorum perinde ...
jusserat ac si magistratus Romani ...
ruissent. Vopiscus scribit, Aureli...
Imperatorem Saturnino manda...
Ægyptum videret. Quod præ...
cum ille sprevisset, levissima gens ...
que novarum avida, eum impera...
salutavit, quæ necis ejus causa fuit. ...
bo autor est, devicta Cleopatra in ...
administrationem Ægyptum red...
expurgatamque à Romanis, & ...

mitti solitos moderatione & prudentia insignes viros sub Præfecti titulo: is est Præfectus Augustalis, qui vicem regis obtinet. Est & δικαιοδότης, id est, juridicus, in cujus potestate maxima est judiciorum pars. Est & qui ἴδιος λόγος, quem ego Procuratorem privatæ rationis interpretror: ad quem indagatio bonorum vacantium pertinet, earumque rerum quæ Cæsari debentur. Horum Comites sunt Cæsaris Liberti & Actores, quorum fidei majora minoraque judicia creduntur. Ex patriis autem magistratibus apud eos est ἐξηγητὴς, quasi Quæstorem dicas, qui purpuram gestat, aliisque municipalibus honoribus est insignis, omniumque curam habet, quæ civitati utilia sunt. Est & ὑπομνηματογράφος, id est, Commentariensis seu Scriba. Tum ἀρχιδικαστὴν judicialem Præfectum recte appellaveris. τέταρτος δὲ ὁ νυκτερινὸς στρατηγὸς, id est, nocturnus Prætor. Sane Hypomnematographi quoq; mentio est Theodosii & Valentiniani constitutione quadam: ea enim sancitum est, quoties Hypomnematographus aliquos qui munera subeant, nominat, si sponte illi acciti sunt, Præfecti Augustalis consensum non esse expectandum, sed protinus

nus functionem exequẽdam. Quam constitutionem ex Doctoribus nostris nemo hactenus mihi videtur percepisse. Cæterũ erant etiam Procuratores Cæsaris, non in universum alicui provinciæ dati, sed particulariter alicui negotio. Quod ex antiqua Inscriptione conjectari pronum est, quæ Corinthi in hæc verba adhuc legitur: [*Alii non Corinthi, sed in Carinthia legi testantur. Ex Apiano Smetius, qui hoc nusquam sic Latine extare, sed è Græco translatum esse censet. Exhibetque Gruterus pag.* CCCC.LXXIV,4.]

Theopraepon. Aug. lib
Proc. D. N. M. Aur. Severi
Alexandri. Pii. Fel. Aug
provinc. Achaiae. et. Epiri
et. Thessaliae. rat. purpurae
Proc. ab. ephemeride. Proc. a
mandatis. Proc. et. ad. praedia
Gallicana. Proc. saltus. Domitiani
tricliniarcham. praepositum. a
fiblis. praepositum. a. cristalli
nis. hominem. incomparabilem
Tysander. Aug. lib. officialis
φ

Et hi quidem sunt Magistratus, qui ab Augusto constituti, diu perseveraverunt, & tempore, quo Iurisconsulti nostri florebant, maximè viguerunt. Nam posteriores deinde Imperatores, quorum princeps

ceps Constantinus, qui Romanorum coloniam Byzantium transtulit, aliam ipsi formam commenti sunt: tumque cœperunt alii Patricii esse, quam prius erant, aliaque Præfectorum prætorio jurisdictio. Hinc Magistri militum, Magistri officiorum, Comites sacrarum largitionum, Comites rei privatæ, Comites sacri dalatii, Comites sacri patrimonii: &c.

PETRI NANNI
Alcmariani
DE COMITIIS ROMANORUM.

Ex Miscellaneorum lib. x. cap. ult.

QVid inter se differant *Tributa*, *Curiata*, & *Centuriata comitia*, sæpius à me quæsitum est; neque ego infrequentius ab aliis quæsivi. Parum tamen vel meo vel aliorum studio proficere potui. Quidquid tamen id sit, quod deprehenderim, in medium proponam, ut alii (quorum felicior industria) id augeant; quod in nobis curtum, vel non satis plenum apparebit. Præcipua difficultas ex eo nascitur, quod *Tribus* & *Curia*, nunc eadem res sit, nunc diversa:

ex quorum confusis limitibus, confundi videntur *Curiata* & *tributa Comitia*. Populum Romanum à Romulo divisum in tres tribus, tribus in denas curias, notissimum est. Sed tamen magnitudo populi semper increscentis id effecit, ut quæ principio curiæ fuerint, postea pro tribubus sint habitæ. Vt enim classes in centurias, ita tribus in curias distinguebantur: ea ratione, ut illinc numerus militum, istinc civium iniri posset. Asconius in secundum Verrinarum: *Vtrum legitimos habent omnes tribus divisores suos. Quos Plautus* Magistros curiarum *vocat in Aulularia.* Rursus: *Tribus enim urbanæ rusticaque omnes triginta quinque numerantur.* Vbi plane vides, omne discrimen inter curias & tribus sublatum esse. quam rem confirmatiorem facit in tertio Verrinarum his verbis: *Tribus principio tres fuerunt. Tatiensis una à Tatio rege. Rhamnes altera, à Romulo. Luceres tertia, à Lucumone sive Lucretino, sive à Luco, quem asylum vocaverat Romulus. Post de nominibus Sabinarum plures factæ quibus precatricibus, parentum bellum maritorumque finitum, ad postremum* XXXV *factæ* Hactenus ille. Per transitum adjiciendum, XXX illas curias non à nominibus raptarum Sabinarum, cum multo plures sint captæ, ut vult Livius: sed à nomi-

nibus

nibus earum quæ suo interventu bellum inter parentes & maritos dirimerunt, appellatas esse, ut traditum est à Servio. Cæterum omnino discrimen vetus servandum est, si *tributa* & *curiata* & *centuriata* distinguere velimus. quæ certe peculiari ratione & jure suo distincta fuere. *Quum enim* (inquit Aulus Gellius lib. 15. cap. 27.) *ex generibus omnium suffragium feratur, curiata comitia esse: quum ex censu & ætate, centuriata: quum ex regionibus & locis, tributa.* Ex quibus verbis colligas, curiata comitia & centuriata ex diametro pugnare. Curiata enim esse, ubi singuli cives idem jus suffragii habent, plebeique patriciis, pauperes divitibus, juvenes senioribus adæquantur, quę non absurde δημοκρατικὰ appellari possunt. Nisi quod Cicero de lege Agraria contra Rullum, tributa potius popularia velit. *Curiata* (inquit) *ea comitiis, quæ vos non sinitis,* (sive ut quidam scriptus codex habet, *quæ vos non initis,*) *confirmavit: tributa quæ vestra erant, sustulit.* Cæterum cur tributa magis sint popularia, caussam invenies apud Dionysium Halicarnassæum Antiquitatum Romanarum lib. 9. Quod tributa sine auspiciis fiebant, neque obnunciato vitio impediebantur, deinde comperendinationem non recipiebant. Necessum enim

erat, ubi ea semel instituta fuissent, eodem die perfici, neque requirebatur ut de iis senatusconsultum fieret, antequam ad populum promulgari possent. Verba ejus (si quis requirat) hæc sunt: Τίς δ' ἦν τούτων διαφορὰ τῶν ἀρχαιρεσιῶν, ἐγὼ σημανῶ. Τὰς μὲν φρατριακὰς τὰς ψηφηφορίας ἔδει, προβουλευσαμένης τῆς βουλῆς, καὶ τοῦ πλήθους κατὰ φρατρίας τὰς ψήφους ἐξενέγκαντος, καὶ μετ' ἀμφότερα ταῦτα τῶν παρὰ τοῦ δαιμονίου σημείων τε καὶ οἰωνῶν μηδὲν ἐναντιωθέντων, τότε κυρίας εἶναι. τὰς δὲ φυλετικὰς μήτε προβουλεύματος γινομένου, μήτε τῶν ἱερῶν καὶ οἰωνοσκόπων ἐπιθεσπισάντων, ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ τελεσθείσας ὑπὸ τῶν φυλετῶν τέλος ἔχειν. Hoc est. *Quæ sit horum Comitiorum differentia, ego indicabo. Curiata suffragia tum demum rata habebantur, ubi & senatusconsultum præcessisset, num ad populum id promulgari oporteret, suffragiis curiatim collectis, nulloque vitio ex auguriis vel ostentis obnunciato: Tributa vero suffragia sine senatusconsulto, vel sacerdotum vel augurum approbatis fiebant, oportebatque ea intra unum diem confici.* Quam ob rem Cicero in oratione superius citata dicit, centuriata, & tributa comitia in usu

man-

mansisse, curiata propemodum in desuetudinem abiisse, nisi captandi augurii causa. Ait enim: *Nunc quia prima illa comitia tenetis, centuriata & tributa, curiata tantum auspiciorum causa remanserunt.* A principio populus Romanus non utebatur nisi centuriatis comitiis. Primum in causa Martii Coriolani tributa comitia introducta sunt, ut videre licet apud eundem Dionysium lib. 7. Antiquitatum Romanarum. Cujus verba Græca libenter subjecissem, ni locus tam prolixus fuisset. Attamen Latina bona fide reddemus. Habent autem ad hunc modum: *Posteaquam senatusconsultum impetrarunt, ut ad populi judicium causa referretur, progressi in forum, populum in concionem convocarunt, & cum multa laude Senatus decreta recitantes, diem prædicunt, in quam ejus rei judicium fieri oporteret. postulantes ut omnes cives præsto esse vellent, tanquam in certamine maximarum rerum. Id cum fama celebraretur, ingenti studio apparatuque & popularium & patriciorum res agi cœpta est. illorum quidem, ut ultione punirent ferocissimum istorum, ne in adversariorum potestatem deveniret, tanquam si de optimatium statu certamen esset. Videbaturque utrisq. & vita & libertatis periculum in ea causa versari. Tertiis igitur nūdinis vulgus rusti-*

rusticorum, quantum nunquam aliàs, in urbem confluxit, maneque forum detinebat. Tribuni vero convocabant multitudinem ad tributa comitia, loca fori restibus circumvincientes, in quibus singulæ per se tribus consisterent. Ac tum primum concio viritim suffragium datura, hoc est tributa comitia, habita fuit, magnopere patriciis adversantibus, ne hoc fieret, postulantibusque centuriata comitia ex more patrio. Retro enim temporibus, quum suffragium populus initurus esset de re quapiam ex senatus permissu, consules ipsi cogebant centuriatà comitia, sacris quibusdam adhibitis, ut lex dictat. Quin nonnulla etiam ad hæc nostra usque tempora observantur. Coibat autem multitudo ad Martium, qui ante urbem est, campum ordinibus instructa, sub centurionibus & signis, tanquam in expeditione. Neque omnes sumptis calculis suffragium ferebant, sed singuli per suas centurias, quum evocati à consulibus essent. Cæterum quum sint in universum centum & nonaginta tres centuriæ, eæque distinctæ in sex classes: prima classis vocabatur, & calculum promerebant qui erant maximi census, & qui primum locum in acie obtinebant, in quibus erant equitum septemdecim centuriæ, peditum vero octoginta. Secunda classis suffragium ferebat minoris patrimonii, &

qui

qui proximo ordine in acie consistebant, & quibus non eadem arma cum principibus, sed minora fuere: ejus classis numerus in viginti centurias distinguebatur. his duæ tribus ex fabris lignariis, ferrariisque adjunctæ erant, aliique qui bellica instrumenta conficiunt. Qui vero è tertia classe vocabantur, centurias explebant viginti, iidemque & sensu & ordine infra secundanos subsidebant: nec eadem arma cum illis gestabant. Iam qui post istos accersebantur, minori censu æstimati sunt: locusq; illis & in bello tutior, & levior armatura. divisi erant & isti in viginti centurias, sed addebantur ipsis duæ centuriæ buccinatorum & tubicinũ. Qui vero in quinta classe, tenui isti admodum pecunia censi, quibus arma erant pila & fundæ, hi in acie locum non habebant, sed nudi & expediti gravis armaturæ legionibus commilitio associabantur, ipsi quoq; in XXX cẽturias discriminati. Pauperrimi autem civium, reliquis omnibus numero non inferiores, ultimas vices suffragandi nanciscebantur, in unam omnes centuriam conjecti. Isti erant & liberi à delectibus & à tributis immunes, atque ideo in ferendis suffragiis minimæ auctoritatis. Si igitur in primis centuriis equitum & peditum, quibus in acie primus locus attribuebatur, ejusdem sententiæ fuissent omnes illæ septem & nonaginta centuriæ:

finem

finem suum habebat suffragatio, neque deinceps reliquis sex & nonaginta centuriis calculi permittebantur. Sin minus, secunda classis duarum & viginti centuriarum vocabatur, ac tertia deinde. Idque ordine procedebat, donec idem decerneretur à septem & octoginta centuriis. & pleraque controversiæ primis calationibus decidebantur, ut extremorum operam non requirerent. Raro autem negotium ita anceps incidebat, ut ad tenuissimorum suffragia progrederetur. & hoc erat quasi finis, dissectis in duas partes, pari numero, centum & nonaginta tribus centuriis, quum ultimum suffragium illis superduceret, ac in alteram partem pondere numeri inclinaretur. Qui igitur partes tutabantur Martii, comitia istiusmodi pro censu habenda calari postulabant, persuasi facile ex prima calatione à septem & nonaginta centuriis hominem absolutum iri: sin minus, à secunda saltem vel tertia. Verum id ipsum suspectantes Tribuni, tributa comitia cogi malebant, & eorum iudicio hanc litem decerni, ne pauperes deteriori conditione quam divites essent, neve tribules quam milites peiori loco consisterent, aut rejectis ad ultimam calationem, excluderetur plebs à pari jure suffragiorum, sed æquales in suffragando, similesque inter se omnes & ejusdem autoritatis, una calatio-

ne

ne per tribus calculos ferrent. Viſique ſunt juſtiora quam alteri petere, quum pro univerſi populi, non pro paucorum ſententiis judicium populi peragi oportere cenſerent, & in injuriis publicis cognitionem ad omnes pertinere contenderent. Hactenus ille. In unum igitur omnia contrahenti, iſta differentia conſtitui poſſe videtur, *tributa* & *curiata* comitia inter ſe loco congruere, quum ambo in foro habeantur, ambo viritim, pro numero capitum, ſuffragia dant: ſed ea in re diſſidere, quod in curiatis, qui unius curiæ ſint, ſimul vocentur, ut ſuam quiſquis ſententiam declaret. In tributis; ſinguli qui ſunt ejuſdem regionis. Fit enim ut qui nomina profeſſi ſint in aliqua curia, domicilium mutent, & commigrent in alterius curiæ locum. Is ergo cum vicinis ſuis in comitia tributa accerſitur, non cum iis inter quos nomen ſuum profeſſus eſt. Ita quoque Athenienſes δήμους nunc homines vocant contribules, nunc certos pagos & regiones, ubi eæ gentes ſedem habent. In ea re quoque diſcrimen eſt, quod tributa comitia non opus habent nec ſacris, nec ominum auguriorumque obſervationibus, nec ſenatuſconſultis, quæ omnia neceſſaria ſunt in curiatis. Rurſus in eo cõveniunt, quod popularia videantur, quum centuriata

ὀλι-

ὀλιγαρχικὰ appellentur in vitio, vel ἀριστοκρατικὰ in laude, nonnunquam quoque militaria, nimirum ubi ſingulæ centuriæ ſingula ſuffragia conficiunt. In qua claſſe ergo plures centuriæ, plura ibi quoque ſuffragia reperiuntur. Ac proinde major vis in prima claſſe, quæ cæteris claſſibus omnibus una centuria antecellit, & prærogativam perpetuam habet, hoc eſt, eorum ſententiæ ante omnes alios interrogantur. Neque illud quoque futilis differentiæ eſt, quod centuriatis comitiis poſtea ſolummodo cenſores, curiatis cæteri, patriciique magiſtratus creati ſint. In ſumma, omnia in hanc ſimilitudinem conſentiunt, quod in declarandis magiſtratibus bina ſemper comitia fiunt, quorum prima prærogativa, ſecunda jure vocata appellantur.

IVSTI LIPSI

De

MAGISTRATIBVS VETERIS POP. ROM.

Commentariolus.

* * *

CAPITVM CONSPECTVS.

IVSTI

IVSTI LIPSI
De
MAGISTRATIBVS
VETERIS POP. ROM.

CAP. I.

Divisio Honorum, quid Dignitas *proprie*, Potestas, Magistratus, *Etymon nominis.*

DE Magistratibus dicturus, ut id dilucide & composite possim, de *Honore*, ejusque discrimine, quædam libabo. *Honorem* hîc *publicum* intelligo: quem *jus* definio, *titulumque supra cæteros, lege aut more concessum*. Is duplex; *divinus*, aut *humanus*. *Divinus*, qui ad superum cælestemque cultum pertinet; cui *pietas* & *religio* finis: quo in genere *Sacerdotes*. *Humanus*, qui curam administrationemque tangit rerum humanarum: cui *salus & utilitas publica* finis: quo in genere tria censentur, *Dignitas*, *Potestas*, *Magistratus*. *Dignitatem* appello, auctoritatem in suadendo, consulendo, decernendo; qualis *Senatorum & Iudicum*. *Potestatem*, jus legitimum regendi, jubendique extra Vrbem & ejus fines; ut sunt *Imperia* &

Præsidatus: *Magistratum*, simile jus, sed in Vrbe ipsa. Hi limites & divisio ex veterum mente & usu: etsi misceri interdum scio, & omnem fere *Honorem* venire in nomen *Magistratus*. Ita Aristoteles large & laxe ἀρχὰς definit (*Politicor. cap.* 15.) ὅσαις ἀποδέδοται βουλεύσασθαί τε περί τινων, καὶ κρῖναι, καὶ ἐπιτάξαι, καὶ μάλιστα τοῦτο: Id est, *Quibus concessum est consulere, judicare, jubere, atque istud maxime*. Etsi postrema parte iterum adstringens. Et Latini etiam Scriptores confundunt, qui Pro-consules & Rectores Provinciarum *Magistratus* passim appellant. (l. 2. ff. de in jus vocando.) Nomen *Magistratus* à *magistro* dictum. (l. 57. ff. de verbor. signif.) *Magister* autem, qui magis cæteris potest. (Festus in voce *Magister*.) Olim *Prætores* dicti videntur ab eo, quod cæteris honore *præirent*. Ita Consul *Prætor* dictus: & in prisca lege apud Livium (lib. 7.) *Prætor Maximus clavum pangit*. Itaque non absurde Varro (lib. 4. de lingua Latina) qui natum *Magistratus* nomen judicat post Dictaturam & Magisterium equitum. *Reliqui*, inquit, *quod minores quam hi Magistri, dicti Magistratus, ut ab albo albatus*.

CAP. II.

De varia divisione Magistratuum.

Magistratuum autem genera & discrimina plura. Aut enim *à temporibus* dividuntur: ut *Ordinarii, Extraordinarii.* Illi dicti, qui statis temporibus & semper in republica essent; ut, *Consules, Pratores, Ædiles, Tribuni, Quæstores.* Hi, qui nec eodem tempore, nec semper; ut, *Dictatores, Censores, Interreges.* Aut *à personis* discriminantur; ut, *Patricii, Plebeii, Mixti.* E quibus primi dicti, qui solis Patriciis patent; ut, *Interregnum.* Alteri, qui soli plebi; ut, *Tribunatus & Ædilitas plebis.* Postremi, qui cuique ordini; ut, *cæteri omnes.* Aut *à qualitate* agnominantur: ut *Majores* & *Minores.* Idque sensu duplici. Aut enim *Majores Minoresve Magistratus* dicuntur, qui auspicia majora minorave habent: de quibus Agellius (lib. 13. cap. 14.) aut quorum potestas imperiumve majus minusve. Sic *Majores* erant, qui lictorem viatoremque habebant, iique omnes erant, exceptis Ædilibus & Quæstoribus: *Minores,* qui non habebant. Aut denique distinguuntur *ab insignibus*; in *Curules* & *non Curules. Curules,* quibus jus est Sellæ: ut, *Dictator, Consul, Censor, Prætor, Ædilis Curulis. Non Curules,* quibus minime: ut *cæteri omnes.* (L. 31. ff. de injuriis.)

CAP. III.

De iis, qui apti ad quoscunque Magistratus: & Series temporum, qua paulatim Plebeii ad omnes Magistratus admissi.

DIvisioni non inepte jungam de iis, qui *apti* ad quemque Magistratum. *Aptitudo* autem duplex: *à gente* & *ab annis*. *A gente* olim maxime, quia solos *Patricios* admittebant ad Magistratū. A Romulo id institutum; qui, autore Dionysio (l.2.) sanxit: Τὲς εὐπατρίδας ἱερᾶσθαί τε καὶ ἄρχειν, καὶ δικάζειν. Id est, *Patricios sacra facere, magistratū gerere, judicia exercere.* Cui tamen legi in libertate non diu locus. Nam statim anno XVI. post Reges exactos, violari cœpta (Livius l.2.) cum novus Magistratus è Plebe creatus, hoc est, *Tribuni*, (Anno Vrb. Cond. CCLX.) & paulatim carpsere eam Tribuni & Plebs: donec corruit tota. Series & ordo iste. Primum *Quæstores* è Plebe creati, anno Vrb. Cond. CCCXLIV (Livius lib. 4.) Inde *Tribuni militum Consulari potestate*, anno CCCLIII. Nec diu post *Consules* ipsi, anno CCCLXXXVIII. Tum *Ædiles Curules*, anno uno post. (id est, CCCLXXXIX.) *De quibus convenerat*, ait Livius, (lib.7.) *ut al-*

ternis annis è plebe crearentur: postea promiscuum fuit. Inde ad caput ipsum Magistratuum transgressi. *Dictatorem* è Plebe crearunt, anno CCCXCVIII. etsi *Magister equitum* jam ante Plebeius factus, anno CCCLXXXV. Denique *Censuram* etiam fecerunt communem, anno CCCCIII. eodem illo primo Plebeio Censore, qui & Dictator. Postremo, ne quid intactum, aut inaccessum Plebi; *Pratura* iis communicata, anno CCCCXVII. Ita sola *Interregia potestas* apud *Patres* mansit; umbra potius, quam verus Magistratus.

CAP. IV.

De aptitudine ab annis: & Quando Annalis Lex lata.

AT *aptitudo* altera *ab annis*: quam utiliter sanxerunt, etsi tarde. Nam *apud majores*, inquit Tacitus (lib. II. Annal.) *virtutis id pramium fuit, cunctisque civium, si bonis artibus fiderent, licitum petere Magistratus: ac ne atas quidem distinguebatur, quin prima statim juventa Consulatum & Dictaturas inirent.* Sed mutatum id an. Vrb. Cond. DLXXIII. cum re ipsa docti, viderent modum aliquem & limitem constituendum ambitioni & calori juvenili. Itaque *tum primum* (verba Livii sunt lib. 10.) *rogatio lata est ab*

L. Iulio Tribuno pl. quot annos nati quemque magistratum peterent, caperentque: Inde cognomen familiæ inditum, ut Annales appellarentur. Dixi, *ab L. Iulio:* & ita libri. At Iulios etiam plebeios fuisse scimus, Antonio Augustino docente (in lib. De familiis Romanis.) Tamen alii *Villium* hîc in Livio malunt: itemque in Cicerone, (lib. 8. Epist.) Sed hoc leve: magis nos torquet de tempore latæ legis, quod Livius hîc tam diserte scripsit, inquiens: *Tum primum.* Quod tamen idem ille eversum it, (lib. 25.) ubi de Scipione Africano (multis ante Iuliam legem annis) scribit: *Huic Ædilitatem petenti cum obsisterent Tribuni, negantes rationem ejus habendam, quod nondum ad petendum legitima atas esset.* Ait ecce, legitimam ętatem ei non fuisse. Quid ergo clarius, quam etiam tunc latam de ætate? Et profecto aut per errorem, confusionemque nominis aut hominis, id scripsit Livius, Scipioni Africano tribuens, quod Æmiliano postea evenerit: de quo Appianum (in Libycis) vide, & Valerium Maximum (lib. 8.) Aut fateamur, necessum est, parum caute scriptum esse in loco altero, *latam à Iulio primum.* Et fortasse per partes jam ante de quibusdam Magistratibus ferri cæptum, quæ omnia lex Iulia junctim complexa, cęteras velut abolevit.

olevit. Hîc juvat aliquid Cicero, qui *leges Annales* multitudinis numero appellat, (Philippica 5.) *Legibus Annalibus* (inquit) *cum grandiorem ætatem ad Consulatum constituebant, temeritatem adolescentiæ verebantur.* Et Ovidius (5. Fast.)

—— finitaque certis
Legibus est ætas, unde petatur honos.

Hæc Lex alio nomine *Annaria* dicta. Festus in ea voce; & Lampridius (in Commodo) *Gratia Annariæ legis impetrata, Consul est factus.* Dicta etiam satis nove *Comitialis*, à Latino Pacato (in laudatione Theodosii:) scilicet, quia modum frenumque Comitiis daret.

CAP. V.

Magis distincte de ea Lege: & qui anni cuique Magistratui legitimi.

SEd quæ ætas proprie definita hac Lege cuique Magistratui fuerit, jure quæram: nec facile inveniam. Tenebrosus enim locus: & in quo cum nihil aut parum expressi sit, lustramus eum per ancipites conjecturas. Atque ut à *Quæstura* ordiar; adeo de ætate ejus nihil certum, ut sint viri magni, qui eam prorsus tollant. Dux iis Paulus Manutius, (in lib. De legibus) qui negat, Quæsturæ, Tribunatui, Ædilitati plebis definitam ullam ętatem: legemque Annalem tantum spe-

ctasse tantum Curules Magistratus. Parum vere. Quæsturæ enim clarissime Quinctilianus certum annum attribuit (lib.12.cap.6.) *Calvus, Cæsar, Pollio, multo ante Quæstoriam ætatem, gravissima judicia susceperunt.* Spartianus (in Iuliano) *Quæstor, ante annum quam legitima ætas sinebat, designatus est.* Tacitus (Annal. lib.3.) *Vt quinquennio maturius, quam per leges, Quæsturam peteret.* Suetonius item (in Caligula c.1.) & Plutarchus (in Cat. Vticensi.) Quem annum Nicolaus Gruchius XXVII fuisse vult; ego (ut arbitror) firmius; XXV annum. Argumentor, I, A ratione; quia tunc compleri virilem vigorem constat, ut ait Vlpianus (l.1.ff. De minor.) ideoque jure apti censentur ad res publicas, & privatas. II, Ab auctoritate, quod Dio Cassius (lib.52.) Senatoriam ætatem anno XXV definit. At Quæstura primus gradus in Senatum. Adde L.2. De minoribus: quæ subtilius considerata, adstruit hoc ævum. Denique argumentor etiam Ab exemplis: quoniam reperio Tiberium Gracchum intra tricesimum annum extinctum, & eundem tamen Quæstorem fuisse, C. Mancino Consule, circiter quadriennio ante mortem: Gesserit ergo Quæsturam necessum est, anno XXV. Lego & Tiberium Cæsarem Quæstorem designatum

unde-

undevigesimo ætatis anno (Velleius l.2.) At creatus est quinquennio maturius, quam per leges. (Tacitus lib.3.Annal. & Dio lib.53.) Ergo fas, petere Quæsturam XXIV anno, & XXV gerere. Sed nodus hîc aliquis in Polybii loco (lib.6.) negantis ullum Urbanum magistratum capi fas fuisse nisi ab eo, qui decem annos militasset. Militare autem Romani XVII demum anno incipiebant. (Plutarchus in Gracchis.) Non ergo prius pertingere poterant ad Quæsturam. Dupliciter hoc solvo. Primo vix credibile esse, omnino ratam ac firmam in Republica fuisse legem Polybianam illam sive morem. Quis enim præterea meminit? Et tamen ut fuerit, capiendam non de militia coacta, & ex delectu, sed voluntaria. Nam quod Gracchus XVII annum militiæ definit; id ab ea mente est, ut nemo invitus legi in militem debuerit ante id tempus. Sed nihil tamen impedit, nobiles & eos qui alebantur in spem honorum, militiæ & castris jam ante interfuisse: qui morem hunc habuerunt, ut statim à toga pura (hoc est, virili) militiam auspicarentur; idque in contubernio & velut custodia viri alicujus illustris. Velleius de Pompeio id tradit (lib.2.) Livius (l.22.) & Valerius (l.5.c.4.) de Scipione Africano: & passim exempla. De *Quæstura* ultra non eruo.

De

De *Tribunatu* & *Ædilitate* videamus: quorum annos frustra item incertos volunt. Quæ enim ratio est, ut Quæsturæ, quæ minor est Magistratus, sua ætas fuerit; nulla majoribus istis? Immo fuit. Et de *Ædilitate*, clare Latinus Pacatus (in laudatione Theodosii) *Annorum* (inquit) *ita cura fuit majoribus, ut non solum in amplissimis Magistratibus adipiscendis, sed in Praturis quoque, aut Ædilitatibus capessendis ætas sit spectata petitorum: nec quisquam tantum valuerit nobilitate, vel gratia, qui annos Comitiali lege præscriptos festinatis honoribus occupavit.* Et quanquam firmi admodum aut fixi nihil reperi: tamen attribuam fidenter *Tribunatui*, sive *Ædilitati*, annum XXVII aut XXVIII. Certe quidem ante annum XXX includam, quia is Præturæ fuit, ut dicam. Atque hoc de utraque Ædilitate sentio: etsi in Curuli valde à nobis dissentiant viri docti. Annum enim ei XXXVI definiunt. quod miremur. Cur enim probabile, tantum otiosi intervalli fuisse inter Quæsturam & Ædilitatem? Ciceronis locus, qui eos in omni hac re extra viam ejicit, non me movet. Nam cum pro lege Manilia scribit: *Quid tam singulare, quam ut ex Senatusconsulto legibus solutus, Consul ante fieret, quam ullum alium magistratum per leges capere licuisset?*

set? non ego sane ad ætatem retulerim, sed ad ordinem & modum. Si enim de ætate; & hoc Cicero vult, eo anno factum Pompeium Consulem, quo per leges Annales nullum magistratum capere ei fas: sequitur ut ante xxxiv annum (nam eo ævo factus Pompeius Consul, ex Appiano) locus etiam non fuerit Quæsturę, aut Tribunatui: quod vanum. Sed intelligit, inquiunt, Curulem magistratum. Quis dicit? nec adhæream ego tam infirmæ conjecturæ. Verius omnino est, mentem Tullii hanc esse: Pompeium factum Consulem, cum nec illum, nec alium magistratum capere posset: vel quia non legitime professus; vel potius, quia Eques adhuc Romanus, (Epitom. Livii 97.) & nondum Quæstor. Lex autem Cornelia transire ad ullum magistratum clare vetuit, Quæstura non gesta. Minus vero me turbat, quod exempla adferant eorum, qui gesserint Ædilitatem post xxx annum. Ridiculum. Scimus enim nullam legem Annalem vetuisse, ne quis post legitimum annum peteret, gereret: sed ne ante eum. Itaque Consules etiam & Prætores multi facti anno L, & post illum. (ea verissima ratio.) Denique pauci festinabant ad hos minores magistratus, quia celeritatis ejus modicus fructus; & grande nihilominus spatium intere-

rat

rat ad Consulatum, id est, ad honorum metam.

Prætura nunc sequitur, cui annum tribuunt XXXIX petendæ, XL gerendæ: haud alio argumento freti, quam illo de biennii intervallo. Itaque jure ambigo. Nam Dio Cassius diserte annum XXX Præturę dat, (l. 52.) Ταμιεύσαντες, inquit, & ἀγορανομήσαντες ἢ δημαρχήσαντες στρατηγείτωσαν τριακοντοῦται. Id est: *Quæstura functi & Ædilitate, sive Tribunatu, Præturam accipiant tricenarii.* Sed excusabunt, quod id sub Principibus; quos legem Annalem laxasse non nego. Sed quid tamen de M. Bruti facto dicent, quem Prætorem reperio anno ætatis XXXV? Nam vixit in universum, ut Velleius tradidit (lib. 2.) annos XXXVII. atque biennio ante mortem eum Præturam gessisse cum Cassio satis constat, & nisi Bruti ingenium me fallit, juxta leges. Itaque ad hunc annum Præturæ finiendum labar non invitus.

Consulatus reliquus est, cujus ætas extra omnem litem. Cicero enim clare nimis firmat (Philip. 5.) *Quid Alexander Macedo? qui cum ab ineunte ætate res maximas gerere cœpisset, tertio & trigesimo ætatis anno mortem obiit: quæ ætas nostris legibus decem annis minor, quam Consularis.*

sularis. Est ergo Consularis annus, si arcte Ciceronis verba capis, XLIII, sive XLII, si benigne, & magis ex vero. Satis enim fuit attigisse XLII annum: ut docent exempla crebra. Gravis ergo ista ætas; quippe in imperio & Magistratu gravissimo: quam tamen adeo, mutato Reipublicæ statu, Principes neglexêre, ut Dolabellam Consulem Cæsar crearit annos natum XXV, & postea etiam aliqui vicenarii facti, ex l. unica, ff. De officio Consulum, & l. 20. ff. De manumissis. Qua licentia in omni alio magistratu Principes pro arbitrio usos, moneo semel.

De *ordinariis Magistratibus* dixi: *Extraordinarii* supersunt: qui tamen, nescio, an lege comprehensi; etsi de *Dictatore* & *Censore* non difficile judicium est: quia creati plerumque è Consularibus, more tamen potius, quam lege. Sed & *Interrex* plerumque ex honoratissimis Senatus.

CAP. VI.

Annalem Legem etiam in Provinciis aliquam fuisse: item Romæ in Senatu & Equite: & alia quædam Leges quæ huc referuntur.

HÆc utilis illa & salutaris lex Annaria, cui locus etiam in Municipiis & Coloniis,

loniis, etsi annorum aliqua diversitate: quam in parte haurire est ex Plinio (l.10. Epist.ad Trajanum.) Sed & ætas Romæ in Senatu ipso spectata: etiam subPrincipibus. Ideoque *Senatoria ætas* Tacito nominata (lib.15. Annal.) *Annius Vivianus*, inquit, *gener Corbulonis, nondumSenatoria ætate.* Immo & in Equite. Definit Dio utramque. *Allegere*, inquit, *in Equestrem ordinem oportet annos natos* XVIII. *In Senatum, natos* XXV. Quod Romani videntur à Græcis sumpsisse, cum apud Athenienses fuerit ἡλικία βουλευτική. (Demosth. contra Ambrot.) Et apud Spartanos lege Lycurgi in Senatum nulli aditus, nisi sexagenario. Addo breviter, & adtexo leges, Annali haud dissimiles, quæ de ordine magistratuum cavebant, aut intervallo: ut fuit Lex Cornelia, quæ vetuit Præturam adipisci ante Quæsturam, & Consulatum ante Præturam. Appianus l.1.Civ. Quod ipsum tamen etiam in more antiquis fuisse, Livius ostendit (lib.31.) ubi de Consulatu Flaminii. Item Lex prisca de intervallo, quę vetuit magistratum eundem iterare, nisi decennii intervallum intercessisset. Livius (l.7. sub finem.) Quæ cum negligeretur, à Sulla Dictatore, ut commemorat idem Appianus, relata est. Sed sic quoque postea sæ-

pius

pius spreta: cum mos invaluisset, ut homines gratiosi legibus per Senatum aut Populum solverentur.

CAP. VII.

De Consulibus. Nominis Etymon. Institutio. Potestas, & Munia.

SEd universe de Magistratibus satis dixi: quemadmodum quæ ad Comitia, & quæ ad Renuntiationem spectant, aliis scripta. Nunc distincte explicabo singulos, initio ab eo Magistratu facto, qui initium cæteris; quem triplici nomine appellarunt: *Pratorem, Iudicem, Consulem*. Cicero bene recensuit De Legibus III. ibique à *praeundo, judicando, consulendo, Pratores, Iudices, Consules* appellantur: bene, inquam, & ordine. Nam primo *Pratores* dicti; quod nomen, etsi commune omnibus Imperiis, tamen velut per excellentiam adhæsit istis. Festus: *Initio Pratores erant, qui nunc Consules.* Iustinianus. (Novell. 24. & 25.) *Est*, inquit, *Pratoris nomen Romani Imperii proprium, & ante ipsos etiam Consules in veteri atque praclara Reipublica constitutione usurpatum.* In XII Tabb. exemplum ejus vocis reperio, cum jubent (apud Plin. lib. 18. cap. 3.) *Impubem Pratoris arbitratu verberare*, hoc est, Consulis:

 quo-

quoniam tunc certe nondum creatus Prætor. Itaque Livius(lib.3.) anno ipso post.XII.Tabb.scriptas,inquit: *Hu temporibus nondum Consulem Iudicem ; sed Pratorem appellari mos fuit.* Nec falso à Zonara traditum, *Pratoris* nomen mansisse usque ad Decemviros:iisque exactis, *Consulis* nomen demum irrepsisse. Etsi mallem dixisset, *Iudicis* :quod nomen ex Livio antiquius sane est illo Consulari. Dicti autem *Iudices*, à præcipuo videlicet munere: quia ut olim *judicia* omnia in manu Regum; sic postea Consulum fuere,donec translata ea in parte ad Prętores. Exemplum hujus appellationis in priscis commentariis est apud Varronem (5.De Ling.Lat.)

Omnes Quirites visite huc ad Iudices.

Id nomen antiquatum & abolitum demum crediderim post Prætores: id est, proprios Iudices, creatos; & tunc invaluisse nomen *Consulis.* De cujus *Etymo* varia opinio,nec inscita. Sunt qui à fine derivent: quia ejus est *consulere* & providere civibus.(Florus lib.1.cap.9.& I.C.ff. De origine Iuris;l.2.) Sunt qui ab officio:quod *consulit*, hoc est; rogat Senatum. Sunt qui à judicando interpretentur: quod in solo tantum Quintiliano mihi lectum. (lib.1.cap.9.) *Sitne Consul*, inquit, *à consulendo, an judicando. Nam,*

& hoc consulere veteres vocavere. Unde remanet illud: Rogat boni consulas. hoc est, judices. E quo triplici etymo, primum popularius; tertium subtilius; medium verius censeam: quia adeo proprium Consulis interrogare, & referre ad Senatum, ut Livius (l. 7.) scripserit: *partes eius magis exquirendæ, quam dandæ sententiæ esse.* Immo observo, *Consulendi* verbum proprium in hac notione, & solemne Curiæ fuisse. Trebellius Pollio me docuit in XXX Tyrannis: (in Pison.) *Fuscus Arellius,* inquit, *Consularis prima sententiæ, ait, Consul, consule: quumque consultus esset, divinos, inquit, honores Pisoni decerno.* Sed de *nominibus* abunde: *Institutionem* videamus; quæ non obscura. Instituti enim statim post Reges exactos, anno Vrb. Cond. CCXLIIII. Causa creandi, utilitas, sive potius necessitas: quoniam, cum sine Rege essent & capite, fluctuanti illi corpori opus fuit, qui dirigeret & gubernaret. Sed duo ideo, ut novam libertatem non committerent periculose uni; *& diviso imperio, si alter malus esse voluisset,* ut inquit Eutropius (lib. 1.) *alter eum (habens potestatem similem) coerceret.* Qua causa, tempus etiam imperii breve datum, & annuum tantum: *ne diuturnitate insolescerent; & civiles semper essent,* (ait idem Eutropius) *qui se post an-*

num scirent privatos esse futuros. Florus [lib.1.cap.9.] eleganter & acute utramque causam complectitur. *Ex perpetuo imperio,* inquit, *annuum placuit : ex singulari duplex : ne potestas solitudine, vel mora corrumperetur.* Loco igitur Regum creati, & quidem cum pleno eorum jure. Itaque *Regium imperium* Cicero id III. De Legibus, & in orat.ad.Q.Frat.non injuste appellat: *Regiam potestatem*, Livius: *Fastigium dignitatum* , Cassiodorus : (lib.2.Variar.ep.2.) & Ovid.(lib4.dePonto, Eleg.9.)

——nullum Martia summo
Altius imperium Consule Roma videt.

Qua de causa Græci, *Consules* non tam προβούλους, aut συμβούλους verterunt, vim verbi intuentes: sed potius ὑπάτους, quasi dicas, summos, vim intuentes imperii & potestatis: quemadmodum, quod præcellens & summum est, prisci Græci appellabant ὕπατον, inquit Dionysius (lib.4.) Et sane vis omnis , & liberrimum imperium initio apud illos; pacem bellumve facere , fœdera ferire, coërcere, animadvertere, jus vitæ necisque in cives habere: donec paulatim imminuta est , & redacta ad eum modum, qui gravis libertati non esset. Imminuta autem præcipue duplici via: Provocationis,

nis,& intercessionis. Provocatio statim post Reges nata, ex lege Valeria. (Livius lib.2.) quæ animadversiones in cives sustulit,& imperium Consulare non obscure dissolvit. Non enim ultra vitæ & necis potestas penes Consules: cum provocare ad Populum, velut majorem judicem, liceret. At intercessio, quæ nata cum Tribunis, arbitrium pacis, belli, & graviorum rerum, Consulibus eripuit: quoniam intercedere & impedire omnes Consulares actiones poterant, velut Populi voce. Cujus sane Populi vis ac dignitas magis magisque erevit, (utique post Hortensiam legem,) & imperium sumpsit super omnes Magistratus. Soluta igitur Consulum potestas; non tamen fracta, quamdiu Respublica stetit. Multa enim eorum & ampla adhuc munia; quæ strictim & per indicem recensebo. I, Caput Reipublicæ Consules habentur, omnesque magistratus eis subjecti & obnoxii, prçter Tribunos. Itaque intercedere etiam omnibus actionibus possunt. II, Militię jus summum habent: civibus & sociis imperant: Tribunos militum, Centuriones, Pręfectos constituũt. (Cic.3. De Lege, & Polybius lib.6.) III, Imperium in provincias habent: evocare subditos possunt, coërcere, punire. (Cicero in Verr. & Polybius lib.6.) IV, Ius convocandi

populi habent, cum eo agendi, leges ferendi, iisque nomen à se dandi. V, Literas omnes à Præsidibus provinciarum, à Populis ac Vrbibus recipiunt: legatos audiunt: & quicquid per Senatum Populumque conficiendum est, manu horum & ministerio conficitur. (Dio Cassius lib.40. Cæsar 1. Civil. Polybius lib.6.) VI, Vt Senatus res omnes pace belloque tractabat, regebat; sic ipsi quodammodo Senatum, quem convocabant, dimittebant: sententias rogabant, numerabant, dividebant; &, ad summam, in universa hac navi velut arbitri quidam & gubernatores erant. Atque hæc libera Republica fuere: at oppressa ea, iterum *immutata* Consulum potestas. Princeps enim, ut omnium Magistratuum jura ad se traxit; ita præcipue Consulum & Tribunorum. Ita ex omnibus, quæ dixi, pauca iis remansêre. Nec alia fere Munia reperio sub Principibus, quàm ista: ut Senatum rogarent, & consulerent: ut jus dicerent: tutores darent: (Spartianus in Vita Antonini) manumitterent: (Cassiodorus lib.6. epist.1. & Claudianus in Eutrop. lib.1.) vectigalia locarent: (Ovid. 4. de Pont. eleg.5. & 9.) (quod olim Censorum munus) ludos, & præsertim Circenses, ederent: (Arrianus lib.4.) annis nomen darent. (Lucanus l.5.) Quæ omnia

(ut

(ut brevis sim) testimoniis non dilato; quoniam in historiis, & legum libris sparsa. Vide pleraque ex iis, si lubet, apud Cassiodorum (lib.6.epist.1.).

CAP. VIII.

De Insignibus Consulum.

AD *Insignia* venio, sive ad ornamenta quædam externa, quæ adjuncta Consulibus, aliisque Magistratibus, ad augendum splendorem. Eorum omnium originem ab Etruscis esse, Livius (lib.1.) & Symmachus (lib.3. epist. 11.) voluerunt: Itemque Florus, (lib.1.cap.5.) qui distincte etiam recenset. *Inde* (à Tuscis,) inquit, *fasces, trabea, curules, annuli, phalaræ, paludamenta, prætexta: inde, quod aurato curru quattuor equis triumphatur: togæ pictæ, tunicæque palmatæ: omnia denique decora & insignia, quibus Imperii dignitas eminet.* Hæc in Consulibus paulò diversa fuisse reperio, veteri Republica & nova. Veteri Republica hæc in usu: Fasces duodecim cum lictoribus, sella curulis, prætexta, toga, eaq; domi sumpta primo magistratus die ante Deos penates. (Livius lib.22. in fine.). Scipio eburneus in manu, sive sceptrum. De quo scipione, minus quidem vulgata res: magnis tamen auctoribus est mihi certa: Dionysius (lib.3.) Tarquinio Regi sceptrum ebur-

neum attribuit; idque mansisse successoribus ejus tradit, & Consulibus ipsis. Livius, Gallum quendam scipione eburneo percussum à M. Papirio scribit; consulare hoc sceptrum intelligens (lib.3.) Valerius de priscis Consulibus (lib.4.c.4.) *Nec eis fuit rubori, eburneo scipione deposito, agrestem stivam aratri repetere.* In Valeriani epistola apud Vopiscum: (in Vitâ Aureliani:) *Nam te Consulem hodie designo, scripturus ad Senatum, ut tibi deputet scipionem, deputet etiam fasces. Hac enim Imperator non solet dare; sed à Senatu, quando fit Consul, accipere.* Cassiodorus (lib.6.) in formula Consulatus: *Validam manum victoriali scipione nobilitat.* In Glossis priscis: *Scipiones, virga Consulum.* Et Ennodius (in Panegyrico) *Scipiones* pro ipso Consulatu posuit: *Serranum scipionibus aratra pepererunt.* Nec Iuvenalem aliter, quam de hoc scipione ceperim: (Sat.10.)

Da nunc & volucrem, sceptro qua surgit eburno.

Præitque nobis, Aquilæ figuram fuisse in summo illo sceptro: nisi tamen magis placet, ad scipionem triumphalem id referri, quem plane ea forma Isidorus describit, lib.17.c.2.) Et eundem in triumpho Appianus etiam agnoscit. [lib. de bellis Punicis.]

Atque

neum attribuit; idque mansisse successo-
ribus ejus tradit, & Consulibus ipsis. Li-
vius, Gallum quendam scipione eburneo
percussum à M. Papirio scribit; consula-
re hoc sceptrum intelligens (lib. 3.) Vale-
rius de priscis Consulibus (lib. 4. c. 4.) *Ne-
cis fuit rubori, eburneo scipione deposito,
agrestem stivam aratri repetere.* In Va-
leriani epistola apud Vopiscum: (in Vita
Aureliani:) *Nam te Consulem hodie desi-
gno, scripturus ad Senatum, ut tibi depu-
tet scipionem, deputet etiam fasces. Ha-
enim Imperator non solet dare; sed à Sena-
tu, quando fit Consul, accipere.* Cassio-
dorus (lib. 6.) in formula Consulatus: *Pa-
lidam manum victoriali scipione nobili-
tat.* In Glossis priscis: *Scipiones, virga
Consulum.* Et Ennodius (in Panegyrico)
Scipiones pro ipso Consulatu posuit: *Se-
ranum scipionibus aratra pepererunt.* Ne-
Juvenalem aliter, quam de hoc scipione
ceperim: (Sat. 10.)

*Da nunc & volucrem, sceptro quæ sur-
git eburno.*

Præitque nobis, Aquilæ figuram fuisse in
summo illo sceptro: nisi tamen magis
placet, ad scipionem triumphalem id re-
ferri, quem plane ea forma Isidorus de-
scribit, lib. 17. c. 2.) Et eundem in trium-
pho Appianus etiam agnoscit. [lib. de bel-
lis Punicis.]

Atque

Atque hæc fere insignia olim. Posterior ætas sub Principibus quædam addidit, quædam immutavit: & id fere in superbiam, ut solet, & ad pompam. Non contenti enim simplici prætexta, ejus loco togam pictam induxêre; quæ antea triumphantium propria tantum. Lamprid. (in Alexandro) *Prætextam & togam pictam nunquam nisi Consul accipit; & eam quidem, quam de Iovis templo sumptam & alii quoque accipiebant, aut Prætores aut Consules.* Vbi & notari ritum illum sedulo velim, accipiendæ consularis ejus togæ è Capitolino templo; quem eundem ingerit opportune in eadem ista re Capitolinus [in Gordiano seniore] *Palmatam tunicam*, inquit, *& togam pictam primus Romanorum privatus suam propriam habuit: cum antea Imperatores eam de Capitolino acciperent, vel de Palatio.* Hæc est illa *toga picta*, quam *palmatam* alio nomine dixêre: tribuuntque eam Consulibus. Cassiodorus (lib. 6. epist. 1.) *Pinge*, inquit, *vastos humeros vario colore palmata.* Et Ennodius (in Panegyrico.) Etsi de toga non exprimunt clare. Itaque suspicari possis, ex superioribus Capitolini verbis, de tunica tantum. Falso tamen ex Martiale, qui togam in hac re nominat diserte:

Palmataque ducem, sed cito, redde togæ.

 Id est,

Id est, Consulatui. Et Ausonio, qui in Panegyrico Gratiani tria hæc, *pictam*, *palmatam*, *trabeam*, aperte confundit, & solere id suo ævo ostendit. Nam & *trabeam* reperies, velut propriam Consulum vestem. Et cave pro *tunica* accipias, ut prisci; sed pro hac ipsa *toga picta*. Causa, cur utrumque hoc nomen ei dederint: quod auro purpuraque intexta ea fuerit, ad formam trabium, sive palmarium ramorum.

De *trabea* autem Consulari Symmachus (lib.9.epist.102.) *Literæ*, inquit, *quæ te annalem trabeam meruisse loquerentur.* Hoc est, Consulatum. Et Claudianus (in Eutropio:)

Annus qui trabeas, hic dedit exilium.

Atque idem Poëta etiam alias sæpe: Atque etiam Impp. (l.1.C.De Coss.) Iam in *fascibus* ipsis etiam aliquid immutarunt. *Laurum* enim iis perpetuam addidêre: quod olim solet tantum in Triumphis. Colligo ex Martiale (l. 10.epigr.10.)

Cum tu laurigeris annum qui fascibus intras.

& lib.12.epigr.3. ostendit etiam laurum ædibus Consulum solere addi. Sed & Cassiodorus laurum Consulibus diserte tribuit, (lib.2.Variar.epist.2.)

Nec *laurus* solum; sed & *secures* etiam relatas iterum in fasces, quas Valerius ademerat,

Id est, Consulatui. Et Ausonio, qui in Pan-
egyrico Gratiani tria hæc, *pictam*, *pal-
matam*, *trabeam*, aperte confundit, & so-
lere id suo ævo ostendit. Nam & *trabeam*
reperies, velut propriam Consulum ve-
stem. Et cave pro *tunica* accipias, ut pri-
scis; sed pro hac ipsa *toga picta*. Causa, cur
utrumque hoc nomen ei dederint: quod
auro purpuraque intexta ea fuerit, ad
formam trabium, sive palmarum ra-
morum.

De *trabea* autem Consulari Symma-
chus (lib. 9. epist. 102.) *Litera*, inquit, *quas
te annalem trabeam meruisse loquerentur.*
Hoc est, Consulatum. Et Claudianus (in
Eutropio:)

Annus qui trabeas, hic dedit exilium.

Atque idem Poëta etiam alias sæpe. At-
que etiam Impp. (l. 1. C. De Coss.) Iam in
fascibus ipsis etiam aliquid immuta-
runt. *Laurum* enim iis perpetuam addi-
dêre: quod olim solet tantum in Trium-
phis. Colligo ex Martiale (l. 10. epigr. 10.)

*Cum tu laurigeris annum qui fasci-
bus intras.*

& lib. 12. epigr. 3. ostendit etiam laurum
ædibus Consulum solere addi. Sed &
Cassiodorus laurum Consulibus diserte
tribuit, (lib. 2. Variar. epist. 2.)
Nec *laurus* solum; sed & *secures* etiam
elatas iterum in fasces, quas Valerius ad-
emerat,

emerat, animadvertet non oscitans le-
ctor ex eodem Cassiodoro, (lib. 6.) *Hinc
est*, inquit, *quod etiam fasces atque secu-
res tantæ potestati præcepta sunt illigari.*
(Vide Elect. cap. 23.) Ex Claudiano,
aliquot locis. (lib. 2. in Eutrop. & 4. Con-
sulat. Honorii) Nec ideo, quod imperium
aut potentia iis creverat, (contra est) sed
quod fastus & superbia externa: quæ ipsa
etiam *calceos auratos* Consulibus induit.
Quod scriptum à solo (quod sciam) Cas-
siodoro; satis tamen clare. *Lares*, inquit,
proprios calceis auratis egredere. (lib. 6. in
Form. Cons.) Quod genus calceorum in
usu Romæ fuisse, Epictetus me docuit in
Enchiridio (cap. 54.)

CAP. IX.

Ritus aliquot Consulares.

NOmen, vim, & insignia Consulum
satis expressi; addam ritus aliquot
priscos, & non obvios; qui valde ad Scri-
ptorum veterum lucem. Eos certo ordi-
ne vix dedero, sed ut venient sub stylum.

Primum noto, vario die *initium Con-
sulatus* olim fuisse. quod ex Livii locis
multis clarum. Donec Anno DXCVIII in-
ire & ipsi, & alii Magistratus, cœpêre Ca-
lendis Ianuariis. Hoc traditum in epito-
me Liviana (47.) etsi mutile & corrupte.
Primus

Primus autem hic dies Consulibus valde honoratus. Domum enim eorum,& Populus, & Senatus conveniebat,eosque salutabat, deducebat. *De salutatione* Claudianus de ConsuleEutropio:(lib.2.)

——vulgata patebat
Aula salutantum studiis.——

De comitatu senatus & populi. Ovidius (4.de Pont.eleg.9.)

Dumq; latus sancti cinget tibi turba senatus,
Consulis ante pedes ire juberer eques.

Et Claudianus (lib.1.)

Candida pollutos comitatur curia fasces.

Hæc *officia Consulum* Spartianus vocat (in Hadriano) *Romæ*, inquit, *Prætorum & Consulum officia frequentavit.* Et Suetonius (in Iulio,c.15.) *Relicto,* inquit,*novorum Consulum officio.* Symmachus id appellat,*auspiciis interesse.* (lib.1.epist.51.) *Fortunati* inquit,*sellam tuam læto agmine prosequantur, & auspiciis tuis quivis fati integer amicus intersit.*Et (lib.3.ep.21.) *Apud egregium virum Consulem fave absentiæ meæ:cuius honore gloriari nostrum est; auspiciis interesse, felicium.* Et appellat ideo, quod primo illo die munia omnia Consulatus sui delibabat: velut auspicii causa.Ideo& *Auspicialis* hic *dies*appellatus: de quo scripsi ad lib.4.Annal. Taciti. Initium autem faciebant à Religione,

Primus autem hic dies Consulibus val-
de honoratus. Domum enim eorum, &
Populus, & Senatus conveniebat, eosque
salutabat, deducebat. *De salutatione*
Claudianus de Consule Eutropio: (lib.1.)

—vulgata patebat

Aula salutantum studiis.—

De comitatu senatus & populi. Ovidius
(4.de Pont.eleg.9.)

Dumq; latus sancti cinget tibi turba se-
natus,

Consulis ante pedes ire juberet eques.

Et Claudianus (lib.1.)

Candida pollutos comitatur curia fast-

Hæc *officia Consulum* Spartianus voca
(in Hadriano) *Roma*, inquit, *Prætorum*
& Consulum officia frequentavit. Et Sue-
tonius (in Iulio, c.15.) *Relicto*, inquit, *m-*
vorum Consulum officio. Symmachus il
appellat, *auspiciis interesse.* (lib.1.epist.
Fortunati inquit, *sellam tuam late agm-*
ne prosequantur, & auspiciis tuis quia
fati integer amicus intersit. Et (lib.3.ep.
Apud egregium virum Consulem faveat
sentia mea: cujus honore gloriari nostram
est; auspiciis interesse, felicium. Et appel-
lat ideo, quod primo illo die munia om-
nia Consulatus sui delibabat: velut auspi-
cii causa. Ideo & *Auspicialis* hic dies appel-
latus: de quo scripsi ad lib.4.Annal. Ta-
citi. Initium autem faciebant à Religio-
ne,

ne, & deducebantur solemni isto officio in Capitolium primo, ut vota scilicet conciperent, & singulos boves Iovi illic immolarent. Ovidius, de Græcino Consule: (lib.4.De Pont. eleg.9.)

At cum Tarpeias esses deductus in arces,

Dum caderet jussu victima sacra tuo.

Lampridius de Heliogabalo: *Deinde in Capitolium ad vota concipienda, & perficienda solemnia, ire noluit: omnia per Præfectum urbanum, quasi Consules illic non essent, facta sunt.* Et Livius clare (lib.41.) *Consulibus*, inquit, *quo die Magistratum iniêre, immolantibus singulis Iovi bobus, ut solet*, &c. Spectatque ad hoc Consulare sacrum, quod Suetonius in Augusto scribit (c.95.) Et Plinius (l.2.c.37.) Adde & Ovidium iterum (lib.4.de Pont. eleg. 4.) A Capitolio autem in Senatum deducebantur, gratiasque illîc Principi habebant, jussi (ut inquit Plinius) Senatusconsulto. atque eodem ipso die *munera consularia* amicis mittebant: quorum mentio apud Symmachum (epist. 61. lib.3.) *Grata mihi*, inquit, *fuere amplissimi Consulatus tui munera.* Vocatq; hæc *sportulam consularem* idem scriptor, (lib.9.ep. ult.) Sed & in populum pecuniam spargebant: cujus effusionis Cassiodorus meminit (lib.2. ep.2.& l.6.ep.1.) Eiq; sparsioni

cente-

centena auri pondo attributa fuiſſe, docet lex 2. C. De Conſulibus. Vbi tamen utilitas hæc ſpargendi ab Impp. tollitur, & ſumma ea ad aquæductus reparandos transfertur. Primis etiam his diebus in leges jurabant; ſicut & reliqui Magiſtratus omnes: nec fas cuiquam magiſtratum ultra quinque dies gerere; niſi qui publice id juramentum præſtitiſſet. Livius (lib. 31.) *Q. Valerius Flaccus*, inquit, *quia Flamen Dialis* (id eſt, Iovialis) *erat iurare in leges non poterat. Magiſtratum autem plus dies quinque, niſi qui in leges iuraſſet, non licebat gerere.* Etſi Plinius (in Panegyr.) id juramentum bis præſtari ſolitum, videatur innuere: ſemel, cum deſignati Conſules eſſent; idque in manum Conſulis renunciantis: iterum in roſtris, toto populo audiente. Et formula etiam ipſa expreſſa ab eo in parte: quem totum locum in medio Panegyrico ejus omnino vide. Atque ſimile juramentum iterum præſtabant, Conſulatu jam geſto: jurabant, inquam, nihil in eo ſcienter ſe feciſſe contra leges. Plinius: *Itaque & abiturus Conſulatu, iuraſti*, inquit, *te nihil contra leges feciſſe.* Dio Caſſius (lib. 53.) *Auguſtus*, inquit, *defunctus conſulatu, iuramentum patrio more præſtitit.* Idem de Claudio: (lib. 60.) *Conſulatu abiens*, inquit, *item, ut alii, iuramentum præſtitit;*

centena auri pondo attributa fuisse, do-
cet lex 2.C.De Consulibus. Vbi tamen u-
tilitas hæc spargendi ab Impp. tollitur, &
summa ea ad aquæductus reparando
transfertur. Primis etiam his diebus i
leges jurabant; sicut & reliqui Magistra-
tus omnes: nec fas cuiquam magistratum
ultra quinque dies gerere; nisi qui pub-
ce id juramentum præstitisset. Livius
(lib.31.) *Q. Valerius Flaccus*, inquit, *qui
Flamen Dialis* (id est, Iovialis) *erat. iura
in leges non poterat. Magistratum autem
plus dies quinque, nisi qui in leges iura
set, non licebat gerere.* Etsi Plinius (in Pa-
negyr.) id juramentum bis præstari s
litum, videatur innuere: semel, cum de-
signati Consules essent; idque in manu
Consulis renunciantis: iterum in rostri
toto populo audiente. Et formula etiam
ipsa expressa ab eo in parte: quem totum
locum in medio Panegyrico ejus omni-
no vide. Atque simile juramentum ite-
rum præstabant, Consulatu jam gesto
jurabant, inquam, nihil in eo scienter
fecisse contra leges. Plinius: *Itaque &
abiturus Consulatu, jurasti*, inquit, *te ni-
hil contra leges fecisse.* Dio Cassius (lib.53.)
Augustus, inquit, *defunctus consulatu
juramentum patrio more præstitit.* Idem
de Claudio: (lib.60.) *Consulatu abiens*,
inquit, *item, ut alii, iuramentum præsti-
tit*;

tit; solitus id in omnibus consulatibus suis facere. Atque de hoc ultimo juramento Cicero capiendus, (lib.5.epist.2.& orat.in L.Pisonem.) Et Plutarch.(in Cicer.) Dio Cassius. (lib.37.)

Atque hæc facere primis diebus in usu: quibus addo *Ritum* ad vim & potestatem Consulum spectantem, quæ interdum poscente salute publica ita aucta est, ut par absolutæ & regiæ potentiæ esset. Modus augendi per SC. quo Respublica Consulibus permitti dicebatur, commendari, defendenda dari. Quod tamen interponi non temere solet, nisi in atroci negotio, ut Salustius ait (in Catil.) & in ultima necessitate, ut Livius (lib.3.) in ipso urbis incendio, & desperatione omnium salutis, ut Cæsar (1.de bello civili.) Formula SCti brevis & solemnis hæc:

VIDERENT CONSVLES, NE QVID RESPVBLICA DETRIMENTI ACCIPERET.

Quo uno versiculo satis armatos eos semper fuisse, etiam nullis armis datis, Cicero (pro Milone) scripsit. Vis enim eorum verborum hæc: ut imperium summum merumque Consulibus esset, exercitum parare possent, bellum gerere, coërcere omnibus modis socios atque cives: &, uno verbo, restituebatur eis hoc decreto jus regium vetus, per provoca-

vocationem, aliasque leges ademptum. Antiquum autem valde hunc morem esse,& cum prima Republica natum,docet Livius;qui ejus,ut jam recepti,meminit (lib.3.) soletque interponi in domestico plerumque motu; ut Tribunitiis seditionibus,perniciosis legibus, conjuratione occulta:aut etiam externo discrimine, sed extremo. Vide,præter dictos, Vegetium (lib.3. cap.1.) & Dionem (lib. 57.)

Ritum huic adjungo triplicem:unum, qui ad *insignia* Consulum spectat, & ad *fasces*. alterum de *securibus* ablatis; de quo satis dixi in Electis (cap.26.) alterum, *de divisione fascium*. qui sic habet: Consulibus duobus creatis, cum initio fasces XXIV præferrentur, id est, singulis XII, in voce & invidia populi *res fuit*; *tanquam regno non depulso, sed duplicato: ea causa* Valerius instituit, ut XII tantum fasces conspicerentur, iique alternis mensibus apud alterum Consulem essent: ita, inquam, ut priore mense prior Consul *eos* haberet; secundo alter, atque ita in orbem. Dionysius (lib.5.) Dio Cassius (l.51.) Sumere autem eos prior solebat, qui major natu esset: idque obtinuisse videtur usque ad Legem *Iuliam*, quæ honorem hunc detulit numero liberorum. De utroque vide Valerium (lib. 4. cap.1.)& Agellium (l.2.c.15.) Interea tamen Con-

sul

vocationem, aliasque leges ademptum. Antiquum autem valde hunc morem esse, & cum prima Republica natum, docet Livius; qui ejus, ut jam recepti, meminit (lib. 3.) soletque interponi in domestico plerumque motu; ut Tribunitiis seditionibus, perniciosis legibus, conjuratione occulta: aut etiam externo discrimine, sed extremo. Vide, præter dictos, Vegetium (lib. 3. cap. 1.) & Dionem (lib. 57.)

Ritum huic adjungo triplicem: unum, qui ad *insignia* Consulum spectat, & ad *fasces* alterum de *securibus* ablatis; de quo satis dixi in Electis (cap. 26.) alterum, *de divisione fascium.* qui sic habet: Consulibus duobus creatis, cum initio fasces XXIV præferrentur, id est, singulis XII, in voce & invidia populi res fuit; tanquam regno non depulso, sed duplicato: ea causa Valerius instituit, ut XII tantum fasces conspicerentur, iique alternis mensibus apud alterum Consulem essent: ita, inquam, ut priore mense prior Consul eos haberet; secundo alter, atque ita in orbem. Dionysius (lib. 5.) Dio Cassius (l. 51.) Sumere autem eos prior solebat, qui major natu esset: idque obtinuisse videtur usque ad Legem *Iuliam*, quæ honorem hunc detulit numero liberorum. De utroque vide Valerium (lib. 4. cap. 1.) & Agellium (l. 2. c. 15.) Interea tamen Consul

sul is, qui sine fascib
noscceretur, *Accensu*
præcederet, & *Lictor*
initio) qui sequerentu
cillis. Suetonius in Iu
ubi de Decemviris: (li

Denique postrem
qui ad tempus gerenc
tinet: quod olim ann
mutatum tamen stat
& à Iulio Cæsare plur
sules facti. [An. V.C.
bantur enim Consule
in unum mensem, &
tuebantur. Mos not
pla: à quo tamen ma
duo genera Consulu
Ordinarii & *Suffecti.*
re prisco, principio a
rent. *Suffecti* autem o
substituti. Illi honest
quod nomen eorum
ternum; cum ab iis te
merarentur. Seneca:
cit, sed non ordinari
Domitiano, (cap. 2.)
unum ordinarium ta
machus (lib. 9. epist.
clementissimis Princip
sulatus. Lampridius (i
sulatum tertium ini

tium. Hæc divisio & hic mos ad Constantinum Imperatorem mansit; qui consulatum iterum annuum fecit, & pro suffectis novum genus reperit, quos *Consulares* dixit, sive etiam *consules honorarios*. Quorum origo à consularibus ornamentis, quæ instituerat jam olim Iulius Cæsar, apud Suetonium (cap. 76.) Exstat *Consularitatis* formula (ita honorem hunc appellabant; non *consulatum*) in Cassiodoro (lib. 6. epist. 21.) quem omnino suadeo legas: itemque de istis capienda lex 4. C. De Coss. & Novell. C. 62.

CAP. X.

De Prætoribus. Nomen eorum. Institutio. Numerus. Insignia.

IVxta Consules *Prætores* merito sequuntur: qui dignitate proximi, & *collegæ consulis* appellantur; quoniam iisdem auspiciis creabantur. (Liv. lib. 7. & Agell. l. 13. c. 14.) Nomen iis, sive quod *præirent*, (Varro l. 3. de L. L.) sive quod *præessent*; mere Latinum, & sane vetus. Populi enim plerique è Latio, Imperatores suos & duces *Prætores* appellabant; uti exempla in Livio crebra. Sed & Etrusci Prætores habuisse videntur inter ordinarios & legitimos Magistratus. Spartianus me docuit (in Hadriano) *In Etruriam*, inquit, *Præ-*

turam

tium. Hæc divisio & hic mos ad Constantinum Imperatorem mansit; qui consulatum iterum annuum fecit, & pro suffectis novum genus reperit, quos *Consulares* dixit, sive etiam *consules honorarios*. Quorum origo à consularibus ornamentis, quæ instituerat jam olim Iulius Cæsar, apud Suetonium (cap.76.) Eius *Consulatitatis* formula (ita honorem hunc appellabant; non *consulatum*) in Cassiodoro (lib.6. epist. 21.) quem omnino suadeo legas: itemque de issis... piendis lex 4. C. De Coss. & Novell. C...

CAP. X.

De Prætoribus. Nomen eorum. Institutio. Numerus. Insignia.

IVxta Consules *Prætores* merito sequuntur: qui dignitate proximi, & *collegæ consulis* appellantur; quoniam iisdem auspiciis creabantur. (Liv. lib.7. & Agell. 13.c.14.) Nomen iis, sive quod *præirent* (Varro l.3. de L.L.) sive quod *præessent*, mere Latinum, & sane vetus. Populi enim plerique è Latio, Imperatores suos & duces *Prætores* appellabant; uti exempla in Livio crebra. Sed & Etrusci Prætores habuisse videntur inter ordinarios & legitimos Magistratus. Spartianus me docet (in Hadriano) *In Etruriam*, inquit, *Præ-tura*...

turam Imperator egi...
Dictator, & Ædilis...
vetus in Italia inscri...
PRAETOR...
XV POP...
Ita ut late omnino ...
nec solum, ut Asconi...
veteres omnem Magi...
exercitus, Prætore...
quemcunque in re pr...
cra, præfectum. Sic ...
go: PRAETOREM TI...
TOREM SACRORVM...
CRIS VOLCANI, PR...
TVTIS. Nec scio, an ...
ne Suetonius sumpse...
Prætoribus inscripsit. ...
men antea nomen, ...
usurpatum, propriu...
Magistratui: qui ins...
Cond. CCCLXXXVIII. ...
duplex: Vtilitas, & Æ...
quia cum Consules sæ...
tur, nec esset in Vrbe ...
usu fuit Magistratum ...
huic muneri vacaret. ...
niam, ut Livius indica...
tricii novum hunc ho...
sivere, in locum erepti...
tus autem initio unus ...
num VRB. DI) alter ad...

diceret; sed diversis muneribus ille inter cives; hic inter cives & peregrinos. Itaque cognominibus etiam distincti fuêre: alter *Vrbanus*, alter *Peregrinus* appellatus. Ille tamen honestior digniorque: adeo ut velut proprio cognomento *Honoratus* appellaretur ab Ovidio (lib.1. Fastor.)

Verbaq; honoratus libera Prætor habet. Et *ius*, quod ab eo edictisque ejus descendit, *honorarium*. (l.2.ff. De orig. jur. & l.7. De just. & jure.) At postea etiam duo alii additi, paulo diverso fine: quod, ut priores Consules adjuverunt in jure dicendo: sic isti, in provinciis regendis. Id factum anno V.C. IↃXX. Sardinia & Sicilia in provinciarũ formam redactis: & duo etiam adjecti, Hispaniis devictis, an. V.C. IↃLVII. Ita in universum tunc Prætores sex: ex quibus duo soli in Vrbe manebant; reliqui quatuor, statim ac renunciati erant, in provincias ibant, quas sors assignarat. Id mansit, donec quæstiones perpetuæ constitutæ sunt, anno Vrb. Cond. DCV, & Senatui tunc visum, ut Prætores omnes ipso anno magistratus sui in Vrbe hærerent, & parte aliqua jus tangerent, sive publicum, sive privatum. Et paulo post (Cic. pro Milon.) Sulla Dictator, ut quæstionum numerum auxit; sic & Prætorum: factique octo. Errat enim Pomponius (l 2.ff. De orig. jur.) qui asseverat

de de-

diceret; sed diversis muneribus ille inter cives; hic inter cives & peregrinos. Itaque cognominibus etiam distincti fuere: alter *Vrbanus*, alter *Peregrinus* appellatus. Ille tamen honestior digniorque: adeo ut velut proprio cognomento *Honoratus* appellaretur ab Ovidio (lib. 1. Fastor.)

Verbaq; honoratus libera Prætor habet.

Et *ius*, quod ab eo edictisque ejus descendit, *honorarium*. (l. 2. ff. De orig. jur. & l. De just. & jure.) At postea etiam duo alii additi, paulo diverso fine: quod, ut priores Consules adjuverunt in jure dicendo, sic isti, in provinciis regendis. Id factum anno V.C. Iↄxx. Sardinia & Sicilia in provinciarũ formam redactis: & duo etiam adjecti, Hispaniis devictis, an. V.C. Iↄlvi. Ita in universum tunc Prætores sex: e quibus duo soli in Vrbe manebant; reliqui quatuor, statim ac renunciati erant, in provincias ibant, quas sors assignarat. Id mansit, donec quæstiones perpetuæ constitutæ sunt, anno Vrb. Cond. DCV. & Senatui tunc visum, ut Prætores omnes ipso anno magistratus sui in Vrbe hærerent, & parte aliqua jus tangerent, sive publicum, sive privatum. Et paulo post (Cic. pro Milon.) Sulla Dictator, ut quæstionum numerum auxit; sic & Prætorum: factique octo. Errat enim Pomponius (l. 2. ff. De orig. jur.) qui asseverat de de-

de decem. Primus C. Cæsar denos creavit, & postea XVI, ut Dio tradit (lib. 42. & 43.) & majore licentia Triumviri LXIV. quod idem scriptor asseruit (lib. 48.) Augustus tamen temperavit, & duodenario numero inclusit. Sed frustra: quia iterum XVI facti; quibus Claudius II etiã adjecit, qui proprie jus dicerent de Fideicõmissis. (l. 2. ff. de origine Iuris. Vlp. in institut. tit. 22.) Ex his Titus unum detraxit: sed Nerva restituit, cum munere, ut jus diceret inter privatos & fiscum. *Tutelarem* etiam *Prætorem* à M. Antonio Philosopho institutum, Capitolinus in Vita ejus prodidit, & meminêre Leges (l. 3. & 4. in Cod. Theod.) Ita in universum XVIII Prætores facti: donec paulatim minuente Imperio, minuti & ipsi, & tres tantum creati, lege Valentiniani & Marciani AA. (l. 2. C. De offic. Præt.) Atque hæc de numero & augmento breviter.

Insignia addam: quæ non obscura. *Prætexta* enim *togæ* illis jus, item *Sellæ curulis*; *Lictores* cum fascibus sex (Val. l. 1. c. 1.) habuere: unde Polybius & Græci ἑξαπέλεκυν *Prætorem* plerumque vertunt. Nec lex vetus apud Censorinum me turbat, quæ Prætori Vrbano duos tantum lictores tribuit. Quod capienda hac mente, ut minimum duo semper in tribunali ejus adsint & appareant; non plures.

CAP. XI.

De Officiis Prætorum.

AT munera Prætorum præcipue tria: *Ludi, Sacra, Iurisdictio. Ludos* enim varios dabant ad populi gratiam; uti exempla occurrunt passim (*Tacit. Annal. lib. 8. Plutarch. in Bruto. App. lib. 1. bell. civil.*) *Sacrum* etiam plerumque curabant *Bonæ Deæ*; quod domi eorum ab uxore fiebat. Plutarchus in Cæsare docet. Cicero ad Atticum lib. 1. epist. x. Martialis etiam suo ævo in usu ostendit, epigram. x L I lib. x. ubi *populare* id *sacrum* appellari monet; quia pro populo fiebat: unde *Damium* dictum notat Festus; etsi interpretatione addita non bona. In has autem duas res magni sumptus facti. Martialis integro illo epigrammate ostendit: Capitolinus in Maximo, aliique. Vnde, velut proverbii loco, ab Augustino usurpata censeo *prætoriana pretia*, pro magnis. *Ita addictus erat studiis*, inquit, *ut pretiis prætorianis sibi conficiendos codices curaverit*. Lib. VI. Confession. lib. x. Hæc duo munera, sive onera potius, sola fere mansêre Prætoribus, labente Imperio, ut non frustra à Boëtio scriptum sit lib. III de Consolat. *Prætura magna olim potestas; nunc inane nomen, & senatorii*

census

CAP. XI.

De Officiis Prætorum.

AT munera Prætorum præcipue tria: *Ludi. Sacra, Iurisdictio. Ludos* enim varios dabant ad populi gratiam; uti exempla occurrunt passim (*Tacit. Annal. lib. 8. Plutarch. in Bruto. App. lib. 1. bell. civil.*) *Sacrum* etiam plerumque curabant *Bonæ Deæ*; quod domi eorum à uxore fiebat. Plutarchus in Cæsare docet. Cicero ad Atticum lib. 1. epist. x. Martialis etiam suo ævo in usu ostendit, epigram. x L 1 lib. x. ubi *populare* id *sacrum* appellari monet; quia pro populo fiebat: unde *Damium* dictum notat Festus; et interpretatione addita non bona. In his autem duas res magni sumptus fuisse Martialis integro illo epigrammate ostendit: Capitolinus in Maximo, aliique. Vnde, velut proverbii loco, ab Augustino usurpata censeo *prætoriana pretia*, pro magnis. *Ita addictus erat studiis, inquit, ut pretiis prætorianis sibi conficiendos codices curaverit.* Lib. VI. Confession. libr. Hæc duo munera, sive onera potius, sola fere mansêre Prætoribus, labente Imperio, ut non frustra à Boëtio scriptum sit lib. III de Consolat. *Prætura magna olim potestas; nunc inane nomen, & senatorii census*

census gravis sarcina. At tertium maximumque munus, *Iurisdictio*: quam dupliciter considero; *in privatis & publicis judiciis. Privata iudicia*, id est, res Civiles, tractabant duo soli è Prætoribus; Vrbanus & Peregrinus: *Publica*, sive res Criminales, reliqui omnes. Ita tamen, ut singulis certæ essent quæstiones, una pluresve. De quibus dilucide & subtiliter dicere, non nostrum. Latus enim campus, & quem merito decurrant soli ICti: è quibus ante omnes legi suadeo Barnabam Brissonium l. v. Formularum.

CAP. XII.

De Ædilibus. Eorum nomen. Institutio, & Genera.

TErtio loco *Ædiles* censeo: quibus nomen (ut plerique omnes volunt) ab *ædium* cura; sive, quod ædes sacras privatasque curarent, ut Varro ait; (*lib. 4. de L.L & Zonaras lib. 2. & Dionys. l. 6.*) sive quod ædibus præessent, in quibus omnia scita sua plebes deferebat, ut Pomponius (l. 5. ff. De orig. Iuris.) Festus magis nove & remote, ab adeundo derivat; quod facilis ad omnes plebi aditus essent. Sed revera utrumque etymon, si attentius inspicis, labat. Et verius fortassis tunc Romæ nomen id primum natum;

tum;sed, ut pleraque, è Latio traductum: nec ex re impositum; sed ab exemplo. Iam olim enim Ædilium magistratus in Latinis oppidis (l. ff. Locati.) qui *Aediles quinquennales* cognominati in historiis & lapidibus passim. Spartianus clare (in Hadriano) *Per Latina oppida Dictator, Aedilis & Duumvir fuit.* Isque primus & summus, nisi fallor, municipalis magistratus. Iuvenalis:

Sufficiunt tunicæ summis Ædilibus albæ.

Atque eos illic ab ædibus primo dictos nihil abnuam: quia velut minuti Censores quidam erant & ædium sacrarum privatarumq; curam gerebant. Instituti autem Romæ una cum ipsis Tribunis plebis, anno Vrb. conditæ CCLXXI. plebs enim Tribunos suos nacta, hoc amplius à Patribus petiit (inquit Dionysius l. VI.) ut duos è plebe creare sibi liceret, qui Tribunis velut administri & adjutores essent, quique eas causas cognoscerent, quas illi commisissent. Itaque hi primi *Ædiles plebis* appellati. Additi postea anno Vrbis CCCLXXXVIII duo è Patribus, qui ludorum causa præcipue creati (Livium vide in fine lib. 6. & initio lib. 7.) & cum discrimine *Ædiles Curules* dicti; quoniam ea sella honoris causa utebantur. Priores enim illi tantum in subselliis sedebant; ut & Tribuni, & Quæstores. (Ascon.

tum;sed, ut pleraque,è Latio tradu&#x1F;tum:
nec ex re impositum;sed ab exemplo.Iam
olim enim Ædilium magistratus in Lati-
nis oppidis(l.ff.Locati.)qui *Aediles quin-*
quennales cognominati in historiis & la-
pidibus passim.Spartianus clare (in Ha-
driano) *Per Latina oppida Dictator, Ae-*
dilis & Duumvir fuit. Isque primus &
summus, nisi fallor, municipalis ma-
stratus.Iuvenalis:

Sufficiunt tunica summis Ædilibus albæ.

Atque eos illic ab ædibus primo dictos
nihil abnuam : quia velut minuti Cen-
sores quidam erant & ædium sacrarum
privatarumq; curam gerebant. Institu-
autem Romæ una cum ipsis Tribun-
plebis, anno Vrb.conditæ CCLXXI.plebs
enim Tribunos suos nacta,hoc amplius
Patribus petiit (inquit Dionysius l.vi.) ut
duos è plebe creare sibi liceret,qui Tribu-
nis velut administri & adjutores essent,
quique eas causas cognoscerent, quas il-
commisissent. Itaque hi primi *Ædiles*
plebis appellati. Additi postea anno Vr-
bis CCCLXXXVIII duo è Patribus, qui
ludorum causa præcipue creati (Livius
vide in fine lib. 6. & initio lib. 7.) & eum
discrimine *Ædiles Curules* dicti ; quo-
niam ea sella honoris causa utebantur.
Priores enim illi tantum in subselliis se-
debant ; ut & Tribuni, & Quæstores.
(Ascon.

(Ascon. Pedianus in Divinat. Cic.) Ita-
que hi digniores, & μείζονα ἀγορανο-
μίαν Plutarchus appellavit hanc Curu-
lem. (in Mario, initio) *Curulis* autem *sella*
à curru dicta, ut vulgi opinio est: Agell.
lib.3. c.18.) quam Isidorus apposite fir-
mat: *Consules olim* (inquiens) *& Pratores,*
ob longinquitatem via curru in forum
provectos: ideoque & sellas, qua post eos
vehebantur, in quibus sedentes iura redde-
rent, Curules dictas. Cui tamen deriva-
tioni scriptura & dimensio repugnant:
veriusque à Curibus (oppidum olim Sa-
binorum erat) dicta. Forma ejus in num-
mis crebro expressa : nec dissimilis sellis
iis, quas Hispanicas vocamus, & quarum
in aulis usus. Describit Plutarchus (in
Mario) & incurvis pedibus eas fuisse o-
stendit. Itaque in Glossis priscis, *sella cu-*
rulis explicatur ἀγκυλόπους θρόνος βα-
σιλικός. Altas facit Silius: (lib.8.)

Hac altas eboris decoravit honore cu-
rules.

Itaque Lucanus (lib.5.)

Lentulus è celsa sublimis sede profatur.

Non quod sellæ ipsæ altissimæ ; sed quod
adjuncti plures gradus. Cassiodorus (l.6.
epist.) *Sellam curulem pro sua magnitu-*
dine multis gradibus enisus ascendit. Ebo-
re autem eæ tectæ : ideoque Horatius

 (lib.1.

(lib.1. Epist.) circumscripsit:

—dabit, eripietque curule
Cui volet importunus ebur —

Et Athenæus (lib.5.c.4.) de Antiocho rege, *sedisse eum*, ait, *eburnea sede, ritu Romanorum*: significans curulem. Nec aliter Græci vertunt, quam ἐλεφάντινον θρόνον, aut δίφρον. Quo exemplo etiam Vopiscus in Aureliano *Sellam eboratam* dixit. Cælatum & sculptum id fuisse, Ovidius ostendit (lib.4. de Pont.eleg.9.)

Signa quoque in sella nossem formata curuli,
Et totum Numidæ sculptile dentis opus.

Nec plures Ædiles, ad tempora C.Cæsaris: qui duos præterea adjecit, an.V.C. DCCX. quos è Patribus creari tantum voluit; & quia frumentariæ curæ præfecti, à Cerere *Cereales* dixit. Dio (lib.43. sub finem,) & Pomponius (l.2.ff.De origine Iuris.) Ita sex in universum Ædiles; triplici tamen discrimine: quos ad Constantini usque Magni tempora in Republica perseverasse crediderim, & ab eo (ut plerosque Magistratus) sublatos.

(lib.1. Epist.) circumscripsit:

—dabit, eripietque curule
Cui volet importunus ebur —

Et Athenæus (lib.5.c.4.) de Antiocho, *sedisse eum*, ait, *eburnea sede*, *ritu Romanorum*: significans curulem. Nec aliter Græci vertunt, quàm ἐλεφάντινον θρόνον, aut δίφρον. Quo exemplo etiam Vopiscus in Aureliano *Sellam eburneam* dixit. Cælatum & sculptum id solii Ovidius ostendit (lib.4. de Pont. eleg.9.)

Signa quoque in sella nossem formata curuli,
Et totum Numidæ sculptile dentis opus.

Nec plures Ædiles, ad tempora C. Cæsaris: qui duos præterea adjecit; an. V.C. DCCX. quos è Patribus creari tantum voluit; & quia frumentariæ curæ præfecti, à Cerere *Cereales* dixit. Dio (lib.43. sub finem,) & Pomponius (l.2. ff. De origine Iuris.) Ita sex in universum Ædiles, triplici tamen discrimine: quos ad Constantini usque Magni tempora in Republica perseverasse crediderim, & ab eo (ut plerosque Magistratus) sublatos.

CAP.

CAP. XIII.

De officiis Ædilium.

AT munera Ædilium quæ fuerint, pleraque omnia lege sua Cicero (3. De leg.) breviter expedit: *Suntoque Aediles*, inquit, *curatores urbis, annonæ, ludorumque solemnium.* Ait, *Curatores urbis*: sicut alibi (5. Verr.) dicere non veretur, *totam urbem iis tuendam commissam*: non male, quod ea fere omnia curabant, quæ ad ornatum aut ordinem urbis. Primò enim opera publica inspiciebant ac tuebantur; & templa Deorum (Cicero 5. Verr. Varro 4. de L.L.) Secundò, incendiorum eis cura, & ne quod ab igne damnum. Quod munus tamen Augustus imposuisse iis primus videtur ex Dione (lib.54.) Tertio, funerum taliumque minutorum rituum institutio penes eos, & conservatio. Ovidius VI. Fastorum:

Adde, quod Aedilis, pompa qui funeris irent,
Artifices tantum jusserat esse decem.

Sed & matrimoniorum, quodque adnexum iis, scortationum, & meretricium coercitio quædam & regimen: ut satis docui in Commentar. II. ad Taciti Annales. Denique balnea, aquæductus, cloacas

cloacas, plateas, & loca omnia Vrbis curabant, ut pura ea & munda essent. De balneis, Seneca (epist. 87) *Dij boni*, inquit, *quam iuvabat illa balnea intrare, obscura & gregali tectorio inducta, quæ scires Catonem tibi Ædilem, aut Fabium Maximum, aut ex Corneliis aliquem manu sua temperasse!* Et alibi eleganter: *Invenies balnea & popinas, & loca Ædilem metuentia.* Et de munditate Plautus Sticho, ubi cum servus imperasset:

Cape illas scopas, tu hoc converre, &c.

Parasitus subjicit:

Sine suffragio populi Aedilitatem hic quidem gerit.

Et plura ad hanc rem distinctè, & apte l. unica ff. De vi publica, ubi *Aediles* Papinianus ἀστυνόμους semper vertit: quod non aliud quam curatores urbis.

Sed addit secundo loco Cicero, *Annonæ Curatores*. Verissimè: quia non rerum solum venalium ad eos cura & æstimatio solum spectabat, sed etiam pecudum hominumque. Apuleius lib. 1. *Aedilem gerimus*, inquit, *& annonam curamus.* Plautus Rudente:

Ita solet Neptunus: quamvis fastidiosus Aedilis est,
Si quæ improba sunt merces, jactat omnes.

cloacas, plateas, & loca omnia Vrbis cu-
rabant, ut pura ea & munda essent. De
balneis, Seneca (epist. 87) *Dii boni, inquit,*
quam iuvabat illa balnea intrare, obscura
& gregali tectorio inducta, quæ scires Ca-
tonem tibi Ædilem, aut Fabium Maxi-
mum, aut ex Corneliis aliquem manu su-
temperasse! Et alibi eleganter: *Invenis*
balnea & popinas, & loca Ædilem me-
tuentia. Et de munditate Plautus Sticho
ubi cum servus imperasset:

Cape illas scopas, tu hoc converre, &c.

Parasitus subjicit:

Sine suffragio populi Aedilitatem hic
quidem gerit.

Et plura ad hanc rem distinctè, & apu-
l. unica ff. De vi publica, ubi *Aediles* Pa-
pinianus ἀστυνόμους semper vertit: quod
non aliud quam curatores urbis.

Sed addit secundo loco Cicero, *Anno-*
næ Curatores. Verissimè: quia non re-
rum solum venalium ad eos cura & ...
macio solum spectabat, sed etiam pecu-
dum hominumque. Apuleius lib. 1. *Ae-*
dilem gerimus, inquit, *& annonam cura-*
mus. Plautus Rudente:

Ita solet Neptunus: quamvis fastidio-
sus Aedilis est,
Si quæ improbæ sunt merces, jactat
omnes.

Per-

Persius Satyra I.

Fregerit heminas Areti Aedilis ini-
quas.

Immo *ius* etiam his de rebus *dicebant*, ex Dione LIII, initio. *Mulctas imponebant*, ex Papiniani l. unica. De vi publica. *Edicta concipiebant*, ex Plauto, Captivis:

Euge, edictiones ædilitias hic quidem
habet.

Omniaque uno verbo, regebant & dirigebant, quæ ad venalium forum. Vnde Græci plerumque ἀγορανόμους eos rectè verterunt. Agellium vide lib. 4. c. 2. & Iurisconsultos, titulo toto de Ædilitio edicto.

Denique pro tertio munere Cicero addit, *curationem ludorum solemnium*. Et caute, *solemnium*: quia statos ludos tantum curasse videtur, & publice receptos: ut Florales, Circenses, Megalenses, Romanos, &c: non autem privatos, funebres, aut votivos. Exempla hujus curæ & muneris ubique prompta & passim legas, Ædiles suo sumptu edidisse ludos, præfuisse, ordinasse præmia sive pœnas actoribus distribuisse: denique, scripta etiam examinasse, & fabulas, quæ agendæ. Donatum in vita Terentii vide. Nec scio, an ab hac scenica inspectione manavit, ut jus quoddam judiciumque iis fuerit etiam in alios libros. Apparet ex Senatus

natus decreto apud Tacitum IIII Annali, quo jubentur Ædiles cremare Cremutii Cordi ſcripta.

CAP. XIV.

De Tribunorum Nomine, Origine, & in quo ordine creati.

QVartus in ordine Magiſtratus *Tribunorum* eſt: quorum nomen vetus, & origini Vrbis pene æquale. Nam *Tribuni Celerum*, id eſt, equitum, ſtatim nati in regno Romuli: (l.2.ff. De orig.Iur. Varro lib. 4. de L.L.) dictaque & ducta vox, ſive à ternario numero, quia tres tantum tunc populi partes, & ex ſingulis ſinguli crearentur, ad exercitum mittendi: ſive à tribubus, quod earum ſuffragiis crearentur, vel quod iis præeſſent: quo ſane exemplo à Curibus *Curiones* dicti. Vtcumque de etymo ſit, late fuſum nomen: & vis ea fere ſubeſt, ut Curatorem fere ſignificet, aut Præfectum. Itaque cum additione uſurparunt: *Tribunus Celerum*, *Militum*, *Aerarii*, *Plebis*. Et poſteriore ævo ſub Principibus, *Tribunus Voluptatum*, *Matrimoniorum*, *Chartariorum*, *Provinciarum*: quæ genera in Caſſiodoro lego (lib.7. Variar. epiſt.10. & 47. lib.12. epiſt.24.) & *Tribunus Fori*, in lapidibus: *Tribunus Scholarum*, in Codice Iuſtinianeo. At diverſi hi noſtri & di-

natus decreto apud Tacitum IIII An-
nali, quo jubentur Ædiles cremare Cre-
mutii Cordi ſcripta.

CAP. XIV.

De Tribunorum Nomine, Origine, & in quo ordine creati.

QVartus in ordine Magiſtratus Tribu-*norum* eſt: quorum nomen vetus, & origini Vrbis pene æquale. Nam Tri-*bunus Celerum*, id eſt, equitum, ſtatim na-ti in regno Romuli: (l.2.ff. De orig. Iur. Varro lib. 4. de L.L.) dictaque & ducta vox, ſive à ternario numero, quia tres tantum tunc populi partes, & ex ſingu-lis ſinguli crearentur, ad exercitum mit-tendi: ſive à tribubus, quod earum ſuf-fragiis crearentur, vel quod iis præeſſent: quo ſane exemplo à Curibus *Curiones* di-cti. Vtcumque de etymo ſit, late fuſum nomen: & vis ea fere ſubeſt, ut Curato-rem fere ſignificet, aut Præfectum. Itaque cum additione uſurparunt: *Tribunus Ce-lerum*, *Militum*, *Aerarii*, *Plebis*. Et poſteriore ævo ſub Principibus, *Tribunus Voluptatum*, *Matrimoniorum*, *Chartario-rum*, *Provinciarum*: quæ genera in Caſ-ſiodoro lego (lib.7. Variar. epiſt.10. & 47. lib.12. epiſt.24.) & *Tribunus Fori*, in la-pidibus: *Tribunus Scholarum*, in Codi-ce Iuſtinianeo. At diverſi hi noſtri & di-

gnio-

gniores aliis: quorum origo à ſeditione. Cum enim plebs in nova libertate varie premi à Patribus videretur, anno Vrbis CCLX ſeceſſit in montem Sacrum: nec reduci in urbem potuit, niſi ut proprium hunc Magiſtratum haberet, juris ſui vindicem & cuſtodem. Creati autem initio duo: mox tres adjecti: denique A. Vrb. CCXCVII iterum quinque additi, decemque in univerſum facti: qui numerus deinceps in Republica manſit. & quoniam primi Tribuni magiſtratum occœpêre IV. Idus Decembris, hoc quoque obtinuit, ut Tribuni non Calendis Ianuariis inirent, ſicut Magiſtratus cæteri, ſed illo ipſo die. Dionyſius clare lib.7. extremo. Et ab ea mente Appianus (lib.1. Civil. Ad de Plutarchum problemate 81.) Comitia Tribunorum refert in æſtatem. Quia autem per plebem creati; hoc quoque manſit, ut tantum è plebe: niſi quod ſemel Patricios duos cooptatos reperio apud Livium (lib.3.) Immo plerumque ex infima plebe: donec lata lex, ut crearentur tantum è Senatu, id eſt, ut nemo Tribunus eſſe poſſet, niſi qui antea Senator: Senator tamen plebeius. Id quando inſtitutum, diſerte haud ſcio: immo vix ipſi veteres: inter quos & Appianus ambigit (lib.1. bellorum civilium) rectene id referatur ad Sullam. *Nec conſtat*, inquit,

an

an Tribunatum, uti nunc est, à plebe ad Senatum transtulerit Atteius tamen Capito (apud Agellium lib.14, cap. ult.) (ut ego quidem interpretor) ad Atinium plebiscitum refert. Nam ait: *Tribunis Senatum habendi ius erat, quamquam Senatores non essent, ante Atinium plebiscitum* quasi dicat, Atinio plebiscito lectos è Senatu. Quanquam nec de tempore ejus plebiscitii constet: nisi quod P. Atinium quendam Tribunum reperio, C. Iulio Cæsare & Marco Bibulo Consulibus. Certe quidem libera adhuc Republica id in usu fuisse, docet aperte Suetonius (in Augusto cap. 10.) *In locum*, inquit, *Tribuni plebis demortui candidatum se ostendit; quanquam Patricius, necdum Senator.* Itaque non jus petendi Tribunatus, nisi Senatorum. Plinium (lib. 2. epist. 9.) ita exaudio: *Ego*, inquit, *sexto latum clavum à Cæsare nostro, ego Quæsturam impetravi: meo suffragio pervenit ad ius Tribunatus petendi.* Et Suetonius idem, ut novum, notat in Augusto: (c. 40.) quod comitiis tribunitiis, si deessent candidati Senatores, ex Equitibus crearit.

CAP.

an Tribunatum, uti nunc est, à plebe ad Senatum transtulerit Ateius tamen Capito (apud Agellium lib.14, cap. ult.) ut ego quidem interpretor) ad Atinium plebiscitum refert. Nam ait: *Tribunis Senatum habendi ius erat, quamquam Senatores non essent, ante Atinium plebiscitum* quasi dicat, Atinio plebiscito lectos è Senatu. Quanquam nec de tempore ejus plebiscitii constet: nisi quod P. Atinium quendam Tribunum ... perio, C. Iulio Cæsare & Marco Bibulo Consulibus. Certe quidem libera adhuc Republica id in usu fuisse, docet aperte Suetonius (in Augusto cap...) *In locum*, inquit, *Tribuni plebis demortui candidatum se ostendit; quamquam Patricius, necdum Senator.* Itaque non jus petendi Tribunatus, nisi Senatorum. Plinium (lib. 2. epist.9.) ita etiam dio: *Ego*, inquit, *sexto latum clavum à Cæsare nostro, ego Quæsturam impetravi: meo suffragio pervenit ad ius Tribunatus petendi.* Et Suetonius idem, ut novum notat in Augusto: (c.40.) quod comitiis tribunitiis, si deessent candidati Senatores, ex Equitibus crearet.

CAP.

CAP. XV.

De officio & potestate Tribunorum.

HÆc origo Tribunorum, hæc creatio: eaque ratione Romæ Consulibus oppositi, qua Lacedæmone Regibus ephori. (Valer. lib.4.c.5. Cicer. lib.3. de Legib. Plutarchus in Coriolano.) Itaque munus eorum initio unum & simplex *auxilii latio*. Creati enim contra vim potentiamque Magistratuum; scutum duntaxat impediendi & defendendi habebant, non agendi aut lædendi telum; oppressos juvabant, eripiebant; iniqua decreta aut jussa, sive Senatus, sive Magistratuum, rescindebant: eoque fine (ut Plutarchus notat Probl. 81.) Ianuæ eorum nocte dieque patebant: ut paratos se ostenderent, ad desideria & querelas miserorum excipiendas. Sed nec ullam horam abesse ab urbe legitime poterant, ut Dio ait, (lib.37.) sive nullum diem; ut Agellius (lib.3.c.2.) vel, ut magis arcte Appianus (2. Civil.) mœnia egredi iis non licebat; hac eadem scilicet causa. Ad auxilium autem ferendum parata intercessio; quæ peragi solita uno & solemni verbo, VETO. Livius (lib.6.) *Faxo*, inquit, *ne juvet vox ista*, VETO; *qua nunc concinentes collegas nostros tam lati audi-*

T   *tis.*

tis. Cujus intercessionis tanta vis, ut privati Magistratusque omnes parerent: qui non fecisset, vel per viatorem Tribunitium in carcerem abriperetur, vel die dicta apud populum accusaretur, ut violator sacrosanctæ potestatis. Tales enim ipsi. Eaque de re Leges veteres apud Dionysium (lib.6.in fine, & lib.7. circa medium) & Liviũ. Quin Cicero (pro Sextio) hoc amplius notat: eam esse sanctitatem Tribunatus, ut non modo contra vim & ferrum, sed etiam contra verba & interfationem, legibus sacratis sint armati. Ea autem intercessio valida etiam inter Tribunos ipsos; adeo ut, uno ex collegio vetante, irritæ sint reliquorum omnium actiones. (Plutarch. in Catone Min. Atque hoc est, quod *extremum ius Tribunorum* Cæsar appellat, 1. Commentario De bellis civilibus; & quod etiam à L. Sulla iis relictum fatetur. Itaque agere, imperare, decernere, remotum à primis Tribunis: (apud Tacit. 1. Annali Tiberius convocat Senatum jure Tribunitio) donec paulatim fiducia sancti juris progressi ulterius sunt, & limites protulerunt sui magistratus. Qui olim in senatum non veniebant; sed ante valvas curiæ positis subselliis sedebant; (Valerius auctor liq.2.cap.2.) ii mox Senatum convocare ausi. quod cœpisse primum

tu. Cujus intercessionis tanta vis,
privati Magistratusque omnes parere
qui non fecisset, vel per viatorem Trib
nitium in carcerem abriperetur, vel
dicta apud populum accusaretur, ut vio
lator sacrosanctæ potestatis. Tales e
ipsi. Eaque de re Leges veteres apud Dio
nysium (lib.6.in fine, & lib.7. circa
dium) & Liviũ. Quin Cicero (pro Ses
hoc amplius notat: eam esse sanctita
Tribunatus, ut non modo contra vi
ferrum, sed etiam contra verba & in
fationem, legibus sacratis sint arm
Ea autem intercessio valida etiam i
Tribunos ipsos; adeo ut, uno ex co
legio vetante, irritæ sint reliquo
omnium actiones. (Plutarch. in Cato
Min. Atque hoc est, quod *extremum*
Tribunorum Cæsar appellat, 1. Com
mentario De bellis civilibus; & quod
iam à L.Sulla iis relictum fatetur. Ita
agere, imperare, decernere, remoti
à primis Tribunis: (apud Tacit. ... An
li Tiberius convocat Senatum jure Tri
bunitio) donec paulatim fiducia sui
juris progressi ulterius sunt, & limi
protulerunt sui magistratus. Qui ol
in senatum non veniebant; sed ante va
vas curiæ positis subselliis sedebant; (Va
lerius auctor lib.2.cap.2.) ii mox Sena
tum convocare ausi. quod cœpisse pri
mum

mum anno Urbis CCXCVII, Dionysius curiosè notat (lib.10.) Immò dimittere etiam ab alio convocatum: quod Appianus (lib.2.Civil.) monet de Curione: *Senatum*, inquit, *re infecta dimisit. Potest enim hoc Tribunus plebis facere.* Denique concionem advocare, tabernas claudi jubere, leges & rogationes ferre, judicia quædam exercere; in immensum scilicet aucta potestate, postquam lege Hortensia plebiscita omnem populum tenuere. (Varro lib.5. de L.L. Livius 9. Cic. 1. Agrar.) Itaque qui frenum aliis injecerunt, freno ipsi eguere, & cum per hanc immoderatam licentiam materies crebra turbarum & seditionum esset; Sulla Dictator potestatem Tribunitiam valde circumcîdit, immo pene exscîdit. Vetuit enim, ne leges ferrent, ne concionarentur, ne provocaretur ad eos; solumque & nudum jus intercedendi reliquit. Hoc amplius, ut absterreret homines ab eo magistratu capessendo, sanxit; ut ne cui Tribuno aditus pateret ad alium magistratum. Quam tamen postremam legem, eo mortuo, Aurelius Cotta Consul (Ascon. pro Cotta.) statim abrogavit: sicut reliqua omnia Pompeius Magnus in primo consulatu. Itaque Tribunis iterum permissum jus vetus ad Impp. usque; qui, Tribunitia potestate sibi sum-

pta, insignia penes eos reliquerunt, & pene inane nomen. Quod tamen in Imperio Romano ad Constantini usque tempora mansit.

CAP. XVI.

De Quaestoribus. Unde dicti. Quando & quam multi facti. Denique Ius eorum, ac Munus.

QVaestores ordine primi, dignitate ultimi inter Magistratus. Iis non ambigue à *quaerendo* nomen: quod pecunias publicas conquirebant & reponebant: (Varro 4. de L.L.) ideo & ταμίαι Graece dicti. Origo eorum vetustissima inter Magistratus; ut Pomponius (l. 2. De orig. Iur.) & Tacitus volunt (lib. 2. Annal.) quippe qui instituti sub ipsis Regibus. Sed an hoc eodem munere, an potius de *crimine quaerendi* causa, ambigo. Verius censeo, Quaestores istos pecuniarios libera Republica creatos; cum, aucto videlicet populi aerario, opus fuit, qui ei praeessent. Id accidit an. Vrbis CCLXIX, si Dionysio (l. 8.) & Livio (l. 3.) fides. à quibus tamen paulo diversus Plutarchus (in Publicola) qui refert ad annos primos partae libertatis. Tacitus sane Consulibus primis etiam Quaestores attribuit: sed ita, ut ipsi eos eligerent. *donec*, inquit, *eum quoque honorem*

pta, insignia penes eos reliquerunt, & p
ne inane nomen. Quod tamen in Imp
rio Romano ad Constantini usque te
pora mansit.

CAP. XVI.

De Quaestoribus. Vnde dicti. Quando & quam multi facti. Denique eorum, ac Munus.

QVaestores ordine primi, dignitat timi inter Magistratus. Iis non bigue à *quaerendo* nomen: quod pe nias publicas conquirebant & rep bant: (Varro 4. de L.L.) ideo & Graece dicti. Origo eorum vetustiss inter Magistratus; ut Pomponius (De orig. Iur.) & Tacitus volunt (lib. Annal.) quippe qui instituti sub ipsis R gibus. Sed an hoc eodem munere, an p tius de *criminè quaerendi* causa, ambig Verius censeo, Quaestores istos pecu rios libera Republica creatos; cum, ae videlicet populi aerario, opus fuit, qu praeessent. Id accidit an. Vrbis CCLXI Dionysio (l. 8.) & Livio (l. 3.) fides. à qui tamen paulo diversus Plutarchus (in Pub licola) qui refert ad annos primos pa libertatis. Tacitus sane Consulibus prim etiam Quaestores attribuit: sed ita, ut ip eos eligerent. *donec*, inquit, *eum quoq honorem*

honorem populus mandaret: quod factum anno XXIII *post Reges eiectos.* (ita enim in eo scribendum; non LXIII.) Fuere autem initio duo tantum Quaestores, qui urbanam pecuniam omnem tractarent, & aerario praeessent, quod in aede Saturni: iique *Vrbani* dicti. Postea, cum aliis etiam opus videretur, qui peregre pecuniam militarem administrarent, praedam venderent; duo iterum creati, qui Consulibus ad ministeria belli praesto essent: ut Livius ait. (lib. 4.) Id accidit anno Vrb. CCXXXII. Atque is numerus diu mansit; donec stipendiaria tota Italia duplicatus is est, factique octo; ad tractanda etiam provinciarum vectigalia, in quas cum Proconsulibus aut Propraetoribus sorte mittebantur. Quod evenisse, argento primum signato, id est, circa annum Vrb. CCCCXXXIX, observo ex Epitome Liviana. (15.) Ac mox lege Sullae XX. creati, ad Senatum supplendum: ut Tacitus (lib. 1. Annal.) suggerit. Nec absimili fine, XL à Caesare; ut Dio (lib. 43.) Haec institutio, & augmentum. nec obscura admodum eorum munera; è quibus praecipuum pecuniae publicae acceptio & expensio: (Liv. lib. 4. & 7.) item signorum militarium (ex argento & auro, non enim velis utebantur) in aerario observatio: praedae venditio, & subhastatio: (Dionys. lib. 4. & P.

& P. Faber lib. 2. Semestr.) legatorum exceptio, deductio, hospitii assignatio. (Plutarch. quæst. 43. Valer. l. 5. c. 1. & apud Livium aliquot locis.) certæ etiam per Italiam Præfecturæ, ut Ostiensis, & Cales, de quibus Tacitus IIII. Annal. & ibi nos; & Suetonius in Claudio, (cap. 22.) Sed & decreto Augusti, SCta iis adservanda tradita; quæ antea penes Ædiles & Tribunos: Dio notat lib. LIIII. extremo Fuit etiam sub. Impp. veluti proprius eorum Quæstor, qui *Candidatus Principis* appellatus, vel *Quæstor Principis*, sive *Augusti*: cujus munus expressum ab Vlpiano, in l. unica, ff. De officio Quæstoris. De quo satis multa Brissonius. (lib. 1. Selectarum antiquitat. cap. 16. Sueton. Titi cap. 5. Neron. 15. & Augusti c. 65. Vell. Paterculus lib. 2.) Ab hoc origo *Quæstoris Palatii*, qui sub Constantino cæpit: quæ deinceps magna dignitas, cuique datum, leges & decreta condere, petitionibus subscribere, responsa reddere: & omnino Iuris quidam & legum custos ac præses fuit: quod nomen hodie in *Cancellarium* mutatũ vere dixerimus. De hoc Zosimus (l. 5.) de Sallio quodam; cujus erat officiũ (inquit) dictare, quæ Principi viderentur. Quæstorem à Constantini temporibus appellant. Meminit & Procopius De bello Persico. Symmachus eleganter

& P. Faber lib. 2. Semestr.) legatorum exceptio, deductio, hospitii assignatio. (Plutarch. quæst. 43. Valer. l. 5. c. 1. & apud Livium aliquot locis.) certæ etiam per Italiam Præfecturæ, ut Ostiensis, & Cales, de quibus Tacitus IIII. Annal. & ibi nos; & Suetonius in Claudio, (cap. 24.) Sed & decreto Augusti, SCta iis adservanda tradita; quæ antea penes *Ædiles* & Tribunos: Dio notat lib. LIIII. extremo. Fuit etiam sub. Impp. veluti proprius eorum Quæstor, qui *Candidatus Principis* appellatus, vel *Quæstor Principis*, sive *Augusti*: cujus munus expressum ab Vlpiano, in l. unica, ff. De officio Quæstoris. De quo satis multa Brissonius. (lib. 1. Selectarum antiquitat. cap. 16. Sueton. Titi cap. 5. Neron. 15. & August. c. 65. Vell. Paterculus lib. 2.) Ab hoc origo *Quæstoris Palatii*, qui sub Constantino cœpit: quæ deinceps magna dignitas, cuique datum, leges & decreta condere, petitionibus subscribere, responsa reddere: & omnino Iuris quidam & legum custos ac præses fuit: quod nomen hodie in *Cancellarium* mutatũ vere dixerimus. De hoc Zosimus (l. 5.) de Sallio quodam: cujus erat officiũ (inquit) dictare, quæ Principi viderentur. Quæstorem à Constantini temporibus appellant. Meminit & Procopius De bello Persico. Symmachus eleganter

ganter lib. 1. Epist. 17. & lib. 4. Epist. 50. Cassiodorus Epist. 6. lib. 10. & optime lib. 5. Epist. 4.

CAP. XVII.

De Dictatore. Vnde illi nomen: origo, & caussa eligendi: item modus: denique vis ejus & potestas.

ORdinarios & perpetuos in Republica Romana Magistratus breviter explicavi. Supersunt *intermissi* & *extraordinarii.* Inter quos jure primum locum dem illi, qui Magistratuum omnium primus, *Dictatori*: cui nomen; sive quod diceretur à Consule, ait Varro (4. de L.L.) cujus dicto omnes audientes essent: sive potius à dictando; quia crebro diceret edideretq; quæ essent ex usu: quæ Dionysii mens (l. 5.) & Suidæ vertentis *εἰσηγητὴν τ. λυσιτελῶν*, id est, *auctorem rerum utiliũ.* Dictus alio nomine *Magister populi* (Seneca epist. 109. Cic. 3. de Fin. Festus in OPTIMA LEX.) itemque *Prætor Maximus*: quæ voces præstantiam scilicet imperii præferunt & dignitatis. Ceterum & res & nomen Dictatoris sumpta ab Albanis, consanguineo populo: quod cum apud Dionysium Licinius Macer affirmet; tum suadet etiã Livius, (l. 7.) qui jam inde sub Rege Tullo Dictatorem Alba-

Albanum Metium Suffetium agnoſcit: & Spartianus ordinarium veteris Latii magiſtratum fuiſſe oſtendit, in Hadriano. *Per Latina*, inquit, *oppida Dictator & Duumvir fuit.* Ipſe tamen Dionyſius à Grecis eſſe exemplum mavult, apud quos non diſſimili in re Αἰσυμνῆται. Origo ejus & prima inſtitutio controverſa: quoniam Dionyſius, fidus certe & cautus ſcriptor, refert in Annum V.CCLV. At Livius & plerique ex Latinis, biennio prius (videlict CCLIII) eum creatum volunt; nono ſcilicet anno poſt Reges exactos. Etſi Livius in affirmando titubat, & obſcuram ambiguamque rem non negat. (Livius T. Largium Dictatorem primum creatum fuiſſe putat: lib. 2.) Cauſa prima eligendi, ſeditio fuit, & metus ab hoſte. Cum enim ſperni viderent Conſulare nomen, cui per provocationem adempta præcipua vis: decurſum ad hoc ſingulare imperium, ut eſſet, qui rigida & regia poteſtate plebem ſive hoſtes coërceret. Major enim & concordior vis in unius imperio, quem collega nemo aut improbe turbat, aut imperite tardat. Atque hæ præcipuæ ſane deinceps creandi cauſæ: ſeditio, inquam, aut bellum gravius. nec alias Cicero commemorat (lib. 3. de Legg.) niſi quod paulatim creatus etiam cauſis pluribus; quæ in Faſtis paſſim expreſſæ.

Albanum Metium Suffetium agnosc... Spartianus ordinarium veteris Latii ma... gistratum fuisse ostendit, in Hadria... *Per Latina*, inquit, *oppida Dictator &* *Duumvir fuit*. Ipse tamen Dionysi... Græcis esse exemplum mavult, apud q... non dissimili in re Αἰσυμνῆ). Origo ... & prima institutio controversa: q... niam Dionysius, fidus certe & ... scriptor, refert in Annum V.CCLV. Li... vius & plerique ex Latinis, biennio p... (videlicet CCLIII) eum creatum vol... nono scilicet anno post Reges exa... Etsi Livius in affirmando titubat, & ... scuram ambiguamque rem non ne... (Livius T. Largium Dictatorem prim... creatum fuisse putat: lib. 2.) Caussa p... eligendi, seditio fuit, & metus ab ho... Cum enim sperni viderent Consular... men, cui per provocationem adem... præcipua vis: decursum ad hoc singul... imperium, ut esset, qui rigida & re... potestate plebem sive hostes coërcer... Major enim & concordior vis in un... imperio, quem collega nemo aut imp... be turbat, aut imperite tardat. Atque hæ præcipuæ sane deinceps creandi cau... sæ: seditio, inquam, aut bellum gravius nec alias Cicero commemorat (lib. 3. de Legg.) nisi quod paulatim creatus etiam caussis pluribus; quæ in Fastis passim ex-

pressæ.

pressæ: ut, Clavi figendi caussa; Comitiorum habendorum; Ludorum faciundorum; Quæstionis exercendæ; Senatus legendi: denique quotiens brevi aliquo & extraordinario imperio opus esset. Sed priores illi ferii verique Dictatores; fere cum hoc titulo leguntur: REI GERVNDAE CAVSA; quod ad bellum spectat: vel, REIP. GERENDAE CAVSA: sive etiam, SEDITIONIS SEDANDAE CAVSA, quod ad turbas. Eligi porro solet alia quadam via & modo, quam cæteri omnes Magistratus. Non enim suffragiis populi, sed senatu jubente, à Consule dicebatur; qui nocte auspicato aliquem è Consularibus, quem sibi cumque visum esset, nominabat. Quod *noctu*, Livius aliquotiens docet, & clare lib. 4. *Noctis deinde silentio, ut mos est, L. Papirium Dictatorem dixit.* Quod *auspicato*, Cicero 3. de leg. *Isque avi sinistra dictus Magister populi esto.* Idemque Livius indicat lib. 8. Quod *è Consularibus tantum*, idem Livius lib. 2. *Consularem*, inquit, *legere: ita lex jubebat de Dictatore creando lata.* Et prudenter profecto: quod unius hoc regimen creatum ab uno. Cum enim subito celerique remedio opus esset, quæ ratio fuisset; suffragia exspectare & campum? immo cum sæpe contra ipsam plebem; quomodo eligerentur à plebe?

 Quam-

Quamquam variatum interdum in hac re non nego, sive per absentiam Consulum; sive per licentiam eorum, qui Dictaturas invasêre.

Potestas autem hujus Magistratus ampla, vel potius eximia. De pace enim belloque agere, exercitus scribere, educere, dimittere, omniaque negotia gerere libere & pro arbitrio poterat; adeo ut nihil horum vel ad Senatum referret. Notant Dionysius lib.5. & Polybius 3. Itaque non solum jus omne duorum Consulum translatum in unum. Cic.3. De leg. (qua de causa etiam διούπατον, quasi *duplicem Consulem*, Græci eum dicunt.) Sed hoc amplius: creato eo, cæteri omnes Magistratus abdicabant; Tribunis tantum exceptis: relinquebaturque velut frenum Reipublicæ in manu unius. (Plutarch. Fabio. item Quæst.81. Polyb. lib.3.) Quin bona illi civitatemque adimere jus; animadvertere in vitam & caput civium; idque sine ulla provocatione. (Dionys. lib.8.) Ad quod singulare jus exprimendum, XXIV. fasces illi præferebantur, & totidem secures etiam in Vrbe: ut nihil mirer, terroribus tantis propositis, à Livio lib. VIII. scriptum, *Edictum Dictatoris pro numine semper observatum*. De *provocatione* tamen, non perpetuum fuisse, suadere videtur apud Festum OPTIMA LEX:

&

Quamquam variatum interdum in hac
re non nego, sive per absentiam Consu-
lum; sive per licentiam eorum, qui Dicta-
turas invasère.

Potestas autem hujus Magistratus am-
pla, vel potius eximia. De pace enim bel-
loque agere, exercitus scribere, educe-
re, dimittere, omniaque negotia gerere
habere & pro arbitrio poterat; adeo ut n-
ihil horum vel ad Senatum referret. No-
tant Dionysius lib. 5. & Polybius 3. Itaque
non solum jus omne duorum Consulum
translatum in unum. Cic. 3. De leg. (qua
de causa etiam διούπατον, quasi duplicem
Consulem, Græci eum dicunt.) Sed hoc
amplius: creato eo, cæteri omnes Magi-
stratus abdicabant; Tribunis tantum ex-
ceptis: relinquebaturque velut frenum
Reipublicæ in manu unius. (Plutarch.
Fabio. item Quæst. 81. Polyb. lib. 3.) Quin
bona illi civitatemque adimere jus; ani-
madvertere in vitam & caput civium:
idque sine ulla provocatione. (Dionys.
lib. 8.) Ad quod singulare jus exprimen-
dum, XXIV. fasces illi præferebantur, &
totidem secures etiam in Vrbe: ut nihil
mirer, terroribus tantis propositis, à Li-
vio lib. VIII. scriptum, *Edictum Dictatoris*
pro numine semper observatum. De provo-
catione tamen, non perpetuum fuisse, sua-
dere videtur apud Festum OPTIMA LEX:
&

& quod apud Livium (eod. lib.) exstat illustre exemplum provocationis: etsi abrogatam eam expresse nusquam legerim: & videam, Sullam Posterioresque Dictatores summo eo jure usos.

Sed hæc tamen tanta vis merito terminis quibusdam circumscripta, ne exorbitaret. Primum enim, semestre duntaxat illud imperium esse voluerunt; ne in tyrannidem spatio aut consuetudine iret. Et quod quibusdam prorogatum in annum reperias; ob necessitatem Reipublicæ factum scito, & præter morem: ut in Camillo, L. Papirio, Fabio Maximo. Nam Sulla, & postea Cæsar; qui Dictaturam perpetuam invasère, leges & instituta Reipublicæ palam sprevère. Secundo, locis etiam inclusa; nec permissum Dictatori, cum imperio extra Italiam ire: scilicet, ne procul ab oculis civium & Senatus res facilius innovaret. Dio clare notat (l. 36.) idque semel duntaxat veteri Republica violatum in Attilio Collatino, qui primus Dictator exercitum extra Italiam duxit; observat Livii Epitome XIX. Tertio equum ascendere eis vetitum, nisi ad bellum ituro: sive, (Plutarch. Fab.) ut ostenderetur vis præcipua Romana in pedite: sive potius, ad arrogantiam minuendam, & ut hac parte cum plebe æquaretur. Atque his cautionibus & mo-

destia

destia gerentium factum, ut per annos cccc quietissime, & optimo publico Magistratus is gereretur: donec L. Sulla & C. Cæsar in tyrannidem eum verterunt; & nomen id exosum fecère Romanis: adeo, ut post necem Cæsaris lata lex sit, qua Dictatura è Republica in æternum sublata. Cicero in Philipp. Dio 44. & Appianus 3. Civilium.

Hæc de Dictatore: cui velut adjutor & administer *Magister Equitum* fuit: quem ipse Dictator sibi libere eligebat; modo is tamen è Consularibus, aut Prætoriis esset. Sane Dio, ut insolens, notat, quod Cæsar Magistrum equitum Antonium elegisset, qui Prætor nondum fuisset. (Dio lib. 42.) Itaque is loco & munere fere Prætoris fuit, ut è Cicerone colligimus (3. de Leg.) habuitque eadem insignia; Prætextam, videlicet, Curulem & VI. lictores. Dio lib. 42. & 43.

CAP. XVIII.

Census. Quando institutus. Itemque Censores, cur ita dicti: tempus ejus Magistratus: insignia, dignitas, & munus.

CEnsum, rem saluberrimam populo Romano, primus instituit Servius Tullius, sextus inter Reges: nec Magistra-

tum

deſtia gerentium factum, ut per annos cccc quietiſſime, & optimo publico Magiſtratus is gereretur: donec L. Sulla & C. Cæſar in tyrannidem eum verterunt; & nomen id exoſum fecêre Romanis: adeo, ut poſt necem Cæſaris lata lex ſit, qua Dictatura è Republica in æternum ſublata. Cicero in Philipp. Dio 44. & Appianus 3. Civilium.

Hæc de Dictatore: cui velut adjutor & adminiſter *Magiſter Equitum* fuit: quem ipſe Dictator ſibi libere eligebat; modo is tamen è Conſularibus, aut Prætoriis eſſet. Sane Dio, ut inſolens, notat quod Cæſar Magiſtrum equitum Annium elegiſſet, qui Prætor nondum fuiſſet. (Dio lib. 42.) Itaque is loco & munere fere Prætoris fuit, ut è Cicerone colligimus (3. de Leg.) habuitque eadem inſignia; Prætextam, videlicet, Curulem & VI. lictores. Dio lib. 42. & 43.

CAP. XVIII.

Cenſus. Quando inſtitutus. Itemque Cenſores, cur ita dicti: tempus ejus Magiſtratus: inſignia, dignitas, & munia.

CEnſum, rem ſaluberrimam populo Romano, primus inſtituit Servius Tullius, ſextus inter Reges: nec Magiſtratum aliquem huic rei proprium adhibuit; ſed exercuit ipſe. Itaque Regium id munus habitum; iiſque pulſis, Conſulare: donec, creſcente paulatim imperio, Conſules non fuêre tot ferendis oneribus pares. Itaque cum intermiſſa diu *Cenſio* eſſet, (per XVII. annos, inquit Dionyſius) cauſa exorta deſiderandi novi magiſtratus, & Senatu inprimis adnitente, creati *Cenſores*, Anno Vrb. CCCXI. Quibus id nomen ab ipſa re datum: ſive, quod ad eorum cenſionem, id eſt, arbitrium, populus cenſeretur, ait Varro: (lib. 4. L. L.) ſive, quod quiſque tanti rem ſuam æſtimaret, quanti illi cenſuiſſent, ait Feſtus. (in voce *Cenſores*.) Et ſane ab cenſendis æſtimandiſque facultatibus primo dictos, veriſſimum eſt: quoniam potiſſima hæc creandi cauſa; & paulatim adjuncta cura morum. Itaque Græci etiam à taxatione verterunt τιμητάς. Duo autem initio creati: totidem ſcilicet, quot Conſules, quorum vicem etiam hac parte ſuſtinebant. Et creati in annos quinque: nimirum, quia luſtris duntaxat ſingulis cenſeri populum vetus inſtitutum fuit. Sed tamen paulo poſt, cum dignitas & vis huic Magiſtratui creviſſet, & nimis diuturnum id imperium videretur, lege Æmilia cautum (tulit eam Mamercus Æmilius Dictator,

ctator, an. Vrb. cccxx.) ne plus quam annua & semestris Censura esset: quod in posterum obtinuit: & creati quidem singulis quinquenniis; at non in quinque annos.

Amplius hæc tria fere servata in creatione eorum reperio. I, Vt è Consularibus essent; quod post bellum Punicum secundum semper obtinuit; ante, aliter interdum. II, Vt ne bis crearentur: quia onerosa populo futura videbatur iterata eorum potestas. III, Vt sine suffectione, id est, ut mortuo uno è Censoribus, neminem alium subrogari mos esset; immo illum ipsum statim abire magistratu, qui superesset. Livius clare notat (lib. 5. & 9.) & Plutarchus (probl. 50.) apud quos & causa.

Dignitas hæc magna: nec vi quidem, sed honore tamen supra Consules ipsos: quorum omnia etiam insignia habebant præter lictores.

Munera eorum varia; sed trahi ad duo capita possunt; æstimationem facultatum & morum. Ex illa est, quod publicas privatasque omnium opes describerent: populum juxta eas in centurias & classes distribuerent: ubertim nobis in Livio explicatum (publicis, puta, prælectionibus.) Item quod vectigalia locabant (Cic. 3. de Leg. Livius 39. & 43. Plutarch. in Cat. Majore,)

ctator, an. Vrb. ccexx.) ne plus quam nua & semestris Censura esset: quod posterum obtinuit : & creati quin singulis quinquenniis; at non in quin annos.

Amplius hæc tria fere servata in cre tione eorum reperio. I, Vt è Consu ribus essent; quod post bellum Puni secundum semper obtinuit; ante, & interdum. II, Vt ne bis crearetur quia onerosa populo futura vide tur iterata eorum potestas. III, Vt ne suffectione, id est, ut mortuo un Censoribus, neminem alium subrog mos esset; immo illum ipsum statim ire magistratu, qui superesset. Livius re notat (lib. 5. & 9.) & Plutarchus (pro 50.) apud quos & causa.

Dignitas hæc magna: nec vi quide sed honore tamen supra Consules ips quorum omnia etiam insignia habeb præter lictores.

Munera eorum varia; sed trahi ad capita possunt; æstimationem fac tum & morum. Ex illa est, quod publi privatasque omnium opes describerent populum juxta eas in centurias & clas distribuerent : ubertim nobis in Livi explicatum publicis, puta, prælectio bus.) Item quod vectigalia locabant (Cic. 3. de Leg. Livius 39. & 43. Plutarch. in Cat. Majore,

Majore,) & iis per Provincias *leges* dabant, quæ *Censoriæ* appellatæ: (Cic. lib. 1. ad Attic. ep. 1. & ICti.) opera publica erigebant, inspiciebant, probabant, hæc sarta tecta exigebant: (Festus in v. PRODVIT. Liv. 42. & 45. Symmach. l. 1. ep. 6.) vias publicas tuebantur, & reficiebant; quam curam in Vrbe semper habuêre : extra Vrbem paulo serius sumpsêre. (auctor Livius in Epitoma lib. 41. in extremo.) pretia denique sacrificiorum publicorum curabant. Plutarcho notatum in Catone. Ad morum vero æstimationem spectat, quod Senatu ejicere, equum adimere, tribu movere, ærarios facere potuerunt. Hæ enim fere animadversiones Censorum, & ignominiæ, quas inurebant. *Senatu ejicere* non aliud erat, quam initio Censuræ, cum Senatum legerent, nomen illius aut illius Senatoris in recitando præterire: quo velut tacito indicio censebantur loco moti, nec nomen eorum ultra in albo Senatorum. (Festus in PRAETERITI. Liv. lib. 34. *Equi ademptio* ad alterum ordinem spectat; nempe ad Equites: quos (Festus in CENSIO. Plutarch. in Pomp. Agellius lib. 4. Rævardus lib. 2. Variar. cap. 15.) in publica recensione moris erat ad Censorum sellas venire, equum manu ducentes: quos si probarent, PRAETERIRE & traducere equum, solemni

solemni verbo jubebant; sin aliter, (Valer. lib. 4. cap. 1. Liv. lib. 29. Ovid. 2. Trist. eleg. 1.) equum adimebant, vendi jubebant. Tertia & quarta nota proprie ad plebeios pertinebat; quos aut tribu movebant, (id est, Livio interprete (l. 45.) mutare jubebant tribum, & ex honesta rusticaque in minus honestam sive urbanam transferebant:) aut Ærarios relinquebant, id est, suffragii ferendi potestate privabant; ad hoc tantum in numero civium, ut æra tributi nomine penderent. (Ascon. Pedian. in Divin. Cic.) Id appellabant in Cæritum tabulas referre. Causam in Agellio vide. (lib. 16. cap. 13. Strab. lib. 5. Horat. lib. 2. epist. 6.) Adimebant ergo Censores quod cuique ordini summum est: Senatui, curiam; Equiti, publicũ equum; Plebeio, tribum aut suffragium. Quod discrimen tamen ita capiendum; ut sciamus, interdum Senatorem aut Equitem gravius peccantem, plerisque his notis simul affectum: ita inquam, ut non præteriti solum, aut equi adempti sint; sed tribu etiam moti, & Ærarii facti. Exempla in Valerio, lib. 2. c. 3. & Livio. Apud quem turpis macula eluenda, & *Ærarius* legendum, non *operarius*, distinctione etiam mutata. (lib. 4. de Mamerco Æmil. & 44.) His animadversionibus causæ semper subscriptæ:
exci-

solemni verbo jubebant; sin aliter, (V
ler.lib.4.cap.1. Liv. lib.29. Ovid.2.Tri
eleg.1.) equum adimebant, vendi
bant. Tertia & quarta nota propri
plebeios pertinebat: quos aut tribu
vebant, (id est, Livio interprete; l.45
tare jubebant tribum, & ex honesta
sticaque in minus honestam sive ur
nam transferebant:) aut Ærarios fa
quebant, id est, suffragii ferendi potest
privabant; ad hoc tantum in nume
civium, ut æra tributi nomine pe
rent. (Ascon. Pedian. in Divin. Cic.)
appellabant in Cæritum tabulas re
Causam in Agellio vide. (lib. 16. cap.
Strab. lib.5. Horat. lib.1. epist.6.) Ad
bant ergo Censores quod cuique ord
summum est: Senatui, curiam; Equi
publicũ equum; Plebeio, tribum aut s
fragium. Quod discrimen tamen
piendum; ut sciamus, interdum Sena
rem aut Equitem gravius peccantes
plerisque his notis simul affectum
quam, ut non præteriti solum, aut eq
adempti sint; sed tribu etiam moti,
Ærarii facti. Exempla in Valerio, lib
5. & Livio. Apud quem turpis mach
uenda, & *Ærarius* legendum, non
rius, distinctione etiam mutata. (lib.4
Mamerco Æmil. & 44.) His animad
rsionibus causæ semper subscriptæ
exci-

excipio præteritionem Senatorum; cui rationem adscribi, haud veteris instituti fuisse, Livius ostendit. (lib.39.) Administrata hæc omnia in villa publica, in campo Martio: iisque ordine expletis, lustrum à Censoribus condi solitum, vota pro salute publica concipi, & sacrificium Suovetaurilium fieri. Mansitque integra hæc Censuræ vis (firmum rei Romanę vinculum) ad P. Clodii Tribunatum: qui imminuit vetuitque, aut in legendo Senatu quemquam præteriri; aut ex aliis ordinibus ignominia adfici; nisi qui legitime accusatus, & damnatus. (Dio lib.48. Cic. in Pison. & ibi Ascon. Pedian.) Sed eam ipsam Clodii legem sustulit paulo post (An. Vrb. DCCII.) Metellus Scipio Consul, veteri iterum & libera potestate Censoribus permissa. Quæ tamen sub Principibus iterum minuta, immo mortua: nisi quod longo intervallo revixisse in Decio videtur: de quo apud Pollionem in Valeriano; ubi & officia Censuræ distinctè descriptæ: quæ utiliter legas. Conatus quoque eandem restituere Theodosius, sive Arcadius: sed à Senatu repudiata est, Symmacho adnitente & suadente, ut ipse fatetur. lib.4. Epist. 29. & 45. lib.7. Epist. 9.

V CAP.

CAP. XIX.

De Interrege.

VEtus hic Magiſtratus: creatuſque proprie comitiorum cauſa. Origo illi à morte Romuli. Et quia creatus per interregnum, mediuſque inter duos Reges; dictus *Interrex*: Græcis μεσοβασιλεύς. Ejus creatio è Patribus tantum. Tempus quinquendiale. Munus idem quod Conſulum. Plura pete ab Onuphrio, lib. 1. Faſtorum.

FINIS.

IANI

CAP. XIX.

De Interrege.

VEtus hic Magistratus: creatusque p[ro]prie comitiorum causa. Origo à morte Romuli. Et quia creatus per interregnum, mediusque inter duos Reg[es], dictus *Interrex*: Græcis μεσοβασιλ[εὺς]. Ejus creatio è Patribus tantum. Tem[pus] quinquendiale. Munus idem quod Co[n]sulum. Plura pete ab Onuphrio, lib. [I.] Fastorum.

FINIS.

IANI GVLIELMI
Lubecensis,
De

MAGISTRATIBVS REIPVB. ROM.

Dum in libertate Urbs fuit,

Libellus.

* * * * *

TRACTATVVM CONSPECTVS.

IANI GVLIELMI

De

MAGISTRATIBVS REIP. ROM. LIBERÆ.

I.

Collatio Græcæ & Romanæ Historiæ.

GRæcæne an Romanæ Historiæ principatus sit deferendus, qui sibi non liquere pronunciarunt, prudenter inprimis fecisse, & considerate videntur. Adeo multa sunt, vel alteri peculiaria, vel utrique communia; quæ palmam aut alterutri vendicent, aut ambiguam faciant. Antiquior Græca, sed fabularum involucris obscurior: Romana recentior, sed rerum gestarum veritate certior. illa rerum, quas narrat, multitudine copiosior; hæc magnitudine admirabilior. Vnde varietate altera, altera æqualitate magis commendatur. Ex illa doctrinæ, ex hac virtutis exempla illustriora petas; quod altera plurimarum artium inventoris, altera maximarum gentium victoris populi res gestas celebret. Scriptores illa eloquentiores, & proinde dulciores; hæc graviores, ideoque veraciores habet. Denique cum

in omni historia τὸ ἠθικὸν & πολιτικὸν inesse debeat; illo Græci, hoc Romani præstitisse videntur: quod alteri morum præcepta frequentiora habeant; alteri principum virorum idéas complures,& Reipublicæ bene constitutæ quasi formam quandam ob oculos ponant. Quod cum reliquis in partibus, tum in Magistratibus maxime apparet: de quibus permulta ex veterum Historicorum monumentis viri eruditi collegêre. Atque ut taceam de antiquis illis, M. Varrone, Pomponio Attico, M. Messala, Gabio Basso, aliisque, quorum scripta, præter pauca admodum fragmenta, perierunt; versantur hodie inter manus hominum, quos ego quidem legi, Fenestellæ, (*is est And. Dominicus Floccus,*) Pomponii Læti, & Raphaëlis Volaterrani de Magistratibus Romanis commentarii. Quæ scripta doctissimorum hominum ego non neglexi, sed & ipse ad meam utilitatem annotavi, si quid se obtulisset ab iis vel omissum, vel parum perspicue traditum; in iis præcipue Magistratibus qui Rempublicam Romanam, dum urbs in libertate fuit, administrassent: partim, quod horum cognitionem magis necessariam arbitrarer; partim, quod sub Regibus paucos; sub Imperatoribus varie pro libitu Principum auctos, imminutos, mutatos fuisse scirem.

in omni historia τὸ ἠθικὸν & πολιτι-
inesse debeat ; illo Græci, hoc Roma-
præstitisse videntur : quod alteri mora-
præcepta frequentiora habeant ; alte-
principum virorum ideas complexa
Reipublicæ bene constitutæ quasi for-
mam quandam ob oculos ponant. Quæ
cum reliquis in partibus, tum in Ma-
stratibus maxime apparet: de quibus p
multa ex veterum Historicorum mo
mentis viri eruditi collegêre. Atque i
taceam de antiquis illis, M. Varro
PomponioAttico, M. Messala, Gabio Ba
so, aliisque, quorum scripta, præter pau
admodum fragmenta, perierunt; vers
tur hodie inter manus hominum, q
ego quidem legi, Fenestellæ, (ut ejus A
Dominicus Floccus,) Pomponii Læti, l
Raphaëlis Volaterrani de Magistratis
Romanis commentarii. Quæ scripta
ctissimorum hominum ego nonnega
sed & ipse ad meam utilitatem annota
si quid se obtulisset ab iis vel omiss
vel parum perspicue traditum; in iis p
cipue Magistratibus qui Rempublica
Romanam, dum urbs in libertate fu
administrassent : partim, quod hor
cognitionem magis necessariam arbit
er; partim, quod sub Regibus pauc
sub Imperatoribus varie pro libitu Prin
cipum auctos, imminutos, mutatos fui
scirem.

scirem. Dedi vero operam, ut singulorum descriptiones, notationes, munia, tempus quoque, quo vel instituti, vel è civitate sublati essent, accurate, & ipsis Auctorum veterum verbis, indicarem. Quod utrum sim assecutus, Lectorum esto judicium. Scribebam Rostochii, Anno ∞ D L X X V I I.

II.

De Magistratibus Reip. Rom.

M*Agistratuum* nomen à *Magistro* deducunt; vel, quòd Dictatore, quem Magistrum populi nominabant, minores; vel, quod per imperia privatis potentiores essent. quorum illud M. Varroni; hoc Pompeio Festo placuisse video. Eos M. Tullius, *legem loquentem : legem, mutum magistrum*, definit. Idem in Orationibus, *senatus auctoritate uti, & quasi ministros gravissimi consilii esse*, scribit: primo De Officiis libro, *gerere personam civitatis*, ait, *debereque ejus dignitatem ac decus sustinere, servare leges, jura describere ac fidei sua commissa meminisse*. Dividitur varie, in Patricios & Plebeios; Majores & Minores; Vrbanos & Provinciales. Patricii initio solis Patribus patebant ; postea tribuniciis legibus etiam cum plebe communes facti fuêre, exce-

pro interregno. Plebeios Patricii nulli, adire poterant; sed aut è plebe homines, aut à patribus ad plebem adoptione transgressi. Majores erant, qui auspiciis majoribus rogabantur, ut Consules, Censores, Prætores. Minores, qui minoribus, hoc est, ut Agellius explicat, minus ratis. illi centuriatis comitiis; hi tributis fiebant. Vrbanum Magistratum nomino, quicunque in Vrbe potestatem exercet: Provincialem, qui in provinciis. illum inire nemini licet, nisi qui decem stipendia annua fecerit; ut Polybius & Plutarchus tradiderunt: hunc Militarem quoque dicimus, si ob bellum gerendum capitur: & vel suo auspicio militiæ præest, ut Duumvir navalis; vel rem militarem cum dignitate comitatur, ut Tribunus militum. Extat Vrbanorum Magistratuum alia divisio apud Agellium, quam ille ex Varrone in suas Noctes transtulit; (lib.13.cap.12.) his verbis: *In Magistratu habent alii vocationem, alii prehensionem, alii neutrum. Vocationem, ut Consules, & ceteri, qui habent imperium. Prehensionem, ut tribuni plebis, & alij, qui habent viatorem. Neque vocationem, neque prehensionem; ut Quæstores, & ceteri, qui neque viatorem habent, neque lictorem. Qui vocationem habent, ij prehendere, tenere, abducere possunt: & hæc omnia,*

pro interregno. Plebeios Patricii adire poterant; sed aut è plebe ... nes, aut à patribus ad plebem ad... ne transgressi. Majores erant, qui ... ciis majoribus rogabantur, ut Consules, Censores, Prætores. Minores, qui ... poribus, hoc est, ut Agellius explicat, ... nus ratis. illi centuriatis comitiis; ... butis fiebant. Vrbanum Magistratum nomino, quicunque in Vrbe potestatem exercet: *Provincialem*, qui in provincia: illum inire nemini licet, nisi qui decem stipendia annua fecerit; ut Polybius ... Plutarchus tradiderunt: hunc *Militarem* quoque dicimus, si ob bellum gerendum capitur: & vel suo auspicio militiam ... ut Duumvir navalis; vel rem militarem cum dignitate comitatur, ut Tribunus militum. Extat Vrbanorum Magistratuum alia divisio apud Agellium, quam ille ex Varrone in suas Noctes transtulit (lib.13.cap.12.) his verbis: *In Magistratu habent alii vocationem, alii prehensionem, alii neutrum. Vocationem, ut Consules & ceteri, qui habent imperium. Prehensionem, ut tribuni plebis, & alii qui habent viatorem. Neque vocationem neque prehensionem; ut Quaestores, & ceteri, qui neque viatorem habent, neque lictorem. Qui vocationem habent, iidem prehendere, tenere, abducere possunt: & hæc omnia ...*

sive adsunt quos vocant, sive acciri jusserunt. Florus, quoque seu quis alius singulorum librorum T. Livii argumenta perscripsit, *Sacros Magistratus Sacerdotes* appellare videtur. Sed eos ego in honore fuisse, non inficior; in magistratu fuisse, id vero pernego. nam & perpetui fere omnes fuerunt; & magistratus adierunt: (duos autem simul unus magistratus, præsertim curules, neque capere potest, neque gerere:) & *privati* compluribus auctorum locis nominantur. Insignia magistratuum ab Etruscis pleraque translata esse Sallustius & alii prodidêre. Ea fere comprehendit hoc carmine Ovidius:

Iamque novi praeunt fasces, nova purpura fulget,
Et nova conspicuum pondera sentit ebur.

Fasces Dictator habebat XXIV, Consul & Proconsul XII, Magister Equitum, Prætor, Proprætor VI. Quare autem illigatæ virgis secures fuerint, Plutarchus ἐν κεφαλαίοις indicat: *Quid est, quod Imperatorum virgis secures alligatæ præferantur? an signum est, Magistratum præcipitem ad iram & dissolutum esse non debere? an virgarum dissolutio, mora & tarditate iram frangit, & impetum moderatur? Verum, cum scelerum alia me-*

 dicabilia,

dicabilia, alia incurabilia sint; illa, quæ mutari possunt, virgæ emendant; hæc quæ corrigi non possunt, secures abscindunt. Minores magistratus fasces non habebant: neque sella curuli eorum quisquam præter Ædiles curules, sedebat. Erat autem Curulis, sella eburnea; ut hîc ex Nasone videre est, & Horatio:

——eripietque curule,
Cui volet, importunus ebur.——

Imposita erat *currui*, unde *curulis* dicta: supra quam considentes Magistratus & jus dicebant, & in curiam vehebantur. Quo honore Senatores etiam curuli magistratu functos priscis temporibus usos ex G. Bassi Commentariis A. gellius (lib. 3. cap. 18.) retulit. Ii autem imagines sui quoque ponere, & posteris tradere soli poterant. *Prætextæ* Cicero meminit ad Atticum VI, 1: *Literas daturus pridie Kal. Ian. suavem habui recordationem clarissimi jurisjurandi, quod ego non eram oblitus. magnus enim prætextatus illo die fui.* Idem Tibullus. lib. 4.

Nam modo fulgentem Tyrio sub tegmine vestem
Indueras, oriente die duce fertilis anni.

Illam Livius *Togam purpura prætextam*: Macrobius *Magistratuum gestamen* nominat: quod ea omnes magistratus, exceptis Tribunis plebis utebantur. Gestarunt

dicabilia, alia incurabilia sint; illa, q
mutari possunt, virga emendant; hæc q
corrigi non possunt, secures abscind
Minores magistratus fasces non hab
bant: neque sella curuli eorum quisq
præter Ædiles curules, sedebat. Era
tem Curulis, sella eburnea; ut his
Nasone videre est, & Horatio:

——eripietque curul
Cui volet, importunus ebur.——

Imposita erat *currui*, unde curul
cta: supra quam considentes Mag
tus & jus dicebant, & in curiam ve
bantur. Quo honore Senatores etia
curuli magistratu functos priscis temp
ribus usos ex G. Bassi Commentarii
gellius (lib. 3. cap. 18.) retulit. Ii a
imagines sui quoque ponere, & pos
tradere soli poterant. *Prætextæ* Ci
meminit ad Atticum vi, 1: *Literæ*
turus pridie Kal. Ian. suavem habu
cordationem clarissimi jurisjurandi, q
ego non eram obitus. magnus enim p
textatus illo die fui. Idem Tibullus:

Nam modo fulgentem Tyrio sub ig
ne vestem
Induerat, oriente die duce fertilis a

lam Livius *Togam purpura prætext*
Macrobius *Magistratuum gestamen* to
inat: quod ea omnes magistratus, e
otis Tribunis plebis utebantur. Gell
mi

runt tamen eandem, & pueri ingenui, & sacerdotes publici. Magistratus Provinciales instruebantur argenteis vasis, & annulis aureis publice præbitis: item mulis, tabernaculis, & omni instrumento militari ornabantur. ad quas res deinde divus Augustus certam illis pecuniam constituit. Magistratum ineuntes in leges jurabant. neque ullus plus quinque diebus, nisi id fecisset, potestatem retinere poterat. Abeuntes quoque Magistratu, concionem habebant, atque recte à se Rempublicam administratam jurabant. Leges Annales, Sempronias, Antias, Horatias, Iulias, & quæ aliæ de Magistratibus latæ sunt, ne longior hic sim, omittam: & de Senatoribus primum; tum de Magistratibus Patriciis, Plebeiis, Extraordinariis, Militaribus; postremo de Magistratuum ministris; ordine dicam.

III.

De Senatoribus.

QVemadmodum Magistratuum descriptione omnis Respublica continetur: ita unum liberæ civitatis consilium est Senatus. Eum Romæ, idem qui urbem condidit, Romulus instituit, creatis centum viris; quos ab ætate, Senatores: à curæ similitudine, Patres nominavit.

vit. ad hos Tatius in urbem acceptus ex Sabinis centum; itemque centum alios Tarquinius Priscus adjecit; & sic trecenti facti. quem numerum, continuis cædibus à Rege postremo diminutum, iterum explevit L. Iunius Brutus Cos. ut Livius, ut vero Festus prodidit, P. Valerius Bruti collega, adscriptis ex Equestri ordine Senatoribus; quos ideo Conscriptos appellarunt. traditumque inde fertur, ut in senatum vocarentur, qui Patres, quique Conscripti essent. Postea Censorum peculiare munus erat, Senatum singulis lustris legere. Bello tamen Punico secundo M. Fabius Buteo Dictatator ex SC. ordinem senatorium supplevit. Livius lib. XXIII: *Recitato vetere senatu, inde primum in demortuorum locum legit, qui post L. Æmilium & C. Flaminium censores curulem magistratum cepissent, necdum in senatum lecti essent, ut quisque eorum primus creatus erat: tum legit, qui Ædiles, Tribuni pl. Quæstoresve fuerant: tum ex iis qui Magistratus non cepissent, qui spolia ex Romano hoste fixa domi haberent, aut civicam coronam accepissent. Ita CLXXVII cum ingenti approbatione omnium in senatum lectis, extemplo se magistratu abdicavit.* Quæ verba huc eo libentius apposui, quod perspicue doceant quos in senatum adlegi moris fuerit.

vir. ad hos Tatius in urbem accept[...]
Sabinis centum; itemque centum [...]
Tarquinius Priscus adjecit: & sic [...]
facti. quem numerum, continuis [...]
bus à Rege postremo diminutum, [...]
rum explevit L. Junius Brutus Cos. [...]
vius, ut vero Festus prodidit, P. Vale[...]
Bruti collega, adscriptis ex Equestri [...]
ne Senatoribus; quos ideo Conscrip[...]
appellarunt. traditumque inde sen[...]
in senatum vocarentur, qui Patres [...]
que Conscripti essent. Postea Censo[...]
peculiare munus erat, Senatum sing[...]
lustris legere. Bello tamen Punico [...]
do M. Fabius Buteo Dictator [...]
ordinem senatorium supplevit. Li[...]
lib. XXIII: *Recitato vetere senatu, inde [...]
num in demortuorum locum legit, [...]
post L. Æmilium & C. Flaminium [...]
res curulem magistratum cepissent, [...]
dum in senatum lecti essent, ut qu[...]
eorum primus creatus erat: tum legit [...]
Ædiles, Tribuni pl. Quæstoresve fuer[...]
tum ex iis qui Magistratus non cep[...]
qui spolia ex Romano hoste fixa dom[...]
berent, aut civicam coronam acc[...]
sent. Ita* CLXXVII *cum ingenti appr[...]
tione omnium in senatum lectis, ex[...]
se magistratu abdicavit.* Quæ verba [...]
o libentius apposui, quod perspicue [...]
[...]ant quos in senatum adlegi moris [...]

[...]

rit. Præterea senatum L. Cornelius Sulla, & postea C. Cæsar, supplevere. Divus Augustus affluentem numerum Senatorum ad modum pristinum redegit: atque Triumviros senatui legendo, Magistratum novum, instituit. Fuerunt initio soli centum: post exactos Reges trecenti. M. Tullius in Epistolis, CCCCXV uno tempore adfuisse in senatu, indicare videtur. Idem tamen ad Q. Fratrem: *Fuimus*, inquit, *sane frequentes, ut sub dies festos, ad ducentos*. Tempore D. Augusti supra mille fuisse, Suetonius auctor est: ex iisque indignissimos quosdam, quos abortivos vulgo nominaverint. Principem senatus singulis lustris Censor is, cui lectio sorte obvenerat, legebat, vel eum, qui auctoritatem & gloriam maximis rebus gestis esset consecutus, ut Plutarchus; vel qui primus Censor ex iis qui viverent fuisset, ut Livius indicavit. Sequebantur tamen fere priorum judicium posteriores, neque, nisi eo qui superioribus lustris Princeps Senatus fuerat, aut extincto, aut senatu moto, alium sublegebant. Eum aliquando primo loco sententiam rogabat Consul. Sed de ordine rogandarum sententiarum, loco item, & tempore senatus habendi, complura ab Agellio lib. IV. cap. X. & XIV, lib. VII. cap. III. & XIIX.

anno-

annotata, in sua collectanea transtulit Fenestella. [*is est And. Dominicus Flocem.*] Preterea illud observandum, quod ex eodem Agellio Carolus Sigonius annotavit, ante de divinis rebus quam de humanis relatum fuisse, quoties senatus haberetur. Itaque Cicero ait Ad Quirites post reditum: *P. Lentulus Consul simul atque de solenni religione retulit, nihil humanarum rerum sibi prius, quam de me agendum iudicavit.* Extat locus Plutarchi in Problematibus de Senatoribus, his verbis: διότι τῶν συγκλητικῶν τοὺς μὲν πατέρας συγγεγραμμένους, τοὺς δὲ ἁπλῶς πατέρας προσαγορεύουσιν· ἢ τοὺς μὲν ἀπ' ἀρχῆς καταντεμηθέντας ὑπὸ τοῦ Ῥωμύλου, πατέρας ἐκάλουν καὶ πατρικίους, οἷον εὐπατρίδας ὄντας, πατέρας αὐτῶν ἔχοντας ἀποδεῖξαι, τοὺς δὲ ὕστερον ἐπιγραφέντας ἐκ τῶν δημοτικῶν συγγεγραμμένους πατέρας ὠνόμασαν. Vnde intelligitur, id quod supra attigimus, alios Patres, alios Conscriptos fuisse. Patres, à Romulo cæterisque Regibus creati; eorumque proles *Patricii*, quod *patrem ciere* possent, quemadmodum à Livio bis, & hîc à Plutarcho definiuntur. Conscripti, ex plebe in senatum lecti. quorum & Festus lib. XV meminit, sed mendose: legendum autem

annotata, in sua collectanea tra[n]s[tulit] Fenestella. [I]s est *And. Dominicus Flo[cc]us.* Preterea illud observandum, quod e[o]dem Agellio Carolus Sigonius anno[ta]vit, ante de divinis rebus quam de hu[ma]nis relatum fuisse, quoties senatus h[abe]retur. Itaque Cicero ait Ad Quirites p[ost] reditum: *P. Lentulus Consul simul ac de solenni religione retulit, nihil huma[no]rum rerum sibi prius, quam de me a[gen]dum judicavit.* Extat locus Plutarchi [in] Problematibus de Senatoribus, his [ver]bis: διότι τῶν συγκλητικῶν τοὺς μὲν [πα]τέρας συγγεγραμμένους, τοὺς δὲ ἁπ[λῶς] πατέρας προσηγόρευον· ἢ τοὺς μὲν [ἐξ] ἀρχῆς καταινεμηθέντας ἀπὸ τοῦ Ῥωμ[ύλου] πατέρας ἐκάλουν καὶ πατρικίους, οἷ[ον εὐ]πατρίδας ὄντας, πατέρας αὐτῶν ἔ[χον]τας ἀποδεῖξαι, τοὺς δὲ ὕστερον ἐπιγρ[αφέν]τας ἐκ τῶν δημοτικῶν συγγεγραμμ[ένους] πατέρας ὠνόμασαν. Vnde intellig[itur] id quod supra attigimus, alios Pa[tres,] alios Conscriptos fuisse. Patres, à Ro[mu]lo cæterisque Regibus creati; eorumq[ue] proles *Patricii*, quod *patrem* ciere p[os]sent, quemadmodum à Livio bis, & [bis] à Plutarcho definiuntur. Conscripti, e plebe in senatum lecti. quorum & Fe[stus] lib. xv meminit, sed mendose: legendu[m] aute[m]

autem ex Sigonii sententia: *Qui Patres, quique Conscripti vocati sunt in curiam, quo tempore Regibus expulsis P. Valerius Consul, propter inopiam Patriciorum, ex plebe adlegit in numerum senatorum centum sexaginta & quatuor, ut expleret numerum trecentorum. sic duo genera appellavêre.* Erant & hi Patricii, si in patricias familias, Senatusconsulto, aut Plebiscito allecti essent, sed Minorum gentium. Nam Majorum gentium ii duntaxat videntur fuisse, qui genere Patricii, hoc est, à Romuli & Tatii senatu propagati essent. Quod ut evidentius appareat, P. Pithœi IC. verba ex adversariis subsecivis (lib. 2. cap. 7.) integra apponam: Livius lib. 1, *Priscus non minus regni sui, quam augendæ Reipublicæ memor, centum in Patres legit, qui deinde Minorum gentium sunt appellati. Factio haud dubia regis, cujus beneficio in curiam venerant.* Ait, *deinde*, id est, ut ego quidem interpretor, à L. Bruto. Tacitus lib. XI, *Iisdem diebus in numerum Patriciorum adscivit Cæsar vetustissimum quemque è Senatu, aut quibus clari parentes fuerant: paucis jam reliquis familiarum, quas Romulus Majorum, & L. Brutus Minorum gentium appellaverant: exhaustis etiam quas Dictator Cæsar lege Cassia, & Princeps Augustus lege Senia sublegêre.* Ma-

jorum

jorum gentium sunt genere & sanguine Patricii, i. Patrum à Romulo lectorum progenies: Minorũ vero cooptatione in Patres postea Patricii facti. Inde,& translatione quadam, eleganter quidam *Dij majorum gentium* à M. Tullio dicuntur. *Minorum* vero *gentium* appellatio corrupta est apud Suetonium in Augusto: (*cap.2.*) cujus locum, uti in veteri & optimo exemplari conceptus est, ita referam. *Ea gens* (inquit, de Octavia loquens) *à Tarquinio Prisco rege, inter minores gentes allecta in Senatum; mox à Servio Tullio in Patricias traducta, procedente tempore ad plebem se contulit.* vulgo tamen scriptum est, *inter Romanas gentes*: quod erroris ansam quibusdam præbuit. At *minores gentes*, reponentem quis non ferat? quod & Philippum Beroaldum annotasse postea monitus sum. Ex his autem intelligi potest, eos qui à Prisco in senatum allecti Patresque facti sunt, non omnes primum ex Patriciis gentibus fuisse, sed ex iis quorundam gentes à Ser. Tullio aliisque deinceps Regibus in patricias traductas, ut Octaviam: alias à Bruto jussu populi, ut Livius lib.IIII significat, qui & eis fortasse, cum senatum supplevit, Minorum gentium nomen dedit. Hactenus Pithœus. Erant præter hos Senatores quoque Pedarii, quos Varro existi-

jorum gentium sunt genere & sangu
Patricii, i. Patrum à Romulo lector
progenies: Minorũ vero cooptation
Patres postea Patricii facti. Inde, & tra
latione quadam, eleganter quidam
majorum gentium à M. Tullio dicun
Minorum vero *gentium* appellatio co
rupta est apud Suetonium in Augu
(*cap.2.*) cujus locum, uti in veteri &
timo exemplari conceptus est, ita s
ram. *Ea gens* (inquit, de Octavia loqu
à Tarquinio Prisco rege, inter minore
tes allecta in Senatum; mox à Servio T
lio in Patricias traducta, procedenti t
pore ad plebem se contulit. vulgo ta
scriptum est, *inter Romanas gentes*: q
erroris ansam quibusdam praebuit.
minores gentes, reponentem quis no
rat? quod & Philippum Beroaldum
notasse postea monitus sum. Ex his
tem intelligi potest, eos qui à Prisco in
natum allecti Patresque facti sunt, n
omnes primum ex Patriciis genti
fuisse, sed ex iis quorundam gentes à S
Tullio aliisque deinceps Regibus in P
tricias traductas, ut Octaviam: ali
Bruto jussu populi, ut Livius lib. III
gnificat, qui & eis fortasse, cum senatu
applevit, Minorum gentium nomen d
it. Hactenus Pithoeus. Erant praeter ho
enatores quoque Pedarii, quos Varr
exist

existimavit esse eos, qui in senatum nondum allecti, sententiae tamen jus habebant. Festus lib. XIV, sic dictos scribit, *quod taciti transeundo ad eum, cujus sententiam probant, quid sentiant indicant.* hinc *agipedes* à Lucilio nominantur: *Agipes vocem mittere coepit.* Talis M. Livius videtur fuisse, de quo Livius lib. XXVII: *Tum quoque aut verbo assentiebatur, aut pedibus in sententiam ibat.* ille erat judicio populi ex consulatu condemnatus. Ii autem quos populus damnasset, quibusque imperium abrogasset, in senatu non erant, lege Cassia, quam tamen posterioribus temporibus latam fuisse, non ignoro. *Sententiae* illorum *pedariae* dicuntur. Laberius Mimographus:

Caput sine lingua, pedaria sententia est.

Omnino sententiae; aut verbo, aut pedibus, aut manu ferebantur. quod ex Vopisco in Aureliani Imperatoris vita docemur: *Deinde aliis manus porrigentibus; aliis pedibus in sententias euntibus; plerisque verbo consentientibus, conditum est Senatus-consultum.* Mos assentiendi manibus, ab Atheniensibus videtur translatus, apud quos populus manum extendendo suffragia inibat. Vnde χειροτονεῖν καὶ χειροτονία, pro *sciscere*, & *plebiscito*; & Xenophon de dimissa concione,

ὅτε γὰρ, inquit, ὀψὲ ἦν, καὶ τὰς χεῖρας σὺν αὐ καθεώρων.

Senatorium ordinem ab Equestri distinguebat latus clavus, & jus spectandi in orchestra, atque epulandi publice; item lunatus calceus. quo tamen & alii nobiles videntur usi. *Latus clavus* vestis genus erat, aureis clavis distinctum, & à Tullo Hostilio rege Romano primum introductum, ut Plinius auctor est: à quo *Senatores laticlavij* Suetonio dicuntur. In *orchestra ut spectarent*, primo institutum est anno V.C.DLX, cum Sex. Ælius Pętus & C. Cornelius Cethegus Censores Ædilibus Curulibus imperassent, ut loca senatoria secernerent à populo. De *calceis lunatis* locus Ciceronis intelligendus est, Philippica XIII. *Est etiam Asinius quidam senator voluntarius, lectus ipse à se: apertam curiam vidit post Cæsaris mortem. mutavit calceos, pater conscriptus repente factus est.*

IIII.

MAGISTRATVS PATRICII.

IN Magistratibus primo loco posuimus Patricios. ex iis præcipui sunt *honorum gradus* (quos vocant) annui: Quæstura, Ædilitas major, Prætura, Consulatus. His Dictatorem, Censorem, Interregem adje-

ἔστι γὰρ, inquit, ὁ ψὲ ἄι, καὶ τὰς χεῖρας αὐτὰ καθαρά.

Senatorium ordinem ab Equi distinguebat latus clavus, & jus spectandi in orchestra, atque epulandi publ item lunatus calceus. quo tamen & nobiles videntur usi. *Latus clavus* genus erat, aureis clavis distinctum, Tullo Hostilio rege Romano prim introductum, ut Plinius auctor est *Senatores laticlavij* Suetonio dictu *In orchestra ut spectarent*, primo cautum est anno V.C.DLX, cum Sex lius Pętus & C.Cornelius Cethegus sores Ædilibus Curulibus imperasse loca senatoria secernerent à popul *calceis lunatis* locus Ciceronis gendus est, Philippica XIII. *Est etiam finius quidam senator voluntarius, ipse à se: apertam curiam vidit post tis mortem. mutavit calceos, pater co ptus repente factus est.*

IIII.

MAGISTRATVS PATRICII

IN Magistratibus primo loco posuim Patricios. ex iis præcipui sunt *honor gradus* (quos vocant) annui: Quæstu Edilitas major, Prætura, Consulat lis Dictatorem, Censorem, Interreg adje

adjecimus: tum quia patricii essent; tum secuti locum Livii, qui est lib. XLI: *Ad legem & edictum Consulum S.C. adiectum est, ut Dictator, Consul, Interrex, Censor, Prætor, qui nunc esset apud forum, darent operam*, &c. Dictatori Magistrum Equitum, Ædili curuli plebeium subjecimus. illud haud malè; quod Rempublicam simul administrent, & veluti in eodem collegio sint: hoc fortasse non rectè; quod Magistratus plebeius inter Patricios referri non debuerit: Sed, quod multa inter eos officia communia essent, & ego, quæ de Ædilibus plebis separatim dicerem, pauca haberem, facere aliter vix potui.

V.

Dictator.

DIctator, vel quod diceretur, neque, uti cæteri Magistratus, populi suffragio crearetur, à dicendo; vel quod ejus dicto omnes audientes essent, à dictandis quasi mandatis, hoc nomen accepit. Eum Lex antiqua *Prætorem maximum*; M. Tullius & Terentius Varro *Magistrum populi*; T. Livius modo *Rectorem Reipublicæ*, modo *moderatorem atque magistrum Consulum* nominat. Dictatura eidem jam *regimen rerum*, jam

maximum imperium in civitate, jam *ultimum in trepidis rebus consilium* dicitur. Erat hic Magistratus omnium summus, nec ab eo provocare licebat ad populum: sed jus animadvertendi in caput civis Romani summum habebat. Posterioribus tamen temporibus provocationem à Dictatore fuisse, Livius indicare videtur lib. VIII. *Quandoquidem* (inquit M. Fabius ad L. Papirium Dictatorem) *apud te nec auctoritas senatus, nec ætas mea, cui orbitatem paras, nec virtus nobilitasque Magistri Equitum à te ipso nominati valet; nec preces, quæ sæpe hostem mitigavere, quæ Deorum iras placant: Tribunos plebis appello, & provoco ad populum: eumque tibi fugienti exercitus tui, fugienti senatus iudicium, iudicem fero, qui certe unus plus quam tua dictatura potest polletque. videro cessurusne provocationi sis, cui rex Romanus Tullius Hostilius cessit.* Idem Festus docet lib. XIII. OPTIMA LEX, *cum nominabatur in Magistro populi faciendo, qui vulgo Dictator appellatur, quam plenissimum posset ius esse significabatur. Vt fuit M. Valerii M. F. Volusi nepotis, qui primus Magister populi creatus est. Postquam vero provocatio ab eo magistratu ad populum data est, desitum est dici, ut* OPTIMA LEGE, *utpote minuto iure posse-*

maximum imperium in civium,
altimum in trepidis rebus confiium
tur. Erat hic Magistratus omnium
mus, nec ab eo provocare licebat
pulum : sed jus animadvertendi in
civis Romani summum habebat. Id
rioribus tamen temporibus provo
nem à Dictatore fuisse, Livius in
videtur lib.VIII. *Quandoquidem*
M.Fabius ad L.Papirium Dictat
apud te nec auctoritas senatus,
mea, cui orbitatem paras, nec
bilitasque Magistri Equitum à
minati valet; nec preces, qua
mitigavere, qua Deorum ira
Tribunos plebis appello, & provoc
lum: cumque tibi fugienti exerc
fugienti senatus judicium, judice
qui certe unus plus quam tua
potest polletque. videro cessurasne
tioni sis, cui rex Romanus Tullius
lius cessit. Idem Festus docet libr
OPTIMA LEX, *cum nomina*
Magistro populi faciendo, qui vul
ctator appellatur, quam plenissim
set ius esse significabatur. Ut fuit
lerii M.F.Volusi nepotis, qui prima
gister populi creatus est. Postquam
provocatio ab eo magistratu ad p
lum data est, desitum est dici,
TIMA LEGE, *utpote minuto ju*

posteriorum (vulgo, *priorum*) *magistrorum.*

Insignia quoque, quæ Regum antea fuerant, omnia usurpabat. Fasces cum securibus XXIV Dictatori antelatos, Plutarchus & Polybius aperte testantur. à quibus dissentiens Livius, primum L. Sullā Dictatorem, quod nemo unquam antea fecerat, cū XXIV fascibus processisse, scribit. Dicebatur vel à Consule, vel à Tribuno militum consulari potestate; idque non nisi nocte intempesta, & in solo Romano: quod Italia terminari, & ex Livii aliquot locis facile colligitur, & Raphael Volaterranus jam olim annotavit. Ab Interrege solus L.Cornelius Sulla; quemadmodum à Prætore C. Cæsar dictus est. quod utrumque contra jus factum esse, Cicero in epistolis indicare videtur. L.Fabium Maximum, quem à populo Dictatorem novo exemplo factum Cælius & Plutarchus scribunt, pro Dictatore tantum fuisse, Livius luculentior auctor ostendit. Legebatur autem vel rei gerundæ, vel comitiorum consularium, vel quæstionum exercendarum, vel clavi, ob pestilentiam aut alienatas hominum mentes, figendi causa. Signo quadrigis mittendis dando, & senatui supplendo, Dictatorem dictum, semel omnino in Historia Romana

 legi-

legimus. Consularem legere Lex de Dictatore creando lata jubebat. Eo lecto, reliqui Magistratus omnes suam potestatem amittebant: præter Tribunos plebis. Nam ut Plutarchus ait, μόνη ἡ δημαρχία δικτάτορος αἱρεθέντος, τὸ κράτος οὐκ ἀπόλλυσιν, ἀλλὰ μένει, τῶν ἄλλων καταλυθεισῶν. Si rei gerendæ causa creatus esset, imperium in sex menses obtinebat. Equo apud exercitum non utebatur, more majorum; ἔπει τῆς ἀλκῆς τὸ πλεῖστον ἐν τῷ πεζῷ τιθεμένων, καὶ διὰ τοῦτο τὸν στρατηγὸν οἰομένων δεῖν παραμένειν τῇ φάλαγγι, καὶ μὴ προλείπειν· εἶθ' ὅτι τυραννικὸν εἰς ἅπαντα τἄλλα καὶ μέγα τὸ τῆς ἀρχῆς κράτος ἐστὶν, ἐν γε τούτῳ βουλομένων τὸν δικτάτορα τοῦ δήμου φαίνεσθαι δεόμενον. Quod quia magnis in expeditionibus servari vix poterat, antequam ab urbe exiret, ferebat ad populum, ut equum ascendere liceret. quod Livius l. XXIII. significat. Primus Dictator Romæ creatus est, ut Festus existimat, M' Valerius; ut Livius, T. Lartius. quo anno & quibus Consulibus, parum constat.

Sublatum autem ejus Magistratus nomen funditus è Republica est lege An-

tonia

legimus. Consularem legere lat[...] ctatore creando lata jubebat. Eo[...] liqui Magistratus omnes suam p[...] tem amittebant: præter Tribun[...] bis. Nam ut Plutarchus ait, μον[...] μαρχία δικτάτωρος αὐτοκρά[...] κράτορος οὐκ ἀπόλλυσι, ἀλλὰ [...] ἄλλας καταλυθεισῶν. Si rei ge[...] causa creatus esset, imperium in [...] ses obtinebat. Equo apud e[...] non utebatur, more majorum, [...] ἀλκῆς τὸ πλεῖστον ἐν τῷ πεζῷ [...] καὶ διὰ τοῦτο τὸν στρατηγὸν ᾤοντο [...] παραμένειν δεῖν τῇ φάλαγγι, καὶ μὴ ἀπο[...] εἶθ' ὅτι τυραννικὸν εἰς ἅπαντα [...] καὶ μέγα τὸ τῆς ἀρχῆς κράτος ἐστ[...] τούτῳ ὁμολογούμενον τὸν δικτάτορ[...] φαίνεσθαι δεόμενον. Quod quia m[...] in expeditionibus servari vix pote[...] tequam ab urbe exiret, ferebat ad p[...] lum, ut equum ascendere liceret. [...] Livius l.XXIII. significat. Primus Di[...] Romæ creatus est, ut Festus e[...] M' Valerius; ut Livius, T. Lartius. [...] anno & quibus Consulibus, parum [...] stat.

Sublatum autem ejus Magistratus [...] men funditus è Republica est lege A[...]

tonia, quam tulit M. Antonius, se & P. Cornelio Dolabella Consulibus, an. V. C. DCCX, ob recentem memoriam perpetuæ dictaturæ C. Cæsaris. cui post Hispaniensem triumphum maximi honores à Senatu decreti sunt; inter quos, ut *Pater patriæ* appellaretur, & *sacrosanctus*, ac Dictator in perpetuum esset. Ex quo manifestus error deprehenditur nonnullorum, Græcorum præsertim, qui Divum Augustum Dictatorem perpetuum fuisse tradiderunt. cùm & Suetonius Dictaturam, offerente populo, pertinacissime recusasse; & Tacitus non regno neque dictatura, sed Principis nomine contentum constituisse Rempublicam scribant.

VI.

Magister Equitum.

MAgister Equitum dicebatur à Dictatore: quemadmodum Dictator à Consule. Is summam potestatem habebat in milites & accensos. Si Dictator Reip. causa abesset, ejus locum tenebat in exercitu. Unde Silius Punicorum lib. VII:

Alloquitur juvenem, cui mos transmittere signa,
Et belli summam, primasque inbebat habenas.

 Sin

Sin adesset; equestribus copiis, quemadmodum ille pedestribus, præerat. Dicto audiens Dictatori, non minus quam reliqui Magistratus, erat: neque aut injussu, aut contra edictum ejus, cum hoste confligere audebat. Nam auctore Plutarcho, τὸν ἵππαρχον εἶρξαι τῷ δικτάτωρι καὶ θανατῶσαι πρὸ δίκης ἔξεστι. Imperium Magistri Equitum minus quam Consulare esse, Livius alicubi innuere videtur. nos Dictatori subjecimus: & quod Consularis potestatis eum esse idem alibi scribat; & quod hi Magistratus perpetuo conjungerentur, neque fere unquam alter absque altero in Republica Romana fuerit. Vnde & Iuvenalis recte utrumque conjungit: (*Sat.* 8.)

Quis fructus generis, tabula jactare capaci
Corvinū? posthac virga deducere multa
Fumosos Equitum cum Dictatore Magistros.

Quorum versuum secundum, quemadmodū posui, ita ex veteri libro interserit vir doctissimus Iustus Lipsius, & velut explicans addit: *Multā virgam* vocat multos lictores: nam Dictator XXIV fascibus utebatur; Magister equitū VI. quorum illud nos quoque ex Polybio & Plutarcho paulo ante docuimus: hoc, ne quid dissimulemus,

Sin adesset; equestribus copiis, quem-
modum ille pedestribus, praerat. Di-
audiens Dictatori, non minus quam
[illegible]qui Magistratus, erat: neque aut inj[illegible]
aut contra edictum ejus, cum hoste [illegible]
figere audebat. Nam auctore Plu[illegible]
cho, [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
rium Magistri Equitum minus q[illegible]
Consulare esse. Livius alicubi innu[illegible]
detur. nos Dictatori subjecimus: & [illegible]
Consularis potestatis eum esse idem [illegible]
scribat; & quod hi Magistratus perp[illegible]
conjungerentur, neque fere unqu[illegible]
ter absque altero in Republica Ro[illegible]
fuerit. Vnde & Iuvenalis recte utr[illegible]
conjungit: (*Sat.8.*)

Quis fultus generis, tabula jactem[illegible]
paci
Corvinum? posthac virga deducem[illegible]
Fumosos Equitum cum Dictat[illegible]
gistros.

Quorum versuum secundum, qu[illegible]
modum posui, ita ex veteri libro inte[illegible]
vir doctissimus Iustus Lipsius, & vel[illegible]
plicans addit: *Multa virgam vocat* [illegible]
tos lictores: nam Dictator XXIV fascib[illegible]
tebatur; Magister equitum VI. quorum [illegible]
nos quoque ex Polybio & Plutarcho p[illegible]
ro ante docuimus; hoc, ne quid diff[illegible]

[illegible]

lemus, in antiquis auctoribus nondum legimus. Bello tamen Punico secundo, M. Fabius Buteo, senatui legendo Dictator absque Magistro Equitum dictus est. Sed ille, cum neque duos Dictatores eodem tempore, neque Dictatorem sine Magistro equitum probare se dixisset, perfecto ad quos creatus erat munere, eodem die se magistratu abdicavit.

VII.

Consules.

CONsulatus M. Tullio *regium imperium* & *honorum populi finis* appellatur: quod & in omnia jura Regum successisset, & ex annuis Magistratibus summus esset. Eum qui gerebant, à *praeundo, judicando, consulendo*; *Praetores, Iudices, Consules* dicebantur. quae posterior appellatio reliquis in alia transeuntibus valuit, ab eo quod civibus suis, vel *consulerent*; quasi σύμβουλοι: Vnde *Consularis lex* apud M. Tullium: O L L I S. S A L V S. P O P V L I. S V P R E M A. L E X. E S T O. vel jus dicere antiquitus consuevissent, à *judicando*. Nam & hoc *consulendi* verbo significatum fuisse, indeque adhuc remanere illud: *Rogat boni consulas*, id est, bonum judices, Quintilianus admonet. Nonius sic

 dictos

dictos existimat, quod *consulant Senatui*. Vbi quidam vir doctus ex ingenio emendat, *senatum*. Verum ad prius illud, nisi fallor, respiciens in Bruto Cicero, *Consulem*, ait, *senatorii ordinis quasi parentem bonum, aut tutorem fidelem esse debere.* Eosdem Salustius *binos Imperatores*, Livius *principes civitatis*, & *regiam potestatem* nominat. erantque iidem Romanis, qui Pœnis *Suffetes*, Campanis *Medixtutichi*, Æduis *Vergobret* sui. Creabantur, ut reliqui Magistratus Patricii, comitiis centuriatis, & initio quidem Patricii soli; deinde ex plebe alter; demum Plebeii promiscue & Patricii.

Designati Consules gratias agebant, dum in libertate Vrbs erat, populo Romano, postea Imperatoribus. Quo die magistratum inibant, singuli Iovi singulos boves injuges immolabant. Principio omnia, quæ Prætorum postea fuerunt, officia exercebant: deinde iis omissis, summæ imperii præerant, omniumque publicorum negotiorum curam gerebant. Senatum per præcones coactum de Republica consulebant, quemque ordinem interrogandi sententias semel instituerant, toto anno servabant. In caput civis Romani injussu populi animadvertendi, potestatem, lege Sempronia, non habebant. Exterarum gentium legatos

in

dictos existimat, quod *consulant Senat*
Vbi quidam vir doctus ex ingenio em
dat, *senatum*. Verum ad prius illud, ni
fallor, respiciens in Bruto Cicero, *Cons*
lem, ait, *senatorii ordinis quasi paren*
bonum, aut tutorem fidelem esse
Eosdem Salustius *binos Imperatores*,
vius *principes civitatis*, & *regiam pot*
tem nominat. erantque iidem Roma
qui Pœnis *Suffetes*, Campanis *Medi*
tichi, Æduis *Vergobreti* fui. Creaban
ut reliqui Magistratus Patricii, comi
centuriatis, & initio quidem Patricii
deinde ex plebe alter; demum Plebeii
miscue & Patricii.

Designati Consules gratias agebar
dum in libertate Vrbs erat, populo R
mano, postea Imperatoribus. Quo
magistratum inibant, singuli Iovi sing
los boves injuges immolabant. Princ
omnia, quæ Prætorum postea fuer
officia exercebant: deinde iis omis
summæ imperii præerant, omniumq
publicorum negotiorum curam ge
bant. Senatum per præcones coact
de Republica consulebant, quemque
dinem interrogandi sententias semel
tituerant, toto anno servabant. In cap
ivis Romani injussu populi animadver
ndi, potestatem, lege Sempronia, no
bebant. Exterarum gentium legatos
in

in senatum inducebant, unde apud Tacitum Nero: *Consulum tribunalibus Italia & publicæ provinciæ assisterent. Illi patrum aditum præberent.* In urbe duodecim fasces absque securibus, alternis mensibus habebant: sic ut à seniori, licet minus honorato, ordō inciperet. Qui fasces non habebat, ante eum accensus ibat, lictores pone sequebantur. Quem morem obsoletum à C. Cæsare relatum Suetonius scribit. Extra urbem fasces cum securibus præ se ferebant. Militiæ summum imperium, & absque provocatione habebant. Nam provocatio non longius erat ab urbe mille passuum, ut Livius locuples auctor est. *Annus consularis* quo hunc magistratum capere licebat, lege Annali, erat quadragesimus tertius. Vnde Cicero in Philippicis: (*Philip.* 5.) *Quid Alexander Macedo cum ab ineunte ætate res maximas gerere cœpisset, nonne tricesimo tertio anno mortem obiit? quæ est ætas nostris legibus decem annis minor, quam Consularis.* Eundem magistratum intra decennium iterum capere jus non erat. Quam legem perantiquam, sed ambitione neglectam, L. Cornelius Sulla Dictator iterum pertulit. nam primum ejus latorem non hunc, (ut quidam viri docti falso arbitrantur) sed multo vetustiorem fuisse ex Livio videre est: qui de

Q. Fa-

Q.Fabio Maximo Cunctatoris avo, quem populus recusantem consulem facere conabatur, loquens: *Acuebat*, inquit, *hac moderatione tam justa studia: qua verecundia legum restinguenda ratus, legem recitari iussit, qua intra decem annos eundem Consulem refici non liceret. Vix præ strepitu audita lex est, Tribunique plebis nihil id impedimento futurum aiebant, se ad populum laturos uti legibus solveretur.* Videtur autem lata, C. Martio Rutilo, Q.Servilio Coss. anno V.C. CDXII, ut idem scribit libro septimo extremo. Quo anno quoque latum ad populum est, uti liceret Consules ambos plebeios creari. Quod jus tamen post plurimos annos demum cœptum est usurpari bello Punico secundo. Primi *Consules* Regibus exactis creati, L.Iunius Brutus, L.Tarquinius Collatinus, ex commentariis Servii Tullii Regis Romani, qui primus de civium suorum libertate cogitasse fertur. Pro iis Rempublicam complures annos *Tribuni militum consulari potestate*; biennium *Decemviri scribendarum legum* administrarunt. Verum cito horum magistratuum pertæsum est, atque ad Consules reditum: in eoq; magistratu etiam sub Imperatoribus usque ad occasum Imperii & captam à Gothis Romam perseveratum. Itaque & anni Consulum nomi-

Q. Fabio Maximo Cunctatoris avo, quem populus recusantem consulem facere conabatur, loquens: *Acuebat*, inquit, *hac moderatione tam justa studia: qua verecundia legum restinguenda ratus, legem recitari jussit, qua intra decem annos eundem Consulem refici non liceret. Vix prae strepitu audita lex est, Tribunique plebis nihil id impedimento futurum aiebant, se ad populum laturos uti legibus solveretur.* Videtur autem lata, C. Martio Rutilo, Q. Servilio Coss. anno V.C. CDXII, ut idem scribit libro septimo extremo. Quo anno quoque latum ad populum est, uti liceret Consules ambos plebeios creari. Quod jus tamen post plurimos annos demum coeptum est usurpari bello Punico secundo. Primi *Consules* Regibus exactis creati, L. Iunius Brutus, L. Tarquinius Collatinus, ex commentariis Servii Tullii Regis Romani, qui primus de civium suorum libertate cogitasse fertur. Pro iis Rempublicam complures annos *Tribuni militum consulari potestate*; biennium *Decemviri scribendarum legum* administrarunt. Verum cito horum magistratuum pertaesum est, atque ad Consules reditum: in eoq; magistratu etiam ab Imperatoribus usque ad occasum imperii & captam à Gothis Romam perseratum. Itaque & anni Consulum

nomi-

nomine signabantur, unde Lucanus:

At vos qui Latios signatis nomine fastos.

VIII

Interrex.

INterregnum Festus esse dicit spatium temporis, quousque in regis demortui locum alius ordinatur. quo intervallo qui summae rerum praeerat, *Interrex* dicebatur. Is magistratus statim à morte Romuli est institutus. Nam cum in metu omnes essent, ne civitatem sine imperio vis aliqua externa adoriretur; rem inter se centum Patres consociant, decem decuriis factis, singulisque in singulas decurias creatis, qui summae rerum praeessent. decem imperitabant; unus cum insignibus Imperii & lictoribus erat: quinque dierum spatio finiebatur imperium, ac per omnes in ordinem ibat. Id ab re, quod nunc quoque tenet nomen, Interregnum appellatum. Haec fere Livius. à quo non longe discedit Plutarchus; nisi quod vix unius diei imperium, uni Interregi tribuere videtur. Scribit autem ille his verbis: ἔταξαν οἱ πατρίκιοι πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ὄντων αὐτῶν ἐν μέρει ἕκαστον τοῖς βα-

σιλι-

σιλικοῖς παρασήμοις κοσμούμενον, θύειν τε τοῖς θεοῖς τὰ νενομισμένα καὶ χρηματίζειν, ἐξ μὲν ὥρας τῆς νυκτὸς, ἐξ δὲ τῆς ἡμέρας κυρίνῳ. καὶ γὰρ διανομὴ τῶν καιρῶν ἑκατέρου, πρὸς ἰσότητα καλῶς ἔχειν ἐδόκει, καὶ πρὸς τὸν δῆμον ἡ μεταβολὴ τῆς ἐξουσίας ἀφαιρεῖν τὸν φθόνον, ὁρῶντα τῆς αὐτῆς ἡμέρας καὶ νυκτὸς τὸν αὐτὸν ἰδιώτην ἐκ βασιλέως γινόμενον. τὸ δὲ σχῆμα τοῦτο τῆς ἀρχῆς μεσοβασίλειον ῥωμαῖοι καλοῦσιν. Poſtea exactis etiam Regibus, quoties comitia à Conſulibus, aut morbo, aut bello, aut ſeditione impeditis, haberi non poterant, ſi Dictatorem dici non placuiſſet, Interrex prodebatur, qui cum quinque dies magiſtratum obtinuiſſet, (nam hoc Interregni tempus fuiſſe, ſatis conſtat) alteri imperium tradebat. ille, niſi quid impediret, Senatuſconſulto de comitiis Conſularibus facto, Conſules creabat. Ab eo qui primus interrex proditus erat, comitia haberi non ſolebant, ſi Pedianus verus auctor eſt. Solus hic Patricius magiſtratus cum plebe communis factus non eſt. neque enim populi ſuffragio creabatur, ſed à Patriciis coëuntibus auſpicato prodebatur. Vnde Ap. Claudius apud Livium: *Plebeius quidem Magiſtratus* (inquit)

σιλικοῖς παρασήμοις κοσμούμενοι, θύειν τε τοῖς θεοῖς τὰ νενομισμένα καὶ χρηματίζειν, ἐξ μὲν ὥρας τῆς νυκτὸς, ἐξ τῆς ἡμέρας κυρίαν. καὶ γὰρ διαιρουμένου ἡμερῶν ἑκατέρου, πρὸς ἰσότητα καλῶς ἔχειν ἐδόκει, καὶ πρὸς τὸν δῆμον ἡ μεταβολὴ τῆς ἐξουσίας ἀφαιρεῖν τὸν φθόνον, ὁρῶντα τὸν αὐτῆς ἡμέρας καὶ νυκτὸς τὸν αὐτὸν ἰδιώτην ἐκ βασιλέως γινόμενον. τὸ δὲ σχῆμα τοῦτο τῆς ἀρχῆς μεσοβασιλείαν Ῥωμαῖοι καλοῦσι. Postea exactis etiam Regibus, quoties comitia à Consulibus, aut morbo, aut bello, aut seditione impeditis, haberi non poterant, si Dictatorem dici non placuisset, Interrex prodebatur, qui cum quinque dies magistratum obtinuisset, (nam hoc Interregni tempus fuisse, satis constat) alteri imperium tradebat. ille, nisi quid impediret, Senatusconsulto de comitiis Consularibus facto, Consules creabat. Ab eo qui primus interrex proditus erat, comitia haberi non solebant, si Pedianus verus auctor est. Solus hic Patricius magistratus cum plebe communis factus non est, neque enim populi suffragio creabatur, sed à Patriciis coëuntibus auspicato prodebatur. Vnde Ap. Claudius apud Livium: *Plebeius quidem Magistratus* (inquit)

quit) *nullus auspicato creatur. nobis adeo propria sunt auspicia, ut non solum quos populus creat Patricios magistratus, non aliter quam auspicato creet sed nos quoque ipsi sine suffragio populi auspicato Interregem prodamus, & privatim auspicia habeamus, quæ isti ne in magistratibus quidem habent.* Creabatur autem, ut idem Pedianus docet, ad III Calend. Februar.

Ejus officium erat, omnia ea obire, quæ vel Regum vel Consulum fuissent. Itaque jus dicebat, senatum vocabat, rempublicam quoque turbulentis temporibus sub extremi atque ultimi Senatusconsulti formula sæpe accipiebat, surrogandisq; magistratibus comitia habebat.

IX.

Censores.

CEnsores M. Tullius *magistros morum; censuram, pudoris & modestiæ veterem magistram* definit. quam eandem, Ciceronem secuti, Valerius Maximus *pacis magistram atque custodem*, Suetonius *morum legumque regimen* nominant. Livius à parva origine ortam esse scribit, deinde tanto incremento auctam ut morum disciplinæque Romanæ penes eam regimen, senatus equitumque centuriæ, decoris dedecorisque discrimen sub ditione

tione ejus magistratus, publicorum jus privatorumque locorum, vectigalia populi Romani sub nutu atque arbitrio essent. Instituta est anno Vrb. Cond. ccxi. cum Consulibus operæ non esset populum censere, ideoque duobus viris L. Sempronio Atratino, L. Papirio Mugilano hujus rei procurationem demandassent. jus suum à Mamerco Æmilio Dictatore imminutum (is lege lata ex quinquennali annuam ac semestrem eam fecerat) brevi recepit. Ideoque administrationem Censorum per lustrum, hoc est, quinquennium, tendere Pedianus ait. Censum populi Romani agebant, & publicæ recensionis tabulas in æde Nympharum custodiebant. Itaque quod unusquisque civium tanti rem suam æstimare sit solitus, quantam illi eam sua censione, id est, arbitrio censuissent, Censores dictos Varro & Festus volunt. In senatum quos allegerint, quemque Senatus principem creaverint, alibi tradimus. Indignos Senatores & vitiis deditos è senatu movebant: motis notas antiquitus ascribebant. Vnde *Censoria notatio*, pro animadversione, usitata Scriptoribus loquendi formula. De equitum recensione extat insignis locus apud Plutarchum, quem huc ascribere, quam ipse rem obscure narrare malui.

tione ejus magistratus, publicorum
jus privatorumque locorum, vectigal
populi Romani sub nutu atque arbitri
esset. Instituta est anno Vrb. Cond. cum
cum Consulibus operæ non esset popu
lum censere, ideoque duobus viris L. Sem
pronio Atratino, L. Papirio Mugilano
hujus rei procurationem demandatam
jus suum à Mamerco Æmilio Dictat
imminutum (is lege lata ex quinquenni
bi-annuam ac semestrem eam fecit
brevi recepit. Ideoque administrati
netur Censorum per lustrum, hoc
quinquennium, tendere Pedianus
Censum populi Romani agebant, & pu
blicæ recensionis tabulas in æde Nym
pharum custodiebant. Itaque quod
nusquisque civium tanti rem suam æsti
mare sit solitus, quantam illi eam in
censione, id est, arbitrio censuissent, Cen
sores dictos Varro & Festus volunt. Is
senatum quos allegerint, quemque Se
natus principem creaverint, alibi trad
mus. Indignos Senatores & vitiis ded
tos è senatu movebant: motis notas
ciquitus ascribebant. Vnde *Censoria* n
tatio, pro animadversione, usitata Scri
ptoribus loquendi formula. De equi
tum recensione extat insignis locus
apud Plutarchum, quem huc ascribere
quam ipse rem obscure narrare mal

ἔθος ἐστὶ ῥωμαίων τοῖς ἱππεύουσιν ὅταν
στρατεύσωνται, τὸν νόμιμον χρόνον ἄγειν εἰς
ἀγορὰν τὸν ἵππον, ἐπὶ τοὺς δύο ἄνδρας
οὓς τιμητὰς καλοῦσι. καταριθμησαμένους
τῶν στρατηγῶν καὶ αὐτοκρατόρων ἕκαστον ὑφ᾽
οἷς ἐστρατεύσαντο, καὶ δόντας εὐθύνας
τῆς στρατείας ἀφίεσθαι. νέμεται δὲ καὶ τιμὴ
καὶ ἀτιμία προσήκουσα τοῖς βίοις ἑκάστων.
τότε δὲ προεκάθηντο μὲν οἱ τιμηταὶ,
Γέλλιος καὶ Λέντλος ἐν κόσμῳ, καὶ
πάροδος ἦν τῶν ἱππέων ἐξεταζομένων.
ὤφθη δὲ Πομπήϊος ἄνωθεν εἰς ἀγορὰν
κατερχόμενος, τὰ μὲν ἄλλα παράσημα
τῆς ἀρχῆς ἔχων, αὐτὸς δὲ διὰ χειρὸς
ἄγων τὸν ἵππον. ὡς δ᾽ ἐγγὺς ἦν καὶ κατα-
φανὴς ἐγεγόνει, κελεύσας διασχεῖν τοὺς
ῥαβδοφόρους τῷ βήματι προσήγαγε τὸν
ἵππον. ἦν δὲ τῷ δήμῳ θαῦμα καὶ σιω-
πὴ πᾶσα, τοὺς δ᾽ ἄρχοντας αἰδὼς ἅμα καὶ
χαρὰ πρὸς τὴν ὄψιν εἶχεν. εἶτα ὁ πρεσ-
βύτερος ἠρώτησε· Πυνθάνομαί σου ὦ
Πομπήϊε Μάγνε εἰ πάσας ἐστράτευσαι
τὰς κατὰ νόμον στρατείας. Πομπήϊος δὲ μεγά-
λῃ φωνῇ, Πάσας, εἶπεν, ἐστράτευμαι, καὶ
πάσας ὑπ᾽ ἐμαυτῷ αὐτοκράτορι. τοῦτ᾽

ἀκούσας ὁ δῆμος ἐξέκραγε καὶ κατασχεῖν οὐκέτι τὴν βοὴν ὑπὸ χαρᾶς ἦν. ἀλλ' ἀναστάντες οἱ τιμηταὶ προέπεμπον αὐτὸν οἴκαδε, χαριζόμενοι τοῖς πολίταις ἑπομένοις καὶ κροτοῦσιν. Hæc ille. Equitibus vero infamibus aut parum ſtrenuis equum ex deſcriptione Servii Tullii aſſignatum adimebant. Plebeios in Cæritum tabulas referebant, & ærarios faciebant: ac per hoc non eſſe in albo centuriæ ſuæ denotabantur, ut cives; ſed duntaxat, ut pro capite ſuo tributi nomine æra penderent. Appellatæ autem eæ *Tabulæ Cæritum* à Cæritibus, qui primi municipes ſine ſuffragii jure facti ſunt. Horatius: (*lib.2.epiſt.6.*)

Quid doceat, quid non obliti, Cærite cera
Digni, remigium vitioſum Ithacenſis
Vliſsis.

Quinquennio completo, ſacrificiis ſolitaurilibus de ſue, ove, tauro factis urbem luſtrabant: idque *conditum luſtrum* appellabant, quod tum in cenſendo finis fieret. In luſtro condendo ſolenni carmine precabantur Deos, primum quidem, ut res populi Romani meliores amplioreſque facerent; ſed poſtea, auctore P. Africano poſteriore, ut eaſdem perpetuo incolumes ſervarent. Præterea ſarta tecta ſacris publicis exigebant, & monumenta

ἀκούσας ὁ δῆμος ἐξέκραγε καὶ κα-
τασχεῖν οὐκέτι τὴν βοὴν ὑπὸ χαρᾶς ἠ-
ἀλλ' ἀναστάντες οἱ τιμηταὶ προέπεμ-
πον αὐτὸν οἴκαδε, χαριζόμενοι τοῖς πο-
λίταις ἑπομένοις καὶ κροτοῦσιν. Hæc il-

Equitibus vero infamibus aut parum strenuis equum ex descriptione Ser. Tullii assignatum adimebant. Plebeios in Ceritum tabulas referebant, & ærarios faciebant: ac per hoc non esse in al- centuriæ suæ denotabantur, ut cives tan- duntaxat, ut pro capite suo tributi no- mine æra penderent. Appellatæ autem ex *Tabula Caritum* à Cæritibus, qui pri- mi municipes sine suffragii jure fa- sunt. Horatius: (*lib.2.epist.6.*)

Quid deceat, quid non obliti, Cærite c-
Digni, remigium vitiosum Ithacensis
Vlissis.

Quinquennio completo, sacrificiis so- taurilibus de sue, ove, tauro factis urbe- lustrabant: idque *conditum lustrum* ap- pellabant, quod tum in censendo hi- fieret. In lustro condendo solenni ca- mine precabantur Deos, primum qui- dem, ut res populi Romani meliores amplioresque facerent; sed postea, anctie re P. Africano posteriore, ut easdem pe- petuo incolumes servarent. Præterea ta- ra recta sacris publicis exigebant, & mo- numen-

numenta vel tuebantur vetera, vel nova ipsi exædificabant. Itaque pecuniam publicam, qua in substructiones & opera publica uterentur, sibi attributam habebant. portoria etiam fruenda publicanis locabant. Hæc omnia faciunt, ut Cicero hujus Magistratus *officia maximi animi summique consilii* esse existimet: ut Valer. Maximus *honores censuræ gravitate consummari* dicat: ut denique Plutarchus de ea ita edisserat: Κορυφὴ δέ τις ἐστὶ τιμῆς ἁπάσης ἡ ἀρχὴ καὶ τρόπον τινὰ τῆς πολιτείας ἁπάσης ἐπιτελείωσις, ἄλλην τε πολλὴν ἐξουσίαν ἔχουσα, καὶ τὴν περὶ τὰ ἤθη καὶ τοὺς βίους ἐξέτασιν. Et mox: ᾑροῦντο τῶν καλουμένων πατρικίων ἕνα, καὶ τῶν δημοτικῶν ἕνα. τιμητὰς δὲ τούτους προσηγόρευον ἐξουσίαν ἔχοντας ἀφελέσθαι μὲν ἵππον, ἐκβαλεῖν δὲ συγκλήτου τὸν ἀκολάστως βιοῦντα καὶ ἀτάκτως. οὗτοι δὲ καὶ τὰ τιμήματα τῶν οὐσιῶν λαμβάνοντες ἐπεσκόπουν, καὶ ταῖς ἀπογραφαῖς τὰ γένη καὶ τὰς πολιτείας διέκρινον. ἄλλας τε μεγάλας ἔχει δυνάμεις ἡ ἀρχή. Porro religioni erat Romanis in Censoris demortui locū alium sufficere; quod eo lustro, quo in C. Iulii locum M. Cornelius suffectus fuit, Roma à Gallis capta est. Hujus Magistratus jus per quadringen-

tos

tos prope annos retentum, à P. Clodio Tribuno pleb. sublatum, M. Tullius conqueritur. Tulerat ille, ut Pedianus tradidit, legem, Ne quem Censores in senatu legendo præterirent, neve quem ignominia afficerent, nisi quis apud eos accusatus, & utriusque Censoris judicio damnatus esset. cum ante hanc legem, ut interim Iuvenalis (*Sat.* XI.) versu utar,

—— severos
Censoris mores etiam Collega timeret.

X.

Prætor.

PRætorem à *praeundo* & M. Tullius (3. *De Legib.*) deducit, & apud Varronem (4. *de L.L.*) Lucilius:

—— Ergo Prætorum est ante praire.

Eo verbo veteres, auctore Pediano, omnem magistratum significabant, cui pareret exercitus: postea peculiare nomen fuit ejus magistratus, qui juri dicundo præerat; & juris civilis custos atque disceptator à Cicerone definitur. Is primum unus creatus est anno Vrb. Cond. CCCLXXXVIII, quo anno & Ædilitas Curulis instituta, & primus de plebe Consul L. Sextius Lateranus factus est. Huic deinde bello Punico primo Prætor alter additus: quorum hic Peregrinus;

tos prope annos retentum, à P. Clodio Tribuno pleb. sublatum, M. Tullius conqueritur. Tulerat ille, ut Pedianus tradidit, legem, Ne quem Censores in senatu legendo præterirent, neve quem ignominia afficerent, nisi quis apud eos accusatus, & utriusque Censoris judicio damnatus esset. cum ante hanc legem, ut interim Juvenalis (*Sat. 11.*) versu utar,

—severus
Censoris mores etiam Collega timeret.

X.

Prætor.

P*Ratorem à praeundo* & M. Tullius (3. *De Legib.*) deducit, & apud Varronem (4 *de L. L.*) Lucilius:

—Ergo Pratorum est ante praire.

Eo verbo veteres, auctore Pediano, omnem magistratum significabant, cui pareret exercitus: postea peculiare nomen fuit ejus magistratus, qui juri dicundo præerat; & juris civilis custos atque disceptator à Cicerone definitur. Is primum unus creatus est anno Vrb. Cond. CCCLXXXVIII, quo anno & Ædilitas Curulis instituta, & primus de plebe Consul L. Sextius Lateranus factus est. Huic deinde bello Punico primo Prætor alter additus: quorum hic Peregrinus; ille

ille Vrbanus dictus: quod alter sociis & peregrinis per Italiam; alter civibus in Vrbe jus diceret: quæ posterior præturæ functio honoratissima habita fuit. ad hos post bellum Punicum primum duo adjecti, qui in Provinciis jurisdictionem obtinerent. inde *Provinciales* appellati. Ii latius patescente Imperio pro numero Provinciarum aucti. Sic bello primo Macedonico prætores sex facti; à Cæsare Dictatore octo; à Divo Augusto decem; & mox duodecim instituti. quem numerum neque Tiberium excessisse memoriæ prodidit Cornelius Tacitus, locupletior haud dubio auctor, quam Pomponius IC. qui à C. Cæsare duodecim, ab Augusto sexdecim Prætores factos scribit, l. 2. §. *Deinde Corn. Sulla.* ff. De orig. Iur.

Eorum officium fuit, de controverso jure respondere; bonorum possessionem dare, hæredes in defunctorum bona admittere; jus atque judices constituere; dolo vel metu lapsis, vel vi dejectis succurrere. Præterea ludis præsidere, & in Circensibus signum mittendis quadrigis dare; ferias item solennibus verbis concipere. quæ verba extant apud Macrobium ejusmodi: DIE. NONI. POST. KALEND. IANVARII. QVIRITIBVS. COMPITALIA. ERVNT. Ludis præsidebant triumphali habitu:

quo respexit Iuvenalis his versibus: (*Sat.10.*)

Quid si vidisset Prætorem in curribus altis
Exstantem, & medio sublimem in pulvere Circi
In tunica Iovis, & picta Sarrana ferentem
Ex humeris aulæa toga, magnaque coronæ
Tantum orbem, quanto cervix non sufficit ulla?
Quippe tenet sudans hanc publicus, & sibi Consul
Ne placeat, curru servus portatur eodem:
Da nunc & volucrem, sceptro quæ surgit eburno,
Illinc cornicines, hinc præcedentia longi
Agminis officia, & niveos ad frena Quirites.

Omnia hic triumphantium insignia exprimuntur: currus triumphalis, tunica palmata sive picta, corona aurea, quam servus à tergo sustinebat: (quod Plinius quoque in Historia naturali indicat:) scipio eburneus habens in summitate aquilam, & denique clientes in albis vestibus comites. Insignia Consulum prope omnia habebant, summum quoque in Provinciis imperium: nisi quod sex Prætori

fasces

quo respexit Iuvenalis his versibus:
(Sat. 10.)

Quid si vidisset Prætorem in curribus
altis
Exstantem, & medio sublimem in pul-
vere Circi
In tunica Iovis, & picta Sarrana ferен-
tem
Ex humeris aulæa toga, magnæque co-
ronæ
Tantum orbem, quanto cervix non suf-
ficit ulla?
Quippe tenet sudans hanc publicus, &
sibi Consul
Ne placeat, curru servus portatur eo-
dem:
Da nunc & volucrem, sceptro quæ sur-
git eburno,
Illinc cornicines, hinc præcedentia lon-
Agminis officia, & niveos ad frena Qui-
rites.

Omnia hic triumphantium insigni exprimuntur: currus triumphalis, tunica palmata sive picta, corona aurea, quam servus à tergo sustinebat: (quod Plinius quoque in Historia naturali indicat:) scipio eburneus habens in summitate aquilam, & denique clientes in albis vestibus comites. Insignia Consulum prope omnia habebant, summum quoque in Provinciis imperium: nisi quod sex Prætori fasces

fasces duntaxat anteferrentur, cum Consul duodecim haberet. Vnde *Prætorem*, & ob hæc & quod iisdem auspiciis crearetur, *collegam consulum* Livius nominat. Cicero *Præturam*, ob multitudinem (opinor) eam gerentium, *magistratum levissimum & divulgatissimum* in Epistolis vocat. Manifestū tamen est, dignitatem permagnam ejus fuisse: & quod Consulares atque Censorii sæpe iterum gerere voluerunt; & quod absentibus Consulibus Prætor Vrbis, more majorum Consulare munus sustinebat. Idem literas publice scriptas in senatu, &, si id Patres decrevissent, ad populum recitabat. quod postea sub Imperatoribus Quæstorum munus fuit: quemadmodum vicissim cura Ærarii ab his ad Prætores transiit, jussu Divi Augusti. auctor est Suetonius in ejus vita.

X I.

Ædiles plebeii & curules.

Ædiles Varro ab *ædibus* procurandis; Festus ab eo, quod facilis ad eos plebi *aditus* esset, dictos existimat. Iis ludorum celebratio, annonæ, sacrarum ædium procuratio, & sarta tecta in urbe tuenda commissa erant. Itaque *curatores urbis, annonæ ludorumque solennium* à M. Tullio definiuntur. Annonæ in-

inprimis curam gerebant. ideo illis Imperatores in urbem reversi frumentum; quemadmodum captivos Prætori; stipendium Quæstori tradebant. Frumentarios & pecuarios, qui annonam dolo malo auxisse videbantur, item fœneratores, ad populum accusatos, damnabant: ex eorum bonis mulctaticiis vel ludos, vel dona Deûm, vel opera publica faciebant. Præterea animadvertebant, ne qui nisi Romani Dii, neu quo alio more, quam patrio colerentur.

Ædilium duo erant genera, *Plebeii* alii, alii *Curules* dicebantur.

Ædiles Plebeii ex ordine horum magistratuum non erant; sed Tribunorum plebis veluti ministri quidam, cum quibus eodem etiam tempore sunt creati. Ideo quemadmodum illis, ita & his noceri fas non erat. Ludos plebeios pro salute populi Romani faciebant. Ad eos senatus consulta in ædem Cereris, lege Valeria, referebantur.

Ædiles Curules. id nomen acceperunt ἀπὸ τῶν δίφρων τῶν ἀγκυλοπόδων ἐφ' ὧν καθεζόμενοι ἐχρημάτιζον, inquit Plutarchus. Hi ludos Scenicos, Florales, & Cereales, & Megalesios faciebant, forumque cum tensæ ducerentur ornabant. Hæc & *Ædilitas major* dicitur, estq;

Po-

inprimis curam gerebant. ideo illis Im-
peratores in urbem reversi frumentum;
quemadmodum captivos Prætori; sti-
pendium Quæstori tradebant. Frumen-
tarios & pecuarios, qui annonam de-
malo auxisse videbantur, item fœnera-
res, ad populum accusatos damnabant
ex eorum bonis mulctatitiis vel ludo
vel dona Deûm, vel opera publica fac-
bant. Præterea animadvertebant, ne q
nisi Romani Dii, neu quo alio mo
quam patrio colerentur.

Ædilium duo erant genera, *Plebe-
ii*, alii *Curules* dicebantur.

Ædiles Plebeii ex ordine horum ma-
gistratuum non erant; sed Tribunorum
plebis veluti ministri quidam, cumq
bus eodem etiam tempore sunt crea
Ideo quemadmodum illis, ita & his ne-
ceri fas non erat. Ludos plebeios pro
lute populi Romani faciebant. Ad eo
senatus consulta in ædem Cereris, le
Valeria, referebantur.

Ædiles Curules. id nomen accep-
runt ἀπὸ τῶν δίφρων τῶν ἀγκυλοπόδων ἐφ'
ὧν καθεζόμενοι ἐχρημάτιζον, inqui
Plutarchus. Hi ludos Scenicos, Flora-
les, & Cereales, & Megalesios faciebant,
sorumque cum tensæ ducerentur orna-
bant. Hæc & *Ædilitas* major dicitur, esseq
Po-

Polybio *illustrissimus juventutis principa-
tus*; Ciceroni *ad honoris amplioris gradum
primus ascensus.* Ornamenta ejus à M. Tullio septimo accusationum libro referuntur, antiquior in senatu dicendi locus, toga prætexta: sella curulis, jus imaginis ad memoriam posteritatemque prodendam.

Ædilium numerum C. Cæsar Dictator auxit duosque addidit, quos à cura frumentariæ rei *Cereales* vulgus nominavit.

Hunc Magistratum, & eum qui sequitur, (*Quæstores*) neque vocationem, neque præhensionem (al. prensionem) habuisse, ex Varrone Agellius (*lib.* 13. *cap.* 12.) admonet. Plutarchus tamen præhensum ab Ædilibus plebeïis Cn. Martium Coriolanum scribit: quod factum esse non proprio jure, sed majoris potestatis jussu, existimare debemus.

XII.

Quæstores.

QVæsturam prope ante omnes Magistratus fuisse, & à Tullio Hostilio Rege Romano institutam esse, Vlpianus IC. auctor est, (*libro singulari De officio Quæstoris ff. lib.* 1. *tit.* 13 *l. un.*) Gratianus (*scribendum*, Gracchanus) hoc amplius ad Numam atque ipsum Romulum ori-

 ginem

ginem ejus refert. Plutarchus exactis demum Regibus, à P. Valerio Consule Quæstores duos creatos,& ærarium Saturni institutum narrat. Tacitus priorum sententiæ accedere videtur. Annali XI: *Quæstores*, inquit, *Regibus etiam tum imperantibus instituti sunt, quod lex Curiata ostendit, ab L. Bruto repetita. Mansitque potestas Consulibus deligendi, donec eum quoque honorem populus mandaret: creatiq́; primum Valerius Potitus, Æmilius Mamercus, LXIII anno post Tarquinios exactos, ut rem militarem comitarentur. Dein gliscentibus negotiis, duo additi qui Romæ curarent. Mox duplicatus numerus, stipendiaria jam Italia, & accedentibus provinciarum vectigalibus. Post, lege Sullæ viginti creati supplendo senatui, cui judicia tradiderat.* Quo in loco Iustus Lipsius legit, XXIII *anno*, ut congruat numerus cum Livio, apud quem anno ab V.C. CCLXVII, hoc est, post ejectos Reges, XXIII, prima mentio Quæstorum extat,& quidem uno duntaxat mutato: nam pro Æmilio Cæsonem Fabium nominat.

Erant autem *duo Quæstorum genera*; alii pecuniæ publicæ, alii quæstionibus capitalibus præerant. Vnde Varro (4. *de L. L.*) à *quærendo* dictos putat, *qui conquirerẽt publicas pecunias & maleficia.*

Primi

ginem ejus refert. Plutarchus exactis
demum Regibus, à P. Valerio Consule
Quæstores duos creatos, & ærarium Sa-
turni institutum narrat. Tacitus prio-
rum sententiæ accedere videtur. Annal
XI: *Quæstores, inquit, Regibus etiam tum*
imperantibus instituti sunt, quod lex Cu-
riata ostendit, ab L. Bruto repetita. Man-
sitque potestas Consulibus deligendi, don-
ec eum quoque honorem populus mandaret.
Creatique primum Valerius Potitus, Æmi-
lius Mamercus, LXIII anno post Tarqui-
nios exactos, ut rem militarem comitaren-
tur. Dein gliscentibus negotiis, duo additi
qui Romæ curarent. Mox duplicatus nu-
merus, stipendiaria jam Italia, & acce-
dentibus provinciarum vectigalibus. Post
lege Sullæ viginti creati supplendo senatui,
cui judicia tradiderat. Quo in loco Iustus
Lipsius legit, XXIII anno, ut congrue
numeret cum Livio, apud quem anno
ab V.C. CCLXVII, hoc est, post ejectos Re-
ges, XXIII, prima mentio Quæstorum
extat, & quidem uno duntaxat mutato
nam pro Æmilio Cæsonem Fabium no-
minat.

Erant autem duo *Quæstorum gene-*
ra; alii pecuniæ publicæ, alii quæstio-
nibus capitalibus præerant. Vnde Var-
ro (*4. de L. L.*) *à quærendo dictos putat, qui*
conquirerent publicas pecunias & maleficia.

Primi

Primi generis qui erant, si in Vrbe magistratum gererent, Ærarium curabant, ejusque pecunias expensas & acceptas in tabulas publicas referebant; tributa exigebant; signa exercitui ex ærario depromebant; stipendium à vectigalibus populis, captivam pecuniam ab Imperatoribus accipiebant: eosdem triumphaturos jurare cogebant, recte senatui de numero hostium occisorum, & amissorum civium esse perscriptum. Præterea legatis exterarum gentium lautia præbebant, eosdem ægrotos curabant, defunctos publico sumptu sepeliebant. Cæsarum temporibus, literas quoque publice scriptas in senatu legebant; iiq; *Candidati Principis* appellabantur. In provinciis Consulibus & Prętoribus ad ministeria belli pręsto erant: pecuniam ex ærario sibi numeratam in diversos usus erogabant: prædam custodiebant, manubiasque ex ejus venditione redactas ærario inferebant: obsidum quoque curam nonnunquam gerebant. Mansio Provincialis Quæstori lege determinata erat annua; deinde Romam ipsi redire licebat. Hinc factum, ut C. Verri, qui Siciliam provinciam prætor obtinuit triennium, singulis tamen annis quęstores permutati sint, ut Pedianus docet. Erat autem ea quęstoris cum consule vel prætore conjunctio, more majorum,

libe-

liberorum necessitudini proxima: itaque hi illis liberûm loco habebantur; illi ab his ut parentes colebantur.

Alterius generis Quæstores de capite civium Romanorum judicabant: quod munus postea ad Triumviros capitales translatum est. ab his criminalium quæstionum judices Quæsitores dicti.

Gerebant *Quæsturam* fere adolescentuli, ut ex Epistolis Ciceronis patet. Itaque eam idem *primum honoris gradum*; Vlpianus *ingressum & quasi primordium gerendorum honorum sententiaque in senatu dicendæ*; Pedianus *primam Senatoris administrationem* nominat.

XIII.

MAGISTRATVS PLEBEII, ET MINORES.

SEquuntur *Magistratus Plebeij*, qui plebeiis solis patebant, ut *Tribuni pleb.* nam de Ædilibus plebis supra diximus: & *Minores*, ut Triumviri Capitales, Nocturni, Monetales seu Mensarii, & Magistri vicorum. quos ut affirmare non ausim Patriciis omnino non patuisse: ita non ab iis solum, sed & paulo clarioribus è plebe ob humilitatem spretos, constanter asseverare possum; quod magis ne-

cessa-

liberorum necessitudini proxima: ita-que hi illis liberûm loco habebantur; & ab his ut parentes colebantur.

Alterius generis Quæstores de capi-te civium Romanorum judicabant: quod munus postea ad Triumviros capitales translatum est. ab his criminalium quæ-stionum judices Quæsitores dicti.

Gerebant *Quæsturam* fere adolescen-tuli, ut ex Epistolis Ciceronis patet. Ita-que eam idem *primum honoru gradum*, Vlpianus *ingressum & quasi primordium gerendorum honorum sententiaeque in Se-natu dicendæ*; Pedianus *primam Senatum ad ministrationem* nominat.

XIII.

MAGISTRATVS PLEBEII ET MINORES.

SEquuntur *Magistratus Plebeij*, qui ple-beiis solis patebant, ut *Tribuni pleb.* nam de Ædilibus plebis supra diximus: & *Mi-nores*, ut Triumviri Capitales, Nocturni, Monetales seu Mensarii, & Magistri vi-corum. quos ut affirmare non ausim Patriciis omnino non patuisse: ita nec ab iis solum, sed & paulo clarioribus è plebe ob humilitatem spretos. constan-ter asseverare possum; quod magis ne-cessarias, quam speciosi ministerii pro-curationes arbitrarentur.

XIV.

Tribuni plebis.

TRibunos plebis Cicero *Custodes defenso-resque juris & libertatis*; Livius *Ma-gistratus sacrosanctos, quibus auxilii latio est contra Consules*, definit. *Tribunatum* idem modo *arcem libertatis tuendæ*, mo-do *potestatem sacrosanctam ad auxilium libertatis creatam*; Sallustius *telum à ma-joribus libertati paratum* nominat. Crea-ti sunt anno, post Reges exactos, XVI, ab V.C.CCLX, & initio quidem duo; quibus tres collegæ additi, si Livio credimus, sta-tim; sin Pisoni, post annos demum vigin-ti & unum, cum lege Voleronis Publilii tributis comitiis primum crearentur. Anno Vrbis CCXCV decem facti, bini ex singulis classibus: itaque cautum est, ut postea crearentur. Sic dictos, quod pri-mi ex tribunatu militari magistratum inierint, Varro (4. *de L.L.*) innuit. om-nino *Tribuni* vocabulum à *tribubus* vide-tur deductum; tribus vel à tributo dan-do, vel quod primum tres populi partes factæ sint.

Officium eorum erat commoda ple-bis adversus Patricios tueri, & injuriam omnem

omnem intercessione sua prohibere. Itaque januas tam noctu, quam interdiu, ceu profugia & asyla miserorum, patentes habebant. Plus tamen ad vetandum, quam ad jubendum valebant: nam uno intercedente, reliqui, licet complures, aut etiam omnes, efficere nihil poterant. Unde Scriptores Latini sæpe & recte testantur, per collegarum intercessionem tribuniciam potestatem dissolvi. Dignitas autem tribunorum plebis ex eo maxime Plutarchi loco apparet, qui in Antonio legitur his verbis: ἐστὶ δ᾽ ἡ ἀρχὴ (δημαρχία) δευτέρα τοῦ δικτάτωρος παρόντος. ἂν δὲ μὴ παρῇ, πρώτη καὶ μόνη σχεδόν. ἡ γὰρ δημαρχία διαμένει, τὰς δ᾽ ἄλλας καταλύουσι πάσας δικτάτωρος αἱρεθέντος. Præterea & sacrosancti erant, & à nemine in ordinem cogi poterant. cuicunque volebant, silentium imponebant: ipsos vero interfari nefas erat. denique assurgere tribunis, & loco cedere omnes oportebat, ut libro Epistolarum primo C. Plinius commemorat. Prætextæ jus non habebant: nec lictores, sed viatorem unum: neque sellis curulibus, sed tribunalibus sedebant. Antiquitus curiam non intrabant, sed ante valvas positis subselliis decreta patrum perpendebant; & si quæ ex iis improbassent, rata esse

omnem intercessione sua probiber[...] ita
que januas tam noctu, quam interdiu[...]
tes profugia & asyla miserorum, pate[...]
tes habebant. Plus tamen ad vetandum
quam ad jubendum valebant: nam [...]
intercedente, relliqui, licet complures, [...]
etiam omnes, efficere nihil poterant. Vi[...]
de Scriptores Latini sæpe & recte tra[...]
tur, per collegarum intercessionem [...]
buniciam potestatem dissolvi. Digni[...]
autem tribunorum plebis ex eo mani[...]
Plutarchi loco apparet, qui in Anton[...]
legitur his verbis: ἐστὶ δ' ἡ ἀρχὴ (δημαρ-
χία) [illegible] αὐτοκράτορος [illegible]
[illegible]
ἡ δὲ δημαρχία [illegible]
[illegible] πάσας [illegible]
τῆς. Præterea & sacrosancti erant, & [...]
nemine in ordinem cogi poterant. Cu[...]
cunque volebant, silentium impo[...]
bant: ipsos vero interfari nefas erat. D[...]
nique assurgere tribunis, & loco cede[...]
omnes oportebat, ut libro Epistolarum
primo C. Plinius commemorat. Præter[...]
rea jus non habebant: nec lictores, sed
viatorem unum: neque sellis curulibus,
sed tribunalibus sedebant. Antiquitus cu[...]
riam non intrabant, sed ante valvas po[...]
sitis subselliis decreta patrum perpende[...]
bant: & si quæ ex iis improbassent, rata
esse

esse non sinebant. Itaque veteribus SCtis T. litera asscribi solebat, quo significabatur, illa tribunos quoq; censuisse. auctor est Val. Maximus. Huic consuetudini derogatum videtur plebiscito Atinio, quo tribuni pl. primum senatores facti sunt. Neq; fas erat integrum diem illos Roma abesse. Diem autem Romani à media nocte ad mediam noctem sequentem numerant, ut Varronem secuti Agellius & Macrobius tradidere. Ita cum post mediā noctem proficiscebantur, & post primam facem ante mediam sequētem redibant, abfuisse unum diem non dicebantur. Quo magis miror, quod Livius scripsit, tribunos pl. ad P. Scipionem, cui postea Africano cognomen fuit, è Sicilia retrahendum, esse missos: quod lege hac fieri non potuit, nisi forte aut eam nondū latam, aut illos legibus solutos, id quod verius puto, existimemus. Preterea prehensionis jus tantum habebant, ita ut consules quoq; prehendi atque in vincula duci sæpius jusserint. Vocationem ideo eos non habuisse Agellius (*lib.13.c.12.*) sibi videri ait: *quod antiquitus creati sint, non juri dicundo: nec causis querelisque de absentibus cognoscendis, sed intercessionibus faciendis, quibus præsentes fuissent, at injuria, quæ coram fieret, arceretur. Ac propterea jus ad se vocandi* (meliores libri

habent,

habent, *ius abnoctandi*) *ademptum, quoniam ut vim fieri vetarent, assiduitate eorum & præsentium oculis opus erat.*

Patriciorum neminem Tribunum plebis fieri licebat. cooptatos tamen aliquot legimus, idque ex antiquo rogationis carmine fuisse defensum. SI. TRIBVNOS. PLEBIS. DECEM. ROGABO. SI. QVOS. MINVS. HODIE. DECEM. TRIBVNOS. PLEBIS. FECERINT. HI. TVM. QVOS. SIBI. COLLEGAS. COOPTASSINT. ITA. ILLI. LEGITIME. EADEM. LEGE. TRIBVNI. PLEBEII. SINT. VT. ILLI. QVOS. HODIE. TRIBVNOS. PLEBEI. FECERITIS. Quod ne postea quoque fieret, Trebonia lege sancitum est, qui plebem Romanam Tribunos plebis rogaret, is usque eo rogaret, dum decem Tribunos plebi faceret.

Vim Tribuniciam L. Sulla Dictator imminuit, ultimo tamen intercessionis jure relicto, ut C. Cæsar in Commentariis indicat: adempta autem omni & ferendarum legum, & aliorum magistratuum capiendorum potestate: quorum illud à Cn. Pompeio & M. Crasso Coss. hoc Aurelia lege, quam C. Cotta Tribunus plebis tulit, brevi receperunt.

Verum quoniam actionibus tribuniciis plurimæ & gravissimæ seditiones excitatæ sunt, non immerito, apud Sallu-
stium,

habent, (*ius obnoctandi*) *adempta* ... *niam ut vim fieri vetarent, assilante* ... *rum & præsentium ocius opus est.*

Patriciorum neminem Tribun... plebis fieri licebat. cooptatos tamen quot legimus, idque ex antiquo roga... nis carmine fuisse defensum. SI. TRI... NOS. PLEBIS. DECEM. ROGABO. QVOS. MINVS. HODIE. DECEM. T... BVNOS. PLEBIS. FECERINT. HI. T... QVOS. SIBI. COLLEGAS. COOPTAS... ITA. ILLI. LEGITIME. EADEM. L... TRIBVNI. PLEBEII. SINT. VT. E... QVOS. HODIE. TRIBVNOS. PLEB... CERITIS. Quod ne postea quoque fi... Trebonia lege sancitum est, qui pl... Romanam Tribunos plebis rogar... usque eo rogaret, dum decem Trib... plebi faceret.

Vim Tribuniciam L. Sulla Dict... imminuit, ultimo tamen interc... nis jure relicto, ut C. Cæsar in Co... mentariis indicat: adempta autem co... & ferendarum legum, & aliorum m... stratuum capiendorum potestate: q... rum illud à Cn. Pompeio & M. Cra... Coss. hoc Aurelia lege, quam C. Co... Tribunus plebis tulit, brevi receperu...

Verum quoniam actionibus trib... ciis plurimæ & gravissimæ seditiones c... citatæ sunt, non immerito, apud Sal... stium

stium, L. Philippus *ex tribunicia potestate omnes discordias accensas*; apud Livium, Appius Claudius *concordiam ordinum maxime esse dissolvenda tribuniciæ potestatu*; *tribunos* Tacitus *turbulentos*; Lucanus *turbantes jura*, dixisse videntur.

Plutarchus ex opinione quorundam, Tribunos in magistratu non fuisse scribit ἐν κεφαλαιογραφαῖς, his verbis, ut interpretatur Sigonius: *Cur cum purpura alij Magistratus utantur, Tribunus plebis non utitur? an quia Trib. pl magistratus non est? neque enim ex sella curuli ius dicunt, neque principio anni, ut reliqui magistratus, ineunt. neque creato Dictatore se abdicant. Verum omni translato ad Dictatorem imperio, ipsi tamen potestatem suam retinent, tanquam magistratus non sint. Quemadmodum autem translationem iudicium esse rhetores quidem negant, sic tribunatus impedimento potius est magistratui quam magistratus. Etenim resistere potentiæ magistratus, & nimiam eius licentiam coercere, ad eius auctoritatem pertinet.* Huc, nisi fallor, apud Livium quoque respicit Consul Appius, privatum esse clamitans tribunum, sine imperio, sine magistratu. Imperatorum temporibus Tribunicia potestas summi fastigii vocabulum erat: quod à Divo Augusto repertum Tacitus tradit, ne Regis

Z aut

aut Dictatoris nomen assumeret, & tamen appellatione aliqua cætera imperia præemineret.

XV.

Triumviri Capitales.

TRiumviros Capitales Sallustius *rerum capitalium judices* nominat: Livius in Minoribus Magistratibus numerat, & quidem infra Ædiles collocat lib. xxv. Hi maleficii suspectos conquirebant, & comprehendebant; carceris latomiarum custodes erant, & à Prætore damnatos carnifici in carcere necandos tradebant. Vnde Pomponius IC. (*ff. lib.* 1. *tit.* 11. *De orig. Iur. l.* 2.) carceris custodiam habuisse tradit, ut cum animadverti oporteret, eorum interventu fieret. Ipsi quoque de furibus, homicidis, servis nequam judicabant, & facinoris convictos puniebant; unde & nomen accepere. Nam *capital*, auctore Nonio, *capitis est periculum*. Plautus *Manechmis*: (*act.* 1. *Scen.* 1.)

Nunquam hercle effugiet, tametsi capital fecerit.

Ea judicia in foro Romano ad Mæniam columnam exercebant. Hinc Cicero in Divinatione, de oratoribus ineptis & quasi proletariis: *Vobis autem tanta in-*

aut Dictatoris nomen assumeret, &c men appellatione aliqua caeterisimpe praemineret.

XV.

Triumviri Capitales.

TRiumviros Capitales Sallustius *capitalium judices* nominat: Livi in Minoribus Magistratibus numerat quidem infra Ædiles collocat lib. xx Hi maleficii suspectos conquirebant, comprehendebant ; carceris latomi rum custodes erant, & à Pratore da natos carnifici in carcere necandos debant. Vnde Pomponius IC. (ff. tit. 11. *De orig. Iur. l. 2.*) carceris cu diam habuisse tradit, ut cum anim verti oporteret, eorum interventu ret. Ipsi quoque de furibus, homici servis nequam judicabant, & facinor convictos puniebant; unde & nomen cepere. Nam *capital*, auctore Noni *capitis est periculum*. Plautus Menaechm (*act. 1. Scen. 1.*)

Nunquam Hercle effugiet, tametsi ca tal fecerit.

Ea judicia in foro Romano ad Maenia columnam exercebant. Hinc Cicero Divinatione, de oratoribus ineptis proletariis: *Vobis autem tanta*

opia reorum est, ut mihi causam praeripe re conemini potius, quam aliquos à columna Mania vestri ordinis reos reperiatis. Idem in Cluentiana, de Q. [illegible] triumviro: *Ex petulanti (inquit) atque improbo scurra in discordiis civitatis ad eam columnam, ad quam multorum saepe conviciis perductus erat, cum suffragiis populi pervenerat.*

Creati sunt primum, quantum ex [illegible] Livii libro videre est, M' Curio [illegible], P. Cornelio Rufino Consulibus, [illegible] Cond. CD LXIV. Fenestella a [illegible] & eum secutus Raphael Volaterranus successisse eos existimant in locum Duumvirûm capitaliû, quos à Tullo [illegible] Horatii parricidii rei judicio [illegible] postea res capitales judicasse, [illegible] Verum hos M. quoque Tulli temporibus majestatis judicia exercuisse, nemo ignorat, qui ejus Orationem pro C. Rabirio perduellionis reo legerit. ex qua cognoscimus eum à Duumviris condemnatum, provocatione ad populum certavisse: quod Lege [illegible], quae apud Livium extat, fieri licebat. Diversos autem fuisse, ex eo quoque intelligitur, quod Duûviri sorte ducebantur, Triumviri suffragiis populi creabantur: [illegible] Suet. colligere licet; hoc supra [illegible] verbis planû fecimus. [illegible]

Duûmvirale judicium, nec nisi in tristissimis causis usurpatum, in eadem Oratione ostenditur, eo loco, quo *verba solennia, quæ horrendi carminis fuere, non solum tenebris vetustatis, sed quoque luce libertatis oppressa esse*, ait.

XVI.

Triumviri nocturni.

TRiumviri nocturni vigilias noctu in Vrbe circumibant, & ad incendia orta concurrebant. Erant dignitatis minimæ; ideo si parum strenue suo munere fungerentur, puniebantur. Sic Tacitus, quod incendio restinguendo; Val. Maximus, quod excubiis obeundis parum diligentes fuissent, à populo damnatos referunt. Labor, ut *Compitales* eos quoque dictos fuisse existimem, idque ex Pediani verbis, qui servum Milonis dormientem in taberna deprehensum, & ad *Triumvirum Compitalem* perductum scribit. nisi forte magisterio vicorum *Tres viros* functos, & *Compitales* quoque nominatos, quod compitalicios ludos ederent, arbitrabimur. Sed prior opinio magis mihi arridet. In illorum locum à Divo Augusto nocturnæ excubiæ vigilesque ad incendia instituti sunt: fuitque Præfecti vigilum

Duumvirale judicium, nec nisi in ca
fimis caufis ufurpatum, in eadem
tione oftenditur, eo loco, quo
mo, quæ horrendi carminis funt,
lum tenebris vetuftatis, fed quoque
libertatis oppreffa effe, ait.

XVI.

Triumviri nocturni.

T*Riumviri nocturni* vigilias no
Vrbe circumibant, & ad incendi
ta concurrebant. Erant dignitatis
næ; ideo fi parum ftrenue fuo m
fungerentur, puniebantur. Sic Taci
quod incendio reftinguendo; Val. Ma
mus, quod excubiis obeundis parum
ligentes fuiffent, à populo damnatos
ferunt. Labor, ut *Compitales* eos quo
dictos fuiffe exiftimem, idque ex Pet
verbis, qui fervum Milonis dormient
in taberna deprehenfum, & ad *Trium*
rum Compitalem perductum fcribit.
forte magifterio vicorum *Tres viri*
ctos, & *Compitales* quoque nominat
quod compitalicios ludos ederent,
trabimur. *Sed prior* opinio magis
arridet. In illorum locum à Divo Aug
fto nocturnæ excubiæ vigilefque ad in
cendia inftituti funt: fuitque Præfecti
gil

gilum magna, & fecunda ab Vrbis Præfecto dignitas.

XVII.

Triumviri Monetales & Menfarij.

T*Riumviri Monetales* omnis generis monetæ, & formæ cuforibus præerant. Itaque *æris, argenti, atque auri flatores* à Pomponio IC. (*l.2.ff. De Orig. Iur.*) nominantur. Iidem qui hi, aut certe non multum diverfi, videntur fuiffe *Triumviri Menfarii*, quos propter penuriam argenti bello Punico fecundo creatos invenio. Sic dicti fuerunt, quod *menfis* cum ære in foro pofitis, vel acciperent Reipublicæ nomine, vel expenderent pecuniam. quales apud Tennitas quoque fuerunt Quatuorviri Menfarii, fine quibus nummum nullum Tenni publice moveri poffe, Cicero pro Flacco auctor eft. In anguftiis ærarii pecuniam mutuam à privatis accipiebant, pofteaque reddebant. rationes accepti & expenfi in tabulas publicas Scribæ referebant. Livius lib. XXVI: *Senatu inde miffo, pro fe quifque aurum, argentum, & æs in publicum conferunt, tanto certamine iniecto, ut prima inter primos nomina fua vellent in publicis tabulis effe, ut nec Triumviri*

accipiendo, nec Scribæ referendo sufficerent. Fuerunt & *Quinque viri mensarij*, extraodinarius Magistratus, & cujus una omnino, quod sciam, in Historia Romana multo ante Triumviros creatos extat mentio, apud Livium lib. VII. rem fœnebrem levavere, impeditioribus nominibus aut ex ærario dissolutis, aut æqua rerum æstimatione liberatis. [*T. Valerio Publicola & C. Marcio Rutilio Coss. Anno V.C.* CDI.]

XVIII.

Magistri vicorum.

M*Agistri vicorum* è plebe cuujusque viciniæ legebantur, qui tuerentur vicos in quos urbem antiquitus descripserant. Ludos quoque compitalicias, quibus per compita tota urbe supplicabatur, faciebant. quos ludos pestilentiæ causa be llo Punico secundo primum factos, & deinde lege lata ut in perpetuum in statamdiem voverentur, quotannis celebratos Livius lib. XXVII memoriæ prodidit. Infimum hoc genus Magistratuum Vrbanorum fuisse idem alibi scribit: prætextæ tamen jus illis fuisse permissum, nec ut vivi solum haberent tantum insigne, sed etiam ut in eo cremarentur mortui.

accipiendo, *nec Scriba referendo suffi-*
rent. Fuerunt & *Quinqueviri mensa-*
extraordinarius Magistratus, & cujus m
omnino, quod sciam, in Historia Ro-
na multo ante Triumviros creatos e
mentio, apud Livium lib. VII. rem fœ-
nebrem levavere, impeditioribus nomi-
bus aut ex ærario dissolutis, aut
rerum æstimatione liberatis. [*T. Vale-*
Publicola & C. Marcio Rutilio Coss. A.
U. C. CDI.]

XVIII.

Magistri vicorum.

M*Agistri vicorum* è plebe cujusq
viciniæ legebantur, qui curarent
cos in quos urbem antiquitus descrip-
rant. Ludos quoque compitalicios, q
bus per compita tota urbe supplica-
tur, faciebant. quos ludos pestilen
causa bello Punico secundo primum
ctos, & deinde lege lata ut in perpetu
in statamdiem voverentur, quotann
celebratos Livius lib. XXVII memori
prodidit. Infimum hoc genus Magistr
tuum Urbanorum fuisse idem alibi sc
bit: prætextæ tamen jus illis fuisse p
missum, nec ut vivi solum haberent
tum insigne, sed etiam ut in eo crema-
rentur mortui.

Ma-

XIX.

MAGISTRATUS EXTRAORDINARII.

Decemviri legibus scribendis.

DEinceps eos Magistratus trademus, qui aut cito è Republica sublati fuêre, cum annui essent; aut non, nisi re cogente, creari solebant. In illis *Decemviri* & *Tribuni militum Consulares*, in his *Triumviri coloniis deducendis*, *Præfectus urbis atque annonæ* præcipue numerantur.

Ad Decemviros à Consulibus; quemadmodum ab Regibus ante ad Consules venerat, translatû fuit imperium. Mutationis causam lex Terentia, de creandis Quinqueviris legibus consulari imperio scribendis lata, præbuit. Ea primum à C. Terentio Arsa Tribuno plebis promulgata, ac deinde per annos decem varie jactata, tandem effecit, ut missis legatis Athenas, qui leges Solonis describerent, & aliarum Græciæ civitatum instituta, mores, juraque noscerent, iisque reversis, referente P. Sestio Consule, Decemviri legibus scribendis in annum unum crearentur, absque provocatione, neve quis alius eo anno

 ma-

magiſtratus eſſet. Ii decimo die jus populo ſinguli dicebant. eò die penes Pręfectum juris faſces duodecim erant, collegis novem ſinguli accenſi apparebant. Dein propoſitis decem Tabulis, cum duę adhuc deeſſe viderentur; quibus adjectis abſolvi poſſet velut corpus omnis juris Romani; iterum in annum inſequentem alii creati: qui cum multa nefaria commiſiſſent, &, nulla comitiorum mentione habita, continuare poteſtatem, & tyrannidem occupare conarentur; tandem ob vindicias Virginii cujuſdam filiæ ſecundum ſervitutem datas ab Appio Claudio, qui ſeipſum Decemvirum refecerat, conſenſu populi magiſtratu abire coacti ſunt. Fuit hæc Reipublicæ mutatio minus inſignis; quia non diuturna. nam intra triennium Decemviri & inſtituti ſunt, & ſublati. Primi & Patricii & Conſulares omnes fuere: ex poſterioribus tres plebeii. Creatos eos primum anno Vrb. Cond. CCCII, Livius & Solinus ſcribunt; M. Varro, CCCIII. Leges duodecim Tabularum promulgarunt; quas *finem æqui iuris, accitis quæ uſquam egregia*, Tacitus nominat: *quód leges ſecutæ, aut per vim, aut iniquis de cauſis, latæ ſint.* Livius *in immenſo aliarum ſuper alias acervatarum legum cumulo fontem omnis publici privatiq; iuris eſſe* teſtatur.

XX

magistratus esset. Ii decimo die po…
pulo singuli dicebant. eo die penes …
ctum juris fasces duodecim erant, …
gis novem singuli accensi appa…
Dein propositis decem Tabulis, c…
adhuc deesse viderentur, quibus ab…
absolvi posset velut corpus omnis …
Romani, iterum in annum ins…
tem alii creati: qui cum multa …
commisissent, &, nulla comitio…
mentione habita, continuare p…
tem, & tyrannidem occupare con…
tur; tandem ob vindicias Virgini…
dam filiæ secundum servitutem d…
Appio Claudio, qui seipsum Dec…
rum refecerat, consensu populi mag…
tu abire coacti sunt. Fuit hæc Rei…
cæ mutatio minus insignis, quia non…
turna. nam intra triennium Dece…
& instituti sunt, & sublati. Primi & …
cii & Consulares omnes fuere: ex p…
riobus tres plebeii. Creatos eos pri…
anno Vrb. Cond. CCCII, *Livius* & …
nus scribunt; M. Varro, CCCIII. Leges …
decim Tabularum promulgarunt; …
finem æqui iuris, accitis quæ …
egregia, Tacitus nominat: quod lege…
cuta, aut per vim, aut iniquis de …
lata sint Livius in immenso aliarum …
aliis acervatarum legum cumulo fons …
omnis publici privatiq; iuris esse tes…

X…

XX.

Tribuni militum Consulares.

T*Ribuni militum consulari potestate* Rempublicam pro Consulibus complures annos administrarunt. Creati primum sunt anno Vrb. Cond. CCCX. cum, promulgata lege, ut Consul alter ex plebe fieret, Patres, veriti ne ea lex se invitis perferretur, concessissent, ut Tribuni militum consulari potestate promiscue ex patribus & plebe crearentur. quod jus sero demum plebes usurpavit; contenta eo, quod sui habitu ratio esset. Initio tres, deinde quatuor, mox sex, demum octo facti sunt. Pomponius I.C. (*l. 2. ff. De origine Iuris*) interdum vicenos fuisse, interdum plures, unus omnium veterum Scriptorum prodidit. nisi tamen ibi, pro *vicens, seni* erit reponendum: quod jam olim G. Budæus præclare annotavit. Quæ collegarum multitudo fecit, ut quamvis omnia & jura & insignia Consulum haberent: tamen neque potentia, neque dignitate pari præditi viderentur. Ideo *Proconsularem imaginem* eos, Tribunus plebis apud Livium, veluti contemnens, nominat: & P. Manilius Dictator negat Magistri equitum majus, quam Tribuni Consularis imperium

rium esse, cum vellet ostendere, cum à Consule dignitate superari. Creari desiere anno Vrb.Cond.CCCLXXXVIII.quo anno primus è plebe Consul factus est L.Sextius.

XXI.

Triumviri coloniis deducendis.

TRiumvirûm, qui *coloniis deducendis* fiebant, primum apud Livium mentio extat lib.IIII. isque Magistratus fere semper postea fiebat, quoties Romani plebem urbanam, aut veteranos milites, vel augendæ sobolis, vel præsidii causa, in colonias mitterent. Creabantur modo à Consule, modo à Prætore: & potissimum ii, qui ab integritate & justitia maxime commendabantur.

Officium eorum erat locum urbi condendæ deligere, operi maturando præesse, colonis jura describere, & agrum publicum equiti, & pediti; simplum huic; illi duplum, æquis portionibus dividere: ad quæ perficienda in triennium imperium habebant. Et erat ea administratio initium quoddam dignitatis, firmamentum potentiæ, atque veluti gradus ad ampliores honores petendos. Ab his non dissimilis fuit *Quinquevirûm* & *Decemvirûm* functio, quos *ad agros publicos* di-

rium esse, cum vellet ostendere, cum i Consule dignitate superari. Creari de- fiere anno Vrb. Cond. CCCLXXXVIII. quo anno primus è plebe Consul factus est L. Sextius.

XXI.

Triumviri coloniis deducendis.

TRiumvirûm, qui coloniis deducendis fiebant, primum apud Livium mentio extat lib. IIII. isque Magistratus semper postea fiebat, quoties Roma plebem urbanam, aut veteranos milites vel augendæ sobolis, vel præsidii causa in colonias mitterent. Creabantur modo à Consule, modo à Prætore: & potissimum ii, qui ab integritate & justitia maxime commendabantur.

Officium eorum erat locum urbi condendæ deligere, operi maturando præesse, colonis jura describere, & agrum publicum equiti, & pediti; simplum huic, illi duplum, æquis portionibus dividere: ad quæ perficienda in triennium imperium habebant. Et erat ea administratio initium quoddam dignitatis, firmamentum potentiæ, atque veluti gradus ad ampliores honores petendos. Ab his non dissimilis fuit *Quinquevirûm* & *Decemvirûm* functio, quos *ad agros publicos* di-

dimetiendos atq; militibus veteranis dividendos creatos, semel atq; iterum legimus.

XXII.

Præfectus Vrbis.

QVos *Præfectos Vrbis* Historiæ Romanæ Scriptores Latini omnes; Græcorum nonnulli *Vrbis custodes* nominant. Et Iuvenalis Satyra XIII:

——qua custos Gallicus urbis,
Vsque à lucifero donec lux occidat, audit.

Statius Papinius, & C. Albinovanus, ejus nominis rationem quoque reddunt. Ille sic:

Quem penes intrepidæ mitis custodia Romæ.

Hic ita, de C. Cilnio Mæcenate:

Num minus urbis erat custos, & Cæsaris hospes?
Num tibi non tutas fecit in urbe vias?

Eos sub Regibus, & Consulibus quoque, quoties abessent, ad præsidium urbis relictos, notum est; qui, dum ipsi abessent, imperium summum haberent: præsidia ad tuendam urbem disponerent: senatum vocarent: jura civibus redderent. Sub Imperatoribus in perpetua fere potestate erant; neq; magistratum, nisi offenso

Prin-

Principe, deponebant. Sed præstat, (opinor) ipsis C. Taciti verbis, quæ in Annali VI leguntur, altius & originem & officia hujus Magistratus repetere: *Antea (inquit) profectis domo Regibus, ac mox Magistratibus, ne urbs sine imperio foret, in tempus deligebatur, qui jus redderet, ac subitis mederetur. Feruntque ab Romulo Dentrem Romulium, post ab Tullio Hostilio Numam Marcium, & ab Tarquinio Superbo Sp. Lucretium impositos. dein Consules mandabant, duratque simulacrum, quoties ob ferias Latinas præficitur, qui Consulare munus usurpet. Cæterum Augustus bellis civilibus, Cilnium Mæcenatem equestris ordinis, cunctis apud Romam atque Italiam præposuit. Mox rerum potitus, ob magnitudinem populi, & tarda legum auxilia, sumsit è Consularibus qui coerceret servitia, & quod civium audacia turbidum, nisi vim metuat. Proximusque Messalla Corvinus eam potestatem, & paucos intra dies finem accepit, quasi nescius exercendi. Tum Taurus Statilius, quanquam provecta ætate, egregie toleravit. Dein Piso viginti per annos pariter probatus, publico funere ex decreto senatus celebratus est.* Ex quo Taciti loco & illud elicitur, Cæsarum temporibus duos Præfectos urbi fuisse: alterum Latinarum causa relictum, quem dignitate vix Senatoria

Principe, deponebant. Sed præstat, (sp-
nor) ipsis C. Taciti verbis, quæ in Ann-
vi leguntur, altius & originem & offi-
hujus Magistratus repetere: *Antea (s-
quit) profectis domo Regibus, ac mox M-
gistratibus, ne urbs sine imperio fore-
tempus deligebatur, qui jus redderet, &
subitis mederetur. Feruntque ab Rom-
Dentrem Romulium, post ab Tullo H-
lio Numam Marcium, & ab Tarqu-
Superbo Sp. Lucretium impositos. Dein C-
sules mandabant, duratque simulacru-
quoties ob ferias Latinas præficitur, q-
Consulare munus usurpet. Cæterum A-
gustus bellis civilibus, Cilnium Mæce-
tem equestris ordinis, cunctis apud Rom-
atque Italiam præposuit. Mox rerum p-
titus, ob magnitudinem populi, & ta-
legum auxilia, sumsit è Consularibus q-
coerceret servitia, & quod civium au-
cia turbidum, nisi vim metuat. Proxim-
que Messalla Corvinus eam potestatem, &
paucos intra dies finem accepit, quasi n-
scius exercendi. Tum Taurus Statili-
quanquam provecta ætate, egregie tolera-
vit. Dein Piso viginti per annos pariter
probatus, publico funere ex decreto senat-
celebratus est.* Ex quo Taciti loco & illu-
elicitur, Cæsarum temporibus duos Præ-
fectos urbi fuisse: alterum Latinarum
causa relictum, quem dignitate vix Se-
natori-

natoria fuisse præditum Agellius tradidit; alterum qui Vrbis custodiæ præerat. quæ potestas, continua, sicuti diximus, plerumque erat, & prope secundum à Principe locum obtinebat.

XXIII.

Præfectus Annonæ.

PRæfectus Annonæ quo munere functus fuerit, ex ipso nomine satis apparet. Eũ primum Romæ L. Minutium factum Livius scribit. Neque postea is Magistratus, nisi fame cogente, & in incertum quo ad res posceret, creatus est. Frumentum missis circa finitimos populos legationibus coëmebat, emptum populo vendebat: frumentarios ob compressam annonam ad populum accusabat, damnabatque. quæ alias ad Ædilium curationem prope omnia pertinebant.

XXIV.

MAGISTRATVS MILITARES.

Dux. Imperator. Proconsul. Proprætor.

DEinceps de Militaribus dignitatibus dicendum. in quibus principem locum obtinet is, eujus ductu bellum administra-

miniſtratur, quem ducem Romani nominabant. Livius lib. IV: *Ea rite opima ſpolia habentur, quæ Dux Duci detraxerit: nec Ducem novimus niſi cujus auſpicio bellum geritur.* Iidem, ſi bene Rempublicam geſſiſſent, *Imperatores* à legionibus ſalutabantur. quem priſcum erga duces honorem fuiſſe Tacitus ait, ut gaudio & impetu victoris exercitus conclamarentur. *Imperatoris* autem *nomen maximum Romæ eſſe* apud Livium Scipio dicit. In ejus verba milites jurabant, juſſu ſe illius conventuros, nec injuſſu abituros. Victoriam adepti, literas laureatas, rei bene geſtæ indices, ad ſenatum mittebant. Faſces quoque laureatos præ ſe ferebant: eoſque demum Romæ in Capitolio acto honore deponebant. Deligebantur Duces à populo Romano, aut Conſules & Prætores; aut ex conſulatu & prætura; aut pro conſulibus & pretoribus; aut peculiari cum magiſtratu. De conſulibus & prætoribus ſupra diximus. Proconſules erant, qui in provincias conſulari cum imperio mittebantur: quemadmodum Propretores, qui pretorio. Itaque illi conſularia; hi prætoria ornamenta omnia habebant. Faſces quoq; proconſules XII habuiſſe ex Plutarcho videre eſt, licet illis ſolos VI Feneſtella attribuat. Creabantur vel ex conſulatu &
præ-

ministratur, quem ducem Romani no-
minabant. Livius lib. IV: *Ea nusquam*
alia habentur, quæ Dux Duci dixerat
sit: nec Ducem novimus nisi cujus au-
cto bellum geritur. Iidem, si bene Re-
publicam gessissent, *Imperatores* à legi-
onibus salutabantur. quem priscum er-
duces honorem fuisse Tacitus ait, ut gau-
dio & impetu victoris exercitus conci-
marentur. *Imperatoris* autem nomen m-
ximum Romæ esse apud Livium Scipio
ait. In ejus verba milites jurabant, j-
su se illius conventuros, nec inj-
abituros. Victoriam adepti, literas
reatas, rei bene gestæ indices, ad S-
natum mittebant. Fasces quoque la-
reatos præ se ferebant: eosque dem-
Romæ in Capitolio acto honore depo-
bant. Deligebantur Duces à popul-
mano, aut Consules & Prætores; au-
consulatu & prætura; aut pro consul-
& prętoribus; aut peluliari cum mag-
tu. De consulibus & prætoribus supra
ximus. Proconsules erant, qui in pro-
cias consulari cum imperio mittebant
quemadmodum Proprętores, qui pr-
rio. Itaque illi consularia; hi prætoria
namenta omnia habebant. Fasces quo-
proconsules XII habuisse ex Plutarch-
videre est, licet illis solos VI Fenestella a-
tribuat. Creabantur vel ex consulatu
præ-

prætura; quod patescentibus provinciis observatum est; ut quo quique anno Consules fuissent, sequenti Proconsules remanerét: vel ex inferioribus magistratibus, aut etiam privatis. Sallustius in Catil: Piso in citeriorem Hispaniam quæstor pro prætore missus est. Sic P. Scipio, & Cn. Pompeius privati, ille acta ædilitate curuli; hic ætate nondum senatoria, in Hispanias cum consulari imperio missi. Denique L. Martius eques Romanus, qui magnis rebus gestis, Proprætor, senatui scripserat, non propterea offendit homines, quod eum titulum honoris usurpasset: sed quod rem mali exempli esse arbitrarentur, imperatores legi ab exercitibus, & solenne auspicatorum comitiorum in castra & provincias, procul ab legibus magistratibusque ad militarem temeritatem transferri. In magistratu autem neque Proconsules neque Proprætores esse dicuntur; sed in imperio tantum. Cicero De Divinat. II. Bellicam rem administrari majores nostri nisi auspicato noluerunt. quam multi anni sunt, cum bella à Proprætoribus, & Proconsulibus administrantur, qui auspicia non habent? Neque enim nisi magistratus habent auspicia, vel majora, si majores; vel minora, si minores essent. Ideo P. Scipio, tota Hispania sub ditionem populi Ro-

Romani redacta, triumphum pertinaciter non petiit, quia neminem ad eam diem triumphasse, qui sine magistratu res gessisset, constabat. Quod intelligendum est de iis, qui extraordinario cum imperio Procoss. res gessissent: qualis primo fuit T. Quinctius anno Vrb. Conditæ CCLXXXIIX. Nam ex iis qui prorogatum ex Consulatu imperium obtinuissent primus Q. Publius Philo diu ante triumphaverat. Livius VIII: *Actum cum tribunis est, ad populum ferrent, ut, cum Publius Philo consulatu abisset, pro consule rem gereret, quoad debellatum cum Græcis esset.* Et paulo infra: *Duo singularia hæc ei viro primum contigêre, prorogatio imperii ante in nullo facta, &, acto honore, triumphus.*

XXV.

Duumviri Navales.

DVumviros Navales classis ornandæ reficiendæque causa aliquoties creatos legimus. Imperium maritimum habebant, ut maria, maritimaque loca tuerentur, & à piratarum atque hostium incursionibus defenderent. Primum instituti sunt an. V.C. CDXLIII, ex rogatione M. Decii Tribuni plebis. Livius XLI: *Adversus Illyriorum classem creati Duumviri*

Romani redacta, triumphum pertinaci-
ter non petiit, quia neminem ad eam
diem triumphasse, qui sine magistra-
tu res gessisset, constabat. Quod intelligen-
dum est de iis, qui extraordinario cu[m]
imperio Procoss. res gessissent: qualis pri-
mo fuit T. Quinctius anno Vrb. Con[d.]
CCLXXXIIX. Nam ex iis qui prorogat[o]
ex Consulatu imperium obtinuere
primus Q. Publius Philo diu ante triu[m]-
phaverat. Livius VIII: *Actum cum tribu-*
nis est, ad populum ferrent, ut, cum Pub-
lius Philo consulatu abisset, pro consule
rem gereret, quoad debellatum cum Græcis
esset. Et paulo infra: *Duo singularia h[a]e[c]*
ei viro primum contigére, prorogatio impe-
rii ante in nullo facta, &, acto hono[re]
triumphus.

XXV.

Duumviri Navales.

D*Vumviros Navales* classis orna[n]-
reficiendæque causa aliquoties cre[a]-
tos legimus. Imperium maritimum ha-
bebant, ut maria, maritimaque loca tue-
rentur, & à piratarum atque hostium in-
cursionibus defenderent. Primum instit[u]-
tuti sunt an. V.C. CDXLIII, ex rogatione
M. Decii Tribuni plebis. Livius XLI: *Ad-*
versus Illyriorum classem creati Duum-

viri Navales erant, qui tuendam viginti navibus mari superiore Anconem, velut cardinem haberent. inde L. Cornelius dextra litora usque ad Tarentum, C. Furius læva usque ad Aquileiam tueretur.

XXVI.

Tribuni Militum.

T*Ribunorum Militum* prima mentio apud Livium fit libro tertio, in secessione plebis ob Decemvirûm tyrannidem: quæ ne sine capite esset, auctore L. Virginio, placuit decem creari, qui summæ rei præessent, militarique honore Tribunos militum appellari. Eorum deinde duo facta sunt genera: Ruffuli alii dicti, qui in exercitu creari solebant; alii comitiati, qui Romæ comitiis curiatis suffragio populi designabantur. Initio & hos Imperatores faciebant: sed postea à populo id imperium dari cœptum est anno Vrb. Cond. CDXLIII. idque post annos quadraginta novem plebes iterum scivit, ut Tribuni militum seniden[i] in quatuor legiones à populo crearentur. Demum viginti quatuor eligebantur, auctore Polybio: primo quatuordecim, ex iis, qui annua stipendia quinque fecissent: decem ex iis, qui decem; equites quidem quatuor, pedites sex. Ac quoniam qua-

tuor legionibus Romana res gerebatur, quadrifariam in singulas legiones dividuntur, attribuunturque è junioribus quatuor primum lecti, primæ legioni; tres proximi, secundæ; quatuor sequentes, tertiæ; tres postremi, quartæ. At è decem majoribus natu primi duo, primæ legioni; tres secundi, secundæ; duo proximi, tertiæ; tres ultimi, quartæ.

Officium ipsorum erat, centurionibus quid facto opus sit imperare; *milites in castris continere, ad exercitationem producere, claves portarum suscipere, vigilias interdum circumire, frumentationibus commilitonum interesse, frumentum probare, mensura* [*in ff. est*, mensorum] *fraudes coercere, delicti castigare, principiis frequenter interesse, querelas commilitonum audire, valetudinarios inspicere.* [*Hactenus Macer I.C. ff. lib. 49. tit. 16. l. 12. ex ejusdem libro primo De re militari.*]

Græci χιλιάρχους nominant, vel ad militum etymon, quos à mille quidam deducunt, respicientes; vel quod mille viris & decē centurionibus præfecti essent.

Quoniam vero viros fortes esse, qui hunc honorem caperent, oportebat, & multitudo in eligendo sæpe errabat; difficilioribus Reipublicæ temporibus ex SC. ad populum ferebatur, ne Tribuni militum eo anno suffragiis crearentur:

sed

tuor legionibus Romana res gereba-
quadritariam in singulas legiones di-
dentur, attribuunturque è junior-
quatuor primum lecti, primæ legi-
tres proximi, secundæ; quatuor seq-
tes, tertiæ; tres postremi, quartæ.
decem majoribus natu primi duo, p-
mæ legioni; tres secundi, secundæ;
proximi, tertiæ; tres ultimi, quartæ.

Officium ipsorum erat, centuri-
quid facto opus sit imperare, *mil-*
castello continere, ad exercitationem
ducere, claves portarum suscipere,
dias interdum circumire, frumenta-
bus commilitonum interesse, frumen-
probare, mensuræ [in ff. est, mensor-
fraudes coercere, delicti castigare, pri-
piis frequenter interesse, querelas com-
tonum audire, valetudinarios inspic-
[*Hactenus Macer I.C. ff. lib. 49. tit. 16.*
12. ex ejusdem libro primo De re milit-

Græci χιλιάρχους nominant, vel
militum etymon, quos à mille qui-
deducunt, respicientes; vel quod mille-
ris & decē centurionibus præfecti e-

Quoniam vero viros fortes esse,
hunc honorem caperent, oportebat,
multitudo in eligendo sæpe errabat; di-
ficilioribus Reipublicæ temporibus
SC. ad populum ferebatur, ne Tribu-
militum eo anno suffragiis crearentur
sed

sed Consulum Prætorumque in iis faciendis judicium arbitriumque esset.

XXVII.

Centurio.

CEnturiones à militum numero, cui in militia præerant, dictos Nonius scribit. ii militum quasi magistri quidam & judices erant. Nam & exercebant eos in armis, & litigantium causas dijudicabant: quod Lex antiqua Camilli nôn permitteret, militem vocari ad judicium extra vallum, neque ad alium judicem, quam centurionem. Iuvenalis Sat. XVI:

Bardiacus judex datur hæc punire volenti
Calceus, & grandes magna ad subsellia suræ,
Legibus antiquis castrorum, & more Camilli
Servato, miles vallum ne litiget extra,
Et procul à signis. justissima centurionum
Cognitio est igitur de milite.——

Gestabant in castris bardocucullum, vestem Gallicam & militarem: item caligas, hoc est, calceos multis atque acutis clavis suffixos. Verum hæc ipsis cum reliquis militibus erāt communia. Peculiare

habe-

habebant insigne, Vitis gestamen, ad milites in officio continendos. Silius Punicorum III:

——Levinus ab alto
Privern°, Latiæ vitis præsignis honore.

Milites ob leviora delicta vitibus cædebant. Tacitus Annali primo: *Centurio Lucilius interficitur; cui militaribus facetiis vocabulum*, CEDO ALTERAM, *indiderant; quia fracta vite in tergo militis, alteram clara voce, ac rursus aliam poscebat.* Non erat autem ea pœna ignominiosa, si Plinio credimus, qui lib. XIV. cap. I. de vitibus loquens, *Inserta*, inquit, *castris summam rerum imperiumque continent. centurionum in manu vitis & opimo præmio tardos ordines ad lentas perducit aquilas: atque etiam in delictis pœnam ipsam honorat.* Livius lib. LVII, de Scipione: *Quem militem extra ordinem deprehendit, si Romanus esset, vitibus; si extraneus, fustibus cecîdit. Si miles vitem tenuit, militiam mutat; si ex industria fregit, vel manum centurioni intulit, capite punitur*, auctore Marciano IC. in Digestis. [*Immo non* Marciano *auctore, sed* Macro *IC. lib. II. De re militari, ff. lib. 49. tit. 16. l. 13. §. 3.*]

De centurionatus agendi, hoc est, centurionum eligendorum atque probandorum consuetudine, Tacitus his verbis scribit:

habebant insigne, Vitis gestamen a...
stes in officio continendos. Sic...
corum III:

—Levius d...
Privern., Latia vitis praes...

Milites ob leviora delicta vitibus ...
bant. Tacitus Annali primo: ...
Lucilius interficitur, cui militari...
cetu vocabulum, CEDO ALTERI...
indiderant; quia fracta vite in terg...
ta, alteram clara voce, ac rursus...
poscebat. Non erat autem ea poena ig-
miniosa, si Plinio credimus, qui lib...
cap.1. de vitibus loquens, *Infra...*
castris summam rerum imperiique...
tinent. centurionum in manu vitis ...
mo praemio tardes ordines ad lenta...
cit aquilas: atque etiam in delicto ...
ipsam honorat. Livius lib. LVII, de S...
ne: Quem militem extra ordinem ...
bendit, si Romanus esset, vitibus, si ...
nens, fustibus cecidit. Si miles vitem...
auit, militiam mutat; si ex industria...
git, vel manum centurioni intulit, ca...
punitur, auctore Marciano IC. in D...
stis. [Immo non Marciano auctore, sed...
cro IC. lib. 11. De re militari, ff. lib. 49. t...
16. l. 13. §. 3.]

De centurionatus agendi, hoc est, cen-
turionum eligendorum atque proba...
dorum consuetudine, Tacitus his verbis
scribit:

scribit: *Centurionatum inde egit. citatus ab Imperatore nomen, ordinem, patriam, numerum stipendiorum, quae strenue in praeliis fecisset, & cui erant donaria militaria, edebat.* Si tribuni, si legio industriam innocentiamque approbaverant, retinebat ordines: ubi avariciam aut crudelitatem consensu objectavissent, solvebatur militia. Eligebatur autem robustus inprimis, unde Iuvenalis (*supra ex Sat. 16.*) *grandes suras*; tum horridus & incultus, unde Persius (*Sat. 3.*) *hircosam gentem centurionum* dixit: denique talis, qualem M. Cato militem optabat, qui non manu tantum strenuus, verum & vocis sono & aspectu hosti terribilis esset.

XXVIII.

MAGISTRATVVM MINISTRI.

MInistri Magistratuum communi omnes nomine *Apparitores* dicti videntur: quod magistratibus praesto essent, eorumque jussa ac nutus exspectarent. Nam hoc *apparendi* verbo significatur, etiam apud Virgilium Aeneid. XII:

Hae Iovis ad solium, saevique in limine regis
Apparent. ——

Livius II: *Viginti quatuor lictores apparere Consulibus, & eos ipsos plebis homines.* Item

 Valer.

Valer. Maximus lib. II, cap. I: *Quod cum filius sensisset, proximo lictori, ut sibi appareret, imperavit*, hoc est, ut Livius explicat, animadverteret, vel suo officio fungeretur. Hinc *apparituram facere*, apud Suetonium in Orbilio Grammatico, est Magistratibus ministrare: quod primo ingenui è plebe homines, mox servi publici aut liberti factitabant. Erant autem complures, nec unius omnis generis: præcipui, quorum scriptores meminere, fuerunt *Scribæ, Lictores, Viatores, Accensi, Statores*: de quibus deinceps ordine dicemus.

XXIX.

Scribæ.

SCribæ Magistratuum acta & rationes in tabulas publicas referebant: legis promulgandæ verba recitanti præconi subjiciebant: Censoribus in lustro condendo solenni precationis carmine præibant. quæ officia dum præstarent, *scriptum facere*; cùm deponerent, *scriptu se abdicare* dicebantur. Ordinem scribarum honestum fuisse, quinto accusationum libro Cicero ait: quod eorum hominum fidei tabulæ publicæ, periculaque magistratuum committerentur. Idem annulis aureis ab Imperatoribus in concione

Valer. Maximus lib. II, cap. I: *Quidam filius sensisset, proximo lictori, ut sibi parerit, imperavit*, hoc est, ut Livius explicat, animadverteret, vel suo officio fungeretur. Hinc *apparitorum* fuit apud Suetonium in Orbilio Grammatico, est Magistratibus ministrare: qui primo ingenui è plebe homines, mox servi publici aut liberti factitabant. Erant autem complures, nec unius omnis generis: præcipui, quorum scriptores meminere, fuerunt *Scribæ, Lictores, Viatores, Accensi, Statores*: de quibus deinceps ordine dicemus.

XXIX.

Scribæ.

SCribæ Magistratuum acta & rationes in tabulas publicas referebant: legis promulgandæ verba recitanti præeuntes subjiciebant: Censoribus in lustro condendo solenni precationis carmine præibant. quæ officia dum præstarent, scriptum facere; cum deponerent, scriptum abdicare dicebantur. Ordinem scribarum honestum fuisse, quinto accusationum libro Cicero ait: quod eorum hominum fidei tabulæ publicæ, periculaque magistratuum committerentur. Idem annulis aureis ab Imperatoribus in concione

cione sæpe donatos scribit. Plutarchus auctor est, leges omnes & monumenta publica ita habuisse cognita, ut homines adolescentes, rerumque imperitos, magistratum adeptos, ipsi plane gubernarent: atque suo arbitrio regerent. C. Flavius ex Scriba Ædilis curulis factus est. quod tamen adeo indigne & Patricii & Equestris plebs tulere, ut insignia ordinis abjicerent. Faciebant autem scriptum non solum ingenui & liberti, sed & servi, ut ex Cicerone patet, Epist. Famil. v, xx: *Accepi librum à servo meo scriba.* Itaque idem, *apparitores parva populi mercede conductos* nominat. Et Æmilius Probus (*aut potius* Cornelius Nepos) in Eumene: *Itaque eum habuit*, inquit, *ad manum scribæ loco: quod multo apud Graios honorificentius est, quam apud Romanos. nam apud nos revera, sicut sunt, mercenarii scribæ existimantur. at apud illos è contrario nemo ad id officium admittitur, nisi honesto loco, & fide & industria cognita.*

XXX.

Lictores.

LIctorum collegia Romæ fuisse Pedianus prodidit; ex quibus deligebantur, qui cum fascibus Magistratus antecederent, & illorum jussu plagas delinquentibus ingererent. Sic dictos Ti-

ro Tullius existimavit à licio vel lino. Licio enim transverso, inquit, quod linum appellabatur, qui magistratibus præministrabant, cincti erant. cæteri à ligando derivant: quod cum magistratus populi Romani virgis quempiam verberari jussissent, crura ejus & manus ligari vincirique à viatore solita sint, isque qui ex collegio viatorum officium ligandi haberet, lictor sit appellatus. hinc apud Ciceronem, & Livium: *Lictor colliga manus*. Nonius carnificis officio functos antiquitus retulit: & Cicero Accusationum septimo: *Ianitor carceris, carnifex prætoris, mors terrorque sociorum & civium, lictor Sextius*. Ita ne cives quidem fuerunt. nam carnificem Censoriæ leges non modo foro, sed etiam urbis domicilio carere voluerunt.

XXXI.

Viatores.

Viatores, auctore Festo, sic dicti, quod initio omnium tribuum, cum agri in propinquo erant urbis, atque assidue homines rusticabantur, crebrior opera eorum erat in via quam urbe, quod ex agris plerumque homines vocabantur à Magistratibus, & frequens eorum erat ab agris ad urbem via. Cum quo consentiens Ci-

io Tullius existimavit à licio vel
Licio enim transverso, inquit, quod
num appellabatur, qui magistrati
præministrabant, cincti erant. cæte
ligando derivant: quod cum magistr
populi Romani virgis quempiam
rari jussissent, crura ejus & manus
vincirique à viatore solita sint, is
ex collegio viatorum officium
haberet, lictor sit appellatus. hinc
Ciceronem, & Livium: *Lictor colliga*
Nonius carnificis officio functus
tiquitus retulit: & Cicero Accusation
septimo: *Ianitor carceris, carnifexp*
rum, mors terrorque sociorum & civium
Lictor Sextius. Ita ne cives quidem
nam carnificem Censoriæ leges non
do foro, sed etiam urbis domicilio
voluerunt.

XXXI.

Viatores.

Viatores, auctore Festo, sic dicti, qu
initio omnium tribuum, cum
in propinquo erant urbis, atque
homines rusticabantur, crebrior
eorum erat in via quam urbe, quod
agris plerumque homines vocabantur
Magistratibus, & frequens eorum erat
agris ad urbem via. Cum quo consentien
Ci

Cicero, à *villa*, inquit, *in senatum accersebantur & Curius, & cæteri senes*: ex quo, qui eos quoque accersebant, viatores nominati sunt. Plinius l. XIIX. c. III: *Aranti quatuor sua jugera in Vaticano Cincinnato viator attulit Dictaturam, ut tradit Norbanus, nudo plenoque pulveris etiamnum ore. cui viator, Vela corpus, inquit, ut proferam senatus populique Romani mandata.* Tales tum etiam viatores erant: quibus id ipsum nomen inditum est, subinde ex agro senatum ducesque accersentibus. Ex quibus locis manifestum fit, viatores eosdem initio, quos accensos & præcones, fuisse: postea id nomen minorum magistratuum ut Tribunorum plebis & Ædilium apparitoribus est attributum. Livius II: *Ardens igitur ira Tribunus viatorem mittit ad Consulem; Consul lictorem ad Tribunum.* Idem lib. XXX: *Pecuniam ex ærario scriba viatoresque ædilitii clam egessisse per indicem comperti, damnati sunt.*

XXXII.

Accensi.

Accensi ab *acciendo* sic nominati, quod ad res necessarias sæpe accirentur. Hi, quemadmodum & præcones, populum ad comitia convocabant. Erant & alte-

rius generis Accensi in exercitu, adjutores centurionum & decurionum, qui illis impeditis vicariam operam præstarent. quos Optiones postea, quod Centurionum arbitrio cooptarentur, & honorem ipsum, Optionatum dixere. Allusit huc Plautus in Asinaria: (*Act.* I. *Sc.* I.)

Tibi optionem sumito Leonidam.

XXXIII.

Statores.

STatores à sistendis reis Budæus deducit. ii erant Consulum atque aliorum jura reddentium nuncii quidam: Proconsulum quoque veluti tabellarii. Cicero Epist. Famil. II, XV: *Literas à te mihi stator tuus reddidit Tarsi.* Ibidem XVII: *Existimavi tamen faciendum esse, ut ad te statores meos & lictores cum literis mitterem.*

FINIS.

rius generis Accensi in exercitu, ali
res centurionum & decurionum, qui
lis impeditis vicariam operam præ
rent. quos Optiones postea, quod C
turionum arbitrio cooptarentur, &
norem ipsum, Optionatum dixere. T
stis huc Plautus in Asinaria: (Act. 1. sc.

Tibi optionem sumito Leonida

XXXIII.

Statores.

STatores à sistendis reis Budæus dic
cit. ii erant Consulum atque alior
jura reddentium nuncii quidam:
consulum quoque veluti tabellarii. Ci
ro Epist. Famil. II, XV: *Literas à tu*
stator tuus reddidit Tarsi. Ibidem XV
Existimavi tamen faciendum esse, ut
statores meos & lictores cum literis
terem.

FINIS.

Ritus aliquot Consulares

EX

P. OVIDII NASONIS

EPISTOLAR. PONT. LIB. IV.

Elegia XIII.

Ad Sextum Pompeium, Consulem designatum.

COnsule Pompeio, quo non tibi charior alter,
Candidus & fœlix proximus annus erit.
Dixit, & ut læto Pontum rumore replevit,
Ad gentes alias hinc dea vertit iter.
At mihi dilapsis inter nova gaudia curis,
Excidit asperitas huius iniqua loci.
Ergo ubi Iane biceps longum reseraveris annum,
Pulsus & à sacro mense December erit:
Purpura Pompeiū summi velabit honoris,
Nec titulis quicquam debeat ille suis.
Cernere jam videor rumpi pene atria turba,
Et populum lædi deficiente loco:
Templaq; Tarpeiæ primum tibi sedis adiri,
Et fieri faciles in tua vota deos:
Colla boves niveos certa præbere securi,
Quos aluit campus herba Falisca suis.
Cumq; deos omnes, tū quos impensius æquos
Esse tibi cupias, cum Iove Cæsar erit;

Curia

Curia te excipiet, Patresque ex more vocati
Intendent aures ad tua verba suas.
Hos ubi facundo tua vox hilaraverit ore,
Utque solet, tulerit prospera verba dies,
Egeris & meritas Superis cum Caesare grates,
Qui causam faciat cur ita saepe, dabit.
Inde domum repetes toto comitante Senatu,
Officium populi vix capiente domo.
Me miserum, turba quod non ego cernor in illa,
Nec possunt istis lumina nostra frui.
Qua licet absentem, qua possum mente videbo:
Adspiciet vultus Consulis illa sui.

ELEG. V.

Ad Sex. Pompeium, Cos.

AUT reget ille suos dicendo jura Quirites,
Conspicuum signis cum premet altus ebur.
Aut populi reditus positam componet ad hastam,
Et minui magnae non sinet urbis opes.
Aut ubi erunt Patres in Iulia templa vocati,
De tanto dignis Consule rebus aget.
Aut feret Augusto solitam natoque salutem,
Deque parum noto consulet officio.

ELEG.

Curia te excipiet, Patresque ex mo
Intendent aures ad tua verba sua.
Hos ubi facundo tua vox hilaraverit o
Vtque soles, tulerit prospera verba
Egeris & meritas Superis cum Cæsar
tes,
Qui causam faciat cur ita sæpe li
Inde domum repetes toto comitante Se
Officium populi vix capiente dom
Me miserum, turba quod non ego ce
illa.
Nec possint istis lumina nostra fr
Quæ licet absentem, qua possum mo
debo:
Adspiciet vultus Consulis illa sui.

E L E G. V.

Ad Sex. Pompeium, Co

A Vt reget ille suos dicendo jura Qui
Conspicuum signis cum premet
ebur.
Aut populi reditus positam compo
hastam,
Et minus magna non sinet urbis o
Aut ubi erunt Patres in Iulia templ
cati,
De tanto dignis Consule rebus ag
Aut feret Augusto solitā natoq; salut
Deq; parum noto consulet officio.

E L E

E L E G. I X.

Ad Græcinum Consulem Designatum.

V Nde licet, non unde juvat, Græcine, salutem
Mittit ab Euxinis hanc tibi Naso vadis:
Missaq; dij faciant auroram occurrat ad illam,
Bis senos fasces quæ tibi prima dabit.
Et quoniam sine me tanges Capitolia Consul,
Et fiam turba pars ego nulla tua: &c.
Dumque latus cinget sancti tibi turba Senatus,
Consulis ante pedes ire juberer eques. &c.
Quoque magis noscus, quam me vulgaria tangunt,
Spectarem qualis purpura te tegeret.
Signa quoque in sella nossem formata curuli,
Et totum Numidæ sculptile dentis opus.
At cum Tarpeias esses deductus in arces,
Dum caderet jussu victima sacra tuo:
Me quoque secreto grates sibi magnus agentem
Audisset, media qui sedet æde, Deus.
Thuraque mente magis plena, quam lance dedissem,
Terquater imperii lætus honore tui. &c.

Mente

Mente tamen, quæ sola loco non exulat, utar:
Prætextam, fasces aspiciamque tuos.
Hæc modo te populo reddentẽ jura videbit:
Et se secretis finget adesse tuis.
Nunc longi reditus hastæ supponere lustri
Credet, & exacta cuncta locare fide:
Nunc facere in medio facundum verba Senatu,
Publica quærentem quid petat utilitas.
Nunc pro Cæsaribus superis decernere grates,
Albave opimorum colla ferire boum.
Atque utinam, cum jam fueris potiora precatus,
Vt mihi placetur Principis Ira, roges.
Surgat ad hanc vocem plana pius ignis ab ara,
Detq; bonum voto lucidus omen apex.
Interea, qua parte licet, ne cuncta queramur,
Hic quoq; te festũ Consule tempus agam.
Altera lætitiæ est nec cedens causa priori:
Successor tanti frater honoris erit.
Nam tibi finitum summo, Græcine, Decembri
Imperium Iani suscipit ille die:
Quaque est in vobis pietas, alterna feretis.
Gaudia, tu fratris fascibus, ille tuis.
Sic tu bis fueris Consul, sic Consul & ille,
Inque domo binus conspicietur honor.

Qui

Mente tamen, quæ sola locum ...
utar:
Prætextam, fasces aspiciamque tu...
Hac modo te populo reddentem jura ...
Et se secretis finget adesse tuis.
Nunc longi reditus hastæ suppone...
Credet, & exacta cuncta locare fi...
Nunc facere in medio facundum v...
Senatu,
Publica quærentem quid petat u...
Nunc pro Cæsaribus superis decern...
tes,
Albave opimorum colla ferire bo...
Atque utinam, cum jam fueris p...
precatus,
Vt mihi placetur Principis ira, ro...
Surgat ad hanc vocem plena pius ig...
ara,
Detque bonum voto lucidus omen a...
Interea, qua parte licet, ne cuncta q...
mur,
Hic quoque te festum Consule tempus a...
Altera lætitia est nec cedens causa p...
Successor tanti frater honoris erit.
Nam tibi finitum summo, Græcine, D...
cembri
Imperium Jani suscipit ille die.
Quæque est in vobis pietas, alterna fer...
Gaudia, tu fratris fascibus, ille tui...
Sic tu bis fueris Consul, sic Consul & ill...
Inque domo binus conspicietur hon...

Qui quanquam est ingens, & nullum Martia summo
Altius imperium Consule Roma videt:
Multiplicat tamen hunc gravitas autoris honorem,
Et majestatem res data dantis habet.
Indiciis igitur liceat Flaccoque tibique
Talibus Augusti tempus in omne frui.

Consulem designare Imperator, sed scipionem & fasces dare Senatus solet.

Fl. Vopiscus in Vita Aureliani.

VAlerianus Augustus dixit: *Gratias tibi agit, Aureliane, Respublica, quod eam Gothorum potestate liberasti. Abundamus per te præda, abundamus gloria, & iis omnibus quibus Romana felicitas crescit. Cape igitur tibi pro rebus gestis tuis coronas murales quatuor, coronas vallares quinque, coronas navales duas, coronas civicas duas, hastas puras decem, vexilla bicolora quatuor, tunicas ducales russas quatuor, pallia proconsularia duo, togam prætextam, tunicam palmatam, togam pictam, subarmalem profundum, sellam eboratam. Nam te Consulem hodie designo: scriptu-*

ſcripturus ad Senatum , ut tibi deputet ſcipionem deputet etiam faſces. Hæc enim Imperator non ſolet dare , ſed à Senatu, quando fit Conſul, accipere. Aurelianus dixit: *Et ego, Domine Valeriane Imperator Auguſte, ideo cuncta feci, ideo vulnera patienter accepi , ideo & equos & cantherios meos laſſavi, ut mihi gratias ageret Reſp. & conſcientia mea. At tu plus feciſti: ago ergo gratias bonitati tuæ, & accipio Conſulatum quem das Dii faciant & Deus certus Sol, ut & Senatus de me ſic judicet.*

FINIS.

scripturus ad Senatum, ut tibi [illegible]
scriptionem deputet etiam fasces. Hu[illegible]
Imperator non solet dare, sed à Sen[illegible]
quando fit Consul, accipere. Aurelianu[illegible]
xit: Et ego, Domine Valeriane Impe[illegible]
Auguste, ideo cuncta feci, ideo vu[illegible]
tiens eraccepi, ideo & equos & ca[illegible]
meos lassavi, ut mihi gratias ageret R[illegible]
conscientia mea. At tu plus fecisti[illegible]
gratias bonitati tua, & accipio Consul[illegible]
quem dii Dii faciant & Deus cert[illegible]
ut & Senatus de me sic judicet.

FINIS.

GEORGII VAUCHOPII
SCOTI
De
MAGISTRATIBVS VET. POP. ROM.
TRACTATVS.

CONTENTA HOC LIBELLO.

PRAEFATIO
AD
GEORGIUM DUGLASSIUM, ELINHELI
Apud Scotos Equitem illustrissimum.

Quatuor Respublicas præ cæteris maxime celebres, ac moribus, inclytisque institutis insignes fuisse, accepimus; utpote Cretensium, Atheniensium, Lacedæmoniorum, & Romanorum. Priores tres ante Romanam Rempublicam floruerunt. Cretensis Respublica omnium antiquissima dicitur, nobilitata legibus Radamanthi & Minoïs. Sed hic bene instituisse eam fertur. Nam faciendis judiciis, & ferendis legibus assiduus atque integer, per novennium legibus emendandis operam navavit. Atheniensis Respublica primum

Draconis legbus, non atramento sed sanguine scriptis, instituta est: deinde his propter nimiam asperitatem obliteratis, Solon multo mitiores humanioresque dedit, & constituto Areopagitarum concilio, cives bonos mores edocuit. Lacedæmoniorum Rempublicam Lycurgus inclitus legislator, senatum ex trecentis componens, regi, magistratibus, & populo peculiaria officia imponens, ita instituit, ut Spartani legibus moribusque ab eo introductis utentes, annis fere DC in Græcia floruerint, cum æquitate, tum gloria: ubi vero ejus institutis neglectis, ad luxum, delicias, & pecuniarum aviditatem desciverunt, gloriam simul cum libertate amiserunt. Romanam autem Rempublicam superioribus pacis bellique legibus, ac disciplina longe præstantiorem, primus instituit Romulus urbis conditor: eam deinceps præclaris institutis auxerunt Reges & Magistratus, æquitatis, honestatis, ac virtutis amantes. Qui ad se hæc magnopere pertinere semper existimabant; primum utilitatem civium tueri, & ad eam quicquid agerent referre, obliti commodorum suorum: deinde totum Reipublicæ corpus curare, utpote senatum & plebem, pauperes juxta divites; ne partem aliquam corporis tuendo curandoque, reliquas
de-

Draconis legibus, non atramento sed sa-
guine scriptis, instituta est: deinde
propter nimiam asperitatem oblitera
Solon multo mitiores humanioresq
dedit, & constituto Areopagita
concilio, cives bonos mores edo
Lacedæmoniorum Rempublicam
curgus inclitus legislator, senatum ex
centis componens, regi, magistrat
& populo peculiaria officia imponens
instituit, ut Spartani legibus moribusq
ab eo introductis utentes, annis fere
in Græcia floruerint, cum æquitate,
gloria: ubi vero ejus institutis neg
ad luxum, delicias, & pecuniarum a
tatem desciverunt, gloriam simul c
libertate amiserunt. Romanam ve
Rempublicam superioribus paris
que legibus, ac disciplina longe pr
tiorem, primus instituit Romulus
conditor: eam deinceps præclaris
tutis auxerunt Reges & Magistra
æquitatis, honestatis, ac virtutis a
tes. Qui ad se hæc magnopere perti
semper existimabant; primum utilita
civium tueri, & ad eam quicquid a
rent referre, obliti commodorum su
rum: deinde totum Reipublicæ corp
curare, utpote senatum & plebem, pa
peres juxta divites; ne partem aliqua
corporis tuendo curandoque, reliqu

desererent, neve parti civium consulendo, partem negligendo, seditiones & secessiones, discordiasque civiles nunquam non pestiferas moverent: Præterea, domi militiæque cives ad virtutem cohortari, eis justa, honesta, utilia, & quid oporteret facere, præcipere; præceptis non audientes, virgis aut securi punire; & quod his efficacius est, integræ vitæ & virtutis specimen in ipsis exhibere, id est, labore, sapientia, modestia, justitia, continentia, frugalitate, ac fortitudine eos quibus præerant anteire. Nam magistratuum, principum, & regum vita, mores factaque in omnium ita sunt oculis, ut quam facillime ab iis bona aut mala hauriantur. Quales enim summi in Republica, tales cæteri cives esse solent: Itaque meliores quidem cives leges scriptæ efficiunt; sed magistratus, principis, & regis vita, moresque, illos magis flectere, quam edicta valent. Siquidem bonum magistratum, principem, & regem, dicimus esse βλέποντα νόμον, quod videat, moderetur, puniatque delinquentes, nec sinat civem, quamvis nobilissimum, concivis, quamvis infimi, sanguinem haurire; vel eum injuria gravi afficere. Itaque cum fuerint boni Rom. reges, Romulus, Numa, Martius, Hostilius, Servius, Priscus; ma-

gistratus; ut Bruti, Horatii, Publicolæ, Agrippæ, Fabii, Cincinnati, aliique innumerabiles: boni quoque fuerunt prisci illi Romanæ civitatis cives. Quorum hęc erant: famem, sitim, frigus, calorem, laborem omnem, & militiæ duritiem tolerare; in prælio aut vincere, aut occumbere: domi militiæque bene parere magistratibus: alienam virtutem, quam vitia imitari, & virtutum omnium exempla imitatione quam dignissima edere. Quæ profecto nusquam plura majoraque, quam in Romanæ civitatis monumentis reperientur. An fortitudinem, justitiam, fidem, continentiam, frugalitatem, contemptum doloris ac mortis, divitiarum humanarumque rerum, melius alii docebunt; quam Horatii, Mutii, Cincinnati, Fabii, Camilli, Catones, Scipiones, Reguli, Fabricii, Curii, Decii, aliique innumerabiles? Quantum enim Græci præceptis valent, tantum Romani (quod est majus) exemplis. Siquidem Athenienses sciebant crebris disputationibus, ac Philosophorum monitis, quæ recta essent & honesta, sed facere nequibant; ut dixit legatus ille Lacedæmoniorum, qui seni cuidam Atheniensi defesso suum in theatro locum concesserat, cum Atheniensium nemo ei assurgeret, aut senectuti reverentiam exhiberet. Nota

est

gistratus; ut Bruti, Horatii, Publi
Agrippæ, Fabii, Cincinnati, aliique
numerabiles: boni quoque fuerunt
illi Romanæ civitatis cives. Quoniam
erant: famem, sitim, frigus, calorem,
borem omnem, & militiæ duritiem
rare: in prælio aut vincere, aut oc
bere: domi militiæque bene pare
gistratibus: alienam virtutem, que
tia imitari, & virtutum omnium
pla imitatione quam dignissima
Quæ profecto nusquam plura
que, quam in Romanæ civitatis
mentis reperientur. An fortitud
justitiam, fidem, continentiam,
etatem, contemptum doloris &
divitiarum humanarumque rerum,
lius alii docebunt; quam Horatii,
tii, Cincinnati, Fabii, Camilli, Cat
Scipiones, Reguli, Fabricii, Curii, De
liique innumerabiles? Quantum
Græci præceptis valent, tantum Ro
ni (quod est majus) exemplis. Si
Athenienses sciebant crebris disput
nibus, ac Philosophorum monitis,
recta essent & honesta, sed facere
bant; ut dixit legatus ille Lacedæmo
rum, qui seni cuidam Atheniensi de
suum in theatro locum concessit,
Atheniensium nemo ei assurgeret,
senectuti reverentiam exhiberet. No

est cæterorum Græcorum luxuria, atque desidia; quibus Lacedæmonios etiam adjungo, postea quam contemptis Lycurgi legibus cæterorum similes effecti sunt, qui antea cum Atheniensibus sæpius quam Græcorum reliqui præclara facinora edidisse traduntur. Priscos autem Romanos illos voco, qui ante Numantiæ ac Carthaginis excidium fuere. Quibus vita fuit sæpius in negotio, quam otio; qui maluere hostem ferire, quam civem; magistratibus inermes parere, quam armati resistere; magistratus sine fuco ac fallaciis secundum leges petere, quam vi aut corruptelis contra leges occupare; sobrie ac continenter, quam luxuriose ac insolenter vivere; de paupertate, quam cumulatis opibus gloriari. Vbi vero Pœnorum ac Numantinorum timor sublatus est, atque Græcorum luxuria, Macedonum gaza, Asiaticorum deliciæ civitatem invasere, tum Romani militiæ asperitatem aversari, domi otium quærere, & luxuriari; optimates tenuiorum commoda non defendere, sed divellere; magistratus ad suum quam publicum commodum cuncta agere, cives non æquitate sed vi continere, judicia pretio addicere, luxuriam tota urbe grassantem non dissuadere, sed alterius Rei-

publicæ partis, videlicet plebis favorem corruptelis multifariis conciliare, ad poteſtatem ipſorum vel continuandam, vel augendam, vel tuendam; inter magiſtratus quoque ipſos & cives, exiſtere graves controverſiæ, naſci multæ injuriæ, fierique magnæ contentiones ob principatum cœperunt. Adhuc tamen uſque ad Imperatorum ætatem priſtinæ virtutis morumque veſtigia aliqua nonnulli retinuerunt. Nam cum civium proſcriptorum bona occupanda (bona malis artibus & ſcelere nefando capta) prædia amœna poſſidenda, locupletes domos diripiendas Romanæ plebi Marius dediſſet & Cinna, vulgi etiam rudes animi ac humana ſoliti reſpectare, alienis laboribus partis adeo pepercerunt, ut nullus egens reperiretur, aut infimus qui de civili luctu fructum contrectare pateretur ſibi conceſſum. Denique Imperatorum ſeculo in quos mores delapſus ſit populus Romanus, qui

Quondam armis terras, ratibusq; ſubegerat undas,
Atque iidem fines Orbis & Vrbis erant,

declarant monumenta eorum, qui Cæſarum vitas deſcriptas poſteritati reliquerunt. Certe quales ſceleſtiſſimi ac impuriſſimi illi Imperatores; tales fuerunt

&

publicæ partis, videlicet plebis firmæ corruptelis multifariis conciliare, potestatem ipsorum vel continuandam vel augendam, vel tuendam; inter as status quoque ipsos & cives, etiâ graves controversiæ, nasci multæ riæ, fierique magnæ contentione principatum cœperunt. Adhuc us usque ad Imperatorum ætatem pr virtutis morumque vestigia aliqu nulli retinuerunt. Nam cum civium scriptorum bona occupanda (bea lis artibus & scelere nefando capta dia amœna possidenda, locupletes mos diripiendas Romanæ plebi Ma dedisset & Cinna, vulgi etiam rudes mi ac humana soliti respectare, & laboribus partis adeo pepercerunt, nullus egens reperiretur, aut infam de civili luctu fructum contrectare p retur sibi concessum. Denique Imp torum seculo in quos mores delaps populus Romanus, qui

Quondam armis terras, ratibusq;
egerat undas,
Atque iidem fines Orbis & Vrbis
erant,

declarant monumenta eorum, qui Cæ sarum vitas descriptas posteritati querunt. Certe quales scelestissimi purissimi illi Imperatores; tales fuere

& cives majorum disciplinæ prorsus immemores. Vnde merito tunc dicere potuere & ipsi cives:

Hei mihi quo Latiæ vires, Vrbisq; potestas
Decidit? in qualem paulatim fluximus umbram?
Moribus antiquis stat res Romana virisque:

& ipsa Roma:

Armatis quondam populis, patrumque vigebam
Consiliis: domui terras, hominesque revinxi
Legibus: ad solem victrix utrumque cucurri.
Postquam jura ferox in se communia Cæsar
Transtulit: elapsi mores, desuetaque priscis
Artibus, in gremium pacis servile recessi.

Quare Georgi Dvglassi, Elinheli Eques illustrissime, non de Romanis, qui sub Imperatoribus jugo servitutis, ac tyrannide pressi fuerunt, quorum mores non tantum legere me tæduit, verum & exscribere puduit; sed de statu illius Populi Romani, qui ante deletam Carthaginem, saltem ad tyrannicum Cæsarum dominatum vixisse dicitur, Tractatum

instituit: quem in lucem jamprimum editum, tuoque nomini dicatum ad te mitto. De tuis rebus gestis alias dicam. Nec hic in singularem tuam prudentiam ac rerum experientiam, vitæ integritatem, pietatem, fidem in Principes, humanitatem in omneis, excurram; ut facere solent plerique in suis nuncupatoriis scriptis, laudes eorum quibus aliquid dedicant, limato orationis stilo complectentes. Cæterum hoc unum abs te magnopere peto, ut qua hilaritate præsentem me amplexari sis solitus, eadem absentis libellum accipias; eumque vindices à calumniis illorum, qui sæpenumero me & theonino dente lacerare, & ob ætatem nondum legitimam contemnere, & supra, eam quasi excelsa quædam agentem temeritatis insimulare haud desinunt. Ex Musæo, XII August. anno Domini cIↃ IↃ VC.

SECTIO I. Romulus natus annos XIX, vel, ut alii volunt, XVIII, Vrbis Romæ fundamenta jecit, anno Mundi secundum LXX Interpretum supputationem, 4580: secundum Hebræorum, 3214: secundum vero Origenis & Eusebii, 4450. septimæ Olympiadis anno primo, utpote post quatuor & viginti annos quam prima constituta fuerat. circa quod tempus Athenis principes, quos Ar-

in lucem: quem in lucem jamprimum
tum, tuoque nomini dicatum adm
to. De cuis rebus gestis alias dicam
hic in singularem tuam prudentiam
rerum experientiam, vitæ integritatem
pietatem, fidem in Principes, hum
tatem in omneis, excurram; ut
solent plerique in suis nuncupatoriis
pris, laudes eorum quibus aliquid
cant, limato orationis stilo complect
tes. Cæterum hoc unum abs te
pere peto, ut qua hilaritate præ
me amplexari sis solitus, eadem
libellum accipias; eumque vindices
lumniis illorum, qui sæpenumero
theonino dente lacerare, & ob
nondum legitimam contemnere,
pra, eam quasi excelsa quædam
temeritatis insimulare haud desinunt.
Ex Musæo, XII August. anno Dom.
cIↃ IↃ VC.

SECTIO I. Romulus natus annos
XIX, vel, ut alii volunt, XVIII, Urbis
mæ fundamenta jecit, anno Mundi
cundum LXX Interpretum supputatio
nem, 4580: secundum Hebræorum
3214: secundum vero Origenis & Eu
bii, 4450. septimæ Olympiadis anno pri
mo, utpote post quatuor & viginti annos
quam prima constituta fuerat. circa
quod tempus Athenis principes, quos
Ar-

Archontas seu Medontidas vocarunt, non pro toto vitæ tempore, ut antea, sed decennio regnare cœperunt; quorum primus fuit Charops. Post Trojanam ruinam, CDXXXIII. ante Christi nativitatem DCCLI. Fundamenta, inquam, jecit, XI Kal. Maii, hoc est, XX Aprilis inter secundam & tertiam horam ejus diei. quo die, quia Natalis patriæ habebatur, sine sanguine sacrificabant, atque à pastoribus in agris Palilia celebrabantur;

Urbi festus erat, dixere Palilia patres,
Hic primus cœpit mœnibus esse dies.

Ubi autem Urbem in Palatino monte cœptam absolvisset, duo jugera viritim, non majorem modum, primincolis attribuit. Ii haud multo plures erant bis mille peditibus, & pauciores trecentis equites. Porro eos qui militari ætate erant, in legiones (inde dictas, quod pugnaces belloque apti ex omni multitudine legerentur) distribuit: Reliqui populi nomine censebantur, & demotici sive plebeii vocabantur. Universam multitudinem in triginta curias distribuit, quo per curiarum sententias Reip. curam expediret: quibus qui præerant, Curiones dicebantur: easque virginum Sabinarum raptarum nomine nominavit. Similiter apud Græcos plebs in phratrias sive lochos dividebatur,, & præfectos suos habebat

habebat phratriarchos sive lochagos. Ex singulis xxx curiis denos armatos, ad custodiam corporis, cum in pace tum bello, Romulus elegit; quos vel à celeritate opis ferendæ, vel à Celere eorum tribuno, Celeres appellatos esse fama est, quorum alii equites, alii pedites fuerunt, si Dionysio credendum, quique per urbem hastati Regem comitabantur, & jussi mandata obibant: in militia vero ante signa veluti protectores collocati, prælium primi inibant & postremi se recipiebant. Hunc morem Romulus à Lacedæmoniis accepisse videtur: quandoquidem apud illos fortissimi ac generosissimi quique juvenum erant in custodia regia, quibus in pugna Reges utebantur protectoribus, equestri atque pedestri prælio idoneis.

SECTIO II. Romulus populo in curias distributo, centum, quibus corpus annis infirmum, ingenium sapientia validum erat, quique genere, prudentia, instituto vitæ, virtute, atque divitiis excellebant, Reipublicæ causa delegit. quos vel ab ætate Senes, (unde Senatores) vel honore; vel curæ similitudine, vel à patrocinio & ope ferenda; vel quod patres suos demonstrare possent, nobili quisque ortus genere, vel à comite quondam Evandri, qui Patroni nomen meruerat, quod

habebat phratriarchos sive lochag...
singulis XXX curiis denos arma...
custodiam corporis, cum in pace...
bello, Romulus elegit, quos vel à ce...
tate opis ferendæ, vel à Celere eo...
tribuno, Celeres appellatos esse...
quorum alii equites, alii pedites fue...
si Dionysio credendum, quique p...
bem hastati Regem comitabantur, &...
mandata obibant: in militia vero...
gna veluti protectores collocati, p...
primi inibant & postremi se recip...
Hunc morem Romulus à Lacedæ...
accepisse videtur: quandoquidem...
illos fortissimi ac generosissimi q...
juvenum erant in custodia regia, q...
in pugna Reges utebantur pro...
bus, equestri atque pedestri præ...
neis.

SECTIO II. Romulus populo in c...
rias distributo, centum, quibus co...
annis infirmum, ingenium sapient...
lidum erat, quique genere, prude...
instituto vitæ, virtute, atque divitiis...
cellebant, Reipublicæ causa delegit, q...
vel ab ætate Senes, (unde Senatorum...
honore, vel curæ similitudine, vel p...
trocinio & ope ferenda; vel quod pa...
suos demonstrare possent, nobili q...
ortus genere, vel à comite quondam E...
vandri, qui Patroni nomen meru...

quod

quòd imbecillorum curam gessisset, eisque præsidio fuisset, Patres appellavit. Propterea variis nominibus à Scriptoribus vocantur: ut Senatores, Patres, Patroni, Patricii, Consiliarii, Conscripti, Allecti. Senatores à senectute: Patres quod paterno studio Reipublicæ curam susciperent, tenuioribusque agrorum partes seu liberis propriis attribuerent: Patroni, quod præsidium ac opem inferioribus ferrent: Patricii, quod Patribus essent orti: Consiliarii, quod civibus & Reipublicæ consulerent: Conscripti, quod scriptis essent adnotati: Allecti vero, quod propter inopiam senatorii ordinis, ex equestri ordine in Senatorum ordinem adsumpti essent. Ovidius ab ætate & senio Senatores, Patresque dictos putat:

Nec nisi post annos patuit tunc curia seros,
Nomen & ætatis mite Senatus habet.
Romulus hoc vidit, selectaque corpora Patres
Dixit: ad hos Urbis summa relata nova est.

Dionysius arbitratur Patres dictos, propter & ætatem, & generis nobilitatem, & quod haberent liberos: unde illorum filii (Atheniensium more, qui summo loco natos eupatridas, obscuro agroicos vocarunt) Patricii dicebantur. Athenienses

ses enim bifariam distincta multudine, patricios nuncupabant ex claris ortos familiis & potentes opibus, penes quos fuit Reipublicæ gubernaculum: cæteros vero cives, rusticos & agresteis, quibus nullum erat in civitate suffragium. Id intelligi debet de Atheniensium Reip. statu, qui Romuli tempore florebat. Siquidem post, non penes optimates & illustres, sed plebem, obscuros & infimos quosque, fuerant suffragia & civitatis regimen. Verum ex Plutarchi & Zonaræ sententia, is probabilius sentire, ac proxime ad Romuli mentem accedere, videri queat, qui eum nomine Patriciorum & Patrum significare voluisse crediderit, principibus & potentissimis civitatis, humiliores patria cura complectendos esse, simulque plebem eo perducere studuisse, ne superiorum ac primatum honoribus inviderer, sed faveret potius iis, quos Patres & putaret, & appellaret. Sic Plutarchus: Illud mihi probabilius videtur, si quis opinetur Romulum decrevisse, primores & potentes oportere paterno officio & indulgentia, humiliorum causam in fidem suam curamque suscipere: simulque quo cæteros edoceret, ut tutiorem sibi vitam in eorum præsidio vivendam statuerent, neque quibus virtute cede-
rent,

ses enim bifariam distincta ... patricios nuncupabant ex claris ... nibus & potentes opibus, pen... suis Reipublicæ gubernaculum: ... vero cives, rusticos & agrestes, qu... nullum erat in civitate suffragium ... intelligi debet de Atheniensium ... statu, qui Romuli tempore flo... Siquidem post, non penes optim... illustres, sed plebem, obscuros & ... mos quosque, fuerant suffragia & ... tatis regimen. Verum ex Plutarchi ... Zonaræ sententia, is probabilius ... re, ac proxime ad Romuli mentem ... cedere, videri queat, qui eum nom... Patriciorum & Patrum significat... luisse crediderit, principibus & po... tissimis civitatis, humiliores patri... complectendos esse, simulque plebem ... perducere studuisse, ne superiorum ... primatum honoribus invideret, sed ... veret potius iis, quos Patres & ... & appellaret. Sic Plutarchus: Illud ... hi probabilius videtur, si quis opin... Romulum decrevisse, primores & p... tentes oportere paterno officio & indu... gentia, humiliorum causam in fidem suam curamque suscipere: simulque ... cæteros edoceret, ut tutiorem sibi vi... tam in eorum præsidio vivendam ... tuerent, neque quibus virtute cede... rent,

rent, eorum honoribus angerentur, sed benevolo & amico animo in eos forent, Patresque illos honoris gratia appellarent, & esse opinarentur, idcirco eo nomine appellasse. Hinc Festus Patres senatores ideo appellatos ait, quia agrorum partes, tenuioribus ut liberis propriis attribuebant. & omni fere Reipublicæ Romanæ tempestate, exteræ nationes devictæ, aut societate conjunctæ, ex senatorio ordine patronos sibi solebant adoptare, & duces eos, & salutis bonorumque defensores, nominare. Romulus certe ne qua invidia inter proceres & inferiores oriretur, commendavit Patriciis plebeios, optione cuique & vulgo data, ut quem vellet patronum sibi legeret: atque tutelam pauperum ac humilium patronatum nominans, commoda utrisque officia addidit. Quæ hujusmodi fuisse cum Plutarcho Dionysius tradit: Patronos oportebat clientibus respondere de jure, cujus illi rudes essent, & absentium æque ac præsentium curam gerere, facientes quicquid pro filiis parentes solent facere. Quod ad pecunias & contractus pertinet, & lites pro affectis injuria clientibus suscipere, si quis præter pacta detrimentum acciperet, & sustinere accusatoris impetum; & ut compendio dicam, quietem eis, qua

qua maxime opus haberent, parare à privatis, publicisve negotiis. Viciſſim clientum erat, patronos juvare elocantes filias, ſi his parum eſſet pecuniæ, & ab hoſte captivos redimere, vel ipſos, vel eorum filios: privatarum quoque litium perditarum æſtimationes, & mulctas publicas pecuniarias pro eis ſolvere; idque ſumptu proprio, non quaſi fœnoris loco, ſed ad referendam gratiam: publicorum quoque impendiorum, quæ magiſtratuum honorumve cauſa fiunt, eſſe participes, non ſecus quam conjunctos genere. Commune autem utriſque erat, ne fas eſſet alteris accuſare alteros, aut adverſum dicere teſtimonium, ferreve ſuffragium, aut cenſeri inter inimicos. Quod ſi quis deprehenſus fuiſſet aliquid horum facere, tenebatur lege De proditoribus, quam ſanxit Romulus, convictumque ejus criminis, cuivis licebat ut Diti ſacrum interficere. mos enim erat Romanis, quos vellent impune occidi, eorum corpora devovere Deo cuipiam, præcipue Diis inferis, quod fecit Romulus. Quapropter per multas ætates permanſerunt mutua patronorum & clientium officia, haud ſecus quam cognatæ neceſſitudines, poſteris per manus tradita: Et maxima laus erat nobilium, habere clientes quamplurimos, tam hæredita-

qua maxime opus haberent, pari... vatis, publicisve negotiis. Vicissim ... tum erat, patronos juvare clocan... lias, si his parum esset pecuniæ, & al... sæ captivos redimere, vel ipsos, vel ... rum filios : privatarum quoque li... perditarum æstimationes, & m... publicas pecuniarias pro eis solve... que sumptu proprio, non quasi fæ... loco, sed ad referendam gratiam p... eorum quoque impendiorum, quæ... gistratuum honorumve causa fac... participes, non secus quam cog... genere. Commune autem utrisque... ne fas esset alteris accusare alteros, ... adversum dicere testimonium, fe... suffragium, aut censeri inter inimi... Quod si quis deprehensus fuisset ali... horum facere, tenebatur lege De p... ditoribus, quam sanxit Romulus, ... victumque ejus criminis, cuivis lic... ut Diti sacrum interficere. mos e... erat Romanis, quos vellent impune... cidi, eorum corpora devovere Deo ... piam, præcipue Diis inferis, quod fe... Romulus. Quapropter per multas æ... tes permanserunt mutua patronorum & clientium officia, haud secus quam co... gnatæ necessitudines, posteris per manus tradita: Et maxima laus erat nobilior, habere clientes quamplurimos, tam he... redita

reditariarum tutelarum quam partarum industria virtuteq; propria; ingensque certamen erat utrisque, ne vincerentur mutua gratia & benevolentia, dum clientes nullum patronis negant ministerium, vicissim patroni nullo corrumpi possunt pretio, ut clientes molestari sinerent. Tanta illis erat in omni vita temperantia, & felicitatem virtute, non fortuna metiebantur. Nec tantum in ipsa Vrbe plebs tuta erat Patriciorum patrocinio, sed & coloniarum, & sociarum ac amicarum civitatum, & bello subactarum, queque suos habebat in Vrbe patronos, quoscunque vellet è Patribus & Romanis civibus: & sæpenumero Senatus, controversias civitatum ac gentium ad earum patronos remisit; eorumque judicia rata habuit. Siquidem prisci Romani magistratus Imperatoresque ex una hac re maximam laudem capere studebant, si provincias, si socios æquitate & fide defendissent: id quod patrocinium orbis terræ verius, quam Imperium poterat nominari. Postremo, quo vinculo patroni ac clientes connectebantur, eorumque mutua officia quanti habebantur, ex eo intelligere possumus; quod prisci Romani sanctius habuerint defendi clientem, quam cognatum aut affinem non fallere: adversus

versus cognatos pro cliente testari, quam adversus clientem pro cognatis: quod existimarint patrem primum, postea patronum proximum nomen habere, atque post pupillos omnibus officiorum modis esse juvandos. Post pupillos defendendos esse dico, quia constat ex moribus Pop. Rom. primum juxta parentes locum tenere pupillos debere, fidei tutelæque nostræ creditos: secundum eos proximum locum clientes habere, qui sese in fidem patrociniumque nostrorum dederunt: tum in tertio loco esse hospites: postea esse cognatos & affines, quamquam apud Gellium Masurius Sabinus lib. Iuris civilis III, & C. Cæsar, tribuant antiquiorem locum hospiti, quam clienti. Ab his initiis ex auctoritate Romuli, firma Romana adeo coaluit concordia, ut per sexcentos & triginta annos nunquam inventum sit, clientes & patronos cum armis per urbem & comitia volitasse; aut honores & magistratus adhibita violentia petiisse: nunquam ventum sit ad cædem & sanguinem, multæ licet ac magnæ inter plebem & senatum exortæ controversiæ de Republica & seditiones, factæ extiterint: sed Patricii ac Plebeii parentes, & monentes mutuum, & partim concedentes, partim impetrantes à volentibus,

versus cognatos pro cliente testari que adversus clientem pro cognatis: qu existimarint patrem primum, post patronum proximum nomen habe atque post pupillos omnibus officiis modis esse juvandos. Post pupillos i fendendos esse dico, quia constat ex ribus Pop. Rom. primum juxta pa locum tenere pupillos debere, fidei lxque nostræ creditos: secundum proximum locum clientes haber, se in fidem patrociniumque nost dederunt: tum in tertio loco esse tes: postea esse cognatos & affines, quam apud Gellium Masurius Sab lib. Iuris civilis III, & C. Cæsar, antiquiorem locum hospiti, quam ti. Ab his initiis ex auctoritate Ro fir, firma Romana adeo coaluit co cordia, ut per sexcentos & triginta nos nunquam inventum sit, client patronos cum armis per urbem & missa volitasse, aut honores & ma stratus adhibita violentia petiisse: quam ventum sit ad cædem & sangu nem, multæ licet ac magnæ inter p bem & senatum exortæ controversiæ Republica & seditiones, facta erint: sed Patricii ac Plebeii parentes, monentes mutuum, & partim conce dentes, partim impetrantes à volenti bus

bus, per expostulationes civiles componebant negotia, tollebant controversias, sedabant seditiones, mitigabant factiosos. Ex quo autem Tiberius & Caius Gracchi post Carthaginis excidium tribunatum plebis adepti, perturbarunt civitatis concordiam perniciosis suis actionibus; abalienarunt plebem à Senatu, stimularunt pauperes in divites, effecerunt humiles absque reverentia optimatum imperium & jussa detrectare: ex quo (inquam) hæc evenerunt, præclara illa Romuli instituta cum bono & tranquillo Reipublicæ statu ceciderunt, cives urbe in viscera sua armatâ absque satietate se invicem occiderunt, ex urbe alii alios ejecerunt, ejectorum bona proscripserunt, nullum nefas non patrantes modo inimicos vicissent.

SECTIO III. Romulus cum populum novum in XXX curias disposuisset, ac C Patres quo publicum consilium institueret, selegisset; & Plebi & Patribus sua munia addidit. His, sacra, auspicia, judicia, honores & magistratus, curiam & totius Reipublicæ curam commisit: Plebeios autem dignitatibus vacuos, à muneribus publicis exclusos, quæstuosas artes exercere atque agros colere, voluit. Hi exercitus ducebant; illi sub eorum ductu militiæ labores & discrimina

ſubibant: hi gentes habebant, illi ſine gentibus erant: hi poſt exactos Reges, Dictaturam & Conſulatum, id eſt Regium imperium, divina, opes, decus, gloriam, & (quod omnium injuſtiſſimum eſt) in plebem vitæ neciſque poteſtatem, donec ejus ſacroſancti defenſores crearentur, habebant: illi vero à ſacris excluſi; honorum omnium expertes, egeſtate laborantes, ære alieno oppreſſi, vitam inhoneſtam agebant, nihilque præter miſeram animam & eam Patriciorum dominationi obnoxiam, poſſidebant. denique Patricios, ſi deliquiſſent, nobilitas, majorum præclara facta, & imagines, divitiæ, præſidia clientum, cognatorum, affinium & gentilium (ſoli namque gentem habuerunt) vires & opes, duriori animadverſioni ſubtrahebant: Plebeii vero omnibus his deſtituti, ſi in ære non habuiſſent, corpore perferebant.

SECTIO IV. Sed populi Romani conditionem, quia operis inſtitutio poſtulat, apertius & copioſius perſtringam, & cujuſmodi illa Romuli, & deinceps Regum ac mutatæ Reipublicæ tempore fuerit, demonſtrabo. Ego omnem Romanorum civium ſtatum tribus Diviſionibus perpenſis, quam facillime intelligi poſſe autumo. Quarum una ad genus.

subibant: hi gentes habebant, ...
gentibus erant: hi post exactos re...
Dictaturam & Consulatum, id est...
giam imperium, divina, opes, dem...
rium, & (quod omnium injustissi...
est) in plebem vitæ necisque potest...
donec ejus sacrosancti defensores...
rentur, habebant: illi vero à sacr...
clusi; honorum omnium expertes, ...
state laborantes, ære alieno oppressi...
tam inhonestam agebant, nihilque...
ter miseram animam & eam Pat...
rum dominationi obnoxiam, po...
bant. denique Patricios, si deliqu...
nobilitas, majorum præclara fa...
imagines, divitiæ, præsidia clientum...
gnatorum, affinium & gentilium (...
namque gentem habuerunt) vires &...
pes, duriori animadversioni subtra...
bant: Plebeii vero omnibus his desti...
si in ære non habuissent, corpore p...
rebant.

SECTIO IV. Sed populi Rom... conditionem, quia operis institutio p... stulat, apertius & copiosius perstring... & cujusmodi illa Romuli, & dein... Regum ac mutatæ Reipublicæ tempo... fuerit, demonstrabo. Ego omnem Ro... manorum civium statum tribus Divi... sionibus perpensis, quam facillime in... telligi posse autumo. Quarum una ad ge...

nus

nus & sanguinem; altera ad ordinem & censum; tertia ad honores pertinet. Siquidem omnes cives Romani vel Patricii aut Plebeii sunt: vel Senatores, Equites, aut de plebe, vel Nobiles, aut Novi. Quid de Rege? Rex nec erat senator, eques, plebeius, nec ullo ordine esse censetur, verum cum Patriciis & Plebi, cunctisque populi ordinibus præsideret, cum tributa, honores, dignitates, atque magistratus in manu sua haberet, ordinum ac magistratuum culmen habetur: sicut Pontificatus sive Papatus sacerdotium non est, sed sacerdotiorum omnium culmen & fastigium, ut volunt Canonistæ. Regis eximia munia hæc esse voluit Romulus. Primum ut sacra curaret atque sacrificia, & ageret quicquid ad placandos Deos attinebat. Deinde ut legum ac morum patriorum haberet custodiam, & juris, sive naturalis, sive quod scripta & pacta continet: Utque de injuriis gravissimas causas ipse decerneret, leviores permittteret senatoribus, providendo interim ne quid peccetur in judiciis: utq; senatum cogeret per præconem, populum cornibus bubulis in concionem convocaret: primus ipse sententiam diceret; quod pluribus placuisset, ratum haberet: ejus præterea summum imperium in bello esset. Auctor Dionysius.

SECTIO V. Patricii dicuntur, qui à priſcis ſenatoribus ſunt oriundi. Priſci autem ſenatores fuerunt centum illi primi, quos Romulus ob curam Reipublicæ ſelegit, qui majorum gentium: & centum illi quos Tarquinius Priſcus addidit (Livium hîc ſequimur) qui minorum gentium: & centum illi quos liberata Republica Brutus delegit, qui Patres-conſcripti ſunt appellati. Hic trecentorum numerus manſit in Republica uſque ad tribunatum C. Gracchi, perniciosiſſimi civis. Illi, quotquot in curiam electi erant, gentes & familias ſimiliter Patricias appellatas conſtituerunt. Patricii itaque proprie nominantur, qui primis patribus & adſcriptis ſunt geniti. Quamobrem Patricii calceos urbanos (in hoc à plebe differentes) geſtarunt & corrigiarum implexione & forma literæ adornatos, ut à primis patribus & ſenatoribus orti eſſe viderentur. Literam autem fuiſſe tradunt R, ſive quod ea apud Græcos centenarium numerum ſignificet, ſive quod prima nominis Romani & Romuli ſit litera. Alii dicunt, Romulum tales calceos patricios quatuor corrigiarum, quibus inſuta erat luna, reperiſſe; lunam autem in eis non ſideris formam, ſed notam centenarii numeri ſignificaſſe: quod

Sectio V. Patricii dicunt,
à priscis senatoribus sunt oriundi
autem senatores fuerunt centum
primi, quos Romulus ob certam
publicæ selegit, qui majorum gen
& centum illi quos Tarquinius Pr
addidit (Livium hic sequimur) spir
rum gentium: & centum illi quos
rata Republica Brutus delegit, q
tres conscripti. sunt appellati. Hi
centorum numerus mansit in Re
ca usque ad tribunatum C. Gracchi
niciosissimi civis. Illi, quotquot i
riam electi erant, gentes & fami
militer Patricias appellatas cen
runt. Patricii itaque proprie nom
tur, qui primis patribus & alle
sunt geniti. Quamobrem Patrici
ceos urbanos (in hoc à plebe dis
tes) gestarunt & corrigiarum imp
& forma literæ adornatos, ut à p
patribus & senatoribus orti esse n
rentur. Literam autem fuisse tra
R, sive quod ea apud Græcos cent
rium numerum significet, sive q
prima nominis Romani & Romuli
tera. Alii dicunt, Romulum tales cal
patricios quatuor corrigiarum, q
insuta erat luna, reperisse; lunam a
tem in eis non sideris formam, sed n
tam centenarii numeri significasse: q
i

initio patricii senatores centum fuerint: alii ferunt eos calceis mulleis allucinatis usos fuisse, cum cæteri perones induerent. Nonnulli quoque non patrum sanguine prognati patricii habebantur; ut ii qui in patrum & patriciorum album cum suis familiis traducti, patriciatum, id est, jus sacra peragendi, magistratus i neundi, Reipublicæ rationes subeundi, singulari ejus beneficio penes quem summa rerum & potestas & administratio fuerat, consequebantur. Traducebantur vero, vel à Regibus, vel à populo, vel ab Imperatore. Nulli enim non genere nec sanguine Patricii, hanc dignitatem obtinebant, nisi nominatim Regum, Populi, aut Imperatorum cooptatione & meritis allecti essent. Livius lib. IIII Romulum Sabinos & subactas à se gentes novæ urbis civitate donasse accepimus. Patricios enim ex iis quosdam fecit ac in senatorũ numerum legit. Tullus Hostilius, eversa Alba, familias Albanas, Iuliam, Geganiam, Meteliam, Quintiliam Romam traduxit, & inter patricias constituit. Ancus Martius Lucumonem Etruscum in senatum adscripsit. Priscus Tarquinius Servium Tullium Corniculanum in Patriciorum numerum ascivit, eum sibi quoque generum assumpsit: qui postea Rex

Octaviam familiam in patricias transtulit.

Liberata autem regio dominatu Republica, L. Iunius Brutus, P. Valerius Publicola Consules, summo omnium consensu, præcipuos ex plebe allegerunt in Patriciorum ordinem ac familias, & ex his senatum suppleverunt ad trecentorum numerum. Ante Brutum & collegam ejus, fueruntne trecenti patricii? Fuerunt equidem sub Tarquinio Prisco Romanorum Rege quinto. Nam is statim ut principatum accepit, ad conciliandum sibi plebis favorem, selectos ex omni plebeiorum numero viros centum, spectatæ vel fortitudinis vel prudentiæ, in Patriciorum primo allectos ordinem, Patrum etiam adscripsit numero: ac tum primum Roma trecentos Patricios habuit, qui ducenti ante fuerant. Auctor Dionysius. Ante Priscum Tarquinium quis ducentos constituit? Romulus ipse: nam ante virginum raptum, ex multitudine illa, quam secum habebat, ad perficiendam Reipublicæ formam centum elegit; qui senatum constituerent; deinde ex Sabinis in civitatis societatem acceptis centum in Patricios legit. Sic centum erant Patricii Romani nominis, totidem Sabini: Reges tamen Romulus & Tatius, non statim commu-

Octavium familiam in patri-
tiis.

Liberata autem regio domi-
publica, L. Iunius Brutus, P. Vale-
Poplicola Consules, summo omni-
sensu, præcipuos ex plebe aliqu-
Patriciorum ordinem ac famil-
his senatum suppleverunt ad ce-
rum numerum. Ante Brutum
gam ejus, fueruntne trecenti P-
Fuerunt equidem sub Tarquinio
Romanorum Rege quinto. Nam
tim ut principatum accepit, ad-
liandum sibi plebis favorem, sel-
omni plebeiorum numero vir-
rum, spectatæ vel fortitudinis
dentiæ, in Patriciorum prim-
ordinem, Patrum etiam adscrip-
mero: ac tum primum Roma-
Patricios habuit, qui ducenti
rant. Auctor Dionysius. Ante
Tarquinium quis ducentos con-
Romulus ipse: nam ante virgi-
ptum, ex multitudine illa, quam
habebat, ad perficiendam Reip-
formam centum elegit; qui senatum
stituerent; deinde ex Sabinis in ci-
societatem acceptis centum in Pat-
legit. Sic centum erant Patricii Ro-
nominis, totidem Sabini: Reges
Romulus & Tatius, non statim con-

niter de Republica; sed cùm suis uterque centum Patribus seorsum deliberarunt: deinde in locum unum omnes convenere. Auctor Zonaras. Actium Clausium (qui deinde Appius Claudius dictus est) jussu populi & senatus Patricium factum Dionysius his verbis reliquit. Ap. Claudius Regillum oppidum Sabinorum tunc inhabitans, vir opulentus & nobilis, transfugit ad eos cum tota cognatione, comitatus insuper multis amicorum & clientium familiis, in quibus erant circiter millia quinque, militaris ætatis armis ferendis idonei: & exposita migrationis causa eum populus inter Patricios adscripsit. Sic Livius lib. x. Sabinum advenam principem nobilitatis vestræ, seu Appium Claudium mavultis, illi antiqui patricii in suum numerum accepe- runt. Quibus verbis innuit, eum receptum non suffragiis populi, sed cooptatione senatorum. Ap. Claudius ille prudentia gerendæ Reipublicæ in principum dignitatem pervenit, ac gentem Claudiam reliquit, quæ tempore longissimo floruit summam adepta auctoritatem.

Redacta Republica ad Imperatoriam ac nomine mutato Regiam potestatem, primus C. Cæsar, mox Octavius Augustus tum Senatum supplevere, tum patriciorum numerum & familias sublegere.

 Denique

Denique Claudius Imperator consumptis fere familiis, quas Romulus, Tarquinius Priscus, & Iunius Brutus constituere, exhaustis simul quas Dictator Cæsar lege Cassia, & Augustus lege Senia substituere, vetustissimum quemque è Senatu in Patriciorum ordinem allegit. Itaque Romani, Reges, Consules populi jussu, Imperatores, consueverunt & plebeios cum familiis inter patricios referre, & exterarum nationum partim armis subactarum, partim sociarum, nonnullos in Patriciorum numerum assumere, alios civitate ac Quiritium jure donare; volentes permultos Imperii defensores habere, & urbem civibus reddere frequentem; recedentes in hoc quam longissime à Græcorum moribus, Atheniensium, Corinthiorum, Lacedæmoniorum, Thebanorum, qui ob retinendam nobilitatem generis, vel nullos, vel raros, in jus civitatis admittebant. Maximum enim illi præmium existimabant, civitatis suæ jus & honores peregrinis tribuere. Corinthii Alexandro Magno per legatos jus suæ civitatis: Item & Athenienses T. Pomponio Attico, detulerunt. Alexander primum spreto munere legatos risit, mox cum illi dicerent, se nulli civitatem unquam donasse præterquam ipsi & Herculi, lubens accepit oblatum

Denique Claudius Imperator cu
pris fere familiis, quas Romulus, T
quinius Priscus, & Iunius Brutus
mere, exhaustis simul quas Divu
Cæsar lege Cassia, & Augustus l
nia substituere, vetustissimum q
è Senatu in Patriciorum ordine
git. Itaque Romani, Reges, Con
puli jussu, Imperatores, consue
& plebeios cum familiis inter pa
referre, & exterarum nation
tim armis subactarum, partim so
nonnullos in Patriciorum numer
sumere, alios civitate ac Quiriti
donare; volentes permultos Imp
fensores habere, & urbem civib
dere frequentem; recedentes
quam longissime à Græcorum mo
Atheniensium, Corinthiorum, La
moniorum, Thebanorum, qui
nendam nobilitatem generis, vel
vel raros, in jus civitatis admitt
Maximum enim illi præmium es
bant, civitatis suæ jus & honore
grinis tribuere. Corinthii Alexa
Magno per legatos jus suæ civitatis
& Athenienses T. Pomponio Attic
tulerunt. Alexander primum spreto
nere legatos risit, mox cum illi dic
se nulli civitatem unquam donass
terquam ipsi & Herculi, lubens acce

oblatum

oblatum honorem, cum propter raritatem, tum ob societatem cum Hercule. At Pomponius & Athenienses statuam sibi ponere noluit, & urbis Athenarum jus ac honores oblatos recusavit, ne Quiritium jura perderet; quod civitas Romana alia ascita amitteretur. Supradictus Romanorum mos à Romulo fluxit, qui bello captos vetuit necari, aut sub hasta venundari: sed eos in societatem urbis introduxit, aut alio modo sibi obnoxios ac fidos reddidit. & extraneorum in civium Romanorum numerum adoptatio gratuita, permansit ad Claudii Imperatoris dominatum: sub quo primũ Romana civitas emi ab exteris cæpit.

SECTIO VI. Nonnulli præterea à Patriciis in liberorum locum assumpti in patricios per adoptionem transiere. Nam cum in adoptantium familiis esse cœpissent, adsumptis patrum adoptantium nominibus, familiæ Patriciatum, dignitatis videlicet jura & privilegia, sibi adscripsere. Adoptatus enim adoptantis conditionem sequi necesse habuit. Testis nobis sit M. Brutus plebeius, à Q. Cœpione patricio adoptatus, & Q. Cœpio Brutus dictus. Nam adoptatus retento suo gentilitio nomine, nomina illius vel duo plurave, vel omnia, à quo adoptabatur, sumere consuevit.

Quin-

Quinimo qui adoptabantur, vere patricij meo judicio vocari non possunt. Quippe nulli non patricii sunt gentiles, & omnes gentiles sunt patricii, quod ipsi soli gentem haberent, (auctor Livius lib. x) unde majorum & minorum gentium sunt dicti. Gentiles vero dicuntur (auctore Scævola) qui inter se eodem sunt nomine & ab ingenuis oriundi, quorum majorum nemo servitutem servivit, & qui capite diminuti non sunt. Sicut igitur nec liberti, manumissione assecuti dominorum prænomen & nomen gentilitium (conditionem patronorum ac familiæ jura non sumebant) in alienam gentem transeuntes, Gentiles: ita nec adoptione in alienam gentem ac familiam migrantes, apte Gentiles ac consequenter Patricii dici possunt: Illi quod servitutem servissent, isti quod capite essent diminuti. Adoptio enim est quædam capitis diminutio. Liberti non tantum, sed ne libertini quidem inter Gentiles sive Patricios asciri poterant; tum quia eorum parentes servitutis jugum sustinuerunt, tum etiam quia Sabinus, libertinos ab ingenuis adoptari jure posse, scripsit. Sed id neque permitti dicit, neque permittendum esse unquam censuit: ut homines libertini ordinis in jura ingenuorum seu patriciorum invaderent. alioqui

si ju-

Quinimo qui adoptabantur, vete
meo judicio vocari non possunt. Qu
nulli non patricii sunt gentiles, & n
gentiles sunt patricii, quod ipsi
rem haberent, (auctor Livius lib.
majorum & minorum gentium
cti. Gentiles vero dicuntur (auctor
vola) qui inter se eodem sunt nomi
ab ingenuis oriundi, quorum ma
nemo servitutem servivit, & qui c
diminuti non sunt. Sicut igitur
berti, manumissione assecuti do
rum prænomen & nomen gen
(conditionem patronorum ac
jura non sumebant) in alienam g
transeuntes, Gentiles: ita nec ado
in alienam gentem ac familiam
tes, apte Gentiles ac consequen
tricii dici possunt: Illi quod servi
servissent, isti quod capite essent
nuti. Adoptio enim est quædam c
diminutio. Liberti non tantum,
libertini quidem inter Gentiles
tricios asciri poterant; tum quia
parentes servituris jugum sustinu
tum etiam quia Sabinus, libertino
ingenuis adoptari jure posse,
Sed id neque permitti dicit, neque
mittendum esse unquam censuit:
mines libertini ordinis in jura inge
rum seu patriciorum invaderent.

si juris ista antiquitas servata esset, etiam servus à domino per prætorem dari in adoptionem posset.

SECTIO VII. Nos porro latere non debet, plerosque ut acceptos inter patricios fuisse: ita aliquos è patriciis exivisse, & ad plebem se contulisse. Confirmet hoc primum gens Octavia, quam Iulius cum ad plebem se transtulisset, in patriciatum reduxerat. Deinde L. Minutius Augurinus & P. Cornelius Dolabella patricii, qui ad plebem se contulerunt. Quemadmodum adoptioné patricii fieri, sic & desinere esse patricii, solebant: P. Scipio patricius Q. Metello plebeio, & P. Claudius M. Fronteio similiter plebeio se tradiderunt, familiasque suas plebeias reddiderunt. Hujusmodi tamen ego quodammodo è patriciis non exire arbitror. Patricio enim sanguine natum, patricium non esse, dicere est adynaton. fortuna non mutat genus; nisi eorum originali considerationi omnino adversari (namque Reipublicæ patre genitus patricius dicebatur) aut adoptione ac jure civili sanguinis jura tolli, asseverare velimus. Quid igitur aufert transitio in familiam inferiorem? Patriciatum; id est, jus, honores ac magistratus adipiscendi, curiam adeundi; (tempora Reipublicæ prima respicio) pristinæ dignitatis,

gnitatis, etiam in omni florescentis Reipublicæ statu, splendorem. Quippe alteri inferiori se adoptandum dando, juri dignitatis & eminentiæ, sanguinis privilegiis à Romulo introductis, à reliquis deinceps Regibus confirmatis, à populo & Imperatoribus receptis, renuntiasse videtur. Quid aliud P.Clodius M.Fronteio plebeio se tradendo cogitavit, quam decus & familiæ excellentiam Ciceronis ulciscendi gratia cum dedecore repudiare, ad tribunatum plebis aspirare, cum nemo lege, plebis defensionē tutelamq; præter plebeium, suscipere auderet? Tribunatum ut assecutus est, omnem bilem in Ciceronem evomuit, nauseam & virus omne nauseavit, & quicquid potuerat; fas an nefas esset sine discrimine considerando, in eum quam inhumanissime exercuit. Quocirca isti Patricii id est sanguine patrum & patricio ordine geniti remanentes, curiam & magistratus primis Reip. temporibus, mediis etiam patriciorum ordinem, & familiæ prærogativam, amittebāt: illi vero genere plebeio orti, plebeii residentes, per eos adoptione amissâ, adoptione acquirebant: posterioribus autem Reipubl. temporibus, patricius inferioris dignitatis homini veluti plebeio in adoptionem datus, nec amittebat familiæ dignitatem, nec hono-

res,

gnitatis, etiam in omni flore
publicæ statu, splendorem. Quip
ri inferiori se adoptandum dab
dignitatis & eminentiæ, sanguin
legis à Romulo introductis, i
deinceps Regibus confirmatis, i
& Imperatoribus receptis,
videtur. Quid aliud P.Clodius
teio plebeio se tradendo cogitavit
decus & familiæ excellentiam
ulciscendi gratia cum dedecore
re, ad tribunatum plebis aspira
nemo lege, plebis defensionem
præter plebeium, suscipere
bunatum ut assecutus est, omne
in Ciceronem evomuit, nauseam
omne nauseavit, & quicquid
fas an nefas esset sine discrimine
rando, in eum quam inhumanis
ercuit. Quocirca illi Patricii
guine patrum & patricio ordine
remanentes, curiam & magistra
mis Reip. temporibus, mediis
triciorum ordinem, & familiæ
tivam, amittebãt: illi vero genere
orti, plebeii residentes, per eos
ne amissâ, adoptione acquirebant
rioribus autem Reipubl. tempori
tricius inferioris dignitatis homini
ti plebeio in adoptionem datus,
mittebat familiæ dignitatem, nec

res, nec jus adipiscendi magistratus (ut scribit Paulus Iurisconſ. lib. Digestorum 2. Tit. De adoptionibus) nec jus originis, in honoribus obeundis ac muneribus suscipiendis, ut tradit Papinianus Iurisc. lib. Digestorum L. Tit. ad Municip. quod per adoptionem illa tempestate dignitas augeri, non minui soleret.

SECTIO VIII. Patricii, ut ante posui, curiam & senatum soli constituebant, assumebant soli magistratus & honores, quoad annum V. C. CCLX. quo demagogos & demarchos, ductores atque contra patriciorum potentiam sævitatemque defensores, sibi plebs constituerat. Quorum ductu ad curiam ac Reipublicæ curam plebeii aspirarunt: ad commoda, honores, dignitates, ordines pervenerunt: cum patribus connubia, familias, gentes, magistratus, auspicia, sacerdotia, imperia & triumphos, consecuti sunt, & patriciis in omni fere re adæquati. De plebis & optimatum potestate, postea in sequenti Divisione: nunc ut primæ Divisionis pars prior, videlicet de patriciis, absolvatur pauca dicam de loco ubi Patricii habitare consueverunt. Priorum quinque Regum Romanorum tempore ubi Patricii habitaverint, certo affirmare non ausim: prope tamen Regem eos in Palatino

monte

monte domicilia habuisse puto: at certum est, Servium Tullium sextum Romanorum Regem, coegisse illos in Vico, qui inde Patricius dictus est, habitare: ut si quid molirentur adversus ipsum, ex locis superioribus (auctor Festus) opprimerentur. Nam Patricii jamdudum Servium, quasi serva natum, dominari ægre ferebant, eique maxime succensebant, quod ad plebis animos conciliandos pecuniam distribuisset, agros singulis assignasset, servos manumittendos & in tribus referendos curasset. post cum Imperatoribus patricios & principes civitatis habitasse, Ovidius his versibus declarat:

Regalemque domum, dextra lævaque Deorum,
Atria nobilium valvis celebrantur apertis,
Plebs habitat diversa locis: à fronte potentes.
Cœlicolæ, clariq; suos posuere penates:
Hic locus est, quem (si verbis audacia detur)
Haud timeam magni dixisse palatia cœli.

SECTIO IX. Prima Divisio respicit genus & sanguinem: ita Romani omnes vel Patricii, vel Plebeii. De Patriciis hactenus; de Plebeiis nunc pauca dabimus.

monte domicilia habuisse puto: ...
tum est, Servium Tullium ...
manorum Regem, coegisse ...
qui inde Patricius dictus est, habit...
si quid molirentur adversus ipsum ...
cis superioribus (auctor Festus) ...
rentur. Nam Patricii jamdudum ...
vium, quasi serva natum, domi...
gre ferebant, eique maxime ...
bant, quod ad plebis animos con...
dos pecuniam distribuisset, agros ...
lis assignasset, servos manumis...
& in tribus referendos curasset, ...
Imperatoribus patricios & princi...
vitatis habitasse, Ovidius his ve...
declarat:

Regalemque domum, dextra ...
Deorum,
Atria nobilium valvis celebrat...
pertis.
Plebs habitat diversa locis: a fr...
tentes
Caelicolae, clarique suos posuere ...
Hic locus est, quem (si verbis ...
detur)
Haud timeam magni dixisse ...
caeli.

SECTIO IX. Prima Divisio ...
ex genus & sanguinem: ita Roma...
mnes vel Patricii, vel Plebeii. De Patrici...
hactenus; de Plebeiis nunc pauca ...

mus. Plebeii dicuntur, qui de plebe, multitudine sine gente, & vili illa populi parte sunt, nec à Patriciis familiis oriuntur. Quibus Romulus pacis bellique arbitrium, in renunciandis magistratibus, in sanciendis legibus consensum & suffragia viritim declaranda reliquit: ut administrationem Reip. suscipientibus patriciis consentirent, & rei quasi publicæ curam illis delegarent. Nam cum Scipio Africanus minor, Ædilitatem curulem petiturus in campum Martium candidatus descendisset, plebs in eum solum cogitationem suam convertit, ac non Ædilem, sed Consulem ante legitimam ætatem creare voluit; cum etiam Patres adversum niterentur, proferentes legem qua cuique ad singulos magistratus capiendos anni sunt constituti, populus rogare, instare, postremo reclamare cœpit, ac dicere; cum ex Romuli, tum ex Tullii legibus, penes se comitiorum esse jus, ita ut cui vellet, per suffragia sua mandare, cui nollet, abrogare magistratum suo jure posset. Ferebat autem suffragia non universus populus, sed Romuli tempore per curias: Tullii vero diviso populo in classeis, per centurias; & quicquid visum fuisset pluribus curiis vel centuriis, id ad senatum referebatur. Auctor Dionysius. Qui mos postea mutatus est: non

enim ſenatus plebis ſcita, ſed plebs ſenatuſconſulta ſuo aſſenſu comprobabat. Et Imperatorum tempore, populi poteſtas, jus, comitiaque ad ſenatum, mox ipſum Imperatorem tranſlata ſunt. Itaque in bello aliquo decernendo, in magiſtratibus creandis & honoribus deferendis, in comitiis habendis & legibus ferendis, neceſſaria populi & cognitio & authoritas & conſenſus fuit. Lycurgum ſanctiſſimum legiſlatorem idem feciſſe legimus. Is divinis legibus Laconum Rempublicam ita inſtituit; Regibus militiæ adminiſtrationem & bellorum poteſtatem, principibus civitatis magiſtratus, magiſtratibus judicia & annuas ſucceſſiones, ſenatui cuſtodiam legum, populo ſublegendi ſenatum, creandique quos vellet magiſtratus, poteſtatem permiſit.

SECTIO X. Altera Diviſio reſpicit ordinem & cenſum quæ poſt exactos Reges maxime inveteravit creſcente Imperio. Ita cives Romani aut ſenatores, aut equites, aut de plebe. Singula Diviſionis hujus membra perſequamur, & verba priori loco faciamus de ſenatoribus, videlicet qui ſunt ſenatores, unde dicti, quando & quomodo primum inſtituti, ex quibus conſtaret ſenatus, quis eorum eſſet numerus, quæ eorum poteſtas

enim senatus plebis scita, sed
rusconsulta suo assensu compr
Imperatorum tempore, popul
jus, comitiaque ad senatum,
Imperatorem translata sunt.
bello aliquo decernendo, in ma
bus creandis & honoribus def
comitiis habendis & legibus
necessaria populi & cognitio &
tas & consensus fu Lycurgus
simum legislatorem idem fe
mus. Is divinis legibus Lacon
publicam ita instituit; Regibus
administrationem & bellorum
tem, principibus civitatis ma
magistratibus judicia & annua
siones, senatui custodiam legum,
pulo sublegendi senatum, crea
quos vellet magistratus, potestat
misit.

SECTIO X. Altera Divisio
ordinem & censum quæ post
Reges maxime inveteravit
serio. Ita cives Romani aut sena
aut equites, aut de plebe. Singul
visionis hujus membra persequa
& verba priori loco faciamus de sena
ribus, videlicet qui sunt senatores,
dicti, quando & quomodo primum
stituti, ex quibus constaret senatus,
eorum esset numerus, quæ eorum p
testa

testas & auctoritas, ubi & quibus diebus more Romanorum senatus haberi, qui senatum cogere, qui in senatu sententias rogare & dicere, qui senatum ingredi possent, quæ in senatu procedendi forma observata, quæ ornamenta, quis senatorum esset census. Denique alia collectu laboriosa, scitu digna, memoratu jucunda, & ad antiquitatum ac historiarum cognitionem conducentia, proferamus.

Senatores sunt, qui prudentia & consilio, cives Remq; publicam haud secus ac senex juvenem, aut pater filium, gubernant. Quamobrem eorū consilium consultumque à consulendo & tractando est dictum: quod sic fit, ut consulat, & nocere non possit: atq; senatusconsultum habetur, quod tantum senatores populis consulendo decernūt. Senatores dicti sunt ab ætate ad senium vergente, quod senes in principio à Romulo in senatum electi fuerint: vel à sinendo, (ut visum aliis apud Isidorum Orig. lib. IX, c. IV.) quod nihil in Rep. sine eorum jussu fieret, & magistratibus faciendi potestaté darent. Hinc illa passim in Historiarum monumentis: Fit SC. ut provideant Consules, Prætores, cæterique magistratus, ne quid Respubl. detrimenti capiat: Si modo patres auctores sint: id est sinant. populus enim omnia

patribus auctoribus & permittentibus consciscere solebat: & quisque magistratus legem laturus, prius ad senatum de rogatione nisi seditiosus esset, referebat. Quocirca curæ publicæ senatores invigilabant, & adeo vigiles atque assidui esse tenebantur, ut nemini eorum ab Vrbe abesse liceret, nisi impetrata venia & legatione libera: id Numa instituisse videtur. Lucanus:

Rus vacuum, quod non habitet nisi nocte coacta
Invitus, questusque Numam jussisse senator.

Cujus tempus indefinitum erat, & quamdiu vellent, abesse poterant ante consulatum Ciceronis, in quo ille statuit annuum tempus liberæ legationis. Augustus summam rerum nactus etiam cavit, ne senatores ex Italia nisi jussu aut permissu suo proficiscerentur: id quod post sub reliquis Imperatoribus obtinuit. Non enim jus erat senatoribus proficisci extra Italiam, nisi in Siciliam aut provinciam Narbonensem. Poterant namque in has provincias abire non habita discedendi licentia, quod proximæ essent, & quod eas incolerent homines inermes.

SECTIO XI. Romulus primus omnium Senatores instituit, ut essent quos curæ participes haberet, & quibuscum

patribus auctoribus & permiss
consciscere solebat: & quisque
tus legem laturus, prius ad
rogatione nisi seditiosus esset,
Quocirca curæ publicæ senatores
labant, & adeo vigiles atque
tenebantur, ut nemini eorum
abesse liceret, nisi impetrata
gatione libera: id Numa instit
tur. Lucanus:

Rus vacuum, quod non habitet
ille coacta
Invitus, questusque Numam
senator.

Cujus tempus indefinitum
quamdiu vellent, abesse poterant
consulatum Ciceronis, in quo
tuit annuum tempus liberæ leg
Augustus summam rerum nactus
cavit, ne senatores ex Italia nisi
permissu suo proficiscerentur: id
post sub reliquis Imperatoribus
Non enim jus erat senatoribus pro
extra Italiam, nisi in Siciliam aut pro
ciam Narbonensem. Poterant
in has provincias abire non habita
dendi licentia, quod proximæ essent
quod eas incolerent homines inermes

SECTIO XI. Romulus primus
omnium Senatores instituit, ut eis
quos curæ participes haberet, & qui

cum Rempublicam gereret. Instituit autem hoc modo; ex omnibus unum præcipuum ipse declaravit, (auctor Dionysius) cui rerum urbanarum regimen committeret, quoties ipse foras duceret exercitum. Præterea tribum unamquamque (tres tum erant) jussit tres viros seligere, qui per ætatem maxime saperent, & genere præcellerent: post hos novem, mandavit singulis curiis (quæ tunc triginta erant) ut è patriciis ternos (sic Patricii ante Senatores instituti) eligerent maxime idoneos: adjectisque ad illos novem quos tribus legerant, his XC. promotis curiarum suffragiis, & omnibus præfecto duce, quem ipse secreverat; centenarium explevit Senatorum numerum. Hoc consistorium Græco more Senatum appellare licet, sicque usque in præsens tempus Romani vocitant.

Romulum primo decem curias Senatorum elegisse, deinde eos in tabulas aureas relatos curiarum consensu confirmasse, Isidorus literarum monumentis mandavit. *Patres Conscripti* (inquit) *dicti, quia dum Romulus decem curias senatorum elegisset, nomina eorum præsente populo in tabulas aureas contulit, atque inde Patres conscripti vocati.* [*Origin. l.* IX. *cap.* IV.] *Hæc unde sint, quærendum: & consulendus Dionysius. Neque tamen sic satis*

 pla-

placere possunt, neque si tabulas aureas in æreas commutes, adducemur, ut hæc non adulterina sint.]

SECTIO XII. Senatus primum ex solis patriciis adultis, postea etiam ex plebeiis constabat, postquam plebi curia & magistratus patuerint. Ita ab initio vere dicere potuisses, est senator, ergo patricius; non autẽ, est patricius, ergo senator. Siquidẽ non omnibus patriciis in curiam aditus, sed solis consilio pollentibus patebat: & quamvis senatoria quisque origine essent, tamen usque ad legitimũ annum, utpote trigesimum, quo senatores legi in senatum consueverant, extra summum illum ordinem remanebant: deinde accipiebant senatoriæ dignitatis honorem. Temporibus autem inde subsecutis nequaquam vere dixisses, est senator, ergo patricius; est patricius, ergo senator: cum senatus ex viris patricii sanguinis & plebeii conficeretur. Quare patricii, alii senatores, alii equites, alii de plebe fuerant. Nam si nondum in senatum essent lecti, equestris ordinis dicebantur, modo quisque equestri censu esset, H.S. scilicet quadringenta millia possideret: alioquin de plebe: Horatius:

Si quadringentis sex septem millia desint,
Plebs eris ——

placere possunt, neque si tabulas aureas in aream commutes, adducemur, ut hac non adulterina sint.]

SECTIO XII. Senatus primum ex solis patriciis adultis, postea etiam ex plebeiis constabat, postquam plebi curia & magistratus patuerint. Ita ab initio vere dicere potuisses, est senator, ergo patricius; non autē, est patricius, ergo senator. Siquidē non omnibus patriciis in curiam aditus, sed solis consilio pollentibus patebat: & quamvis senatoria quisque originis essent, tamen usque ad legitimū annum, utpote trigesimum, quo senatores legi in senatum consueverant, extra summum illum ordinem remanebant: deinde accipiebant senatoriæ dignitatis honorem. Temporibus autem inde subsecutis nequaquam vere dixisses, est senator, ergo patricius; est patricius, ergo senator: cum senatus ex viris patricii sanguinis & plebeii conficeretur. Quare patricii, alii senatores, alii equites, alii de plebe fuerant. Nam si nondum in senatum essent lecti, equestris ordinis dicebantur, modo quisque equestri censu esset, H.S. scilicet quadringenta millia possideret: alioquin de plebe: Horatius:

Si quadringentis sex septem millia desint,
Plebs eris ——

Vnde

Vnde Catilina patricio genere natus, apud socios suos ac conspirationis nefariæ participes, questus est, se cæterosque nobiles ob rei familiaris angustiam juxta ignobiles, vulgus fuisse. Sin ex equestri ordine in senatoriam dignitatem ascisci essent, tum & ordinis senatorii dicebantur, & inter eos quidem censebantur, ut si quid summo hoc ordinis gradu indignum commisissent, senatu moverentur: qui deinde cum equitum centuriæ recenserentur, inter equites, quoniam equum publicum haberent, citabantur, ut si ullum facinus equite Romano minus dignum perpetrassent, equum publicum, annulum aureum & equestria insignia amitterent. Testes, Claudius Nero, Livius Salinator, ambo Censores, ambo Romani Imperii clarissima lumina, & secundi belli Punici temporibus firmissima latera; sed æmulatione & simulatione diffidentes, qui cum equites recognoscerent, alter alteri equum ademit, quos tamen ante inter senatores censos fuisse dubitari non potest. Præterea iis nondum in senatorium ordinem à censoribus electis, qui honores gerebant aut gesserant: in curiam aditus dabatur. Senatores tamen non fuisse Festus & Gellius tradunt. Quandoquidem non quicunque jus adeundi curiam,

riam,& dicendi in ſenatu ſententiam habebant, ſenatores erant: quia illi poſt luſtrum conditum ex minoribus magiſtratum ceperunt , & in ſenatu ſententiam dicebant, & non vocabantur ſenatores, antequam inter ſeniores eſſent cenſi. At Attinius plebiſcito ſuo non plebis modo libertatem defendit, Trib.pl. in curiam ingreſſum patefecit, verum etiam poteſtatis tribunitiæ dignitatem auxit, ſciuitque, ut quem tribunum plebes creaſſet, hoc ipſo in poſterum ſenator eſſet. M. Pupio Piſone & M. Val. Meſſala Coſſ. anno V.C. DCXCII, omnes eos, qui magiſtratus geſſerant, in ſenatum cenſores provexerunt. Pompeius magnus Ponticis gentibus & Bithynicis ſubactis, Romanæ civitatis inſtituta ſecutus, legem dedit, ne quis annis XXX minor magiſtratum iniret, neve in curia eſſet: ſin vero magiſtratum cepiſſet, & in ſenatu eſſe liceret. Etenim moris erat, ut Romani magiſtratus ſecundum Romanæ civitatis inſtituta, leges darent nationibus devictis, vel ſociis amiciſque eas petentibus; quæ leges ſociis amiciſque datæ ab eo, qui haberet imperium à pop.Rom., auctoritatem legum dandarum à ſenatu, ſolebant & pop. Rom. & ſenatus exiſtimari. Senatus ex libertinis & ſervis aliquando conflatus eſt. Nam C. Cęſar firmandæ

ſuæ

rum, & dicendi in senatu sententiam habebant, senatores erant: quia illi post lustrum conditum ex minoribus magistratum ceperunt, & in senatu sententiam dicebant, & non vocabantur senatores, antequam inter seniores essent censi. At Atrinius plebiscito suo non plebis modo libertatem defendit, Trib. pl. in curiam ingressum patefecit, verum etiam potestatis tribunitiæ dignitatem auxit, scivitque, ut quem tribunum plebes creasset, hoc ipso in posterum senator esset. M. Pupio Pisone & M. Val. Messala Coss. anno V.C. DCXCII, omnes eos, qui magistratus gesserant, in senatum censores provexerunt. Pompeius magnus Ponticis gentibus & Bithynicis subactis, Romanæ civitatis instituta secutus, legem dedit, ne quis annis XXX minor magistratum iniret, neve in curia esset: sin vero magistratum cepisset, & in senatu esse liceret. Etenim moris erat, ut Romani magistratus secundum Romanæ civitatis instituta, leges darent nationibus devictis, vel sociis amicisque eas petentibus; quæ leges sociis amicisque datæ ab eo, qui haberet imperium à pop. Rom., auctoritatem legum dandarum à senatu, solebant & pop. Rom. & senatus existimari. Senatus ex libertinis & servis aliquando conflatus est. Nam C. Cæsar firmandæ suæ

suę potestatis gratia, libertinos: & Triumviri, Antonius, Octavius, Lepidus servos in senatorum numerum cooptarunt. Et quod majus est, Eutropium servum Theodosii tempore Consulem factum certum est. Cæterum eorum, ex quibus senatus constabat, alii erant honorati, id est, curuli magistratu defuncti: alii nondum aliquo magistratu functi. Itaque ex Gab. Basso apud Gellium didicimus, senatores in veterum ætate, qui curulem magistratum gessissent, curru solitos honoris gratia in curiam vehi, in quo curru sella esset, supra quam considerent, quæ ob eam causam curulis appellaretur. Sed eos senatores qui magistratum curulem nondum ceperant, itavisse pedibus in curiam. Propterea Senatores nondum majoribus, ut Censura, Ædilitate, Consulatu, & Dictatura functos, pedarios quodammodo nominatos.

SECTIO XIII. Patrum numerus varius fuit; sub Romulo senatores centum numero fuerunt: aucti deinde à Prisco & Bruto ad trecentos: Ciceronis tempestate, CCCCXV erant: C. vero Cæsaris, DCCCC. Deinceps post Rempublicam ab eodem occupatam supra mille, qui senatores obortivi dicebantur. Mox Octavius Augustus affluentem senatorum

rum numerum, ad splendorem, modum, & pristinum numerum non primum & antiquiorem, sed medium, utpote pene sexcentos, redegit: & eorum nomina scripta in albo proposuit (quod ex eo tempore quotannis fieri consuevit) iisque qui sine causa desiissent in senatum venire, mulctam dixit: post vero, quoniam jam solebant impune relinqui, propter magnam multitudinem eorum qui in pœnam inciderent, jussit, quoties multi deliquissent, ut inter eos sortes ducerentur, quibus ductis, quintus quisque pœnas persolveret.

SECTIO XIIII. Senatus magna & potestas & auctoritas fuit. Nam hujus erat provincias Consulibus & prætoribus, Proconsulibus & Proprætoribus, lege Sempronia decernere: subrogare Provincialibus magistratibus successores: delegare ad militiam Imperatores; tamen Licinius Lucullus sine SC. bellum intulit, & die dicta, quod gessisset ejus ordinis injussu, absolutus est: mittere exercitibus supplementa, frumentum, vestitus, stipendia: Imperatorum acta, consilia, proposita, confirmare vel irrita reddere: de ærario erogare in usus publicos, ut ludos, tecta publica, opera publica, templa, & loca fluviorum, stagnorum, hortorum, metallorum. Nam Quæstoribus

rum numerum, ad splendorem, modum, & pristinum numerum non primum & antiquiorem, sed medium, utpote pene sexcentos, redegit: & eorum nomina scripta in albo proposuit (quod ex eo tempore quotannis fieri consuevit) iisque qui sine causa desiissent in senatum venire, mulctam dixit: post vero, quoniam jam solebant impune relinqui, propter magnam multitudinem eorum qui in pœnam inciderent, jussit, quoties mali deliquissent, ut inter eos sortes ducerentur, quibus ductis, quintus quisque pœnas persolveret.

SECTIO XIIII. Senatus magna & potestas & auctoritas fuit. Nam hujus erat provincias Consulibus & prætoribus, Proconsulibus & Proprætoribus, lege Sempronia decernere: subrogare Provincialibus magistratibus successores: delegare ad militiam Imperatores; tamen Licinius Lucullus sine SC. bellum intulit, & die dicta, quod gessisset ejus ordinis injussu, absolutus est: mittere exercitibus supplementa, frumentum, vestitus, stipendia: Imperatorum acta, consilia, proposita, confirmare vel irrita reddere: de ærario erogare in usus publicos ut ludos, tecta publica, opera publica templa, & loca fluviorum, stagnorum hortorum, metallorum. Nam Quæstoribus

ribus Tribunisque ærariis, ne ad particulares quidem usus, integrum erat aliquid expendere sine Senatorum decreto, nisi in Consules tantum, quibus potestas fuerat sumptus ex ærario publico, quantum ipsis videbatur, sumere, Quæstore ad hoc ipsos consequente, & imperata incunctanter faciente. Hæc præterea ad Senatum pertinebant; publicas controversias dirimere, judices dare plurimarum tam publicarum quam privatarum conciliationum, & criminum sceleris magnitudinem habentium: punire quæcunque commissa flagitia, utpote proditionis, conjurationis, veneficii, & cædis dolo malo perpetratæ: Civitates quoque in fide fluctuantes aut confirmare, aut objurgare: auxilium aut præsidium sociis civitatibus & provinciis decernere: diffidentes Reges, populos, provincias, per legatos conciliare atque dissidia componere: Subactis nationibus leges dare, aut ducis exercitus arbitrio committere: ad ducum & imperatorum postulata respondere, actaque eorum audire, victoribus solennia triumphi vel concedere vel negare; respondere exterarũ legatis gentium, mittere ad exteras gentes legatos, qui vel bellum indicerẽt, vel res abactas repeterent, vel cum eis de rupta fide expostularent,

vel

vel cum eis amicitiam & ſocietatem jungerent, vel res & controverſias componerent, vel cum eis fœdus facerent, aut in fœdere & fide confirmarent.

SECTIO XV. Sed hæc Senatorum ampla auctoritas, partim contempta, patim invidorum ac ſeditioſorum civium legibus debilitata eſt, non ſine ingenti ordinum contentione, & Reipublicæ procella. Quandoquidem Publilia & Mænia, quibuſcunque de rebus comitiis centuriatis ferendis conſentire, & ante inita centuriarum ſuffragia, in incertum comitiorum eventum auctores fieri, patres tenebantur. Verum Sulla hac in parte diminutam ſenatus potentiam in comitiis reſtituit, ſanciendo, ne quid ad populum referretur, niſi quod antea à ſenatu confirmatum fuiſſet. Lege Publilia, Hortenſia, Horatia, ſenatorii viri plebiſcitis aſtringebantur, cum antea ſoli plebeii plebis decretis tenerentur. Vatinius ſua rogatione eripuit Senatui provinciæ decernendæ poteſtatem, Imperatoris deligendi judicium, ærarii diſpenſationem, quæ nunquam ſibi populus Romanus appetiverat, quæque nunquam à ſummi conſilii gubernatione auferre eſt conatus. Quinetiam leges Agrariæ, judiciariæ, & permultæ aliæ (de quibus alias dicemus) Senatorum vi-

res

vel cum eis amicitiam & societatem jungerent, vel res & controversias componerent, vel cum eis fœdus facerent, aut in fœdere & fide confirmarent.

SECTIO XV. Sed hæc Senatorum ampla auctoritas, partim contemptu, partim invidorum ac seditiosorum civium legibus debilitata est, non sine ingenti ordinum contentione, & Reipublicæ procella. Quandoquidem Publilia & Mænia, quibuscunque de rebus comitiis centuriatis ferendis consentire, & ante inita centuriarum suffragia, in incertum comitiorum eventum auctores fieri, patres tenebantur. Verum Sulla hanc in parte diminutam senatus potentiam in comitiis restituit, sanciendo, ne quid ad populum referretur, nisi quod ante à senatu confirmatum fuisset. Lege Publilia, Hortensia, Horatia, senatorii plebiscitis astringebantur, cum ante soli plebeii plebis decretis tenerentur. Vatinius sua rogatione eripuit Senatui provinciæ decernendæ potestatem, Imperatoris deligendi judicium, ærarii dispensationem, quæ nunquam sibi populus Romanus appetiverat, quæque nunquam à summi consilii gubernatione auferre est conatus. Quinetiam leges Agrariæ, judiciariæ, & permultæ aliæ (de quibus alias dicemus) Senatorum r

res maxime fregerunt. Cæterum occupata à Iulio Republica prisca, cum Senatus auctoritas interiit, tum Reipublicæ forma mutata est.

—Non tunc regnare pudebat,
Nec color Imperii, nec frons erat ulla Senatus.

Sub Augusto tamen popularis imperii, atque senatoriæ auctoritatis umbra relicta. Is multas leges condebat, non suo consilio, sed eas ad populum ferebat, atque omnibus iis (more antiquo) qui possent, emendandi potestatem faciebat; consultabat quoque de multis rebus cum Consulibus & optimatibus. Nam & sorte quindecim Senatores adhibebat in consilium in sex menses, cum quibus nonnunquam jus reddebat. Quinetiam Senatus per se judicabat ut antea, dabat responsa legatis quorumdam Regum & populorum, Senatoresque absente Cæsare consultabant, atque eorum scribebatur sententia; quanquam sine effectu erat, quod rata non esset sine Cæsaris auctoritate: videlicet, nisi certa ejus ac manifesta accessisset voluntas. Sub reliquis vero Imperatoribus, usque ad Theodosii imperium, aut raro aut nunquam Senatus & Reipublicæ umbra fuit. Pseudantoninus Senatum nonnunquam ita contempsit, ut Senatores mancipia togata

gata appellaret (siquidem pone Imperatoris currum sequebantur) populum vero Romanum unius fundi cultorem, equestrem ordinem in nullo loco habens. Sed merito eum omnes omnium ordinum Romani contempserunt, ejusque cadaveri illuserunt, quod per pontem Æmilium annexo pondere, ne fluitaret, neve unquam sepeliri posset, in Tiberim abjectum est. Theodosii denique tempestate, opera Stiliconis, Senatus auctoritas restituta est. Claudianus:

Neglectum Stilico tot jam per secula morem
Rettulit, ut ducibus mandarent prælia patres,
Decretoque togæ fœlix legionibus iret
Tessera: Romuleas leges remeasse fatemur,
Cum procerum jussu famulantia cernimus arma.

SECTIO XVI. Senatores Rempublicam administrabant, & quicquid ad civium commoda pertineret, convocato senatu ab eo qui vocandi jus haberet, suis sententiis, rogante eo qui vocaverat, si alius magistratus in eo concilio dignitate non præiret, expediebant. Senatus habebatur vel in Vrbe, vel extra Vrbem: extra Vrbem, in æde Bellonæ dabatur senatus presertim triumphum postulantibus, & ex-

gata appellaret (siquidem pone Imperatoris currum sequebantur) populum vero Romanum unius fundi cultorem, equestrem ordinem in nullo loco habens. Sed merito eum omnes omnium ordinum Romani contempserunt, ejusque cadaveri illuserunt, quod per pontem Æmilium annexo pondere, ne fluitaret, neve unquam sepeliri posset, in Tiberim abjectum est. Theodosii denique tempestate, opera Stiliconis, Senatus auctoritas restituta est. Claudianus:

Neglectum Stilico tot jam per secula morem
Rettulit, ut ducibus mandarent prelia patres,
Decretoque togæ fœlix legionibus iret
Tessera: Romuleas leges remeasse fatemur,
Cum procerum jussu famulantia cernimus arma.

SECTIO XVI. Senatores Rempublicam administrabant, & quicquid ad civium commoda pertineret, convocato senatu ab eo qui vocandi jus haberet, suis sententiis, rogante eo qui vocaverat, si alius magistratus in eo concilio dignitate non præiret, expediebant. Senatus habebatur vel in Vrbe, vel extra Vrbem: extra Vrbem, in æde Bellonæ dabatur senatus præsertim triumphum postulantibus, & ex-

& exterarum gentium legatis, quos Vrbem ingredi nolebant: in Vrbe, modo in templo Apollinis, modo in delubro Concordiæ, modo in hoc, modo in illo templo; plerumque in Capitolium convenire solebant, si de bello alicui populo inferendo deliberandum esset. Nefas autem erat senatum alibi haberi, quam in loco augurato, proinde in curia Hostilia, in Pompeia, in Iulia: & per augures dicato, quod Templum appellaretur. Locus in quo senatores considebant, dictus est Senaculum, Græce βουλευτήριον: prope quod senatores habitare sueverunt, ut vocati ocyus in curiam properarent. Senacula Romæ tria fuisse, me docuit Festus; unum ubi erat ædes Concordiæ, in quo cum senioribus magistratus solebant deliberare; alterum ad portam Capenam; tertium intra ædem Bellonæ. Posui paulo ante, nefas fuisse alibi senatum haberi, quam in loco augurato dicatoq;: At anno V.C. CCXCIX & CCCX, dum plebs secessiones minitaretur, atque seditiones agitaret, Consules intra privatos parietes cœtum patrum habuisse proditum est.

SECTIO XVII. Senatus omnibus diebus haberi poterat, quibus lex vel consuetudo minime repugnaret. Nefas fuit senatum haberi ante solem exortum aut occasum. Tullus tamen Hostilius ante

ante mediam noctem senatores convocavit, ut Metii Sufferii & cæterorum Albanorũ proditionem narraret. A. Postumius Consul anno V.C. ccxc. Æquis & Volscis Romanos bello urgentibus, patres per præcones domibus excitos noctu in curiam convocavit, factumque est Senatusconsultum, antequam clara illuxisset dies. Noctu etiam in Dictatoris renuntiatione Senatores quandoque conveniebant : dixi quandoque ; quia plerumque sine Senatorum præsentia vel in castris Dictator à Consule dicebatur. Augustus statuit ne sæpius quam bis in mense legitimus senatus (indictus senatus pro re nata indicebatur) ageretur, Calendis scilicet, & Idibus. Comitialibus diebus senatum convocari lex Pupia vetabat, ne senatores à suffragiis ferendis avocarentur : ante eam legem poterat quidem haberi, & post eam, ut declarat Cicero ad Q. fratrem lib. II. Epist. XII. Ex consuetudine Romanorum mensis Februarius exterarum nationum legatis audiendis tribui solebat : unde toto hoc mense senatus haberi non potuit, nisi perfectis legationibus, aut in aliud tempus rejectis.

SECTIO XVIII. Vt non omni in loco, nec quibuslibet diebus ; ita nec haberi ab omnibus senatus poterat. Quare sena-

ante mediam noctem senatores convocarit, ut Metii Suffetii & cæterorum Albanorũ proditionem narraret. A. Postumius Consul anno V.C. ccxc. Æquis & Volscis Romanos bello urgentibus, patres per præcones domibus excitos noctu in curiam convocavit, factumque est Senatusconsultum, antequam clara illucesisset dies. Noctu etiam in Dictatoris renuntiatione Senatores quandoque conveniebant: dixi quandoque, quia plerumque sine Senatorum præsentia vel in castris Dictator à Consule dicebatur. Augustus statuit ne sæpius quam bis in mense legitimus senatus (indictus senatus pro re nata indicebatur) ageretur, Calendis scilicet, & Idibus. Comitialibus diebus senatum convocari lex Pupia vetabat, ne senatores à suffragiis ferendis avocarentur: ante eam legem poterat quidem haberi, & post eam, ut declarat Cicero ad Q. fratrem lib. ii. Epist. xii. Ex consuetudine Romanorum mensis Februarius exterarum nationum legatis audiendis tribui solebat: unde toto hoc mense senatus haberi non potuit, nisi perfectis legationibus, aut in aliud tempus rejectis.

SECTIO XVIII. Vt non omni in loco, nec quibuslibet diebus; ita nec haberi ab omnibus senatus poterat. Quare sena-

senatum convocare solis magistratibus, & non cunctis, permissum est. Cogendi habendique senatum jus habuerunt Rex, Interrex, Consules, Dictator, Decemviri, Tribuni militum consulari potestate, Prætor Vrbanus profectis ab Vrbe Consulibus, Imperator, triumviri Reipublicæ constituendæ, & Præfectus Vrbi. Horum omnium munus erat, ea de quibus senatores consulerentur proponere, & singulorum sententias colligere. Vocabant quandoque viritim ubi publica res postularet; vel in urbe per præconem senatorum suo quemque nomine ac paterno appellantem; vel ex agris per viatores.

Sed ex Consulibus, cum fuerint duo, uter aliorum sententias rogabat? Ego nullam rationem generis, essent ne sanguinis patricii an plebeii: dignitatis, gessissent ne antea ambo aut alteruter magistratum curulem; ordinis, senatorii, equestris an plebeii essent: census, octingenta ne aut quadringenta H.S. millia in bonis haberent: istorum nullam (inquam) rationem in Consulibus habitam fuisse respondeo, & priori loco designatum Consulem, priorem in magistratu sententiam rogasse, sive patricius & plebeius, sive ambo plebeii (quod lege fieri potuit) Consules essent designati. M. Pu-

 pius

pius Piso plebeius, sententias in senatu rogavit anno V.C. DCXCII, non ejus collega M. Valerius Mellala patricius: Piso ergo ex familia plebeia, patricio anteponitur? recte. cur ita? quia primo designatus, quod & ordo in Capitolinis tabulis confirmat. Spirante Catilinaria procella non prius C. Antonius, sed M. T. Cicero, quod Consul priori loco declaratus, sententias rogavit, uterque nihilominus plebeius; & genere pares erant. Fuerat sane apud veteres Romanos honos, Consul priori loco creari. Refert enim Plutarchus, M. Lepidum ante Q. Catulum, Cn. Pompeio annitente, Consulem esse renuntiatum. Et Cicero de se loquens ait, Prætorem me Pop. Rom. primum fecit, Consulem priorem. Ausonius quoque Gratiano Imperatori gratias agit, quod se priorem Consulem nuncupasset. Ab utroque tamen Consule quam sæpissime senatus scitum & lex denominabatur: & nisi utroque authore patribus in senatum coire non licebat.

SECTIO XIX. Superius qui rogare, nunc qui rogari in senatu solerent, demonstrandum est. Rogabantur primi (non ut in centuriis ac tribubus sortitione, aut in censura censoris voluntate) Consules designati, à quocunque rogante, vel Dictatore vel Consule, si modo post

pius Piso plebeius, sententias in senatu rogavit anno V.C. DCXCII, non ejus collega M. Valerius Messala patricius: Piso ergo ex familia plebeia, patricio anteponitur? recte. cur ita? quia primo designatus, quod & ordo in Capitolinis tabulis confirmat. Spirante Catilinaria procella non prius C. Antonius, sed M. T. Cicero, quod Consul priori loco declaratus, sententias rogavit, uterque nihilominus plebeius, & genere pares erant. Fuerat sane apud veteres Romanos honos, Consul priori loco creari. Refert enim Plutarchus, M. Lepidum ante Q. Catulum, Cn. Pompeio annitente, Consulem esse renunciatum. Et Cicero de se loquens ait, Prætorem me Pop. Rom. primum fecit, Consulem priorem. Ausonius quoque Gratiano Imperatori gratias agit, quod se priorem Consulem nuncupasset. Ab utroque tamen Consule quam sæpissime senatus scitum & lex denominabatur: & nisi utroque authore patribus in senatum coire non licebat.

SECTIO XIX. Superius qui rogare, nunc qui rogari in senatu solerent, demonstrandum est. Rogabantur primi (non ut in centuriis ac tribubus sortitione, aut in censura censoris voluntate) Consules designati, à quocunque rogante, vel Dictatore vel Consule, si modo post

post consularia comitia, senatus esset habitus. Et ex designatis Consulibus quis? priori loco designatus. Consul D. Iunium Silanum de Catilina & reliquis conjuratis ante omnes rogavit, quod eo tempore primus Consul designatus esset. Ideo designati Consules primo sententiam rogabantur, quod decretorum senatus executio, ad ejus loci senatores plerumque pertineret, quo circumspectiora cautioraque par est esse eorum consilia. Ante vero designatos Consules, arbitratu suo consul rogabat, non quem vellet ex tota senatorum frequentia, sed è numero consularium, ne consularibus nullo consulatu functi anteponerentur. Ex consularibus is præsertim rogabatur, qui à Censoribus princeps in senatum lectus fuerat. Quidam tamen Consules subito aut necessitate aliqua adducti, quem iis visum erat, honoris gratia extra ordinem sententiam primum rogabant. Apud veteres præterea invaluit, ut quem ordinem sententias interrogandi Consul Cal. Ian. (hoc enim mense magistratum inibat) instituisset, eundem toto anno servaret. Sed C. Cæsar neglecta majorum consuetudine, Pompeium post affinitatem rogare sententiam cœpit, cum antea Crassum rogare instituisset. Deinceps curules magistratus gerentes, &

iiſdem defunctos, Conſul ſuo nomine, quoſque appellans, perrogabat. Nam non ædilitios, non prætorios, non conſulares, & nullo magiſtratu curuli functos rogare conſuetudo non erat; ſed illi in rogatorum ſententias pedibus ibant. Octavius tamen ex S.C. obtinuit, ut non ſolum cum Coſſ. Hircio & Panſa, pari poteſtate & imperio ſuis copiis præeſſet; verumetiam adhuc nullo magiſtratu functus inter conſulares ſententiam diceret. Ordinem eundem in dicendis ſententiis Dionyſius his verbis complexus eſt: Cum jam à conſeſſu dicendæ eſſent ſententiæ, primi aſſurgebant qui ætate & honore inter conſulares excellerent, ordine citati à Conſulibus: deinde his ætate dignitateque proximi: poſtremi juniores, non ut dicerent aliquid (id enim adhuc pudori apud Romanos erat, nec ullus juvenis ſe ſapientiorem ſene ducebat,) ſed ut diſcederent in conſularium ſententias. Hunc ordinem Appius Claudius, cæterique Decemviri inverterunt, non ætatis ac dignitatis rationem, ſed conjunctionis & ſodalitatis habentes. Poſtremo cum omnes dixiſſent, ſententiæ numerabantur, dijudicabantur, & quæ probata eſſet, ſcriptis mandabatur. Jubebantur autem quotquot aderant ſenatores, quemadmodum ſolent in judiciis,

iisdem defunctos, Consul suo nomine quosque appellans, perrogabat. Nam nec ædilitios, non prætorios, non consulares, & nullo magistratu curuli functos rogare consuetudo non erat; sed illi in rogatorum sententias pedibus ibant. Octavius tamen ex S.C. obtinuit, ut non solum cum Coss. Hircio & Pansa, pari potestate & imperio suis copiis præesset, verumetiam adhuc nullo magistratu functus inter consulares sententiam diceret. Ordinem eundem in dicendis sententiis Dionysius his verbis complexus est: Cum jam à consessu dicendæ essent sententiæ, primi assurgebant qui ætate & honore inter consulares excellerent, ordine citati à Consulibus: deinde hi ætate dignitateque proximi: postremi juniores, non ut dicerent aliquid (id enim adhuc pudori apud Romanos erat, nec ullus juvenis se sapientiorem sene ducebat, sed ut discederent in consularium sententias. Hunc ordinem Appius Claudius, cæterique Decemviri inverterunt, non ætatis ac dignitatis rationem, sed conjunctionis & sodalitatis habentes. Postremo cum omnes dixissent, sententiæ numerabantur, dijudicabantur, & quæ probata esset, scriptis mandabantur. Iubebantur autem quotquot aderant senatores, quemadmodum solent in judiciis,

ciis, jurati ferre sententiam. Et sententiam rogatus, jus habebat dicere quicquid vellet, & quoad vellet. M. Cato sententiam olim rogatus à C. Cæsare consule de ea re, quæ ab re videbatur publica, longa oratione usus est, diemque dicendo exemit: cujus prolixitate Cæsar impense offensus, cum cum finem non faceret, prehendi loquentem, & in carcerem ab apparitore duci, jussit: senatus id indigne ferens consurrexit, & Catonem ad carcerem prosecutus est: ita Iulius Cæsar Catonem dimittere coactus est. Cæterum rogatus sententiam dicere, assurgere & stans dicere solebat: & si in dicenda sententia plures res esset complexus, à quovis assidentium rogabatur sententiam dividere, hoc est, de singulis rebus referre. Porro illud relatu dignum, qui senatores essent, aut in senatum aditum haberent, arcana Patrum Conscriptorũ consulta promulgare, aut cuipiam enuntiare non solebant. Proinde jure Q. Fabius Maximus à Consulibus objurgatus est, quod P. Crasso, quæ de tertio Punico bello secreto in curia acta erant, imprudenter narraverit.

SECTIO XX. Ingredi senatum & curiam Tribuno plebis nefas erat: sed illi ante valvas positis subselliis, decreta patrum attentissima cura examinabant, ut si quæ ex iis improbassent, rata esse non

 fine-

finerent; si approbassent, T. literam subscriberent: itaque neque senatum cogere, neque in senatu sententiam dicere poterant. M. Valerio, Sp. Virginio Coss. Tribuni plebis auctore Icilio, primum ausi sunt senatum convocare, cum antea tantum in concionibus regnarent, senatum vocare aut sententiam dicere iis non liceret, sed Consulis is honos esset. Imo quinquennio ante Valerii & Virginii consulatum, Volumnio & Sulpitio Coss. in senatum ex consensu Patrum admissi sunt, ut unanimi consensu de Republica tractarent, cum multa prodigia visa essent.

Mulieribus nunquam datum est jus ingrediundi senatum, ne Imperatorum quidem tempore ante Heliogabalum: sub quo mater sua Semiamira loco viri senatum ingressa est, quæ cum venisset vocata ad Consulum subsellia, scribendo affuit, id est, Senatusconsulti conficiendi testis. Heliogabalo autem in latrina, ad quam confugerat, occiso, cautum est: ne mulier senatum ingrederetur.

Curiam intrare permissum est eis, qui senatorii ordinis non erant, modo magistratum curulem gessissent: & senatorum filiis prætextatis, quibuscum patres introire solebant. Quem morem ad Papirii Prætextati ætatem observatum fuisse

legi-

finerent; si approbassent, T. literam subscriberent: itaque neque senatum co- gere, neque in senatu sententiam dicere poterant. M. Valerio, Sp. Virginio Coss. Tribuni plebis auctore Icilio, primum ausi sunt senatum convocare, cum an- tea tantum in concionibus regnarent, senatum vocare aut sententiam dice- re iis non liceret, sed Consulis is hono- esset. Imo quinquennio ante Valerii & Virginii consulatum, Volumnio & Sul- picio Coss. in senatum ex consensu Pa- trum admissi sunt, ut unanimi consensu de Republica tractarent, cum multa pro- digia visa essent.

Mulieribus nunquam datum est ju- ingrediundi senatum, ne Imperatorum quidem tempore ante Heliogabalum, sub quo mater sua Semiamira loco viri senatum ingressa est, quæ cum venisset vocata ad Consulum subsellia, scribendo affuit, id est, Senatusconsulti conficiendi testis. Heliogabalo autem in latrina, ad quam confugerat, occiso, cautum est ne mulier senatum ingrederetur.

Curiam intrare permissum est eis, qui senatorii ordinis non erant, modo magi- stratum curulem gessissent: & senatorum filiis prætextatis, quibuscum patres in- troire solebant. Quem morem ad Papi- rii Prætextati ætatem observatum fuisse legi-

legimus; cujus mater pristini moris invertendi causam præbuerat. Ejus historiæ narratione lectoris aures personare mihi liceat, quod in se plurimum & leporis & prudentiæ habeat. Mos senatoribus Romæ fuit, in curiam cum prætextatis pueris, mulleis ornatis, introire. Tamen cum in senatu res major quæpiam consulta, eaq; in diem posterum prolata est, placuit ut eam rem, super quam tractavissent, ne quis enunciaret, priusquam decreta esset. Mater Papirii pueri, qui cum parente suo in curia fuerat, percunctata est filium, quidnam in senatu Patres egissent. Puer respondit tacendum esse, neque id dici licere: mulier fit audiendi cupidior. Secretum rei & silentium pueri, animum ejus ad inquirendum everberat. Quærit igitur compressius volentiusq;. Tunc puer matre urgente lepidi atque festivi mendacii consilium capit; actum in senatu dixit, utrum videretur utilius, exque Rep. esse, unusne ut duas uxores haberet, (sicut Atheniensium decreto sancitum fuerat,) an ut una apud duos nupta esset. Hoc illa ut audivit, animus compavescit: domo trepidans egreditur: ad cæteras matronas pervenit: ad senatum postridie matrum familias caterva, lachrimantes atque obsecrantes orant, una potius ut duobus nupta fieret, quam ut uni duæ: (id

(id quod C. Cæsar post constituerat: nam cum luxuria flagraret, Hælio Cinnæ trib. pl. mandavit, ut ipso absente legem ferret, uti uxores liberorum quærendorum causa, quas & quot ducere vellent, liceret.) Senatores ingredientes curiam, quæ esset illa mulierum intemperies, & quid sibi postulatio vellet, mirabantur. Puer Papirius in medium curiæ progressus, quid mater audire instituisset; quid ipse matri dixisset, rem sicuti fuerat, denarrat: senatus fidem atque ingenium pueri exosculatur; Consultum facit, uti posthac pueri cum patribus in curiam ne introeant, nisi ille Papirius: atque puero postea Prætextati cognomen, tum primum honoris gratia decreto inditum, ob tacendi loquendique in ætate prætexta prudentiam.

SECTIO XXI. Cum res postularet publica, ministri publici ex agris senatores vocabant; qui viatores vocati sunt, quod senatum ducesque subinde ex agris accerserent. Magistratus qui senatum habiturus esset, tenebatur prius auspicari, immolare hostiam, supplicareque thure ac mero apud aram ejus Dei, in cujus templo conveniebant: referebatque prius de rebus divinis quam humanis. Deinde vocabantur senatores in curiam per edictum, cujus hæc circum-

feruntur

(id quod C. Cæsar post constituerat: nam cum luxuria flagraret, Hælio Cinnæ tri. pl. mandavit, ut ipso absente legem ferret, uti uxores liberorum quærendorum causa, quas & quot ducere vellent, liceret.) Senatores ingredientes curiam, quæ esset illa mulierum intemperies, & quid sibi postulatio vellet, mirabantur. Puer Papirius in medium curiæ progressus, quid mater audire instituisset; quid ipse matri dixisset, rem sicuti fuerat, denarrat: senatus fidem atque ingenium pueri exosculatur; Consultum facit, uti posthac pueri cum patribus in curiam ne introeant, nisi ille Papirius: atque puero postea Prætextati cognomen, tum primum honoris gratia decreto inditum ob tacendi loquendique in ætate prætexta prudentiam.

SECTIO XXI. Cum res postulabat publica, ministri publici ex agris senatores vocabant; qui viatores vocati sunt, quod senatum ducesque subinde ex agris accerserent. Magistratus qui senatum habiturus esset, tenebatur prius auspicari, immolare hostiam, supplicareque thure ac mero apud aram ejus Dei, in cujus templo conveniebant: referebatque prius de rebus divinis quam humanis. Deinde vocabantur senatores in curiam per edictum, cujus hæc circumferuntur

feruntur verba: SENATORES, QUIBUSQUE IN SENATU SENTENTIAM DICERE LICET. Mox eorum percensebantur nomina, eique multa dicebatur, qui cum in senatum venire deberet, non adesset, si modo absentiæ causam non probasset. Senatores intelligo intra sexagesimum annum natos. Nam qui supra hunc annum erant, nec multabantur, nec in curiam venire cogebantur. Ubi in senaculo senatores consedissent, tum qui consulebat, primum summatim id exponebat, de quo sententiæ essent sumendæ, ac Senatusconsultum faciendum. Fiebat S.C. aut per discessionem, si consentirent, in qua Præco dicere solebat: QUI HOC CENSETIS, ILLUC TRANSITE; QUI ALIA OMNIA, IN HANC PARTEM: aut si res dubia esset, per singulorum sententias conquisitas. Deinde perrogatis omnibus, & una aliqua sententia comprobata, ad pedes ac subsellia Consulis, Prætoris, aut alterius, qui senatum habere, consulere, rogareque potuerat, senatus decretum scribebatur. Cui solebat adscribi dies, locus, nomen, rogantis, ejus, in cujus sententiam S.C. factum foret, ejusq;, qui eidem S.C. intercederet, adnotarique auctoritates sive nomina eorum qui decreto præsto fuissent. Quod consultum sena-

ſenatus ita demum firmum, ſtabile, & ratum eſſe conſuevit, ſi lex aut interceſſio impedimentum non attuliſſet. Lex impediebat, ſi ante ortum, vel poſt occaſum ſolis factum: ſi definitus lege ſenatorum numerus non affuiſſet. Idcirco cuivis ſenatori impedimentum afferre volenti fas erat, roganti ſententias dicere; Numera ſenatum. Adeſſe autem Auguſti tempeſtate quadringenti debebant; priſcis vero temporibus trecenti, ut refert Prudentius contra Symmachum:

Si conſulta patrum ſubſiſtere conſcriptorum
Non aliter licitum priſco ſub tempore; quam ſi
Tercentum ſenſiſſe ſenes legerentur in unum,
Servemus leges patrias? Infirma minoris
Vox cedat numeri, parvaque in parte ſileſcat

Senatus quoque conſultum impediebatur per interceſſionem, & ejus qui majorem poteſtatem habebat, vel parem cum eo, qui S.C. facere vellet: & Tribuno pl. quibus curæ erat plebis cum defenſio, tum utilitas. Quapropter mos increbuit, ut hujuſmodi clauſula S. C. adderetur: SI QVIS INTERCESSERIT, SENATVI PLACERE AVTORITATEM PERSCRIBI, ET DE EA RE AD SENATVM

ſenatus ita demum firmum, ſtabile, & ratum eſſe conſuevit, ſi lex aut interceſſio impedimentum non attuliſſet. Lex impediebat, ſi ante ortum, vel poſt occaſum ſolis factum: ſi definitus lege ſenatorum numerus non affuiſſet. Idcirco cuivis ſenatori impedimentum afferre volenti fas erat, roganti ſententias dicere; Numera ſenatum. Adeſſe autem Auguſti tempeſtate quadringenti debebant; priſcis vero temporibus trecenti, ut refert Prudentius contra Symmachum:

Si conſulta patrum ſubſiſtere conſcriptorum
Non aliter licitum priſco ſub tempore, quam ſi
Trecentum ſenſiſſe ſenes legerentur in unum,
Servemus leges patrias? Infirma minoris
Vox cedat numeri, parvaque in parte ſileſcat

Senatus quoque conſultum impediebatur per interceſſionem, & ejus qui majorem poteſtatem habebat, vel parem cum eo, qui S.C. facere vellet: & Tribunorum pl. quibus curæ erat plebis cum defenſio, tum utilitas. Quapropter mos increbuit, ut hujuſmodi clauſula S. C. adderetur: SI QVIS INTERCESSERIT, SENATVI PLACERE AVTORITATEM PERSCRIBI, ET DE EA RE AD SENATVM

NATVM POPVLVMQVE REFERRI. Vbi relata ad ſe S. C. populus probaſſet, ſic ad ſenatum plebes per tribunos ſuos referebat: QVOD SENATVS MAXIMA PARS CENSEAT QVI ASSIDETIS, ID VOLVMVS IVBEMVSQVE. Tandem his omnibus peractis, qui ſenatum habuit, in hæc verba cunctos ſenatores dimittebat: NIHIL VOS MORAMVR, PATRES CONSCRIPTI. Senatuſconſulta in ærario reponebantur: primis autem temporibus arbitrio Conſulum ſupprimebantur, nuntiabanturque; idcirco in ſecunda ſeceſſione plebis, ubi primum Decemviri ſe magiſtratu abdicaſſent, M. Horatius & L. Valerius Coſs. legem popularem tulerunt, ut Senatuſconſulta in ædem Cereris ad Ædiles plebis deferrentur. Cæterum, quia mentionem fecimus de Senatus decreto & conſulto, non abs re erit illorum differentiam ſubjungere. Senatus Decretum à Conſulto Ælius Gallus apud Feſtum ſic diſtinguit, ut id dicat particulam quandam eſſe Senatuſconſulti, uti cum provincia alicui decerneretur, quod tamen ipſum Senatuſconſulti eſt. Denique ſenatus decreta ſive conſulta perpetuæ legis vim non habuiſſe, ſed fuiſſe inſtituta unius anni, Dionyſius auctor eſt in anno ducenteſimo octageſimo primo.

SECTIO.

SECTIO XXII. De ornamentis ſenatoriis jam pauca proferam. Senatorum omnium communia ornamenta fuerunt, lati clavi, tunica, calcei lunati, toga prætexta, annulus: Senatorum qui magiſtratus geſſerant, præter ſuperiora etiam ſella curulis, ſtatuæ, dona in magiſtratu accepta, toga picta & palmata, corona triumphalis: Senatorum vero qui magiſtratus gerebant, locus, auctoritas, domi ſplendor, apud exteras nationes nomen & gratia, faſces, ſecures, tribunal, domi toga, militiæ paludamentum, ſagum purpureum, exercitus, imperia, provinciæ. Poſui inter communia ſenatorum ornamenta & annulum; cur ita, cum annuli equeſtrem ordinem à plebeio diſtinxerint, ſicuti tunica ab equitibus ſenatum tantum? Quanquam Senatores & Equites, annulis ab initio uſi non ſint; tamen ex Plinii monumẽtis didicimus, ſenatores ante equites annulis primum ferreis, deinde aureis uſos. Quorum annulorum frequentior uſus, non ante Cn. Flavium ſcribam Appii Cœci deprehenditur. Nam P. Sempronio Longo & L. Sulpitio Coſs. cum populus eum, qui jus civile ſolis Pontificibus & patriciis cognitum vulgaverat, Ædilem curulem creaſſet, ſenatus cum nobilitate tanta indignatione exarſit, ut annulos ab eo

abje-

SECTIO XXII. De ornamentis senatorũs jam pauca proferam. Senato-rum omnium communia ornament[a] fuerunt, lati clavi, tunica, calcei lunat[i] toga prætexta, annulus: Senatorum q[ui] magistratus gesserant, præter superio[ra] etiam sella curulis, statuæ, dona in ma-gistratu accepta, toga picta & palmat[a] corona triumphalis: Senatorum ve[ro] qui magistratus gerebant, locus, auto-ritas, domi splendor, apud exteras nati[o]nes nomen & gratia, fasces, secures, tri-bunal, domi toga, militiæ paludamen-tum, sagum purpureum, exercitus, im-peria, provinciæ. Posui inter commu[nia] senatorum ornamenta & annulum; q[ui]a ita, cum annuli equestrem ordinem [a] plebeio distinxerint, sicuti tunica ab[e]-quitibus senatum tantum? Quanqu[am] Senatores & Equites, annulis ab initio u[si] non sint; tamen ex Plinii monumẽtis [di]dicimus, senatores ante equites annul[is] primum ferreis, deinde aureis usos. Qu[o]rum annulorum frequentior usus, no[n] ante Cn. Flavium scribam Appii Cæc[i] deprehenditur. Nam P. Sempronio Lo[n]go & L. Sulpitio Coss. cum populus eum, qui jus civile solis Pontificibus & patri-ciis cognitum vulgaverat, Ædilem cur[ul]em creasset, senatus cum nobilitate ta[n]-[t]a indignatione exarsit, ut annulos ab [se] abje-

abjectos, ab equestri vero ordine non an-nulos, sed phaleras depositas fuisse, in an-tiquissimis reperiatur annalibus. Post et-iam equites annulos, ceu senatores sum-psere, quibus à plebeiis separati fuere, ut semel cœperunt esse celebres. Ornamen-ta Rom. peculiaria quidam vel muta-runt, vel peregrina Romanis addide-runt. Gabinius Posthumius palliatus A-lexandriæ; Sulla chlamydatus & crepida-tus Neapoli ambulavit. Quidam mitel-lam sumpserunt. P. Scipio Africanus in Sicilia antequam in Africam trajiceret, pallio & crepidis usus est. L. Scipioni A-siatico, statua in Capitolio erecta est, chlamyde & crepidis ornata; quod eo ha-bitu usus esset. P. Rutilius Mithridatis crudelitatem in togatos sive Romanos evitavit, sumendo pro calceis Romanis soccos, pro toga pallium. Senatores et-iam orchestra maxime ornabat, ubi se-paratim ab equitibus & plebeiis ludos spectabant, cum ab initio permixti equi-tibus & plebeiis, ludos ac munera ædi-litia spectarent. Nam Scipio Africanus & Sempronius Longus primi fuisse di-cuntur, qui in spectandis ludis patres à populo secreverunt; quam secretionem plebs Romana quam molestissime tulit, adversus consules indignata, qui hono-rem senatorii ordinis extulisse, suum con-

contempſiſſe, viſi erant: & ipſum Africanum aliquando pœnituiſſe tradit Plutarchus, ſe veteris moris tollendi, novi introducendi auctorem fuiſſe.

SECTIO XXIII. Nunc de cenſu ſenatorio, de quo ſermonem facere inſtitui. Senatorum cenſus fuit octingenta millia ſeſtertium, viginti ſcilicet millia coronatorum. Ita equeſtri cenſu duplo plus. Equitum enim cenſus erat quadringenta H.S. millia, hoc eſt coronatorum decem millia. Cenſus ii ad Imperatorum tempora valuerunt, ſub quibus utriuſque ordinis cenſus varius, nunc diminutus, nunc auctus fuerat: ut patet ex Senatorum cenſu ſub Auguſto ampliato; qui pro octingentorum millium ſumma, duodecies H.S. taxavit, id eſt triginta millia coronatorum. Sed ſeſtertium quadringenta, aut octingenta poſſideo, equeſne ſum aut ſenator? minime: non enim dat cenſus, ut eques aut ſenator neceſſario ſis; ſed ut eſſe poſſis: neque propter opes honos datur, ſed ob inopiam negatur: nec receptus rejicitur, aut ſenatu ob egeſtatem movetur. Quam enim eſſet inhumanum & inhoneſtum, ne dicam Reipublicæ incommodiſſimum, Valerium Publicolam tyrannidis vindicem, & libertatis conditorem; Menenium Agrippam ordinum reconciliatorem; Æmilium

contemptisse, visi erant: & ipsum Africanum aliquando pœnituisse tradit Plutarchus, se veteris moris tollendi, novi introducendi auctorem fuisse.

SECTIO XXIII. Nunc de censu senatorio, de quo sermonem facere institui. Senatorum census fuit octingenta millia sestertium, viginti scilicet millia coronatorum. Ita equestri censu duplo plus. Equitum enim census erat quadringenta H.S. millia, hoc est coronatorum decem millia. Census ii ad Imperatorum tempora valuerunt, sub quibus utriusque ordinis census varius, nunc diminutus, nunc auctus fuerat: ut patet ex Senatorum censu sub Augusto ampliato, qui pro octingentorum millium summa duodecies H.S. taxavit, id est triginta millia coronatorum. Sed sestertium quadringenta, aut octingenta possideo, eques sum aut senator? minime: non enim dat census, ut eques aut senator necessario sis; sed ut esse possis: neque propter opes honos datur, sed ob inopiam negatur; nec receptus rejicitur, aut senatu ob egestatem movetur. Quam enim esset inhumanum & inhonestum, ne dicam Reipublicæ incommodissimum, Valerium Publicolam tyrannidis vindicem, & libertatis conditorem; Menenium Agrippam ordinum reconciliatorem; Æmilium

lium Paulum Macedonicum; Scipionem Æmilianum Carthaginiensis ac Numantini excidii ducem, cujus opes XXXII. libras argenti, duas & semilibram auri non excesserant; C. Fabricium Æmilium Papum, Attilium Calatinum, quos solum versantes, glebas cum sudore dissipantes, semen aspergentes, ad Consulatum & imperium suscipiendum Respublica accerserat, quorum rustico opere attritæ manus, salutem publicam stabiliverunt; Cn. Scipionem, Attilium Regulum, Mummium Achaicum, Fabium Rutilianum, Q. Cincinnatum septem tantum agri jugera possidentem, cum aliis infinitis bene de populo Romano meritis; quam (inquam) inhumanissimum esset, ob patrimonii angustiam Senatorio ordine movisse, qui ipsi sine opibus opes cumulatissimas, imperia & regna, Reipublicæ acquisiverunt. Quorum virtute Roma ad tantum fastigium pervenit, nec unquam tales genuisse pœnituit: Sed his semper Romana ætas gloriabitur. Horum indigentia indigentes consolari; imo locupletes docere potuit ac potest, quam non sit necessaria solidæ laudis cupidini, anxia divitiarum comparatio. Non modo egentes senatores ordine non motos, sed & excellentes viros florescente Rei-

publicæ

publicæ statu, crescente Imperio, posthabita paupertatis ratione à Censoribus in senatorium ordinem allectos & censos fuisse, existimo. Testis M. Scaurus, & plerique nuper à me nominati, qui parce, sobrie, & non avare viventes, exigua accepta patrimonia, pariter angusta reliquerunt: quos tamen in summo ordine, ac inter senatores censos fuisse, Historiarum, & antiquitatum monumenta prodiderunt. Sub Principibus etiam, quibus tenues erant facultates, in equestrem ordinem assumebantur. Testis ipse Martialis de se:

Sum, fateor, semperque fui, Callistrate, pauper:
Sed non obscurus, nec male notus eques.

Etenim ante bellum tertium Punicum, & Asiaticas delitias in Urbem invectas, non tam arcte civium (precipue vero fortium virorũ) patrimonia, & privatas res censebant, quam vitia castigabant: probitatem, continentiam, & facta omnia, censorio supercilio examinabant: bonos & virtute prestantes, beneq; de patria meritos, ad ordines & dignitates promovebãt; sicut impios & vitiis contaminatos, exauctorabant. Nam virtutes, non divitiæ, decus ac gloriam; vitia vero, dedecus hominibus comparare solent. Recte Zonaras cen-

publicæ statu, crescente Imperio, post-
habita paupertatis ratione à Censori-
bus in senatorium ordinem allectos à
censoribus fuisse, existimo. Testis M. Scau-
rus, & plerique nuper à me nominati
qui parce, sobrie, & non avare viventes
exigua accepta patrimonia, pariter ex-
igua reliquerunt: quos tamen in sum-
mo ordine, ac inter senatores emi-
nuisse Historiarum, & antiquitatum mo-
numenta prodiderunt. Sub Principibus
etiam, quibus tenues erant facultates, in
equestrem ordinem assumebantur. Te-
stis ipse Martialis de se:

Sum, fateor, semperque fui, Callistrate,
pauper;
Sed non obscurus, nec male notus
eques.

Etenim ante bellum tertium Punicum &
Asiaticas delicias in Urbem invectas, non
tam arcte civium præcipua vere fortium
virorum patrimonia, & privatas res in-
spiciebant, quam vitia castigabant: probi-
tatem, continentiam, & facta omnia, censo-
rio supercilio examinabant: honos & vir-
tute pollentes, beneque de patria meritos
ad ordines & dignitates promovebant, il-
los ignavos & vitiis contaminatos exau-
ctorabant. Nam virtutes, non divitiæ, de-
cus ac gloriam; vitia vero, dedecus homi-
nibus comparare solent. Recte Zonaras
cen-

censorum munus fuisse tradit; Vitam ci-
vium examinare ac notare, laude qui-
dem dignos in tribus, in equestrem or-
dinem, in senatum adscribere, prout sin-
gulis convenire existimabant: minus au-
tem probe viventes, eodem modo ex al-
bo & ordine delere. Romani certe post
annum V.C. CDLXVII. quo plebs in Ia-
niculum secessit, usque ad annum DCIV.
quo bellum tertium Punicum cœpit, cum
opibus & potentia, tum virtute vere flo-
ruisse dicuntur. Tunc enim nulla nobi-
lium discordia, nulla Reipublicæ procel-
la, nullus ordinum motus: sed summa
honorum & rerum omnium commu-
nio viguit: nulli humanarum rerum
concupiscentia, sed gloriæ & virtutis cer-
tamine tenebantur: hostem ferire, mu-
ros ascendere, vallum transcendere, in
vitæ discrimen pro salute communi pro-
perare, occumbere, gloriosa & nobilia
habebantur: paupertatem etiam pro
Republica susceptam Censores plurimi
æstimabant. Quia tunc nullum in pri-
vata re cumulanda augendaque, sed o-
mne omnium in amplificanda Republi-
ca ac propagando Imperio, studium erat
collocatum: & summus in Romana ci-
vitate paupertati ac parcimoniæ honos
dabatur: atque quisque se quam Rempu-
blicam egere, virtute ac præclare factis

quam

quam divitiis cæteros anteire, filias à Republica quam à se dotari, agros ob merita donari quam à parentibus relinqui, funera publice quam ex privato patrimonio erogari malebat. Nullum tunc aut certe parvum argentum, non magnas servorum catervas, pauca sterilis & aridæ terræ jugera, indigentiam domesticam, publice impensa funera, nobilium filias dotum inopes; egregios tamen Consulatus, mirificas Dictaturas, innumerabiles triumphos Roma cernebat. Quorsum igitur Censores post invectas divitias, non morum potius, quam bonorum in legendis senatoribus rationem habuerunt? Quorsum extremi temporis Romani, mendicam fortunam (ut cum Valerio loquar) velut unicum generis humani malum, diuturnis conviciis lacerarunt? Quæ ut non abundantibus, ita fidis uberibus, Publicolas, Scauros, Attilios, Scipiones, Fabios, Fabricios, Curios, hisque paria lumina, & virtutis robora produxit, nutrivit. Quorsum animos ipsorum pecuniæ aspectu & illecebris irretitos pristini temporis memoria non recrearunt? Nam hujusmodi virorum indigentiæ nullæ opes possunt præferri: & horum paupertas illos potuit erudire non largitionibus ac divitiis, sed sola virtute honores & ordines acquiri.

Verum

quam divitiis cæteros anteire, filias à
Republica quam à se dotari, agros ob
merita donari quam à parentibus relin-
qui, funera publice quam ex privato pa-
trimonio erogari malebat. Nullum tu
aut certe parvum argentum, non m
gnas servorum catervas, pauca sterilis
aridæ terræ jugera, indigentiam dom
sticam, publice impensa funera, nobil
filias dotum inopes; egregios tam
Consulatus, mirificas Dictaturas, in
merabiles triumphos Roma cerneb
Quorsum igitur Censores post jam
divitias, non morum potius, quam b
norum in legendis senatoribus ration
habuerunt? Quorsum extremi tempo
Romani, mendicam fortunam (ut c
Valerio loquar) velut unicum gen
humani malum, diuturnis conviciis la
rarunt? Quæ ut non abundantibus, i
didis uberibus, Publicolas, Scauros, A
lios, Scipiones, Fabios, Fabricios, C
rios, hisque paria lumina, & virtutis r
bora produxit, nutrivit. Quorsum a
mos ipsorum pecuniæ aspectu & ille
bris irretitos pristini temporis memor
non recrearunt? Nam hujusmodi vir-
rum indigentiæ nullæ opes possunt pr
ferri: & horum paupertas illos pot
erudire non largitionibus ac divitiis, s
sola virtute honores & ordines acqui
Veru

Verum ubi integerrimorum justitia, abstinentia, fortitudine, Respublica crevit: Reges opulenti bello domiti, Macedonia, Achaia, & populi ingentes vi subacti, Numantia funditus eversa, Carthago æmula Romani Imperii ab stirpe interiit, cuncta maria terræque patebant: pro fortitudine, pro continentia, pro justitia; audacia, largitio, avaritia, ambitio invadere, ac vigere cœperunt: & corruptos homines pecuniæ imperiique cupido (materies omnium malorum) occupavit, probitatem fidemque subvertit: Tunc clarissimorum labore & virtute Reipublicæ acquisita deripere; publica privata efficere; paterno labore parta abligurire, & in conviviis obedere, quam pari sudore augere; non virtute, sed acervata pecunia concives vincere singuli cogitabant: ordines, honores, ac magistratus ambientes, illos, aut vi, aut gratia, aut opibus acquirebant: Censores magis enixe quam antea cujusque res censere, nec ad Senatorium & Equestrem ordinem, nisi divitiis affluentes provehere consueverunt. Tunc enim (ut cum Plinio dicam) laxitas mundi, & amplitudo Populi Romani damno fuit, postquam senator censu legi cœptus, judex censu fieri, ad ordinem censu promoveri, magistratum ducemque nihil magis

exornare quam census: postquam cœpere orbitas in auctoritate summa & potentia esse; captatio in quæstu fertilissimo, ac sola gaudia in possidendo, passim maluere aliena vitia quam virtutes amplecti, omnesque à maximo bono liberales dictæ artes & majorum instituta in contrarium cecidere. Tunc hercule voluptas vivere cœpit, vita ipsa desiit: tum falsi, perduellionis, majestatis, peculatus, ambitus, repetundarum judicia contra scelere coopertos, avaritia & ambitione flagrantes, decreta sunt: cum prioribus seculis fere inaudita fuerint, nec ulli animi in tam paupere civitate largitioni, cupiditati, & ambitioni, nisi de virtute, patuerint.

Denique ut de Senatorum censu plura dicere supersedeam, illud minime prætereundum est, Censores in eis recensendis omnium continentissimum senatus principem constituere solitos: quod apud Romanos perhonorariũ fuit, quodque genus honoris iis tantum viris deferrri consuevit, qui authoritatem & gloriam maximis in Rempublicam meritis, præstantissimisque rebus gestis, essent consecuti. Vt in senatum legi, ita solebant senatu moveri, vel Censorum notatione, vel lege, quam tulit Cassius trib. pl. anno V.C. DCLII, Mario & Flacco

Coss.

exornare quam census: postquam ce-
pere orbitas in auctoritate summa &
potentia esse, captatio in quæstu fertili-
simo, ac sola gaudia in possidendo, p-
sim malucre aliena vitia quam virtu-
amplecti, omnesque à maximo bono l-
berales dictæ artes & majorum insti-
ta in contrarium cecidere. Tunc bera
le voluptas vivere cœpit, vita ipsa de-
sura falsi, perduellionis, majestatis, p-
culatus, ambitus, repetundarum judi-
contra scelere coopertos, avaritia & a-
bitione flagrantes, decreta sunt:
prioribus seculis fere inaudita facti
nec ulli animi in tam paupere civita
largitioni, cupiditati, & ambitioni, n-
de virtute, patuerint.

Denique ut de Senatorum censu p-
ra dicere supersedeam, illud minime p-
tereundum est, Censores in eis recens-
dis omnium continentissimum sena
principem constituere solitos: quod
pud Romanos perhonorariú fuit, quod
que genus honoris iis tantum viris d-
ferri consuevit, qui authoritatem &
gloriam maximis in Rempublicam m-
ritis, præstantissimisque rebus gestis, d-
sent consecuti. Vt in senatum legi, ita s-
lebant senatu moveri, vel Censorum n-
tione, vel lege, quam tulit Cassius tri-
l. anno V.C. DCLIII, Mario & Flacc-
Coss.

Coss. Cavit enim, ut quem populus damnasset, cuive imperium abrogasset, ne in senatu esset. Quid si nec à populo damnati essent senatores, nec à Censoribus moti, sed silentio tantum præteriti? Ordinem non amittebant, verum inclinante Republica ignominiosi erant. Nam præteriti senatores quondam in opprobrio haud erant; quod, ut Reges sibi legebant, sublegebantque, quos in consilio publico haberent; ita post exactos eos, Consules quoque & Trib. Mil. Consulari potestate conjunctissimos sibi quosque patriciorum, & deinde plebeiorum legebant; donec lex Ovinia tribunitia intervenit; qua sancitum est, ut Censores ex omni ordine optimum quemque curiatim in senatum legerent; quo factum est, ut præteriti senatores juxta loco moti haberentur ignominiosi. Pro senatoribus legem tulit Appius Claudius, sanciens ne quem censores in legendo præterirent, neve aliqua ignominia afficerent, nisi qui apud eos accusatus, & utriusque sententia esset damnatus.

SECTIO XXIIII. Hactenus de Senatoribus, & senatorio ordine: proximus huic dignitati est ordo Equester. Equites Romulus primus instituit, & in tres centurias distribuit; quas suo nomine Ramnenses, à Tito Tatio Tatienses, à Lu-

à Lucumone vel Luco Luceres, appellavit: Dicti etiam sunt sub Romulo Regibusque, Celeres, post Flexumines, deinceps Trossuli. Trecentos deinde Tarquinius Priscus addidit: ita Romę sexcenti Equites fuerunt; isque numerus fere semper omni Reipublicæ tempore observatus, quod vel ex subjectis auctorum testimoniis probatur. Valerius: *Equestris ordinis maxima pars quadringenti juvenes, equis publicis spoliati, & inter ærarios à M. Valerio & L. Sempronio Censoribus relati fuerunt; quod in Sicilia ad munitionum opus explicandum ire jussi, facere id neglexerant.* Sed multo apertius Seneca in Ludo de morte Claudii Cæsaris: *Occisos* (inquit) *senatores* XXX, *equites Romanos* CC CXV. *atque plures: cæteri* CCXXI. *arena pulvisque fuerunt.*

Quanquam Equites ab initio semper in Republica Romana fuerint; eorum tamen Romæ multis annis nullus fuit ordo, nulla auctoritas, nullus census. Nam duo tantum erant ordines, senatorius & plebeius, usque ad Gracchorum tempora: Hi judicum appellatione separare (equites enim antea plebeiis miscebātur) eum ordinem primi omnium instituêre, discordi popularitate in contumeliam senatus; mox ea debellata, auctoritas nominis

à Lucumone vel Luco Luceres, appellavit: Dicti etiam sunt sub Romulo Regibusque, Celeres, post Flexumines, deinceps Trossuli. Trecentos deinde Tarquinius Priscus addidit: ita Romę sexcenti Equites fuerunt; isque numerus fere semper omni Reipublicæ tempore observatus, quod vel ex subjectis auctorum testimoniis probatur. Valerius: *Equestris ordinis maxima pars quadringenti juvenes, equis publicis spoliati, & inter ærarios à M. Valerio & L. Sempronio Censoribus relati fuerunt; quod in Siciliam ad munitionum opus explicandum ire jussi facere id neglexerant.* Sed multo apertius Seneca in Ludo de morte Claudii Cæsaris: *Occisos (inquit) senatores XXX, equites Romanos CCCXV. atque plures: cæteri CCXXI. arena pulvisque fiunt.*

Quanquam Equites ab initio semper in Republica Romana fuerint; eorum tamen Romæ multis annis nullus fuit ordo, nulla auctoritas, nullus census. Nam duo tantum erant ordines, senatorius & plebeius, usque ad Gracchorum tempora: Hi judicum appellatione separati (equites enim antea plebeiis miscebantur) eum ordinem primi omnium instituere discordi popularitate in contumeliam senatus; mox ea debellata, auctoritas nominis

minis vario seditionum eventu circa publicanos substitit, & aliquandiu tertiæ vires publicani fuere. Cicero demum stabilivit equestre nomen in consulatu suo, ei senatū concilians, ex eo se ordine provectum esse celebrans, & ejus vires peculiari popularitate quærens. Itaque ab Ciceronis consulatu plane hoc tertium corpus in Republica factum est, cœpitque adjici Senatui, populoque Romano Equester ordo: qua de causa equester ordo post plebeium scribebatur, quia novissime cœptus est adjici, inque Republica esse.

Auctoritas autem Equitum tum cœpit, cum magistratus curules & patricios, sicuti plebeii, acquisivissent, & legibus Gracchi ac Cœpionis ad se transtulissent judicia, quæ ante in senatorum potestate erant, annis fere DCXXIX. Nam Sempronius Gracchus legem tulit, anno V.C. DCXXX, ut penes solum Equestrem Ordinem essent judicia. Id indigne ferentes senatores cum Servilio Cœpione Consule egerunt, ut legem de judiciis inter equitem & senatum communicandis ferret. Hujus lege, equitum potestas communicata est, non diminuta: quia sexcenti equites, ut antea, cum trecentis senatoribus judicabant. Diminuta autem legibus Livii, Sullæ, & Cottæ, quæ inde

inde sunt secutæ: M. enim Livius Drusus Trib. pl. anno V.C. DCLXII. rogatione sua cavit, ut æqua ex parte equites & senatores judicia exercerent. Cornelius Sulla dictator anno DCLXXIII. equestri ordini adempta judicia, ad senatū transtulit. Denique Aurelius Cotta inter tres ordines judicia communicavit, Senatores, Equites, & Tribunos Ærarios. Præterea soli Equites pop. Rom. vectigalia à Censoribus in quinquennium locata, conducere consueverunt, indeque quod publica conducerent Publicani dicti. Isti erant nobilissimi quique equestris ordinis. Flos enim equitum Romanorum, ornamentum civitatis, firmamentum Reipublicæ publicanorum ordine continebatur. Isti societates tot inibant, quot erant Reipublicæ provinciæ vectigales.

SECTIO XXV. Hæc de Equitum potestate. Census vero eorum ante Servium Tullium non extitit, qui primus eum instituit: census die illos per forum sua manu equum ad Censores traduxisse ferunt. Equestris autem ordinis juventus singulis annis bis in magna celebritate spectaculum sui præbebat; mense Februario, die Lupercalium, quem morem Romulus instituit; & equitum probatione. Porro Q. Fabius Rutilianus, equites trabeatos Idibus Quintilibus equis insidentes,

inde funt fecutæ: M. enim Livius Drufus
Trib. pl. anno V.C. DCLXII rogatione
fua cavit, ut æqua ex parte equites & fe-
natores judicia exercerent. Cornelius
Sylla dictator anno DCLXXIII. eque-
stri ordini adempta judicia, ad fenatū trans-
tulit. Denique Aurelius Cotta inter tres
ordines judicia communicavit, Senato-
res, Equites, & Tribunos Ærarios. Præ-
terea foli Equites pop. Rom. vectigalia
Cenforibus in quinquennium locata
conducere confueverunt, indeque quod
publica conducerent Publicani dicti. Hi
erant nobiliffimi quique equeftris ordi-
nis. Flos enim equitum Romanorum, or-
namentum civitatis, firmamentum Rei-
publicæ publicanorum ordine contine-
batur. Isti focietates tot inibant, quot
erant Reipublicæ provinciæ vectigales.

SECTIO XXV. Hæc de Equitum
poteftate. Cenfus vero eorum ante Ser-
vium Tullium non extitit, qui primus
eum inftituit: cenfus die illos per forum
fua manu equum ad Cenfores tradux-
erunt. Equeftris autem ordinis juven-
tus fingulis annis bis in magna celebri-
tate fpectaculum fui præbebat; menfe Fe-
bruario, die Lupercalium, quem morem
Romulus inftituit; & equitum proba-
tione. Porro Q. Fabius Rutilianus, equi-
tes trabeatos Idibus Quintilibus equis in-
fidentes

fidentes, ab æde Honoris per Vrbem in Capitolium tranfire primus fecit. Ifta folennitas inftituta eft in honorem ac memoriam Caftoris & Pollucis, quod anno V.C. CCLVII. Romanis contra Latinos prælantibus affuiffent. Nam facrificio per primores equeftris ordinis Idibus Quintilibus peracto, tranfvectio equitum fiebat, qui per tribus & centurias diftributi, ordine in equis vehebantur, omnes quafi è pugna redirent coronati fronde oleaginea, & palmatis è purpura togis amicti, quas vocabant trabeas, initio pompæ facto ab æde (de æde, diffentiunt Dionyfius & Plinius De viris illuftr.) Martis, quæ extra urbem fita eft, & tum cæteras urbis partes per forum tranfeuntes, tum ædem Caftoris prætereuntes, nonnunquam quinque virorum millia, gerentes quæcunque fortitudinis præmia, in præliis acceperunt à ducibus. Erat & aliud celebre Equitum inftitutum. Mos namque Equitibus fuit Romæ, cum per legitimum militiæ tempus feciffent ftipendia, equum per medium forum ducere, coram viris duobus publice præfidentibus, quos Cenfores nuncupabant, eifque recenfere quæ fub quibus ducibus ftipendia meruerant, illorumque cenfuram fubire, qui ut pro cujufq; meritis vel laudem, vel infamiam tri-

tribuerent, singulos Equites nomina profitentes rogabant in hæc verba: TUNE MILITIAS OMNES IUXTA DISCIPLINAM ABSOLVISTI? Ad quæ Pompeius Magnus cum olim à Censoribus Gellio & Lentulo interrogaretur, lepide respondisse fertur: Absolvi (inquiens) sub meipso imperatore. Hæc prisca fuerunt instituta eorum, qui in equitum ordine & censu erant. Quorum filii honoris gratia equis invecti, ad ludorum certamina, quoties celebrarentur, pompam de Capitolio per forum in Circum Maximum deducere consueverunt. Cæterum, ut suscepto sermoni de Equestri ordine clausula imponatur, inter alia Equitum ornamenta erant annulus aureus, & quatuordecim ordines in theatro, in quibus separati à plebe ludos spectabant. Ab initio commixti plebi spectabant ludos, usque ad M. Othonem, qui primus eos à plebe disiunxit. Quamobrem plebs separationem moleste ferens, Othonem in spectaculum prodeuntem sibilis insectata est; cum Equites contra læto plausu eum susciperent: & iteratis altius sibilis ad jurgia cum Equitibus venit: atque à jurgiis & contumeliis ad manus, sanguinem & cædem ventum esset, si eloquentia Ciceronis non intervenisset, ac theatralem seditionem

tribuerent, singulos Equites nomina proferentes rogabant in hæc verba: TV-
NE MILITIAS OMNES IVXTA DISCIPLINAM ABSOLVISTI?
quæ Pompeius Magnus cum olim à Censoribus Gellio & Lentulo interrogaretur, lepide respondisse fertur: Absolvi (in-
quiens) sub meipso imperatore. Hæc prisca fuerunt instituta eorum, qui in equestrium ordine & censu erant. Quorum-
libet honoris gratia equis invecti, ad ludorum certamina, quoties celebrarentur, pompam de Capitolio per forum in Circum Maximum deducere consueverant.
Cæterum, ut suscepto sermoni de Equestri ordine clausula imponatur, inter alia Equitum ornamenta erant annulus aureus, & quatuordecim ordines in theatro, in quibus separati à plebe ludos spectabant. Ab initio commixti plebi spectabant ludos, usque ad M. Othonem qui primus eos à plebe disiunxit. Quamobrem plebs separationem moleste ferens, Othonem in spectaculum prodeuntem sibilis insectata est; cum Equites contra læto plausu eum susciperent: & iteratis altius sibilis ad jurgia cum Equitibus venit: atque à jurgiis & contumeliis ad manus, sanguinem & cædem ventum esset, si eloquentia Ciceronis non intervenisset, ac theatralem seditionem

nem sustulisset; qua plebeios in æde Bellonæ ad se vocatos adeo modeste increpuit monuitque, ut cum in theatrum rediissent, Othoni alacri plausu alluderent, atque Equitibus de gloria ac laude ejus concertarent. Quibus Equitum in theatro gradibus servandis præficiebantur aliqui, ut sepius testatur Martialis:

Quadringenta tibi non sunt, Chærestrate; surge:
Lectius ecce venit: sta, fuge, curre, late.

& alibi:

Est & in hoc aliquid, vidit me Roma Tribunum,
Et sedeo qua te suscitat Oceanus.

Lectius & Oceanus præfecti erant servandis gradibus, ut scilicet summoverent plebeii ordinis homines in sedibus Equitum sedentes. Iuvenalis:

——— & de pulvino surgat equestri
Cujus res legi non sufficit ———

Certe

Haud facile emergunt, quorum virtutibus obstat
Res angusta domi ———

SECTIO XXVI. Transeamus nunc ad ultimam secundæ Divisionis partem, utpote Plebeium ordinem: superius enim divisimus Romanos secundum censum in tres ordines, Senatorium, Equestrem,

ſtrem, & Plebeium. De Senatoribus & Equitibus hactenus.

De plebe autem dicebantur cæteri omnes egentes, qui quadringenta, (*cum Equitibus*) aut octingenta, millia nummum (*cum Senatoribus*) non possidebant, sive senatorio, sive equestri loco essent nati. Censu enim ordinem, non dignitatem constituebat; nec inter Senatores, aut Equites censebantur, nisi qui tantundem in bonis haberent. Quare plebeii plerumque inopia laborantes, tum militiæ duritiem subire, humi requiescere, inopiam & laborem eodem tempore tolerare cogebantur: tum domi honores ambientium largitionibus, sive candidatorum corruptelis pascebantur, constitutis in singulis tribubus divisoribus ac curiarum magistris, qui corrumpentium munera ac pecunias, in tribus curiasque dividerent. Ita plebeii, dignitates, magistratus, & suffragia sua (præter quæ nihil amplius habuerunt) venditabant: & candidatos ambitiosos, qui suffragia operamque eorum conduxerant, ad comitia conducebant: principes quoque civitatis & locupletes, per urbem officii gratia sectabantur, ut prandia, cœnas & sportulas, vestimenta, & alia id genus munuscula consequerentur. Horatius:

Non

surem & Plebeiam. De Senatoribus & E-
quitibus hactenus.

De plebe autem dicebantur exterio
mnes egentes, qui quadringenta, (cu
Equitibus) aut octingenta, millia num
mum (*cum Senatoribus*) non poss
bant, sive senatorio, sive equestri lo
essent nati. Census enim ordinem, n
dignitatem constituebat; nec inter S
natores, aut Equites censebantur, n
qui tantundem in bonis haberent. Q
re plebeii plerumque inopia laboran
tem militiæ duritiem subire, humi r
quiescere, inopiam & laborem eod
tempore tolerare cogebantur: tum d
nu honores ambientium largitioni
sive candidatorum corruptelis pasceba
tur, constitutis in singulis tribubus di
soribus ac curiarum magistris, qui co
rumpentium munera ac pecunias, in t
bus curiasque dividerent. Ita plebeii, d
gnitates, magistratus, & suffragia s
(præter quæ nihil amplius habuerun
venditabant: & candidatos ambitios
qui suffragia operamque eorum cond
xerant, ad comitia conducebant: pri
cipes quoque civitatis & locupletes, p
urbem officii gratia sectabantur, ut præ
dia, cœnas & sportulas, vestimenta, &
lia id genus munuscula consequeren
ur. Horatius:

Non

Non ego ventosæ plebis suffragia venor,
Impensis cœnarum, & trita munere vestis.

Præterea à Poëtis & Oratoribus inopes illi Romani conducebantur, ut eis consentirent, inque eorum verba jurarent, vociferando *pulchre, bene, recte,*

Ac tunc grande Σοφῶς clamaret turba togata.

Denique ita paupertate premebantur, ita penuria, atque fame, veluti rabie quadam agitabantur; ut neque novis rebus studerent, à Patribus secederent, & quam sæpissime maximos tumultus excitarent. Proinde potentiores huic egestati occurrentes, præter prædam ex hostibus captam plurimas opes, multos fertiles agros, uberrimas provincias ad inopem hunc ordinem alendum, saturandumq; destinarunt; & peculiarem curatorem, quem Præfectum annonæ vocant, instituerunt, ne inopia perciti ventos rapidissimos, & turbines perniciosissimos in Republica excitarent. Idcirco recte Aurelianus Imperator ad Flavium Arabianum scripsit; *Populo Romano saturo nihil esse lætius.*

SECTIO XXVII. Quanquam omnium ordinum pauperrimus esset plebeius, tamen civitatis erat corpus, ut senatus anima: in comitiis tributis domi-

nabatur,

nabatur, centuriatis plurimum poterat. Reges, Romulus, Numa, Hostilius, & Martius huic ordini multa largiti sunt: Servius Tullius hujus causam suscepit, adversus potentiorum violentiam atque injustitiam; patricii huic plurima partim volentes, partim inviti indulserunt: nobiles hujus manus prensarunt, in hujus favore conciliando multum laborarunt: duces bellorum huic gestorum rationem reddiderunt: denique sine hujus ordinis consensu, Senatus neque potuit bellum alicui populo indicere neque magistratus creare, neque leges ferre. Nam dixi superius (Sectione IX) trium maximarum rerum & summe in Republica necessariarum, penes populum ex Romuli instituto arbitrium fuisse; pacem bellumve indicendi, creandi magistratus tam domi quam militiæ, legesq; suis suffragiis ferendi, confirmandi, abrogandi. De quibus rebus populus disceptabat discernebatq; latis curiatim suffragiis, &c. tantum valuit pauperrimi, quantum ditissimi calculus; cumque pauci essent divites ac patricii, pauperes & plebeii in ferendis suffragiis illos numero longe superarunt. Servius autem Tullius id animadvertens, ad divites suffragiorum vim transtulit, constitutis pluribus centuriis divitum, quam pauperum. Sed exactis Regibus, & in-

nabatur, centuriatis plurimum pot-rat. Reges, Romulus, Numa, Hostili-us & Martius huic ordini multa largiti sunt. Servius Tullius hujus causam suscep-it adversus potentiorum violentiam & injustitiam; patricii huic plurima parti-m volentes, partim inviti indulserunt; plebis hujus manus prensarunt, in fa-vore conciliando multum laborantes: duces bellorum huic gestorum rationes reddiderunt: denique sine hujus ordinis consensu, Senatus neque potuit bel-lum populo indicere neque magistratus creare, neque leges ferre. Nam dixi su-perius (Sectione IX) trium maximarum rerum & summe in Republica necessa-riarum, penes populum ex Romuli instituto arbitrium fuisse; pacem bellum indicendi, creandi magistratus tam do-mi quam militiæ, legesq; suis suffragiis feren-di, confirmandi, abrogandi. De quibus rebus populus disceptabat discernebat-que latis curiatim suffragiis, & tantum v-a-luit pauperrimi, quantum ditissimi ple-culus; cumque pauci essent divites & pa-tricii, pauperes & plebeii in ferendis suf-fragiis illos numero longe superarunt. Servius autem Tullius id animadvertens ad divites suffragiorum vim transtulit constitutis pluribus centuriis divitum quam pauperum. Sed exactis Regibus & in

& institutis à Volerone tributis comitiis anno V.C. CCLXXXI, vim suffragiorum, inque comitiis præpotentiam recuperarunt.

Post exactos Reges Valerius Publicola pro plebis libertate simul & potestate, leges sancivit, quibus amplior reddita est ejus potestas, quam sub Regibus: Vnam, ne quis magistratum, aut imperium caperet, nisi cui populus dedisset; sacrandoque cum bonis capite ejus qui contra fecisset, cumque occidi impune liceret; Alteram, ne quis qui provocasset, injussu populi virgis vapularet, aut securi cæderetur. Quæ quidem lex sæpius ab eadem Valeriorum familia renovata est, quia plus paucorum opes poterant, quam plebis libertas. Post, non tantum penes plebem fuit judicium, de Civis Romani judicati condemnatique animadversione; verumetiam judicandi facultas, magistratibus ac senatui adempta. Nam Sempronius Gracchus lege cavit, Ne quis de capite civis Romani injussu populi judicaret; qui judicasset, uti in eum populi animadversio esset. Sic constat de capite civis Romani non modo ferri, sed ne judicari quidem potuisse, nisi centuriatis comitiis, in quibus aliquid poterat plebs. Sed M. Tullius Cicero Lentulum, Cethegum, & reliquos

Catili-

Catilinariȩ conjurationis participes, non populi suffragiis, sed senatus sententiis judicatos condemnatosque, in carcere strangulari curavit. Quamobrem P. Claudius trib. pl. legem tulit, ut de eis quæstio haberetur, qui cives Romanos sine judicio populi, indictaque causa judicassent, necassentque: & Ciceronem ejectum urbe exilio multavit.

Præterea post Valerium Publicolam, tribunitiis rogationibus magnam in Republica potestatem nacti sunt Plebeii. Nam non modo magistratus, Augures, Pontificem Maximum, & alios sacerdotes creare; verumetiam ipsi magistratus, sacerdotia & judicia (quibus nihil in Republica majus) adipisci potuerunt, & adepti sunt. Quæ cuncta penes solos Patricios fuerunt. Nam primus magistratus, quem adepti sunt plebeii, fuit Decemviratus. anno V.C. CCCXXX. quo Idibus Maii Q. Pœtellius, C. Duellius, Sp. Oppius Cornicen, è plebe omnes, cum Ap. Claudio Decemvirorum principe magistratum inierunt. L. Sextilius de plebe primus Consulatum suscepit an. V. C. CCCLXXXVII. Tribunatum autem Militum cum Consulari potestate plebeiorũ nemo unquam adeptus est, saltem perraro. Scribit enim T. Livius in annis IIII & XL, neminem de plebe Trib. Mil. Con-

sulari

Catilinariæ conjurationis participes, no[n] populi suffragiis, sed senatus senten[tia] judicatos condemnatosque, in carc[ere] strangulari curavit. Quamobrem Clodius trib. pl. legem tulit, ut de [eo] quæstio haberetur, qui cives Roma[nos] sine judicio populi, indictaque causa [ne]cassent, necassentque: & Ciceron[em] ejectum urbe exilio multavit.

Præterea post Valerium Publicola[m] tribunitiis rogationibus magnam in [re]publica potestatem nacti sunt Plebei. Nam non modo magistratus, Augu[res], Pontificem Maximum, & alios sacer[do]tes creare; verumetiam ipsi magistra[tus], sacerdotia & judicia (quibus nihil in [re]publica majus) adipisci potuerunt, [&] adepti sunt. Quæ cuncta penes [so]los Patricios fuerunt. Nam primus ma[gi]stratus, quem adepti sunt plebei, [fuit] Decemviratus, anno V.C. cccxx[...] Idibus Maii Q. Pœtellius, C. Duellius, [&] Oppius Cornicen, è plebe omnes, cu[m] Ap. Claudio Decemvirorum princ[ipe] magistratum inierunt. L. Sextilius de ple[be] primus Consulatum suscepit an. V.C. ccclxxxvii, Tribunatum autem Mil[i]tum cum Consulari potestate plebeiu[s] nemo unquam adeptus est, saltem p[er]raro. Scribit enim T. Livius in annis [...] & xl, neminem de plebe Trib. Mil. Co[n]

sula-

sulari potestate creatum, Patricios vero semper in hujus magistratus possessione fuisse. Patres quidem voluerunt potius cõmunicare plebi consularẽ potestatem, quam Consulum nomen. Nam ab initio cum honos iste in Republica induceretur, passi sunt legem à trib. pl. perferri, de tribunis militum tribus ex patriciis, totidem de plebe creandis, qui cum potestate Consulari Rempublicam administrarent: verum habitis comitiis tres tantum ex patriciis creati sunt, plebs eo contenta, quod ratio sui habita esset. Anno V.C. cccxcvii Dictatura cœpit communicari, primusque de plebe Dictator dictus C. Marcius Rutilius, cum C. Plancio Magistro Equitum. Magister autem Equitum de plebe, ante Dictatorem plebeium C. Licinius factus est, quo tempore civitas discordia de plebeio Consule constituendo agitabat. Cn. Cornelio Cosso & L. Furio Medullino secundum Coss. anno V.C. cccxlIIII ad Quæsturam patricium magistratum plebeii aspirarunt, creatique sunt cum uno patricio C. Fabio Ambusto tres plebeii. Anno V.C. ccclxxxviii, ut Ædiles Curules promiscue ex patribus & plebe fierent, primum decretum est. Q. Publilius Philo primus è plebe Præturam inivit, C. Sulpicio Longo & P. Ælio consulatum

 geren-

gerentibus. Romanorum annales testantur Censores creari solitos ex patriciis usque ad annum V.C. CDII. quo Mart. Rutilius ut primus de plebe Dictator, ita & Censor factus est.

Vt Romulus Magistratus, sic Numa solis patriciis sacra peragere, Pontificatum, Auguratum, & cætera sacerdotia suscipere permisit. Ideoque Decemviri connubia cum plebeiis patribus interdixerunt, ne incerta prole auspicia turbarentur. Communicatis deinde connubiis lege Canuleia anno V.C. CCCIX sacra quidem confusa & auspicia fuerunt: sed tamen sacerdotia penes patricios duraverunt, quoad tribunitias rogationes Sexti Licinii & Ogulnii. Lege enim Sextia Licinia sancitum est, ut Decemviri sacrorum non omnes patricii, sed ex æquo de plebe crearentur. Ogulnia autem anno V.C. CDLIII M. Valerio Corvino quintum, Q. Appuleio Pansa Coss. acerrime resistente Appio Claudio, P. Decio vehementer assistente statuit; ut cum quatuor Augures, totidem Pontifices essent, numerumque sacerdotum augeri placeret, quatuor Pontifices & quinque Augures de plebe omnes adscriberentur, quo prorsus octo Pontifices, novem Augures in Vrbe fierent.

Prius permissum fuit plebi sacerdotia

capere,

gerentibus. Romanorum annales ...
tur Censores creari solitos ex patri...
que ad annum V.C. CDII. quo Marc...
... ut primus de plebe Dictator, ...
Censor factus est.

Vt Romulus Magistratus, sic N...
solis patriciis sacra peragere, Pont...
tum, Auguratum, & caetera sacer...
suscipere permisit. Ideoque Dec...
connubia cum plebeiis patribus ...
xerunt, ne incerta prole auspicia ...
harentur. Communicatis deinde ...
nubiis lege Canuleia anno V.C. CC...
sacra quidem confusa & auspicia ...
sed tamen sacerdotia penes patricios ...
raverunt, quoad tribunitias roga...
Sexti Licinii & Ogulnii. Lege enim ...
tia Licinia sancitum est, ut Decem...
sacrorum non omnes patricii, sed ...
...o de plebe crearentur. Ogulnia ...
tem anno V.C. CDLIII M. Valer...
Corvino quintum, Q. Appuleio Pa...
Coss. acerrime resistente Appio Claud...
P. Decio vehementer assistente stat...
ut cum quatuor Augures, totidem Po...
tifices essent, numerumque sacerdot...
augeri placeret, quatuor Pontifices ...
quinque Augures de plebe omnes adl...
berentur, quo prorsus octo Pontific...
novem Augures in Vrbe fierent.

Prius permissum fuit plebi sacerdo...
capere

capere, quam sacerdotes creare. Quandoquidem à Numa Rege institutum est, & more deinceps comprobatum; ut Pontifices à Pontificibus, Augures ab Auguribus, alii Sacerdotes à suis collegiis, solus Pontifex Maximus à populo crearetur. Quam creandorum sacerdotum consuetudinem annis post CLV, quam plebeii ad sacerdotia admissi fuerunt, primus omnium C. Licinius Crassus, dissuadente C. Lælio Prætore, Q. Fabio Maximo Æmiliano & L. Hostilio Mancino Coss. anno V.C. DCVIII. invertit, suadendo ut sacerdotes quos antea collegia sufficiebant, populus crearet. Eandem legem à populo antiquatam revocavit Cn. Domitius Ahenobarbus Trib. pl. atavus Neronis Imperatoris, C. Mario secundum, C. Fimbria Coss. anno V. C. DCXLIX. & subrogandorum sacerdotum jus à collegiis ad populum, minorem etiam populi partem, approbata eius rogatione transtulit: veterem tamen morem omnino non sustulit. Siquidem ut populus sacerdotes faceret, sed factos collegia cooptarent, sancivit. Sulla in sua dominatione nobilitatis propugnator, plebeii juris ac potestatis ob totas Marianas partes perpetuus oppugnator, legem Domitianā penitus abrogavit, ac pristinā substituēdi sacerdotes au-

 ctorita-

ctoritatem collegiis restituit. Post Sullam plebs idem jus rursum recuperavit.

Iudicia cum Equitibus & Senatoribus lege Aurelia Plebi communicata sunt. Iudicia dico cuncta, præter perduellionis sive majestatis, quod judicium sibi populus secundo ab creatis Tribunis plebis anno comparavit; quo primus Patriciorum tribunis plebis restitit M. Coriolanus, atque primus omnium tribunitiam potestatem sensit. Nam die à Trib. pl. dicta, quod primus plebem præda ex hostibus capta fraudasset, quodque in magna penuria ne frumentum populo, saltem maximo pretio daretur contendisset, populi calculis tributis comitiis damnatus in exilium abiit. Ex illo tempore, utpote V.C. anno CCLXIII, morem sibi fecerunt Tribuni, patriciis diem ad populum dicere. Vnde maximum incrementum potestas plebis habuit: contra vero, optimatum pristina dignitas maximum detrimentum accepit. Quid enim à priori dignitate optimatum alienius fuit, quam per tribunos ad plebeculam citari, rapi, in carcerem detrudi? aut quid magis tribui plebi potuit, quam de iis, quibus antea misere subjecti fuerant, judicium ferre, eos bonis multare, in exilium mittere? Vnde L. Furius, C. Manlius consulatu abeuntes, à Tribunis ad plebis judicium arrepti,

...tem collegiis restituit. Post Sy-
llam plebs idem jus rursum recupera-
Judicia cum Equitibus & Senatori-
lege Aurelia Plebi communicata fu-
Judicia dico cuncta, præter perduellio-
sive majestatis, quod judicium si-
pulus secundo ab creatis Tribunis p-
anno comparavit; quo primus Pat-
rum tribunis plebis restitit M. Co-
nus, atque primus omnium tribuni-
potestatem sensit. Nam dicta Tribu-
cia, quod primus plebem præda ex-
bus capta fraudasset, quodque in ...
penuria ne frumentum populo, ...
maximo pretio daretur contendisset, ...
puli calculis tributis comitiis damna-
in exilium abiit. Ex illo tempore, ...
V.C. anno CCLXIII, morem sibi fece-
Tribuni, patriciis diem ad populum ...
care. Unde maximum incremen-
potestas plebis habuit: contra vero, ...
matum pristina dignitas maximum ...
crimentum accepit. Quid enim à pris-
dignitate optimatum alienius fuit, qu-
per tribunos ad plebeculam citari, ...
in carcerem detrudi? aut quid magis ...
tui plebi potuit, quam de iis, quibus ...
ea misere subjecti fuerant, judicium fe-
...eos bonis mulctare, in exilium mitte-
...nde L. Furius, C. Manlius consulato-
...res, à Tribunis ad plebis judicium
arrepti,

arrepti, populumque circumeuntes sordidati, non immerito apud Livium amissam patriciorum dignitatem deplorant? juniores patrum suadent monentque, ut honoribus & administratione Reipublicæ abstineant? Consulares vero fasces, prætextam, curulemque sellam nihil aliud quam pompam funeris putent? claris insignibus imperii, velut infulis velatos ad mortem destinari? quod si Consulatus dulcedo sit, jam nunc ita in animum inducant, consulatum captum & oppressum à tribunitia potestate esse, Consuli veluti apparitori tribunitio omnia ad nutum imperiumque Tribuni agenda esse? si se commoverit? si respexerit patres? si alium in Republica quam plebem crediderit? Exilium Cn. Marci Coriolani, T. Menenii Agrippæ damnationem & mortem sibi ante oculos proponant. Hæc de potestate plebeiorum dicta sufficiant, penes quos, seu patricios, magistratus curules, sacerdotia & judicia fuerunt. A quibus omnibus tandem ceciderunt. Nam populus lege Regia omne suum imperium, potestatemque in Imperatorem transtulit. Itaque sub Imperatoribus quam Regibus, multo plebis conditio durior & angustior extitit. Sub Augusto tamen vestigium antiquæ plebeiæ potestatis mansit.

Nam ille multas leges condebat,easq; ad populum referebat: Item populus ad magistratus eligendos congregabatur, etsi nihil fiebat contra Cæsaris voluntatem. Nam partim proponebat eos, qui essent magistratus futuri, partim id more majorum relinquebat in populi plebisque voluntate: sed tamen providebat, ne necessitudinis causa, aut largitione facta, precibusve designarentur. Sub reliquis Imperatoribus, plebs omnino nullam potestatem habuit, sed ludis ac certaminibus frequenter, raro comitiis interfuerat. Iuvenalis:

—— jampridem ex quo suffragia nulli
Vendimus, effugit curas. Nam qui dabat olim
Imperium, fasces, legiones, omnia, nūc se
Continet, atque duas tantum res anxius optat,
Panem & Circenses ——

SECTIO XXVIII. Hucusque egimus de prima pop. Rom. Divisione, quæ respicit genus & sanguinem: de secunda, quæ ordinem & censum. Transeamus nunc ad tertiam & ultimam, quæ ad honores pertinet. Romani honorati aut sunt nobiles, aut novi.

Nobiles in veteri Rep. Rom. soli Patricii habiti sunt. Quod in principio eis magistratus & honores illi, ex quibus nobilitas

Nam ille multas leges condebat, q
populum referebat: Item populus ad
g[illegible]es eligendos congregabat,
nihil fiebat contra Cæsaris volunt
Nam partim proponebat eos, qui
magistratus futuri, partim id mor
tam relinquebat in populi plebisq
luntate: sed tamen providebat, ne
Grandinis causa, aut largitione fa
obesse designarentur. Sub reliquis
peratoribus, plebs omnino nulla
testatem habuit, sed ludis ac cer
bus frequenter, raro comitiis inte
rat. Iuvenalis:

—— jam pridem ex quo suffragia
Vendimus, effugit curas. Nam qui
bat olim
Imperium, fasces, legiones, omnia,
Continet, atque duas tantum res
optat,
Panem & Circenses ——

SECTIO XXVIII. Hucusque
mus de prima pop. Rom. Divisione, q
respicit genus & sanguinem: de secund
quæ ordinem & censum. Transeam
nunc ad tertiam & ultimam, quæ ad h
nores pertinet. Romani honorati
sunt nobiles, aut novi.

Nobiles in veteri Rep. Rom. soli Patr
cii habiti sunt. Quod in principio eis m
gistratus & honores illi, ex quibus nobi
lita

litas comparari solet, patuerint. Nam Consulatum, Dictaturam, Censuram, Ædilitatem, Quæsturam, Præturam primum habuerunt. Deinde etiam plebeii, ubi ad honores curules aspirassent, nobiles vocari cæperunt. Quippe tum non ex genere, ut antea, sed imaginibus nobilitas habebatur. Quandoquidem ii Nobiles sunt appellati, qui majorum imagines habebant. Imagines autem sui ponere, ac posteris tradere non poterant, nisi qui magistratum curulem gessissent; quorum primus esse cœpit Ædilitas curulis, secundus Prætura, tertius Consulatus, postremus Censores; quia Censores ex consularibus tantum viris creari consueverant. Quos magistratus patricii ante, quam plebeii iniverunt. Imaginem autem voco, simulacrum ad vivum exprimens oris similitudinem, affabre miroque artificio effectum, coloribus pigmentisque adumbratum. Quas imagines in atriis & insigniori domus parte suspendere, & earum multitudine jactantiaq; nobilitatem ostentare atque metiri solebant. Honorem igitur & nobilitatem nacti sunt, qui ad magistratum honorarium pervenerunt, non habita ratione, ad eumne vi, gratia, largitione, an virtute adspirassent. Nam solus magistratus in Republica nobili-

 tatem

tatem dabat, & populus honores

Sæpe dat indignis, & famæ servit ineptus.

Proinde gloriatur Cicero, ob delatam sibi Ædilitatem curulem se adeptum esse antiquiorem in senatu sententiæ dicendæ locum; togam, prætextam, sellam curulem, jus imaginis ad memoriam posteritatemque prodendam. Porro nulli magistratum consequebantur, nisi prius habita concione, qua populi gratiam sibi conciliarent: vel commemorando veterem prosapiam, majorum & facta & imagines; nam populus inservit famæ, & persæpe in titulis ac imaginibus stupet: vel proponendo virtutes suas, meritaque in Rempublicam.

Ac certe virtute decet, non sanguine niti,

si sine majorum claritate atque imaginibus essent: sicuti erant Curii, Decii, Catones, Pompeii, Marii, Didii, Cœlii. Gloria enim & fulgens magistratuum currus obscuros juxta generosos trahebat. Cato se virtute, non genere, aut majorum imaginibus pop. Rom. commendavit, & ipse initium sui generis, nominisque, ab se gigni ac propagari voluit; cum aditus ad magistratus honoresque non magis nobilitati, quam virtuti patere debeat. Quinimo pop. Rom. antiquitus

homini

tatem dabat, & populus honores

Sæpe dat indignis, & famæ servit ineptus.

Proinde gloriatur Cicero, ob delatam sibi Ædilitatem curulem se adeptum esse antiquiorem in senatu sententiæ dicendæ locum, togam, prætextam, sellam curulem, jus imaginis ad memoriam posteritatemque prodendam. Porro ad si magistratum consequebantur, ii prius habita concione, qua populi gratiam sibi conciliarent: vel commemorando veterem prosapiam, majorum facta & imagines; nam populus infestus famæ, & persæpe in titulis ac imaginibus stupet: vel proponendo virtutes suas meritaque in Rempublicam.

At certe virtute decet, non sanguine niti,

si sine majorum claritate atque imaginibus essent: sicuti erant Curii, Decii, Catones, Pompeii, Marii, Didii, Cœlii. Gloria enim & fulgens magistratuum currus obscuros juxta generosos trahebat. Cato se virtute, non genere, aut majorum imaginibus pop. Rom. commendavit, & ipse initium sui generis, nominisque, ab se gigni ac propagari voluit; cum aditus ad magistratus honoresque non magis nobilitati, quam virtuti patere debeat. Quinimo pop. Rom. antiquitus homini

homini honorem, non generi; moribus, non majoribus; virtuti perspectæ, non auditæ nobilitati deferebat. Erat præterea in more positum institutoque Romanorum, ut qui magistratus curules adeptus esset, (id est imagines familiæ suæ, si nobilis, aut jus ponendi posteris imagines, si novus) eam haberet concionem, qua gratiam beneficii (concessi magistratus) populi Romani, cum suorum (si nobilis) vel ipsius (si novus) laude conjungeret. Itaque nobiles hic appello, qui majorum imagines, magistratus scilicet & triumphos possent ostentare, quibus freti honores aut gerebant, aut ad eos adspirabant. Majorum siquidem gloria posteris quasi lumen est, & ad virtutes incitamentum. Cicero apud Marcum filium de extinctæ Catilinariæ conspirationis triumpho suo togato gloriatur, propemodum ad eum ejusdem gloriæ hæreditatem, & factorum imitationem pertinere. Optima profecto hæreditas à parentibus traditur liberis, omnibus divitiis, omnique patrimonio præstantior gloria virtutis, rerumque gestarum memoria: cui dedecori esse, & nefas, & vitium judicandum est. Sicut enim majorum imagines, virtutis præstantiam, rerumque gestarum gloriam ac triumphos vel superare, vel æquare honestum

eſt & glorioſum : Ita eorum induſtrias contemnere, frugalitatem deſpicere, imagines, rerumque geſtarum memoriam fœdiſſimis criminibus temerare, obſcurare, deprimere, extinguere, nefas & vitium judicatur. Hæreditaria tum demum cenſebitur, ſi pariter virtutis via ad ſimiles honorum gradus filii pervenerint, ut vel parentibus clariores, vel ſaltem non deteriores dicantur: Alioquin de aliena virtute inique ſibi arrogare (clara videlicet parentum virtus liberis non relinquitur, ea neque dono datur, neque accipitur) & nihil hæreditarium præter virtutis memoriam accipere dicentur : Eamque melius eſt nunquam à majoribus habuiſſe, quam acceptam fœdis moribus corrupiſſe. Etenim quanto majorum vita fuit præclarior, tanto horum ſocordia flagitioſior; ſi nobilitatis acceptam à parentibus dignitatem virtute tueri nequiverint. Plerique nihilominus majorum dignitatibus & imaginibus elati, arroganter ætatem agentes, in voluptate & ignavia delitescentes, convivia ſępius exornantes quam arma tractantes, curantes munditias ut mulieres, quam laborem ut viri, quaſi honeſte vixerint, honores, utpote virtutis præmia, petiverunt, atque inſignia virtutis etiam ſine virtute aſſecuti ſunt. Quare

recte

est & gloriosum : Ira eorum industria
contemnere, frugalitatem despicere, i-
magines, rerumque gestarum mo-
tum fœdissimis criminibus temere
obscurare, deprimere, extinguere, ig
sus & vitium judicatur. Hæredita-
rum demum censebitur, si pariter vir-
tus via ad similes honorum gradus
pervenerint, ut vel parentibus clarior
vel saltem non deteriores dicantur. S
quin de aliena virtute inique sibi arrog
re (clara videlicet parentum virtus
ris non relinquitur, ea neque dona
tur, neque accipitur) & nihil hæredi-
rium præter virtutis memoriam acci
re dicentur : Eamque melius est n
quam à majoribus habuisse, quam a
ptam fœdis moribus corrupisse. Ens
quanto majorum vita fuit præclar
tanto horum socordia flagitiosior; s
bilitatis acceptam à parentibus digni
tem virtute tueri nequiverint. Pleriq
nihilominus majorum dignitatibus
imaginibus elati, arroganter ætatem
gentes, in voluptate & ignavia dele
centes, convivia sæpius exornantes qu
arma tractantes, curantes munditias
mulieres, quam laborem ut viri, qu
honeste vixerint, honores, utpote virtu
præmia, petiverunt, atque insignia vir
is etiam sine virtute affecti sunt. Qu
rec

recte P. Decius, M. Tullius, C. Marius, aliique nobiles plebeii, dicteria nobilium, objectamque nobilitatis novitatem perferentes, illos ignavos & ignaros accusarunt, & non probe viventibus probra objectarunt, quod præter imagines, nihil nisi imaginarium & fumosum haberent.

SECTIO XXIX. Hactenus de Romanis nobilibus: Nunc de novis. Novi appellati sunt, qui ob imaginum inopiam commendatione ipsorum, atque virtute, non majorum gloria ad honores curules, quasi meritorum in Rempublicam & virtutis debita præmia, adscenderunt. Qui cum nobilium invidorum contumeliosa multa sunt passi; tum vulgi mobilis & imperiti novitatem exprobrantis, iniquis sermonibus frequenter lacessiti, QVIS HOMO HIC EST? QVO PATRE NATVS? Nam ut mores corrumpi in Republica Romana cœperunt, cœpit quoque Populus nobilibus potius, quam novis honores deferre. Sic circa annum Romæ conditæ CCLXXXV, Syracusii cum cæteris Siculis, ejecto Thrasybulo tyranno, constitutoque populari Reipublicæ statu, constituerunt, ut magistratus omnes & munia publica priscis civibus, atque vetustis familiis distribuerentur: inquilini vero &

novi

novi homines alienigenæ, ne ad munera publica, neve ad honores civiles admitterentur. Sed si nobiles solis imaginibus titulisque majorum inhæreant, & ultra ex se nihil produxerint, non nobiles sed ignobiles dici merentur. Novi vero veri nobiles, quod ex se egregia protulerint: cum fortissimus quisque & virtute præditus generosissimus sit, imo lege Nænia Rex. Siquidem sola virtus nos nobiles, sola honoratos, sola senatores, sola Reges vere facit. Vnde præclare cum Stoicis cecinit Flaccus:

—— sapiens uno minor est Iove, dives,
Liber, honoratus, pulcher, rex denique regum.

Vnde Cato Censorius, ad gloriam quidem & magistratus se novum esse, rebus vero gestis ac virtute majorum vetustissimum prædicabat.

F I N I S.

P. SCRI-

novi homines alienigenæ, ne ad rem publica, neve ad honores civiles ad terentur. Sed si nobiles solis imagi titulisque majorum inhæreant, & ex se nihil produxerint, non nobil ignobiles dici merentur. Novi ti nobiles, quod ex se egregia prod cum fortissimus quisque & virtu ditus generosissimus sit, imo leg Rex. Siquidem sola virtus nos sola honoratos, sola senatores, ges vere facit. Vnde præclare cum cis cecinit Flaccus:

— sapiens uno minor est Jove,
Liber, honoratus, pulcher, rex
regum.

Vnde Cato Censorius, ad gloriam dem & magistratus se novum esse vero gestis ac virtute majorum simum prædicabat.

FINIS.

P. SCRIVERII
De
PSEVDO-FENESTELLA
Admonitio.

Bipartitum illud de Sacerdotiis & Magistratibus Rom. Scriptum quod sub involucro L. Fenestellæ vulgo circumfertur, æternis potius tenebris damnandum erat, quam pro tanti viri fœtu germano lectoribus denuo obtrudendum. Sublato itaque celeberrimo nomine, ignobili quidem sed vera epigraphe insignivimus, dedimusque auctori suo Andreæ Dominico Flocco, Florentino. Quod nomen cum alii, tum Nozorenus in Append. Gesn. & Lycost. atque Rob. Cœnalis Histor. Gallic. lib. I. perioch. I. diserte agnoscunt: extatque in chirographo codice, quo Brugis olim usus Ægidius VVytsius. Et, Oxoniæ apud Britannos in bibliotheca Lincolniensi, teste Catalogo Thomæ Iamesii MS. hoc titulo: *Andreas Dominicus Florentinus De Romanis Potestatibus.* Princip. *Cum parvos* (leg. *per hos*) *dies.* Et Florentiæ in bibliotheca Gaddiana MS. cujus initium: *Natura ac ratione rerum introductum est.* (vide edit. nostræ pag. 8.) Et attestantur Michael Ponciantius & Lucas Ferrinius, nuperi scriptores, his verbis: *Andreas Fiocchus, vir gravissimus,*

mus, eximia doctrina refertus, inter cætera, quæ ad manus venerunt, edidit librum De Potestatibus Romanis. Flavius vero Blondus, qui ante cẽtum & sexaginta annos obiit, in Hetruria sua, *Andream Floccum, Apostolicum secretarium, Canonicumque Florentinum, virum optimum, ab eloquentia, & edito de Magistratibus opere* celebrat. Idemque Lilius Gyraldus in Historia Poëtarum asserit, & apud se manuscriptos esse, quibus talis inscriptio est:

Andreæ Dominici Flocci,
Florentini,
Ad Brandem Cardinalem Placentinum

DE
ROMANIS MAGISTRATI-
BVS LIBER.

Atque in iis ipsis est Præfatio, inquit, quæ in publicatis literarum typis exemplaribus non reperitur. Hæc ille. Quæ Præfatio etiam integre (quantum ex principio liquet) in codice Anglicano, nec Florentino Nicolai Gaddii deesse videtur. Hæc primum à VVytsio publici juris facta. Sed opusculum isthoc Brandi Cardinali dicatum fuisse, ne illa quidem Editio dicit. Nos primi ex fide Liliana eam inscriptionem apposuimus. Ex qua abunde nobis de ætate auctoris constat.

mus, eximia doctrina refertus, inter ca- *ra, quæ ad manum venerant, edidit* libr- *De Potestatibus Romanis.* Flavius ve- Blondus, qui ante centum & sexaginta nos obiit, in Hetruria sua, *Andream* Fl- *cum*, *Apostolicum secretarium*, (sic e- *umque Florentinum*, *virum optim-* *ab eloquentia*, *& edito de Magistra-* *opere* celebrat. Idemque Lilius Gyral- in Historia Poëtarum asserit, & apud manuscriptos esse, quibus talis inscrip- est:

Andreæ Dominici Flocci,
Florentini,
Ad Brandam Cardinalem Placentin-

DE

ROMANIS MAGISTRATI-

BVS LIBER.

Atque in iis ipsis est Præfatio, impr- quæ in publicatis literarum typis ex- plaribus non reperitur. Hæc ille. Q- Præfatio etiam integre (quantum p- principio liquet) in codice Anglica- nec Florentino Nicolai Gaddii deesse- detur. Hæc primum à VVytsio publ- juris facta. Sed opusculum isthoc Bra- di Cardinali dicatum fuisse, ne illa q- dem Editio dicit. Nos primi ex fide L- na eam inscriptionem apposuimus. I- quia abunde nobis de ætate auctoris co- sta-

stat. Nam Brandes iste, sive Branda Castillioneus, Mediolanensis, Episcopus Placentinus, an. Christi ∞ccccxi presbyter Cardinalis tituloS. Clementis, sub Ioanne XXIII PP. creatus est. Postea sub Eugenio IV Pontifice factus est Episcopus Cardinalis Portuensis & S. Rufinæ, alias Casæ candidæ. Anno demum Christianæ salutis ∞cdxiii, Pontificatus ejusdem Eugenii anno xiii, prid. Non. Febr. Branda Castillioneus, quondam Episcopus Placentinus, sacri palatii Apostolici causarum auditor, presbyter Cardinalis tt. S. Clementis, post Episcopus Cardinalis Portuensis & S. Rufinæ, legatus iterum sub Martino V PP. in Hungariam contra Hussitas, mortuus est in Castillioneo suo diœcesis Mediolanensis, ibique honorificentissimo sepulchro cadaver ejus conditum. De quo plura qui volet, adeat diligentissimum Onufrium Panuinium, & Alphonsum Ciaconium: qui ad manum, cum hæc raptim scriberemus, non erat. Quare non sine causa viri docti Fenestellam illum [Lucii prænomen unde irrepserit, nescio] tanquam illegitimum atque supposititium censuerunt, & farraginem de Sacerdotiis & Magistratibus tanto auctore prorsus indignam: tum, quod in ea Plinius, Asconius Pedianus, & A. Gellius in testimonium adferuntur;

quo-

quorum ultimus plus sæculo posterior fuit (siquidem Fenestella novissimo Tiberii Cæsaris principatu obiit, teste Plinio lib. XXXIII. cap. XI.) priores duo ipsius Fenestellæ meminerunt: tum maxime, quod in ea incomposita dictio, neque ubique sermonis Latini puritas (præterquam in locis, ubi Livium & ejus notæ scriptores describit) invenitur. Et recentiorem esse vel inde apparet, quod lib. I. cap. V. Episcoporum & Archiepiscoporum mentionem facit. Vixit ergo ante ducentos, & quod excurrit, annos noster Floccus. Quod & Raphaël Volaterranus, Blondum sequutus, Commentar. Vrbanor. lib. XI. indicat. Iannotius, inquit, Manettus (corrupte ibi vulgo Ioannes Manectus legitur) & Andreas Fiocus, ambo Florentini, [Constantiensis Concilii tempore (an. Sal. MCCCCXXIV.) quod ibidem innuit] inter eloquentes & ex Chrysoloræ schola commemorati.

FINIS.

AP.

quorum [illegible] plus sæculo p[illegible] [illegible] Fenestella novissimo T[illegible] berii Cæsaris principatu obiit, teste [illegible] lib. XXIII.cap. XI.) priores duo ipsi[illegible] [illegible] meminerunt : cum [illegible] quod in ea incomposita dicto, [illegible] ubique sermonis Latini puritas (p[illegible] quam in locis, ubi Livium & ejus [illegible] scriptores describit) invenitur. E[illegible] niorem esse vel inde apparet, quod [illegible] cap. V. Episcoporum & Archiep[illegible] rum mentionem facit. Vixit erg[illegible] ducentos, & quod excurrit, annos [illegible] Floccus. Quod & Raphaël Volater[illegible] Blondum sequutus, Commentar.[illegible] nor.lib. XI.indicat. Iannotius, inqu[illegible] nettus (corrupte ibi vulgo Ioann[illegible] nectus legitur) & Andreas Floccus, [illegible] Florentini, (Constantiensis Conc[illegible] pore (an. Sal. MCCCCXXIV.) qu[illegible] dem innuit) inter eloquentes & [illegible] soloræ schola commemorati.

FINIS.

APPENDIX

AD

ROMAM ANTIQVAM;

In qua

DE ROMÆ STATV HODIERNO *Et* PONTIFICIS AVCTORITATE

Differitur.

I

IMPERIVM ROMANVM, & PONTIFEX.

II

DE STATV VRBIS ROMAE ET PONTIFICIS, Relatio tempore Sixti V. PP. Anno CIↃ IↃ LXXXV.

III

REDITVS ET EXPENSAE P.R. Anno CIↃ IↃ LXXII.

IIII

AVCTORITATIS PONTIFICIAE Assertio.

V

QVOMODO IMPERIVM ROM. AB AVCTORITATE P.P. DEPENDEAT, Dissertatio.

VI.

MIRABILIA ROMAE, ex V.C.

Epigramma
IANI VITALIS PA-NORMITANI
De
ROMA.

QVi Romam in media quæris novus advena Roma,
Et Romæ in Roma nil reperis media:
Aſpice murorum moles, præruptaq; ſaxa,
Obrutaq; horrenti vaſta theatra ſitu:
Hæc ſunt Roma. Viden' vel ut ipſa cadavera tanta
Vrbis adhuc ſpirent imperioſa minas?
Vicit ut hæc mundum, niſa eſt ſe vincere: vicit;
A ſe non victum ne quid in orbe foret.
Nunc victa in Roma Roma illa invicta ſepulta eſt.
Atque eadem victrix victaque Roma fuit.
Albula Romani reſtat nunc nominis index,
Quin etiam rapidis fertur in æquor aquis.
Diſce hinc quid poſſit fortuna: immota labaſcunt,
Et quæ perpetuo ſunt agitata, manent.

Epigramma
IANI VITALIS PA-
NORMITANI
De
ROMA.

Qui Romam in media quaeris nov...
vena Roma,
Et Roma in Roma nil reperis med...
Aspice murorum moles, praeruptaq...
Obrutaq́ horrenti vasta theatraq...
Haec sunt Roma. Viden' velut ipsa ...
vera tanta
Urbis adhuc spirent imperiosa mi...
Vicit ut haec mundum, nisa est se vin...
vicit;
A se non victum ne quid in orbe...
Nunc victa in Roma Roma illis invi...
pulta est.
Atque eadem victrix victaque Ro...
fuit.
Albula Romani restat nunc nomini...
dex,
Quin etiam rapidis fertur in ae...
aquis.
Disce hinc quid possit fortuna: immota la...
bascunt,
Et quae perpetuo sunt agitata, man...

I

IMPERIUM ROMANUM.

Imperium Romanum, quod imperante Trajano erat amplissimum in Scotia; extendebatur enim ab Oceano Hibernico, ultra Tigrim: Oceano Athlantico, ad sinum Persicum: ab Athlante ad sylvam Calidoniam, pertingebatque ad flumen Albim, transibatque Danubium: primum labi coepit bellis civilibus Galbae, Othonis, Vitelli: iis enim temporibus exercitus, qui in Magna Britannia pro praesidio erat, trajecit in Continentem. Hollandia & vicinae regiones rebellarunt, paucique temporis progressu, Imperii finibus praesidio destitutis transmiserunt Sarmatae Danubium: Alani superarunt fauces Caspias: Persae acquisiverunt nomen & potentiam: Gothi pervagati sunt Moesiam & Macedoniam: Franci ingressi sunt Gallias. Constantinus Imperator restituit Imperium antiquo splendori, sopivit bella domestica, frenavit tyrannos, barbaros, & gentes hostiles. Sed duo fuerunt, quae Imperium multum debilitarunt: primum fuit translatio sedis Imperialis Roma Constantinopolim, quod factum dispoliavit Romam & debilitavit Imperium. Luce enim clarius est,

quod ſicut plantæ ex nativo ſolo in regiones climate & qualitate diverſas transſplantatæ, parum retinent virtutis naturalis: ita & res humanæ, præcipue autem dominia & ſtatus magnis illis mutationibus perdunt ſuum vigorem & ſtabilitatem. Eam ob cauſam Senatus Romanus nunquam plebi conſentire voluit, ut Roma Vejam commigraret, quæ civitas multo gratior, & magis commoda erat, quam Roma, maxime poſtquam à Gallis ruinæ tradita fuerat. Cum nullæ res magis pernitioſæ ſint Reipublicæ, quam magnæ novitates; quæ res majori damno, ne dicam exitio, potuit contingere Imperio Romano, quam adeo ingens ac ſubita præter omnium exſpectationem immutatio? Non plus minuſve fecit bonus ille Imperator, quam ſi quis ad dandum animali meliorem formam, cerebrum ad genua, aut cor è ſuo loco ad cubitum transferret. Secundum erratum Conſtantini fuit diviſio Imperii ſuis filiis facta in tres partes, quod contigit anno Domini CCCXLI; qua ex magno imperio tria fecit, cum notabili diminutione auctoritatis & virium. Cum enim ejus filii inter ſe armis decertarent, taliter ſe invicem conſumpſerunt, ut Imperium quaſi exſangue corpus remanſerit. Quamvis autem imperium

quod sicut plantæ ex nativo solo in re-
giones climate & qualitate diver-
transplantatæ, parum retinent viri-
naturalis: ita & res humanæ, præci-
tatem dominiû & status magis
mutationibus perdunt suum vigore-
stabilitatem. Eam ob causam Sen-
Romanus nunquam plebi conse-
voluit, ut Roma Vejam commigr-
quæ civitas multo gratior, & m-
commoda erat, quam Roma, ma-
postquam à Gallis ruinæ tradita fu-
Cum nullæ res magis perniciosæ
Reipublicæ, quam magnæ novi-
quæ res majori damno, ne dicam e-
potuit contingere Imperio Rom-
quam adeo ingens ac subita præter
niam exspectationem immutatio!
plus minusve fecit bonus ille Imper-
quam si quis ad dandum animali n-
rem formam, cerebrum ad genua,
cor è suo loco ad cubitum transfe-
Secundum erratum Constantini fuit
visio Imperii suis filiis facta in tres
tes, quod contigit anno Domini ccc
qua ex magno imperio tria fecit, c-
notabili diminutione auctoritatis &
ium. Cum enim ejus filii inter se a-
ecertarent, taliter se invicem con-
ferunt, ut Imperium quasi exsang-
rpus remanserit. Quamvis autem
peri-

perium aliquot vicibus sub uno Principe coaluerit, divisioni adeo aptum remansit, ut raro acciderit, quin in Orientale & Occidentale non fuerit partitum, usque dum Odoacer, Herulorum & Turingorum Rex, magno cum exercitu Italiam ingressus, in tam magnas angustias conjecit Augustulum, ut præ desperatione se Imperio Occidentali abdicarit, quod accidit anno CCCCLXXVI. Hunni jam antea Danubium transmiserant: Alaricus Vandalorum Rex, Romam ceperat: Vandali primum Andalusiam, & postea Africam: Alani Lusitaniam: Gothi majorem Hispaniæ partem: Angli Britanniam: Burgundiones Provinciam occupabant. Iustinianus Imperator res aliquantulum in melius restituit, nam per suos Capitaneos exegit Vandalos Africa, & Gothos Italia, anno DLVI. Sed parvo tantum tempore id duravit, nam anno DCCXIII cœperunt Orientale Imperium vexare arma & hæresis Mahumetana, brevique tempore fuere à Saracenis oppressæ præter Syriam, Ægyptum & Archipelagum, Africa, Sicilia & Hispania. Anno DCCXXXV occuparunt quoque Saraceni Narbonem, Avenionem, Tolosam, Burdegalam, & regiones vicinas. Imperium itaque Occidentale paulatim prorsus in direptionē abiit: Orientale

autem adeo invalidum remansit, ut vix aliquot vicibus, civitatem Constantinopolitanam contra Saracenorum arma defendere, multo minus Occidenti auxilium ferre potuerit. Anno autem Christi DCCC titulos Occidentalis Imperii adeptus est Carolus Magnus, Francorum Rex, quam rem recenset Ado, Viennæ Archiepiscopus, verbis sequentibus: In die sancto nativitatis Domini, ante confessionem B. Apostoli, cum gloriosus Rex Carolus ab oratione surrexisset, Leo Pontifex capiti ejus coronam imposuit, sicq; ab universo populo acclamatum est: *Carolo Augusto, à Deo coronato Magno, pacifico, Imperatori Romanorum, vita & victoria.* Divisum itaque fuit Occidentale Imperiũ ab Orientali hoc modo, ut Neapolis, etsi Pontum Orientem versus, cum Sicilia Græcorũ esset, Beneventum Longobardis remaneret, Veneti neutri parti adscripti, status Ecclesiæ liber esset, reliquum Carolo M. cederet. Blondus vult, Irenem Imperatricem primum in eam divisioné consensisse, deinde à Nicephoro confirmatam esse. Habuit itaq; divisio Imperii initium è translatione sedis Imperialis Roma Constantinopolim: crevit distractione in plures Principes: pervenit ad perfectionem assumptione Caroli Magni. Ante eum enim modus regiminis

autem adeo invalidum remansit, ut vi
aliquot vicibus, civitatem Constanti-
politanam contra Saracenorum ar
defendere, multo minus Occidenti au
lium ferre potuerit. Anno autem Chr
DCCC titulos Occidentalis Imperii a
ptus est Carolus Magnus, Franco
Rex, quam rem recenset Ado, Vi
Archiepiscopus, verbis sequentib
die sancto nativitatis Domini, ante
fessionem B. Apostoli, cum gloriosi
Carolus ab oratione surrexisset, Leo
tifex capiti ejus coronam imposuit,
ab universo populo acclamatum est
rolo Augusto, à Deo coronato Magn
fico, Imperatori Romanorum, vita &
ctoria. Divisum itaque fuit Occide
Imperiũ ab Orientali hoc modo, ut N
polis, etsi Pontum Orientem versus,
Sicilia Græcorũ esset, Beneventum L
gobardis remaneret, Veneti neutri p
ascripti, status Ecclesiæ liber esset,
num Carolo M. cederet. Blondus re
enem Imperatricem primum in ea
visioné consensisse, deinde à Niceph
confirmatam esse. Habuit itaq; divi
perii initium è translatione sedis Im
ialis Roma Constantinopolim: co
distractione in plures Principes: pe
& ad perfectionem assumptione C
Magni. Ante eum enim modus reg
mini

minis, leges, magistratus & consilia erant communia, tendebantque ad bonum commodumque utriusque Imperii, tanquam membrorum ejusdem corporis. Et si unus Imperatorum moriebatur absque filiis, totum Imperium manebat alteri; sed Carolo Magno in Imperatorem Occidentis electo, nulla amplius fuit habita ratio Imperii Orientis, nec Imperator Orientis unquam successit in imperium Occidentis, nec ejus imperator in Orientis imperium. Permansit autem imperium Occidentis in familia Caroli Magni paulo minus quam centum annis: defecit autem ea familia in Arnolpho. Anno Christi M I I abscripto omni jure hæreditatis, creatio Imperatoris in libera electione septem Principum, qui Electores nuncupantur, posita fuit. Ratio faciendi Imperium electivum, quod eo usque familiæ Caroli M. hæreditarium extiterat, fuit, quod Imperator Otho III. filios non habuit: utque dignitate personæ, quæ eligeretur, Imperium firmius redderetur, Imperium Occidentis tunc valde coarctatum & concisum erat: nihil enim ei quam Germania & Italiæ pars supererat: Pontifex siquidem Romanus bonam Italiæ partem possidebat: Veneti in medio utriusque Imperii positi vivebant in plena libertate, cum domi-

nio annexo suo statui: Regna Neapolis & Siciliæ, quæ Normanni Græcis eripuerant, Ecclesiæ Romanæ feudataria facta erant, primum sub Clemente Antipapa, deinde sub Nicolao II, & ejus successoribus, qui Antipapæ factum, propter emolumentum approbarunt: Lombardia & Thuscia, partim propter dissidia Imperatorum, Henrici IV & V, Friderici I & II, cum Pontificibus Romanis, partim propter populorum ferociam, Imperatoribus plus laboris & impensæ, quam commodi attulerant. Rudolpho Imperatori itaque non solum in Italiam proficisci, curæ non fuit (quod eum infortunia, adversæque res suorum antecessorum terrerent) sed & populis Italiæ libertatem parvo precio vendidit. Lucensibus non constitit libertas plus quam decem aureorum millibus: Florentini eam sex aureorum millibus redemerunt. Deficientibus itaq; cum reputatione viribus imperii, ei in Italia, præter nomen, nihil fere remansit. Viceccomites Mediolanenses, & successive alii domini, aliis locis rapuerunt sibi dominia, quæ potuerunt, absque ullo Imperatoris respectu, tantumque petebant investituram suorum statuum. Sed Franciscus, cum sibi armis statum Mediolanensem parasset, parvi fecit investituram, existimans se posse seipsum

nio anneto suo statui: Regna Neapo
& Siciliæ, quæ Normanni Græcis eripu
rant, Ecclesiæ Romanæ feudataria fi
erant, primum sub Clemente Antip
deinde sub Nicolao II, & ejus succes
bus, qui Antipapæ factum, propter e
lumentum approbarunt: Lombardi
Tuscia, partim propter dissidia Imp
torum, Henrici IV & V, Friderici I
cum Pontificibus Romanis, partim
pter populorum ferociam, Impera
bus plus laboris & impensæ, quam e
modi attulerant. Rudolpho Impe
ri itaque non solum in Italiam prof
curæ non fuit (quod eum infortuni
versæque res suorum antecessorum
rerent) sed & populis Italiæ liberta
parvo precio vendidit. Lucensibus
constitit libertas plus quam decem
reorum millibus: Florentini eam sex
reorum millibus redemerunt. Defici
bus itaq; cum reputatione viribus im
ii, ei in Italia, præter nomen, nihil r
emansit. Vicecomites Mediolanenses
ccessive alii domini, aliis locis rap
unt sibi dominia, quæ potuerunt, a
e ullo Imperatoris respectu, tantu
e petebant investituram suorum fe
um. Sed Franciscus, cum sibi arm
um Mediolanensem parasset, pa
investituram, existimans se posse
ipsum

ipsum conservare in ejus possessione, iisdem artibus, quibus eum sibi comparaverat. Ultra montes substraxerunt se Imperio multi Principes, ita, ut Imperium præsenti tempore fere in Germania conclusum sit. Sed quod dominia in Germania uniformia non sunt, describam illa, ut sequitur: Aliqua dominia sunt quasi membra Imperii, sed separata: quamvis enim Imperii sint, non id agnoscunt, nec agnoscere volunt, sicut Reges Daniæ & Sueciæ, Dux Prussiæ, Helvetii, Rheti: alia agnoscunt quidem Imperatorem pro supremo Principe, sed diætas imperii non invisunt, nec contribuunt feruntque onera Imperii; sicut Duces Sabaudiæ, Lotharingiæ, & Principes Italiæ: alia invisunt diætas, feruntque onera, sicut Principes & Civitates Germaniæ: sed Rex Bohemiæ à Carolo IV Imperatore à contributionibus exemptus est. Alia dominia non solum pendunt communes contributiones Imperii, sed quod plus est, solvunt Imperatori tributum particulare: eæ sunt illæ Civitates, quæ Imperiales nuncupantur: aliqui Principes Germaniæ non solum intersunt Comitiis Imperii, sed & electioni Imperatoris: hi sunt sex Electores, tres Ecclesiastici, & tres Laici, quibus jungitur, si vota imparia sunt, Rex Bohemiæ, qui

 non

non venit ad convocationem (quæ diæta dicitur) nihilominus calculum in electione habet. Sed loquendo strictè: Civitates Principes Imperii proprie dicuntur, qui diætis intersunt, & tanquam membra unius corporis, participant bona & mala, emolumenta & onera. Hi viventes fere modo Reipublicæ simul unitæ, ad defensionem communem habent Imperatorem pro capite, qui non regit absolute, sed per Comitia, nec tamen indicit illa absque præcedenti consensu maximæ partis Electorum. Deliberationum Decreta, quæ edicuntur, irrita fieri non possunt, nisi per aliam diætam: sed Imperator habet plenam auctoritatem mandandi executioni decreta. Imperator itaque quod ad dignitatem & præeminentiam spectat, est primus Christianorum Princeps, tanquam is, in quem cessere jura Reipublicæ & Imperii Romani: ejus est protegere Ecclesiam Dei, defendere fidem, procurareque pacem, & bonum Reipublicæ Christianæ.

PONTIFEX ROMANUS.

Pontificis Romani amplitudo est duorum generum: una consistit in dominio, quod habet: altera in auctoritate spirituali. Dominium temporale est duorum

non venit ad convocationem (quæ di-
ta dicitur) nihilominus calculum in
ctione habet. Sed loquendo strictè: C
tates Principes Imperii propriè dicun
qui diætis intersunt, & tanquam m
bra unius corporis, participant bo
mala, emolumenta & onera. Hi ve
res fere modo Reipublicæ simul
ad defensionem communem ha
Imperatorem pro capite, qui non
absolute, sed per Comitia, nec tamen
dicit illa absque præcedenti con
maximæ partis Electorum. Delibera
num Decreta, quæ edicuntur, irrita
non possunt, nisi per aliam diætam
Imperator habet plenam auctorit
mandandi executioni decreta. Imp
tor itaque quod ad dignitatem & p
minentiam spectat, est primus Chri
norum Princeps, tanquam is, in q
cessere jura Reipublicæ & Imperii R
mani: ejus est protegere Ecclesiam D
defendere fidem, procurareque pac
c bonum Reipublicæ Christianæ.

PONTIFEX ROMANUS.

Ontificis Romani amplitudo est du
rum generum: una consistit in domi
, quod habet: altera in auctorita
tuali. *Dominium temporale est du*
rum

rum generum: unum est utile, nisi velimus dicere immediatum: alterum est directum & mediatum. Quod ad dominium utile spectat, Papa bonam Italiæ partem possidet, nempe omnino id quod inter fluvium, qui vulgo *Fiore* dicitur, & Cajetam, inter Primaro & fauces Truentii est (excepto Ducatu Urbini.) Eo spacio comprehenduntur Provinciæ, Bononiensis, Romandiola, Marchia, Umbria, Ducatus Spoletanus, Patrimonium S. Petri, Latium. Hic status est ex præcipuis Italiæ, tum propter situm (est enim quasi in ejus centro, extenditurque à mari Adriatico ad Tyrrhenum) tum etiam propter summam annonæ copiam, frugum præcipue, olei & vini. Romandiola enim non tantum sibi, sed etiam vicinis oleum, vinumque producit, mittitque eorum magnam copiam Venetis, & in Illyricum: conficit quoque Cerviæ, sibi & aliis sal. Marchia aliquot vicibus suppeditavit Venetis, usque ad centum Stare (mensuræ genus est) frumenti millia, magnamq; olei quantitatem. Quamvis Umbria tantum frugum non habet, ut eas foris emittere possit, alieni tamen ipsa non indiget: vinum fere undique in ea crescit, habetque pecudes, multis quoque locis satis croci. Patrimonium & Latium plus quam semel frugibus ad-

juverunt

juverunt Genuam, aliquibus quoq; vicibus Neapolim. Hic status gente audace bellicosaq; plenus est, æstimaturq; ipsum in eo excedere omnes alios Italiæ status: possent colligi ex Bononiési, Romandiola, & Marchia, plus quam xx peditum millia; ex reliquo tantundem. Tempore Papæ Clementis sola Marchia suppeditavit xv, militum millia in ejusdem auxilium. Civitates præcipuæ sunt Roma, orbis caput, in qua c hominum millia numerari possent: Bononia, quæ plus quam LXXX millia utriusque sexus suppeditare posset, Perugia, Ancona, Ravenna, Ariminium, Cesenna, Forum Iulii, Faventia, Imola, Macerata, Firmũ, Asculum, Camerinum, Spoletum, Norcia, Rietum, Tarnia, Narnia, Orvietum, Viterbum, Assisium, Folignum, Todi, & forte xxx aliç. Nec desunt arces munitæ: inter eas est Castellum & Burgus Romæ (si perficiatur) civitas Orvietum, quam natura muro cinxit, Terracina, civitas Castelli, Fanum. Possent muniri multæ civitates, quæ loci & situs commoditate excellunt, nempe Aqua pendens, mons Phaliscorum, Viterbum, Ancona, Spoletum, Narnia, portus & civitas vetus. Multum splendoris & amplitudinis etiam huic ditioni statuiq; Ecclesiastico, addit multitudo familiarum tam pacis, quam belli artibus illustrium,

quæ

paruerunt Genuam, aliquibus quoq; rō bus Neapolim. Hic status gente and bellicosisq; plenus est, æstimaturq; ip in eo excedere omnes alios Italiæ fa posse collegi ex Bononiēsi, Roman la, & Marchia, plus quam xx peditum a ha, ex reliquo tantundem. Tempori pæ Clementis sola Marchia suppedi xv militum millia in ejusdem auxi Civitates præcipuæ sunt Roma, orbis put, in qua c hominum millia nume possent: Bononia, quæ plus quam millia utriusque sexus suppeditare pos Perugia, Ancona, Ravenna, Arimin Cesenna, Forum Iulii, Faventia, Im Macerata, Firmū, Asculum, Camerin Spoletum, Norcia, Rietum, Tarnia, Ne nia, Orvietum, Viterbum, Assisium, Fo gnum, Todi, & forte xxx aliæ. Nec de arces munitæ: inter eas est Castellum Burgus Romæ (si perficiatur) civitas O ietum, quam natura muro cinxit, Te acina, civitas Castelli, Fanum. Poss uniri multæ civitates, quæ loci & sit ommoditate excellunt, nempe Aqu ndeas, mons Phaliscorum, Viterbu cona, Spoletum, Narnia, portus & o as vetus. Multum splendoris & ampl inis etiam huic ditioni statuiq; Eccle ico, addit multitudo familiarum pacis, quam belli artibus illustrium

quæ

quæ in hac ditione sunt, quod in causa est, cur Reges & Principes Christiani suis exercitibus & factionibus, Duces inde petant. Si Princeps hujus status non esset Ecclesiasticus, sed civilis, sive, ut vulgo loquimur, secularis, Provincia Romanorum nullo Principi Italiæ frequentia populi aut potentia cederet. Habet Pontifex præter hæc, statum Avenionensem in Francia; in quo quatuor civitates, & octoginta oppida muris cincta sunt. Habet in regno Neapolitano, Beneventum. Quantum ad dominium directum spectat, Papa est patronus regni Neapolitani & Siciliæ, quæ feuda alia omnia nobilitate superant, præterea Ducatuum Vrbini, Ferrariæ, Parmæ, Messerani, & aliorum. Insula Hibernia, & regnum Angliæ juris Ecclesiæ Romanæ, eique tributaria fuere: habet jus supremum in omnium ordinum religiones, & in Clerum. Confert quoque beneficia omnia. Habet itaque mille remunerandi modos, & sicut dicebat Xystus IV: Papæ non deerunt pecuniæ, quam diu ipsi manus erunt & calamus. Pius IV habuit à religionibus quadraginta aureorum millia, & si renunciationes beneficiorum, cum regressibus, & compositiones ad mittere voluisset, sicut ei consulebatur, aureorum myriadem recipere poterat.

Paulus

Paulus III cum Imperatore, & Venetis fœdus adversus Turcas fecit, tulitque sextam impensarum partem: misit Carolo V in auxilium belli, contra Lutheranos duodecim peditum millia, & quingentos equites, suis stipendiis militantes, evexitque suam familiam in eam amplitudinem, in qua est. Pius V. misit quatuor peditum millia, & mille equites, in auxilium Caroli IX Regis Franciæ. Sixtus V quinque annis & semis, sui Pontificatus collegit quinque aureorum milliones, impenditque magnam pecuniæ vim in aquæ ductibus, fontibus, pyramidibus, palatiis, templis.

II.

DE STATU URBIS ROMÆ ET PONTIFICIS RELATIO.

SUMMARIUM.

1, *Pontificis auctoritas in Ecclesiasticis, & Secularibus.*
2, *Populi militares.*
3. *Divitiæ Pontificis, & armata vis timenda.*
4, *Potentia unde aucta.*
5, *Romæ prærogativa.*

6, Sæpe

Paulus III cum Imperatore, & Vene[tis] fœdus adversus Turcas fecit, aliisque [...] tam impensarum partem: misit Caro[lo] in auxilium belli, contra Lutheran[os] duodecim peditum millia, & quingen[tos] equites, suis stipendiis militantes, [...] que suam familiam in eam amplis[...] nem, in qua est. Pius V. misit qua[tuor] peditum millia, & mille equites, in [auxi]lium Caroli IX Regis Franciæ. Sixt[us] quinque annis & semis, sui Pontific[atus] collegit quinque aureorum millio[nes] impenditque magnam pecuniæ vi[m in] aquæ ductibus, fontibus, pyramid[ibus] palatiis, templis.

II.

DE STATU URBIS RO[MÆ] ET PONTIFICIS RELATIO.

SUMMARIUM.

1, *Pontificis auctoritas in Ecclesiasti[cis] & Sæcularibus.*
2, *Populi militares.*
3. *Divitiæ Pontificis, & armata vi [...] menda.*
4, *Potentia unde aucta.*
[5], *Romæ prærogativa.*

6, Sæ[pe]

6, *Sæpe capta, & diruta.*
7, *Incolarum multitudo; iners utplurimum.*
8, *Magistratus Romani.*
9, *Ius & fortuna peregrinorum.*
10, *Pecuniæ cataplus Romæ, & nundinatio.*
11, *Ager Romanus ferax, sed desolatus, Et causa solitudinis.*
12, Campaniæ, & Patrimonii *situs.*
13, *Romanarum Provinciarum gubernacula Pontificum affinibus olim commissa.*
14, *Emolumenta & curam harum nunc Pontifices curant.*
15, *Militia Pontificis & satellites.*
16, *Principes familiæ Romanæ.*
17, *Arces Urbis, & Imperii Ecclesiastici.*
18, *Proventus ex vectigalibus*, &c.
19, Officia & Montes *quid in Urbe.*
20, *Onera, & expensæ.*
21, *Sixti V. PP. laus.*
22, *Modus pecuniæ corradendæ.*
23, *Pontificiæ ditiones negligenter habitæ.*
24, *In Pontificum amicitia non multum fiduciæ ponendum: interim inimicitia vitanda.*
25, *Auctoritas PP. in Sacris: Et, Ipsum supra Concilia esse.*
26, *PP. imperio subjectos esse Christianos omnes Principes.*

27, Præ-

27, *Præmia, & Pœnæ, bina Pontificiæ auctoritatis vincula.*
28, *Collatio Beneficiorum.*
29, *Creatio PP. varia.*
30, *Cardinalium in eligendo PP. triplex modus: Et, Eorum numerus & honos.*
31, *Favor Cardinalium à Regibus quæsitus, quare jam parum ambiatur.*

I.

Notissima res est, Pontifici Romano quoad Ecclesiasticos, in omnes universalem esse potestatem, non solum in eos, qui ipsius subduntur imperio, sed etiam qui cæteris Principibus parent, totoque orbe terrarum vivunt: Sed quantum ad laicos, duplex ei competit jurisdictio, vel spiritualis, vel temporalis. Quoad spiritualem, omnes concedunt, ipsi tanquam capiti, supremam esse auctoritatem, & posse quasi juris positivi leges non solum interpretari, ac moderari, sed etiam omnino revocare: leges vero quæ de jure divino sunt, non item: ipsas enim revocare non potest. Quod spectat ad temporalem, magna fuit, & adhuc vertitur controversia: quia plerique, præsertim Canonistæ, opinati sunt, Pontificem supremam habere utriusque jurisdictionis auctoritatem: alii plerique contendunt, Imperatorem supre-

I.

NOtissima res est, Pontifici Ro[ma]no quoad Ecclesiasticos, in o[m]nes universalem esse potesta[tem] non solum in eos, qui ipsius subd[iti] imperio, sed etiam qui cæteris Prin[cipi]bus parent, totoque orbe terrarum [vi]vunt: Sed quantum ad laicos, dup[lex] competit jurisdictio, vel spiritualis, [vel] temporalis. Quoad spiritualem, o[mnes] concedunt, ipsi tanquam capiti, su[pre]mam esse auctoritatem, & posse qua[e ju]ris positivi leges non solum interpre[tari] ac moderari, sed etiam omnino revo[ca]re: leges vero quæ de jure divino su[nt,] non item: ipsas enim revocare non p[otest] est. Quod spectat ad temporalem, ... na fuit, & adhuc vertitur controversia ... uia plerique, præsertim Canonistæ, op... ati sunt, Pontificem supremam habe[re u]triusque jurisdictionis auctoritatem ... plerique contendunt, Imperatorem sup...

supremum esse rerum mundanarum Principem: itidem pro virili sua certant Reges & Principes cæteri: Pontificem vero plenam atque supremam potestatem nusquam, nisi in suomet imperio, quod possidet, ajunt obtinere; in alienis vero solummodo, quatenus spirituale aliquid agitur, quale est jusiurandum, votum, aliudve, quod ad conscientiam spectat. Quod ad vires Pontificii imperii, & quid ab illo aut sperari, aut timeri queat, præter auctoritatem spiritualem (quæ maximis quibusque Principibus nunquam non fuit, aut tremenda, aut veneranda, & præter auctoritatem, quam in Sacerdotiis habet, & in Ecclesiasticis personis ubique) non mediocris momenti sunt terrarum spatia, quæ possidet: etenim in medio Italiæ imperat Romæ, toti Latio, magnæ parti Etruriæ, Vmbriæ, Ducatui Spoletano, Perusiæ, & Bononiæ, nec non Flaminiæ, & agro Piceno, & parti Samnitum, præterquam quod supremum habet jus in regno Neapolis, & Siciliæ, Ferraria, Vrbino, Placentia, & Parma: in Gallia vero possidet Avenionem, & nonnullas alias civitates. Qui Dominatus (ut inter Italos) magnus est; & in unum redactus, utrumque mare attingit, fertilis totus, excultissimus, uberrimi agri, omni commoditate refertus,

populorum, & bello aptorum hominum plenus. Et quoad annonam, solus ager Picenus præteritis annis minimo negotio potuit Venetorum imperio plus quam centum millia modiorum tritici subministrare. Patrimonium vero, quod est Viterbi & adjacentium agrorum territorium, potuit olim Liguriæ, Neapolis, & remotiorum locorum egestati subvenire.

2 Verum quod spectat ad milites, communis est opinio, in Ecclesiastico statu meliores eos deligi posse, quam in tota reliqua Italia, imo Europa: créditurque ex agro Piceno & Flaminia viginti quinque millia hominum bello idoneorum educi posse: ex Patrimonio vero & Latio fortasse totidem.

3 Et quanquam dubio procul ex iis regionibus Pontifex minimos colligit reditus, utpote qui oppignorati sunt, vel creditoribus addicti, nihilominus patet exploratumque est, Pontifici nunquam deesse, modo velit pecuniam, cernimusque præsentem Pontificem brevissimo annorum curriculo collegisse circiter quinquagesies centena millia aureorum: quos temporis progressu adaugere poterit, magisque posset, quam antehac si renuntiationes beneficiorum cum regressibus admitteret, & adhuc multo magis.

populorum, & bello aptorum homi-
num plenus. Et quoad annonam, sole
ager Picenus præteritis annis minim
negotio potuit Venetorum imperio pl
quam centum millia modiorum trit
subministrare. Patrimonium vero, qu
est Viterbi & ad acentium agrorum te
ritorium, potuit olim Liguriæ, Neap
& remotiorum locorum egestati su
nire.

2 Verum quod spectat ad mil
communis est opinio, in Ecclesiast
statu meliores eos deligi posse, quam
tota reliqua Italia, imo Europa: cred
turque ex agro Piceno & Flamini
ginti quinque millia hominu bel
idoneorum educi posse: ex Patrimon
vero & Latio fortasse totidem.

3 Et quanquam dubio procul ex
egionibus Pontifex minimos colligit
itus, utpote qui oppignorati sunt,
editoribus addicti, nihilominus p
ploratumque est, Pontifici nunqua
esse, modo velit pecuniam, certum
e præsentem Pontificem brevissimo
norum curriculo collegisse circiter
nquagesies centena millia aureorum
s temporis progressu adaugere po
, magisque posset, quam antehac si
ntiationes beneficiorum cum re
bus admitteret, & adhuc multo
magis.

magis si officiorum compositiones approbaret: & proverbio usurpatur, Pontifici nunquam defuturos nummos, dum manus illi & calamus aderit. Cum hoc igitur terrarum dominatu, cumque iis viribus quas diximus, dubitandum non est, quin Pontifex ex seipso vel aliis adhærens multum commodi aut incommodi, modo velit, cuicunque præsertim in Italia, afferre possit: neque desunt exempla, quibus Pontifices minoribus opibus, quam eæ sunt, quas modo possident, Pontificiam dignitatem atque auctoritatem contra potentiores Principes sustentaverunt, Reges & Imperatores exauctoraverunt, Imperia, & Regna suo arbitratu mutaverunt: nostrorumq; patrum temporibus minime ignotum est, quid efficere potuerit Pontifex Alexander, cujus nutu rex Galliæ, superatis Alpibus, Italiam invasit, totamque perturbavit, & Pontifex Iulius ejus successor nostræ Reipublicæ (heu nimium) quanta sit Pontificis auctoritas, patefecit. Leo x, & Clemens vii per plurima bella, quæ suis, aut junctis sociorum viribus gessere, magnitudinem suam firmarunt, & Clemens post perpessas calamitates potentior quam antequam ipsas perpeteretur, evasit. Paulus iii Ecclesiæ dignitatem & quietem

inter duos potentissimos Principes sustentavit auctoritate magis, quam armis; adversus Turcas & hæreticos arma movit, denique posteros suos in eam fortunæ amplitudinem, quam cernimus, collocavit. Iulius III, dum arma movit, Italicam pacem sustulit, totamque propemodum Europam perturbavit: & Paulus IV multos thesauros hosti, Regi ademit, memorabile post se relinquens exemplum incommodorum, quę ex Pontificis animi propensionibus, nisi ratione regantur, emanare possunt: & Pontifex, quem modo habemus, quanquam nullum hactenus inter Christianos bellum excitavit, neque ullam turbarum occasionem dedit, tamen haud mediocre instat periculum, propter stimulum consiliariorum, quibus circumdatur: quam rem non ignorat Gallorum, non Catholicus Rex, & plerique alii Principum.

Proinde quemadmodum antiquitus fiebant luminibus quibusdam sacrificia, ut prodessent, aliis, ne nocerent; ita sanum consilium existimandum est, summa ope niti, ut cum Pontificibus (quoscunque mores præ se ferant) bene nobis conveniat: quantum enim pacis & belli tempore utiles sunt favores, & beneficia, quæ bene animati Pontifices possunt

conce-

inter duos potentissimos Principes
flecterit auctoritate magis, quam
mis: adversus Turcas & hæreticos
moris, denique posteros suos in
fortunæ amplitudinem, quam
mus, collocavit. Iulius III, dum
movit, Italicam pacem sustulit,
que propemodum Europam per
vit: & Paulus IV multos thesauros
Regi ademit, memorabile post
queas exemplum incommodorum,
ex Pontificis animi propensionibus
ratione regantur, emanare possunt
Pontifex, quem modo habemus,
quam nullum hactenus inter Chri
nos bellum excitavit, neque ullam
barum occasionem dedit, tamen
mediocre instat periculum, propter
malum consiliariorum, quibus cir
datur: quam rem non ignorat Gallo
non Catholicus Rex, & plerique alii Pr
cipum.

Proinde quemadmodum antiqui
iebant luminibus quibusdam sacrifi
prodessent, aliis, ne nocerent; ita
am consilium existimandum est,
a ope niti, ut cum Pontificibus (qu
nque mores præ se ferant) bene
reniat: quantum enim pacis &
pore utiles sunt favores, & benefi
bene animati Pontifices possunt
conce

concedere, tantum periculosa sunt detrimenta, quæ ab iisdem male affectis timenda sunt: neque unquam defuerunt, qui ad deteriora proclives animos instigant.

4 Ideo omnes Christiani Principes, sive inter magnos, sive inter mediocres annumerentur, religione ducti, sive aliis de causis, eo sese abjecerunt, ut coram Pontificibus genua flexerint, ejusque pedibus oscula detulerint; omnesq; in universum, etsi magni validique, ipsorum amicitiam adipisci conati sint, aut saltem ne contrarios haberent, operam dederint, & quicunque naturę & affectibus Pontificis sese prudenter accommodavit, ingens ex ea re commodum, maximumque fructum assecutus est. Quæ res si unquam utilis aut necessaria deprehensa est, equidem hoc tempore, & hoc quem habemus, Pontifice, pernecessaria est, multoque utilissima. Natura siquidem rigidus est & austerus, cumque præsentem dignitatis celsitudinem non artibus suis, non ambitu, sed solo Dei consilio consecutus esse sibi videatur; autoritatem suam sine timore ullo semper exercuit, profiteturque se non modo omni perturbatione, atque utilitatis cupidine immunem, sed etiam nihil aliud respicere, quam quod religionem, & quæ

 eam

eam consequuntur, attingit, fixam animo gerens opinionem cunctos Christianos religione omnia metiri debere.

5 Verum de temporali Pontificis dominatu institutum sermonem continuantes, primum sese mihi offert Roma urbs, de qua si omnia quæ possem, referre atque enarrare vellem, profecto relationis meæ cursum nimis dilatarem: etenim nemo nescit, hanc non solum totius Italiæ omniumque nobiliorum Europæ provinciarum, sed etiam maximæ partis Asiæ & Africę dominam longo intervallo omnes principatus & regna imperii amplitudine & gloria superavisse: & quamvis (ut est rerum humanarum vicissitudo) imperium ipsius ab antiquo illo culmine defecerit, nihilominus adhuc majores orbis terrarum Principes ipsius nomine honestiores esse sibi facile videntur: quandoquidem Imperator libenti animo titulum *Regis Romanorum* usurpat, & Turcarum Rex assentitur, ut quas regiones in Europa possidet, ubi etiam residet, *Romania* appelletur. sed quod magis interest, hæc Vrbs Pontificum sedes facta est, propter quorum auctoritatem videri potest, antiquæ dignitatis splendorem magna ex parte recuperavisse, & illic alteram fortasse admirabiliorem Rempublicam, & sublimius Impe-

eam consequuntur, attingit, fixum ani-
mo gerens opinionem cunctos Christia-
nos religione omnia metiri debere.

5 Verum de temporali Pontifi
dominatu institutum sermonem co
nuantes, primum sese mihi offert R
urbs, de qua si omnia quæ possem, m
re atque enarrare vellem, profecto
tionis meæ cursum nimis dilatarem
nim nemo nescit, hanc non solum
Italiæ omniumque nobiliorum E
provinciarum, sed etiam maximæ p
Asiæ & Africæ dominam longo inter
lo omnes principatus & regna im
amplitudine & gloria superavisse:
quamvis (ut est rerum humanarum
cissitudo) imperium ipsius ab an
illo culmine defecerit, nihilominus
huc majores orbis terrarum Prin
ipsius nomine honestiores esse sibi
videntur: quandoquidem Imperator
benti animo titulum *Regis Roman*
usurpat, & Turcarum Rex assentitur
quas regiones in Europa possidet, ubi
iam residet, *Romania* appelletur.
quod magis interest, hæc Vrbs Pont
um sedes facta est, propter quorum au
toritatem videri potest, antiquæ dig
tis splendorem magna ex parte re
ravisse, & illic alteram fortasse ad
biliorem Rempublicam, & sublim
Imp

Imperium instauratum esse.

6 Legimus, post Imperium prisci declinationem hanc Vrbem gentium dominam decies victam & captam fuisse, à Visegottis, Vandalis, Ostrogottis, Normanis, Gallis, Alemanis, Hispanis, & ab aliis sub Athaulpho & Genserico, Totila, Ruberto, Leviscardo, Henrico v Imperatore, Ladislao Rege Neapolis, & postremo sub Cardinale Columna, Duce Borbonio. Verum etsi omnem artem victores adhibuerunt, ut eam penitus demolirentur, ejusque nomen & speciem, si fieri posset, extinguerent, neque contenti omnem sævitiam adversus homines absque ullo sexus vel ætatis discrimine exercuisse, cuncta sacra profanasse, & profana omnia expilasse, paucos illos, qui bello superstites fuerant, secum aliquando abduxerunt, domibus dirutis, eversis palatiis, cunctis pulcherrimis ac pretiosis rebus perfractis, præsertim tot figuris mirabilis artificii comminutis, ingentibusque & stupendis ædificiis, quæ adversus temporum injuriam erecta esse videbantur, prostratis: nihilominus si ad dignitatem procerum, quibus modo repletur, si ad numerum & ad magnificentiam palatiorum, templorum, aliorumque ædificiorum, si ad pulchritudinem viarum, ad Vrbis magnitudinem, hortorum amœ-

amœnitatem, denique ad commoda, rerumque omnium abundantiam respiciatur, facile ad hæc usque tempora Vrbem Romam vigere deprehendemus.

7 In hac Vrbe, ut communis fert opinio, trecenta millia hominum, majori ex parte advenarum, reperiuntur: nam quoad indigenas, revera pauci sunt, ambigiturque an quisquam ex illis à vetustis incolis originem trahat. Inter quos aliqui Barones, & Principes, viginti, triginta, quinquaginta millia aureorum, & nonnulli amplius in reditibus possident, omnes tamen fere alieno ære obstricti: quemadmodum etiam plurima pars hominum magis ad paupertatem vergit, quam divitiis affluat, ut necesse est accidere, ubicunque nulla ars, qua homines sustentare se possunt, celebratur: propterea, quod quæcunque ad usum vitæ pertinent, omnia fere aliunde importantur: præsertim laneæ & sericeæ vestes, Venetiis, Luca, Florentia, Genua, & Neapoli illuc afferuntur.

8 Creant Romani suos Conservatores, Tribunos, aliosque Magistratus, & Pontifex ipsis secundum veterem morem Senatorem concedit: qui simul cum Cõservatoribus, in Capitolio jus dicit, ubi populus consilium suum habet, ubi simi-

lites

a[illegible] , denique ad commo[illegible] rerumque omnium abundantiam [illegible] spiciatur , facile ad hæc usque temp[illegible] ra Vrbem Romam vigere deprehe[illegible] mus.

7 In hac Vrbe , ut communi[illegible] opinio, trecenta millia hominum, [illegible] ex parte advenarum, reperiuntur: [illegible] quoad indigenas, revera pauci sunt [illegible] bigiturque an quisquam ex illis à ve[illegible] incolis originem trahat. Inter quo[illegible] qui Barones, & Principes, viginti, [illegible] ta , quinquaginta millia aureorum [illegible] nonnulli amplius in reditibus possi[illegible] omnes tamen fere alieno ære obst[illegible] quemadmodum etiam plurima pars [illegible] minum magis ad paupertatem ve[illegible] quam divitiis affluat, ut necesse est [illegible] dere, ubicunque nulla ars, qua homi[illegible] sustentare se possunt, celebratur: prop[illegible] ea , quod quæcunque ad usum vitæ p[illegible] tinent, omnia fere aliunde importa[illegible] præsertim laneæ & sericeæ vestes, Ve[illegible] tiis, Luca, Florentia, Genua, & Neapoli [illegible] huc afferuntur.

8 Creant Romani suos Conserva[illegible] es, Tribunos, aliosque Magistratus, [illegible] ontifex ipsis secundum veterem m[illegible] m Senatorem concedit: qui simul cu[illegible] Sservatoribus, in Capitolio jus dicit, [illegible] pulus consilium suum habet, ubi simi[illegible] lite[illegible]

liter Tibicines, & Musici detinentur; sed hæc speciem potius, quam vim gubernationis exhibent: etenim à tribunalibus illis non nisi controversiæ inter Romanos , resque minoris momenti cognoscuntur: cætera vero & majora quæque coram Pontifice ejusque ministris, Vicario, Gubernatore, & Auditore Cameræ agitantur; & consilii decreta omnino dependent ex voluntate Pontificis, qui Baronum populique audaciam quotidie deprimendo, absolutum Vrbis imperium solus adeptus est.

9 Peregrini vero ad urbem , tanquam ad communem patriam, ingenti numero convolant, ubi nullius personæ acceptio est, nulla inter nationes constituta discrepantia : omnes brevi temporis spatio in albo civium describuntur , primosque civitatis honores non multo negotio adipiscuntur , & melius fortassè, quam alibi ingenii industriæque suæ fructum præmiumque consequuntur, denique fortunæ suæ favore, & virtutis ductu adspirare possunt ad maximas Aulæ & Ecclesiæ dignitates, imo ad supremum quoque honoris gradum, quem sæpe consecuti sunt sordido loco nati, & ejusmodi homines, qui alibi vix potuissent egestatem suam aliquatenus sublevare : præterquam quod tendunt

illuc plerique vel religionis ergo, vel clementiæ, vel justitię in negotiis suis petendæ, quorum multitudo ingens expeditur quotidie: plerique etiam propter munia & officia sua in aula residere coguntur.

10 Admirandum quoque est, quo pacto undequaque Romam confluat pecunia, partim propter quotidianos advenarum urbem incolentium sumptus, qui generatim satis ampli sunt, atque profusi: partim ob solvendas earum rerum, quæ impetrantur, expeditiones, præsertim propter Bullas beneficiorum: partim etiam ad quædam aulæ officia, utilitatis vel ambitionis ergo coemenda.

11 Regio, quæ spatio triginta millium passuum Romam ambit, uberrima est, utpote quæ affatim frumentariam annonam carniumque omne genus suppetit: vini quoque copia non deesset, nisi incolæ, præsertim externi, valetudinis, aut potius deliciarum causa aliarum regionum vina expeterent: quorum plurima ex regno Neapolitano, Corsica insula, ex littoribus Liguriæ, & ex Gallia advehuntur. Verum hæc regio adeo fertilis, omnique ex parte adeo parum incolis repleta est, ut ad agros colendos, & ad messem, vindemiasque ex diversis Italiæ partibus, & usque ex Gallia Cisalpina illuc quadraginta circiter mille operarii

illuc: plerique vel religionis ergo, vel ob
mentiæ, vel justitiæ in negotiis suis pe
dæ, quorum multitudo ingens expedi
quotidie: plerique etiam propter m
& officia sua in aula residere cogun

10 Admirandum quoque est, q
pacto undequaque Romam conflu
cunia, partim propter quotidiano
venarum urbem incolentium sum
qui generatim satis ampli sunt, a
profusi: partim ob solvendas earu
rum, quæ impetrantur, expedi
præsertim propter Bullas beneficio
partim etiam ad quædam aulæ offi
utilitatis vel ambitionis ergo coeme

11 Regio, quæ spatio triginta
lium passuum Romam ambit, uber
est, utpote quæ affatim frument
annonam carniumque omne genus
petit: vini quoque copia non deesse
incolæ, præsertim externi, valetud
aut potius deliciarum causa aliarum
gionum vina expeterent: quorum p
ma ex regno Neapolitano, Corsica
la, ex littoribus Liguriæ, & ex Galli
vehuntur. Verum hæc regio adeo
is, omnique ex parte adeo parum i
is repleta est, ut ad agros colendos, &
messem, vindemiasque ex diversis l
artibus, & usque ex Gallia Cisal
luc quadraginta circiter mille oper
co

concurrant: qui absoluto opere cum lucello aliquo domum revertuntur, si modo superstites fuerint: etenim magna ipsorum pars extingui solet, vel propter insuetum solis fervorem, vel propter marinorum flatuum malignitatem, qui in præsentia eo sunt perniciosiores, quo majorem vaporum, qui ex paludibus exsurgūt, copiam afferunt; remoto his temporibus magna ex parte impedimento sylvarum, quæ prius obstabant. hæc autem omnia (quanquam non ut antea) urbem Romam adhuc insalubrem faciunt. Itaq; hæc regio, quæ antiquitus innumerum hominum numerum continebat, modo vacua & desolata est, & in littore, quod Romanum dicitur, à portu Herculis, Terracinam usque spatio centum quinquaginta millium passuum in longitudine, vix & ne vix quidem octo mille habitatores connumerantur.

12 Tractus ille terrarum, quæ inter Vrbem & Regnum Neopolitanum interjacent, *Campania* dicitur; quemadmodum spatium illud quod ab altera parte Vrbis Florentiam versus extenditur, *Patrimonium* nuncupatur. Marchia Anconitana, & Flaminia ad mare sitæ sunt, illa contigua Regno Neopolitano, hæc agro Ferrariensi, quibus similiter Bononia finitima est. Vmbria mediterranea

loca

loca tenet, regio quidem adeo ferax, ut non solum incolis suis victum suppeditet, verum etiam ad Florentinos frumentum transmittat.

Multa enarrare possem in explicandis iis, quæ pertinent ad provincias hasce, & nonnullas ex præcipuis civitatibus, præsertim Bononiam, nobilissimam & frequentissimam inter omnes totius Italiæ urbes, ornatam prætetea florentissimo gymnasio, Ravennam, Cerviam, Ariminum, & Faventiam urbes, item Anconam, portum & emporium earum rerum, quæ importantur illuc & exportantur ex Turcico imperio, satis celebre. Possem etiam memorare Beneventum historiis celebratam urbem, nec non Avenionem, quondam LXX circiter annorum spatio, Pontificum sedem: sed temporis angustia cogit me, ut sermoné meum coarctem, eritque satis, ut quæ ad hæc generatim pertinent, edisseram.

13 Consueverunt præteriti Pontifices harum Provinciarum Præfecturas, & quarundam civitatum gubernacula affinibus suis, tam Ecclesiasticis, quam Secularibus, & Cardinalibus à se promotis & benemeritis concredere, ut inde utilitatem ac beneficium consequantur: Nonnulla enim gubernatio, & legatio, tria, quatuor, & usque septem millia aureorum

loca tenet, regio quidem adeo ferax, u
non solum incolis suis victum suppe
tet, verum etiam ad Florentinos fi
neorum transmittat.

Multa enarrare possem in explica
iis, quæ pertinent ad provincias has
nonnullas ex præcipuis civitatibus, p
sertim Bononiam, nobilissimam &
jucundissimam inter omnes totius It
urbes, ornatam præterea florenti
gymnasio, Ravennam, Cerviam, Ri
minum, & Faventiam urbes, item An
nam, portum & emporium earum
rum, quæ importantur illuc & ex
tantur ex Turcico imperio, satis cele

Possem etiam memorare Bene
tum historiis celebratam urbem,
non Avenionem, quondam LXX circ
annorum spatio, Pontificum sedem:
temporis angustia cogit me, ut ser
meum coarctem, eritque satis, ut quæ
hæc generatim pertinent, edisseram.

13 Consueverunt præteriti Pont
ces harum Provinciarum Præfectur
& quarundam civitatum gubernat
finibus suis, tam Ecclesiasticis, quam s
ularibus, & Cardinalibus à se promot
benemeritis concredere, ut inde uti
tem ac beneficium consequantur:
nnulla enim gubernatio, & legati
, quatuor, & usque septem millia au
reorum

reorum, nonnunquam amplius in annuis reditibus habebat.

14 Verum hic Pontifex hæc emolumenta omnia ad se traxit, ipseque gubernatores illuc mittit: qua in re haud bene scio, num populi in ratione gubernationis quidquam lucri fecerint: illud verum est, ipsos propter summam in hac re Pontificis diligentiam, quiete vivere, cum antehac magnis perturbationibus jactati fuerint, sævissimas inter se inimicitias exercentes, neque cuiquam odii causa parcentes, extinctis aliquando integris familiarum gentibus.

Sed ex hoc incommodo beneficium illud consecutum est, quia in armorum exercitio sese perpetuo exercentes, videntur magna ex parte strenui & generosi milites evasisse: quos præteriti Pontifices ad numerum usque viginti quinque millium conscriptos delegerunt, & in cohortes distribuerunt, ut exercerentur.

15 In præsentia Pontifex nullos habet stipendiarios milites, præter ducentos Helvetios, & centum equites levis armaturæ, quibus stipatoribus utitur: viginti quinque Helvetios Ravennæ, in agro Piceno viginti quinque pedites, totidemque equites; præter Adrianæ molis præsidiarios milites: item arces Anconitanæ, aliarumque arcium & turrium

pau-

paucissimo numero. Bononia ex suis reditibus centum habet stipendiarios Helvetios, & quinquaginta equites. In istis nihilominus civitatibus ac regionibus possent, quotquot placeret, milites colligi, & nonnulli equites, quanquam non adeo magno numero: neque desunt eximiæ virtutis Duces: quandoquidem videntur hæ provinciæ non minus quam quælibet pars Italiæ, iis abundare.

16 Hoc loco retulissem aliquid de præcipuis viris, Domus scilicet Columnę, Ursinæ, Comitum Sabellorum, Caietanorum, Balionum, Vitelliorum, cæterorumque, nisi alias hac de re copiosam olim epistolam scripsissem.

17 Quoad arces, quædam sunt natura munitæ, ut Orviætum, sed parum arte adjutæ: hæc enim res non minus socorditer, quam pleræque aliæ, in statu Ecclesiastico tractantur. Incepit Pius IV Leoninæ civitatis munitionem (quæ est pars Romæ ultra Tiberim, in qua parte est Castellum S. Angeli, templum S. Petri, palatium Pontificis) ne regina urbium hostilibus damnis semper aperta & exposita foret: Gregorius Pontifex multum pecuniæ expendit, eandemque partem duabus pulcherrimis viis exornavit: & præsens Pontifex, quanquam præ se fert munitionis absolvendę voluntatem, nihilo-

pauciſſimo numero. Bononia ex ſuis c... dinibus centum habet ſtipendiarios Hi... vetios, & quinquaginta equites. In ... nihilominus civitatibus ac regioni... poſſent, quotquot placeret, milites co... gi, & nonnulli equites, quanquam n... adeo magno numero: neque deſunt ... mæ virtutis Duces: quandoquidem ... dentur hæ provinciæ non minus q... quælibet pars Italiæ, iis abundare.

15 Hoc loco retuliſſem aliquid ... præcipuis viris, Domus ſcilicet Colum... Vrſinæ, Comitum Sabellorum, Ca... norum, Balionum, Vitelliorum, c... rorumque, niſi alias hac de re copioſ... olim epiſtolam ſcripſiſſem.

17 Quoad arces, quædam ſunt na... tura munitæ, ut Orviætum, ſed par... arte adjutæ: hæc enim res non mi... ſocorditer, quam pleræque aliæ, in ... tu Eccleſiaſtico tractantur. Incepit P... IV Leoninæ civitatis munitionem (qu... eſt pars Romæ ultra Tiberim, in qua pa... re eſt Caſtellum S. Angeli, templum S. Pe... tri, palatium Pontificis) ne regina ... ium hoſtilibus damnis ſemper aperta & ... poſita foret: Gregorius Pontifex mul... m pecuniæ expendit, eandemque pa... n duabus pulcherrimis viis exornavit ... Præſens Pontifex, quanquam præ ... munitionis abſolvendæ voluntatem, nihilo-

nihilominus eam reliquit hactenus imperfectam.

Verum Eccleſiaſtici imperii arces, quæ majoris ſunt momenti, ſunt Neapolim verſus, Agnania, civitas vetus ad mare inferum; Ancona ad hæc omnes ita imperfectæ, ut difficillime reſtitutæ eſſe videantur minimæ, quæ fieret ab hoſte, impreſſioni. Sunt præterea pleraque alia caſtella & arces, ſed male cuſtoditæ, cum propter minimum præſidiariorum numerum & virtutem, tum propter munitionem & annonæ defectum.

18 Reſtat, ut de proventibus dicamus, qui conſiſtunt in vini, olei, farinæ, ſalis, carnis, ac cæterarum venalium rerum vectigalibus, gabellis, mulctis: ſubſidio triennali, quod à Paulo III extra ordinem ſemel imperatū, jam ordinarium ac perpetuum fieri cæpit: ſubſidio triennali, quod Fratrum ſive Monachorum non mendicantium in Italia collegia perſolvere conſueverunt: collectis ex Hiſpania, Luſitania, Italia: cenſu S. Petri, quem Reges Neapolitani, Duces Ferrariæ, Vrbini, Parmæ & Placentiæ, aliique dependunt: Item ordinariis reditibus è Romaniola, Marchia Anconitana, Patrimonio S. Petri, Latio, Vmbria, agris Camerino, Peruſino, Bononienſi, Beneventano, & aliis regionibus & oppidis.

His

His non computo illas utilitates, quæ ex Præfecturis à Pontifice retentis,& sibi reservatis percipiuntur: has enim illis sumptibus contrahendo, quos Pontifex in Cardinales quosdam,minus dites,quo melius dignitatem suam tutari possint, erogare solet.

Neque huc Annatæ veniunt beneficiorum, & pensiones pro Bullarum redemptionibus,cum ex his nihil in Pontificis ærarium inferatur, sed ea diversis Officialibus sunt obligatæ.

Quamvis autem horum redituum non pauci à superioribus Pontificibus alienati fuerint; præsentis tamen Pontificis vigilantia & parsimonia ita jam sunt revocati,ut sesquimillionem aurifere reddant.

19 Alienationes hæ sub duobus sunt factæ nominibus & titulis; Officiorum, & Montium.

Officia eorum fere sunt,qui in munere aliquo aulico sunt constituti, & aliorum adjunctorum,quorum ea est conditio,ut post mortem ejus,qui tenuit, vacent,aut etiam tum, quando is ad Cardinalatum evectus fuerit. In his elargiendis Camera ita versatur, ut pro denis annui reditus centum semel accipiat; unde quinquies centena coronatorum millia conficiuntur.

Montes

His non computo illas utilitates, q ex Præfecturis à Pontifice retentis,& ... reservatis percipiuntur : has enim i ... sumptibus contrahendo, quos Ponti ... in Cardinales quosdam, minus dite, ... nactus dignitatem suam tutari, po ... erogare solet.

Neque huc Annatæ veniunt bo ... ciorum, & pensiones pro Bullarum ... demptionibus, cum ex his nihil in Po ... ficis ærarium inferatur, sed ex div ... Officialibus sunt obligatæ.

Quamvis autem horum redi ... non pauci à superioribus Pontifi ... alienati fuerint; præsentis tamen Po ... tificis vigilantia & parsimonia ita p ... sunt revocati, ut sesquimillionem au ... re reddant.

19 Alienationes hæ sub duobus ... factæ nominibus & titulis; Officiorum & Montium.

Officia eorum fere sunt, qui in mune ... aliquo aulico sunt constituti, & aliorum adjunctorum, quorum ea est conditio ... post mortem ejus, qui tenuit, vacent, ... tiam tum, quando is ad Cardinalatum ... rectus fuerit. In his elargiendis Camer ... a versatur, ut pro denis annui reditu ... neum semel accipiat, unde quinque ... atena coronatorum millia conficiun ...

Montes

Montes duorum sunt generum: Aut morte extinguuntur, in quibus pro centenis duodenûm aureorum fit stipulatio; aut ad hæredes transeunt, & pro centenis septem penduntur.

20 Præter hæc aliis etiam modis Pontificii reditus obligati& onerati sunt, inprimis ipsius Urbis, & aliarum Provinciarum Præfecturæ: nec parum in Urbanos populi Romani Magistratus erogatur. Huc accedunt sumptus domestici in Pontificii familiam, in Helvetiorum& levis armaturæ equitum satellitia; in castelli S.Angeli, Ostiæ, civitatis veteris, Terracinæ, Orviæti, &c. præsidia, in cantores, cornicines, nuncios, cursores, & ejusmodi famulitium: in eleemosynas, dona & largitiones, aliaque in magnatum aulis usitata.

21 Hos tamen aliosq; fere infinitos, quos in multa ædificia & magnificas substructionum moles cum æterna nominis sui laude jam ante fecit, & etiam nunc quotidie facit, præsens Pontifex ita moderatus est, uti quinque Pontificatus sui annis quadragies centena aureorum millia, id est, quatuor auri milliones ærario intulerit.

22 Etsi vero Pontifices mille habent conficiendę pecuniæ modos, ex iis duo tamen maxime in promptu sunt, quorum

rum unus eſt Cardinalium creatio,à quibus etiamſi nullam paciſcatur pecuniam,non modicum tamen è beneficiis, quæ illi ante poſſederant,percipere poſſit emolumentum. Alter eſt liberalis gratiarum & aliarum rerum, quarum indulgentia à Pontifice peti ſolet, diſpenſatio: in qua tamen Pontifici ita verſandum eſt, ut conſcientiam ſervet illęſam.

23 Sed ut ea; quę de ſeculari Pontificis imperio dicta ſunt, & adhuc multo plura dici poſſent, concludam: illud auſim dicere, ſi Princeps aliquis Secularis Pontificias obtineret ditiones, eaſque tanquam rem propriam & hæreditariam adminiſtraret, cum paucis Principibus fore comparandum,non tam imperii amplitudine(quanquam &hoc amplisſimum eſt)quam regionum præſtantia, agrorum fertilitate, incolarum numero,nobilitate civium, ad militiam apta juventute, ſumma denique rerum omnium abundantia: quarum rerum adjumentis non ſua tantum præclare tueri,ſed aliis etiam formidabilis eſſe poſſit. Sed plerique omnes,qui antehac fuerunt Pontifices, non modo de amplificanda & locupletanda ditione Eccleſiaſtica, ſed vix pene dicam,de conſervanda ullam ſuſceperunt curam aut cogitationem. Vnde mirum non eſt, vix ullum in

ream unus est Cardinalium creatio, à qui-
bus etiamsi nullum pacificatur pro-
nium, non modicum tamen è benefi-
que ante possederant, percipere po-
eorundem earum. Alter est liberalis g-
rarum & aliarum rerum, quarum
delegatria à Pontifice peti solet, dispe-
no: in qua tamen Pontifici ita ve-
dum est, ut conscientiam servet illæ-

21 Sed ut ea, quę de seculari Po-
ficis imperio dicta sunt, & adhuc m-
plura dici possent, concludam: illud
sim dicere, si Princeps aliquis Secul-
Pontificias obtineret ditiones, eas-
tanquam rem propriam & hær-
riam administraret, eum paucis Prin-
cipibus fore comparandum, non tam
perii amplitudine (quanquam & hæc a-
plissima est) quam regionum præsta-
tia, agrorum fertilitate, incolarum n-
mero, nobilitate civium, ad militiam a-
ta juventute, summa denique rer-
omnium abundantia: quarum re-
adjumentis non sua tantum præde-
tueri, sed aliis etiam formidabilis esse po-
sit. Sed plerique omnes, qui antehac fu-
runt Pontifices, non modo de ampli-
canda & locupletanda ditione Eccle-
stica, sed vix pene dicam, de conservanda
ullam susceperunt curam aut cogitatio-
nem. Unde mirum non est, vix ullum in
toto

toto Christiano orbe reperiri dominium, quod in tanta rerum omnium copia & ubertate, armis, commeatu, aliisque ejusmodi præsidiis minus sit munitum, ita ut ad prædam cuilibet invasuro expositum videatur.

24 Hic in Pontificibus digna quędam consideratione occurrunt, utpote quibus causa ad mutandam sententiam nunquam deest, dum Ecclesię commodum & dignitatem allegant & prętexunt. Sed & iidem provecta plerumque sunt ętate, ita ut haud procul à morte absint. Quibus defunctis, universa mutatur rerum facies, consiliaque evanescunt, aut alium longe exitum sortiuntur, sic ut in Pontificum amicitia & confœderatione non multum spei ponendum sit. At si quis viceversa dicere velit, eorundem ergo inimicitias vel odia non valde metuenda, longe erraverit. Quicunque enim cum Pontifice bellum gesserit, post infinitos factos sumptus præclare secum actum putabit, si quod suum est, defenderit: quum plerique omnes aut religionis quadam veneratione, aut certe simulatione, aut ne nova in se concitent odia, aut abstineant ab iis, quæ Sedis Romanę sunt, occupandis, occupata restituant, ut ex multis historiis & exemplis videre est; idque nostro tempore fecit

 Carolus

Carolus V. Imperator, Rex Catholicus, Veneti, qui Cerviam & Ravennam Pontifici reddiderunt.

25 Verum enimvero Pontificia dignitas atque auctoritas magis à spiritualibus, quam à temporalibus dependet. Quoad illas enim, Pontifex Romanus pro universæ Christianæ Reipublicæ capite, Divi Petri successore, & Christi in terris Vicario agnoscitur, & habetur: qui in rebus ad fidem pertinentibus errare non possit: à cujus judicio & determinatione ne minimum quidem discedere liceat: qui legum ejusmodi rebus à se latarum vinculo constringere omnes queat: qui in eis etiam, quæ in Conciliis tractata sunt, plenam statuendi & determinandi habeat facultatem: qui denique supra Concilia sit, quorum decreta ipsius sit declarare, infringere, corrigere, & in quibusdam etiam dispensare: in quo tamen Sorbona Parisiensis Theologica, Basiliensis Concilii auctoritatem sequuta, nunquam absolute voluit assentiri. Iam rerum sacrarum, & quæ sub his comprehenduntur, cura omnis ad Pontificem refertur. Neque vero Sacerdotes modo & Monachi ipsi sunt subjecti, sed ne Seculares quidem ab ipsius potestate sunt exempti, non tantum respectu rerum pure spiritualium, sed &

aliqua

Carolus V. Imperator, Rex Catholic
Veneti qui Cerviam & Ravennam Po
tifici resciderunt.

25 Verum enimvero Pontificia
gratias atque auctoritas magis à s
tualibus, quam à temporalibus de
det. Quoad illas enim, Pontifex
manus pro universæ Christianæ R
blicæ capite, Divi Petri successor
Christi in terris Vicario agnoscitur
habetur: qui in rebus ad fidem pert
tibus errare non possit: à cujus judic
determinatione ne minimum qui
discedere liceat: qui legum ejusmod
bus à se latarum vinculo constring
omnes queat: qui in eis etiam, qu
Conciliis tractata sunt, plenam statu
& determinandi habeat facultatem:
denique supra Concilia sit, quorum
creta ipsius sit declarare, infringere, c
rigere, & in quibusdam etiam dispe
re: in quo tamen Sorbona Parisien
Theologica, Basiliensis Concilii aucto
ritatem sequuta, nunquam absolute vo
assentiri. Iam rerum sacrarum, & q
sub his comprehenduntur, cura om
ad Pontificem refertur. Neque vero Sa
cerdotes modo & Monachi ipsi sunt su
jecti, sed ne Seculares quidem ab ipsi
potestate sunt exempti, non tantum re
spectu rerum pure spiritualium, sed
aliqua

aliqua ex parte temporalium, ut judiciorum tam civilium & criminalium, quam rerum matrimonialium, hæreticæ pravitatis, & aliorum enormium scelerum judicia ab ipso ejusque ministris petantur.

26 Quin etiam non defuerunt, qui ad demerendam Pontificum gratiam, scribere non dubitarunt, Principes omnes & status seculares Pontificum imperio esse subjectos, eorumque esse de Regum & Principum controversiis discrepare & judicium ferre, & quid hujus, quidve illius sit, determinare.

27 At si quis penitus cognoscere velit, quanta Pontificis Romani sit auctoritas: tot tantosque præmiorum ac pœnarum, quibus duabus rebus tanquam vinculis, homines in officio continentur, modos perpendat. In pœnis quidem, quę à Pontificibus infliguntur, non de fortunis tantum & vita, sed de animæ quoque salute agitur, eorum scilicet quibus illi sacris interdixerint, quousque Censura, & Excommunicatione percusserint. Remunerandi vero idem plures, quam quispiam alius Princeps habet modos, non tantum è bonis temporalibus, sed etiam spiritualibus, ut Absolutione, Indulgentiis, Dispensatione, aliisque tam temporalium quam spiritualium rerum gratiis,

gratiis, quibus non plebeii tantum homines, sed maximi etiam Principes opus habent, præsertim ut ad suos, & suorum regnorum usus, & necessitates, Ecclesiasticorum subsidiis, decimis, & id genus exactionibus liceat uti.

28 Sed inprimis illa trita & latissima est via, conferendi scilicet in alienis regionibus sive imperiis Ecclesiastica Beneficia: quæ tamen potestas hodie non parum accisa est, & restricta, in Germania præsertim, ubi Episcopos & Prælatos eligendi Canonicorum Collegia (quę Capitula vocat) jus habent; exceptiis iis, qui Austriacæ familiæ imperio subsunt, qui ab Archiducibus nominantur. In Francia sive Gallia solius Regis est Episcopos nominare. Sic etiam Rex Catholicus solet in Hispaniæ regnis, in India Occidentali, in Belgio, in Sardinia, Episcopos nominare; in regno Neapolitano nominationis jus habet in viginti quatuor Ecclesiis, secundum conventionem cum Clemente VII factam. Sed & Imperatori, quatenus Hungariæ & Bohemiæ rex est, Episcopos in jam dictis regnis nominandi jus est, non Collegiis. Idem in Lusitania & Polonia usurpatur. Nihilominus tamen tanta eorum beneficiorum, quorum ad Papam pertinet dispositio, est copia, ut nemini ex omnibus

gratiis, quibus non plebeii tantum ho
mines, sed maximi etiam Principes opu
habent, præsertim ut ad suos, & suoru
regnorum usus, & necessitates, Ecclesi
asticorum subsidiis, decimis, & id gen
exactionibus liceat uti.

28 Sed inprimis illa trita & latissi
est via, conferendi scilicet in alienis reg
nibus sive imperiis Ecclesiastica Bene
cia: quæ tamen potestas hodie ncc
rum accisa est, & restricta, in Germa
præsertim, ubi Episcopos & Prælatiq
gendi Canonicorum Collegia (quę Ca
tula vocat) jus habent; exceptiis iis, q
Austriacæ familiæ imperio subsunt, q
ab Archiducibus nominantur. In Fra
cia sive Gallia solius Regis est Episcop
nominare. Sic etiam Rex Catholicus s
let in Hispaniæ regnis, in India Occide
tali, in Belgio, in Sardinia, Episcopos n
minare; in regno Neapolitano nomin
tionis jus habet in viginti quatuor Ecl
siis, secundum conventionem cum Cl
mente VII factam. Sed & Imperato
quatenus Hungariæ & Bohemiæ rex e
piscopos in jam dictis regnis nom
nandi jus est, non Collegiis. Idem in Lu
tania & Polonia usurpatur. Nihilo
minus tamen tanta eorum beneficio
rum, quorum ad Papam pertinet disp
tio, est copia, ut nemini ex omnibus
Christia-

Christianis Principibus uberior sit materia, & latior, quibus voluerit, benefaciendi campus: sed & qui Collationem ab ipso non accipiunt; Confirmationis tamen diploma impetrare necesse habent.

29 Non alienum abs re fuerit, de Pontificum creatione hoc loco aliquid dicere, ut quantum fieri potest, omnia breviter, quę ad materiæ hujus cognitionem pertinent, persequamur. Scire igitur oportet, morem Romani creandi Pontificis varium esse, & diversum ab illo antiquitus usurpato. Primum enim Pontificem, D. Petrum scilicet Apostolorum Principem Christus ipse, Dei filius, Ecclesiæ fundator, propria auctoritate instituit. D. Petrus Clementem sibi successorem ascivit: cui postea Cletus, & inde Anacletus successerunt. Postea clerus Romanus, conjunctis cum populo suffragiis, jus renunciandi sibi Pontificis usurpavit. Inde ab Anno CCCLI Imperatores suam quoque interposuere auctoritatem: à quibus illi confirmationem petere solebant, primum depensa certæ pecunię summa, deinde sine pretio. Iidem per aliquod temporis spatium non nisi præsentibus Imperatorum legatis coronari solebant; ac tandem etiam ipsorum Pontificum consensu, ad retundendam populi Romani insolentiam, universum

jus creandorum Pontificum in Imperatores fuit translatum, qui etiam longo id tempore usurparunt, ac mordicus retinuerunt: adeo, ut quum idem à Pontificibus repeteretur, grave schisma exortum fuerit, quod Christianam rempublicam diu gravissime afflixit. Inter hæc, Pontifices quidam ipsi sibi successores elegerunt, quorum electionem deinde clerus confirmavit. Tandem vero prævalente Pontificum auctoritate, excluso Imperatore & populo, electio penes Cardinales & Primates aliquot ex clero remansit, donec ab Alexandro III in concilio Lateranensi anno MCCLIX, præsentibus CCLXXX Episcopis, decretum fuit, ut is, qui à tertia Cardinalium præsentium parte electus fuisset, pro legitimo Papa agnosceretur. Qui mos obtinuit ad annum usque MCDXVII, quando Martinus V. ad tollendum illius temporis schisma electus fuit: postea vero Gregorius X in Concilio Lugdunensi primus conclave illud ordinavit; donec tandem successu temporis dicta electio ad eam, quæ hodie usurpatur, formam est reducta.

30 Solebant autem Cardinales in eligendo Pontifice tribus uti modis, per Compromissum, per Adorationem, & per Scrutinium. Nobis illud scire hic sufficiat; omne eligendi Pontificis jus atque au-

jus creandorum Pontificum in Imper
rorem fuit translatum, qui etiam longo
tempore usurparunt, ac mordicus re
tinuerunt: adeo, ut quum idem à Pon
tificibus repeteretur, grave schisma
ortum fuerit, quod Christianam re
publicam diu gravissime afflixit. In
hæc, Pontifices quidam ipsi sibi succes
res elegerunt, quorum electionem &
de clerus confirmavit. Tandem v
prævalente Pontificum auctoritate,
clusio Imperatore & populo, electio pe
Cardinales & Primates aliquot ex de
remansit, donec ab Alexandro III in
cilio Lateranensi anno MCCLIX, præ
tibus CCLXXX Episcopis, decretum fuit
is, qui à tertia Cardinalium præsentiu
parte electus fuisset, pro legitimo Po
agnosceretur. Qui mos obtinuit ad a
num usque MCDXVII, quando Martin
V. ad tollendum illius temporis schis
electus fuit: postea vero Gregorius X
Concilio Lugdunensi primus conclave
illud ordinavit; donec tandem succes
temporis dicta electio ad eam, quæ ho
usurpatur, formam est reducta.

30 Solebant autem Cardinales in e
gendo Pontifice tribus uti modis, p
Compromissum, per Adorationem, &
per Scrutinium. Nobis illud scire hic su
ficiat; omne eligendi Pontificis jus atque
au-

auctoritatem penes Cardinales esse, qui Pontificis tanquam capitis præcipua membra sunt, rationis ejus lumina & operum coadjutores. Eis multa à Pontificibus concessa sunt privilegia, præcipue vero à Paulo II & aliis, semissis omnium redditūum Sedis Apostolicæ, ut ex scriptis sive Actis patet: Sed ejus loco, semissis Annatarum de Beneficiis, quæ à Consistorio conferuntur, aut imperantur, ipsis assignata est. In honore autem Regibus æquiparantur. Olim, ut curiosi quidam observarunt, non plures erant quinquaginta tribus: at numerus paulatim eo usque excrevit, ut Pius IV uno tempore septuaginta sex viderit: Hoc vero tempore (*Sixti V. P.P. quo auctor hujus Relationis Italice hac scripserat Anno* MDLXXXV) sexaginta quatuor sunt: in quibus multi excellentes Iurisconsulti, Theologi vero, qui alicujus nominis sint, pauci.

31 Collegium hoc Cardinalium Principum studiis in factiones olim scissum fuit, eo maxime tempore, quo Carolus V Imperator, & Franciscus I Galliæ Rex capitali odio inter se dissidebant, & non de gloria & imperio, sed de salute dimicare videbantur. Quum enim uterque existimaret, magnum sibi ad victoriam consequendam in Pon-

tificis gratia & favore positum esse momentū: illi vero circa Pontificem assidui sint, ejusque consilia moderentur, & quo velint, flectant, mortuo vero Pontifice, novi eligendi habeant potestatem: uterque omnibus modis eo elaboravit, ut quos rebus suis commodos fore arbitrabantur, eorum obsequia multis officiis sibi devincirent. Postquam vero experientia cognitum est, Cardinales quibuscunque constrictos officiis in Pontifice eligendo suas magis quam aliorum sequi utilitates (ex quo factum sæpe est, ut Pontifices ii renunciati sint, quos illi minime omnium volebant) electionem Pontificis non à Cardinalium sibi propenso favore, sed unius Dei voluntate expectandam sibi statuerunt, rati, omnem operam & sumptus, qui hanc in rem impenderentur, perire. Hinc Galli primum curam hanc omiserunt: & Rex Catholicus diu ab omni largitione in Cardinales abstinuit; postea vero paucos quosdam certis pensionibus sibi obligavit, numero circiter, cum sibi subditis, ad viginti quinque. Nec Gallis difficile foret ad suas partes quosdam hac ratione adjungere; sed prudentius forsan faciunt, quod tale nihil præ se ferunt, sed in universum omnibus Cardinalibus favorem suum probare student. Imperator sex aut septem

tificis gratia & favore positum esse
mentis: illi vero circa Pontificem assi
fint, & qui ejus consilia moderantur, &
velint, flectant, mortuo vero Pont
novi eligendi habeant potestatem:
que omnibus modis eo elaborant,
quos rebus suis commodos fore ar
bantur, eorum obsequia multis o
sibi devincirent. Postquam vero e
rientia cognitum est, Cardinales q
cumque constrictos officiis in Pon
eligendo suas magis quam aliorum
tis facere (ex quo factum sæpe est,
Pontifices ii renunciati sint, quos il
nime omnium volebant) electio
Pontificis non à Cardinalium sibi
penso favore, sed unius Dei volunt
pectandam sibi statuerunt, rati, o
operam & sumptus, qui hanc in re
penderentur, perire. Hinc Galli pri
curam hanc omiserunt: & Rex Ca
cus diu ab omni largitione in Card
abstinuit; postea vero paucos quo
certis pensionibus sibi obligavit,
ro circiter, cum sibi subditis, ad
quinque. Nec Gallis difficile foret a
partes quosdam hac ratione adju
sed prudentius forsan faciunt, quo
nihil præ se ferunt, sed in unive
omnibus Cardinalibus favorem
probare student. Imperator sex an

ptem habet sibi obnoxios, quos tamen ille nihil impedit, quo minus libere omnia agant, suoque munere fungantur. Inde fit, ut hodie factionum Cardinales ipsi sint capita. quamvis magnus Hetruriæ, sive Florentiæ Dux, non ignarus, quantum sua intersit, Papam habere, cui tuto fidat, aut certe non diffidat, nihil eorum omnium intermittat, quibus se putat consequi posse; & eum in finem octo vel decem Cardinales habeat confœderatos.

III.

REDITUS ET EXPENSÆ ECCLESIAE ET P. R.

Vectigalia Romæ elocari solent plurimum offerenti, ad novennium, pro triginta quinque Coronatorũ millibus quotannis persolvendis: de quibus, subductis omnibus regalibus, augmentis; fraudibus, quæ committi solent, vinis à vectigalibus immunibus Legatorum, & locorum piorum, aliisque privilegiis, Reverendæ inferuntur, finito locationis tempore, Cameræ coronat. 17000.

Salinæ Romanæ elocantur quoque plurimum offerenti ad septennium, & sub-

ſubductis omnibus regalibus & expenſis redeunt ad Cameram quotannis Coronati 8650.

Impoſitio duorum Carolinorum pro frumenti Romæ molitione, in montem perpetuum à Iulio III repoſita, & poſtea ampliata uſque ad coronatos 21333.3.de quibus ſolvendi quotannis ſeptem coronat.cum dimidio, qui à Pio V ad ſeptem ſunt redacti; qui proventus Fabricæ miniſtris eſt aſſignatus, ejuſque adminiſtratio populo Romano commiſſa, ita tamen ut unus ex Cameræ officialibus ei præſit: Infert coronat.16000.

Impoſitio quadrantis in libra carnis Romæ in montem perpetuum repoſita, pro ſeptem *per cento* à civibus Romanis perſolvendis: quorum fructus ad Montiſtas pro ejus montis extinctione redeunt coronat.20000.

Impoſitio quatuor Iuliorum pro amphora, populo Romano conceſſa, eidem Monti applicata, ad ejus extinctionem inſurgit ad coronat.3000.

Impoſitio quadrantis in libra carnis, ſtatus Eccleſiaſtici, exceptis Roma, Bologna, Camerino & Benevento, elocari ſolet pro ſexaginta coronatorum millibus: de quibus ſubductis expenſis aliiſque regalibus, redeunt ad Cameram coronati 5000.

Præ-

subductis omnibus regalibus & expens[illegible]
redeunt ad Cameram quotannis Coro-
nati 1660.

Impositio duorum Carolinorum p[illegible]
frumenti Romæ molitione, in mon[illegible]
perpetuum à Iulio III reposita, & p[illegible]
amplata usque ad coronatos 2133[illegible]
quibus solvendi quotannis septem c[illegible]
nat. cum dimidio, qui à Pio V ad sep[illegible]
fune redacti; qui proventus Fabricæ
[illegible] est assignatus, ejusque adminis-
tio populo Romano commissa, ita
men ut unus ex Cameræ officialibus
præsit. Infert coronat.16000.

Impositio quadrantis in libra ca[illegible]
Romæ in montem perpetuum repos[illegible]
pro septem per cento à civibus Rom[illegible]
persol.endis: quorum fructus ad M[illegible]
tistas pro ejus montis extinctione [illegible]
cunt coronat.20000.

Impositio quatuor Iuliorum pro [illegible]
phora, populo Romano concessa, [illegible]
Monti applicata, ad ejus extinctione[illegible]
insurgit ad coronat.3000.

Impositio quadrantis in libra ca[illegible]
status Ecclesiastici, exceptis Roma, [illegible]
logna, Camerino & Benevento, eloca[illegible]
solet pro sexaginta coronatorum m[illegible]
bus: de quibus subductis expensis a[illegible]
que regalibus, redeunt ad Camera[illegible]
coronati 5000.

Pr[illegible]

Præpositura veredorum Romæ ac totius Status Ecclesiastici elocari solet pro 5000.coronatis; de quibus, subductis expensis & compensationis, Cameræ remanent coronat.2000.

Tolfanæ aluminis fodinæ elocatæ olim fuerunt Domino Tobiæ Palavicino pro 64500. coronatis annuis: de quibus ipsis operariis cedunt coronati 36500. reliquum Montistis atque aliis, præter regalia Dominorum Cameralium: ita ut hinc nihil ad Cameram perveniat: quin imo sæpius ut sufficiat.

Mons aluminis elocatur pro coronatis annuis 3000.

Census D. Petri insurgunt ad 31000. coronatorum millia, quæ quotannis in festo Petri recipiuntur 31000.

Cleri pro spoliis compositi pendunt quotannis in Festo Sancti Petri coronat. 2160.

Quarta Fratrum Regularium infert quotannis coronat. 30662. De quibus 14960. penduntur Monti Navinali Fratrum, qui paulatim extinguuntur: & 15702. Monti pio recuperationum vacabilium, ita ut & hinc nihil ad Cameram redeat.

Subsidium triennale Marchiæ insurgit ad coronatorum aureorum millia,

nume

numeratis undecim Iuliis pro coronato, quotannis. De quibus ſubductis 400. pro fabricis Annonæ: & 1000. pro fabrica murorum Fani: & 1160. pro muris civitatis Novæ: & Monti Coſero Domino Ioanni Georgio Cæſarini venditis coronat. & coronat. 25. pro diverſis gratiis aut donis: & coronat. 457. pro Quæſtoris proviſione: pendit depoſitario ſingulis menſibus 4000. coronat. & annuatim coronat. 49358.

Subſidium triennale Romaniæ inſurgit ad coronatos 37807. aureos: de quibus ſubducendi 2223. privilegiati, & Venetorum: item 223. qui relinquuntur Quæſtori Provinciæ, pro cuſtodia Illuſt. Legati, qui de iis rationes reddit: & 5400. collegio Illuſt. Clericorum Cameræ pro tribus adjunctis: & 203. Quæſtori, qui dictum hoc ſubſidium colligit, pro ſua proviſione, & pecuniarum Romam deportatione. Superſunt itaque coronati 29758.

Subſidium triennale Vmbriæ aſcendit ad coronatos 39701, numeratis undecim Iuliis pro coronato, de quibus ſubducuntur 741. gratia eorum quibuſdam terris conceſſa: item 9485. qui quotannis Peugiæ Quæſtori numerantur, ad ſupplementum ſolutionis quæſturæ: in poſterum vero horum quoque major

pars

numeratis undecim Iuliis pro corona- quocunque. De quibus subductis 400. fabricis Annonæ: & 1000. pro fa- merorum Fani: & 1160. pro muris Nova: & Monti Cosero Do- Ioanni Georgio Cæsarini venditis co- ... & coronat. 25. pro diversis gratia- donis: & coronat. 457. pro Quæ- provisione: pendit depositario ... mensibus 4000. coronat. & annuos coronat. 4935.

Subsidium triennale Romaniæ ... gis ad coronatos 37807. aureos: de ... bes subducendi 2223. privilegiati, & ... nctorum: item 223. qui relinquuntur Quæstori Provinciæ, pro custodia ... Legati, qui de iis rationes reddit: ... 5400. collegio Illust. Clericorum Ca- ... pro tribus adjunctis: & 203. Quæ- ri, qui dictum hoc subsidium collig- pro sua provisione, & pecuniarum ... mam deportatione. Supersunt ... coronati 29758.

Subsidium triennale Vmbriæ ascen- dit ad coronatos 39701, numeratis un- decim Iuliis pro coronato, de quibus ... ducuntur 741. gratia eorum quibus ... terris concessa: item 9485. qui quotannis Perugiæ Quæstori numerantur ad sup- plementum solutionis quæsturæ: ... pollicrum vero horum quoque major pars

pars recipietur: & 290. pro provisionatis, & deportatione pecuniarum; de quibus provisionato cedunt 200. remanent itaque Cameræ coronati 13076.

Subsidium triennale Campaniæ Maritimæ Latii, & Sabinæ quotannis ascendit ad coronatos 15650. his addita terrarum taxa fiunt coronati aurei 20480. qui anno MDLI è prædicto Papa ad coronatos 17755. reducti sunt. An. vero MDLXXI à Sixto V ad 15553. coronatos aureos redacti: de quibus subductis 770, qui propter impossibilitatem & exemptiones non exiguntur, & pro exactoribus & pecuniæ deportatione, supersunt coronati aurei 14643. ut bonæ monetæ ad Cameram redeant circiter coronati 13632.

Taxa, quam vocant *de Cavalli morti*, Marchiæ ascendit ad coronatos 77721. Quæ illius Provinciæ Quæsturç assignatur, tanquam ejus quæsturæ reditus coronat. 77221.

Taxa eadem, Patrimonii est coronatorum 978. de quibus in assignatione 967. relicti sunt Locatori vectigalium & quæsturarum dicti Patrimonii, reliquum exigitur seorsim coronat. 978.

Eadem taxa Romaniæ ascendit ad coronat. 5027. bonæ monetç, quorum pars in compensationem impenditur pro molendinis Ravennatibus: & pars cedit Col-

legio Montis Pa non vacabilis: ita ut ad Cameram saltem redeant, qui ex quæstura Romaniȩ percipiantur, circiter coronati 800.

Tivolum seu Tibur censum dat annuum coronat. 200. qui olim Cardinali Ferrariæ concessi fuerunt: hodie vero Depositario numerantur coronat. 200.

Augmentum studii triennalis Marchiæ, carnis porcinæ extinctȩ loco, exurgit ad coronat. 10134. numeratis undecim Iuliis pro coronato, de quibus subducuntur cor. 202. pro causa onerosa, & 114. pro exactore, & pecuniarum vectura. Supersunt itaque Cameræ coron. 9842.

Dictum augmentum Provinciæ Romaniæ est coronat. 6512. in auro: de quibus subducuntur 114. propter Terras quȩ minus solvunt in subsidio triennali, & 73. pro provisione exactoris & pecuniarum vectura, ut ad Cameram perveniant coronat. 6325.

Dictum augmentum Provinciæ Patrimonii, est coronat. 2482. in auro: à quibus subductis 305. pro terris quæ nullum pendunt subsidium, & 100. pro exactore, & pecuniarum vectura; Cameræ manent cor. 2423.

Quæsturæ Marchiæ, una cum taxis quas vocant Caballorum, mortuorum, (*di cavalli mortui*,) ejus Provinciȩ elocari

legio Montis Pa non vacabilis: ita ut
Cameram saltem redeant, qui ex qu
stura Romaniæ percipiuntur, circiter
ronati 800.

Tivolum seu Tibur censum dat
coronat. 200. qui olim Card
Ferrariæ concessi fuerunt: hodie
Depositario numerantur coronat.

Augmentum studii triennalis
chiæ, carnis porcinæ extinctę loco
pit ad coronat. 10134. numeratis
cum Iuliis pro coronato, de quibus
ducuntur cor. 202. pro causa onerd
114. pro exactore, & pecuniarum
Superfunt itaque Cameræ coron.

Dictum augmentum Provinciæ
matiæ est coronat. 6512. in auro:
bus subducuntur 114. propter Terras
minus solvunt in subsidio triennali,
71. pro provisione exactoris & pecu
rum vectura, ut ad Cameram perven
coronat. 6325.

Dictum augmentum Provinciæ
trimonii. est coronat. 2482. in
quibus subductis 305. pro terris quæ
hum pendunt subsidium, & 100. pro
actore, & pecuniarum vectura; Came
manent cor. 2423.

Quæsturæ Marchiæ, una cum
quas vocant Caballorum mortuorum
(*di cavalli morti*) ejus Provinciæ
ca

cari solet pro coronatis 62015.

Quæstura Romaniæ elocari solet pro coronatis 3597. numeratis decem Iuliis pro coronato: à quibus subductis pro gubernatione Provincię, & pro Regalibus Cameralium & Depositario 1270, remanent Cameræ coronati 2327.

Tenetur etiam Romanię Quęstor Cameræ numerare residuum Legationis, dum in dicta Provincia Legatus non fuit, pro quo ex subsidio triennali soluti sunt coronati 2720, & 2000. pro Legati provisione: & 3360. pro custodia, & 2220. pro Bol. qui simul faciunt coron. 10300. de quibus subductis 1700. pro provisione Vicelegati, & 1068. pro custodia, supersunt Cameræ cor. 5532.

Vectigal & Quæstura Patrimonii elocari solet pro coronat. 6377. Sed quia multa sunt subducenda hinc Regalia, & variæ expensæ, non multum Cameræ infertur. 6377.

Quæstura Camerini elocari solet per novennium pro coron. 24500. Sed quia multa hinc subducuntur, parum itidem ad Cameram redit. 24500.

Quęstura Perusiæ in Vmbria, & taxa *Caballorum mortuorum* dictę provincię elocari solet per novennium pro coron. 20300. multa autem hinc subducenda regalia & alię expensę: unde parum quo-

que Cameræ restat emolumenti. 20300.

Quęstura Asculi elocari solet per quinquennium pro coronat.6354. de quibus propter varias expensas, parum Cameræ superat. 6354.

Quæstura Campaniæ dat cor. 11000. Sed & hinc propter varias expensas parum ad Cameram redit, 11000.

Quæsturam Noricæ M. Nicolaus Spinelli in potestate habet, pro exposita pro Camera pecunia: & quoniam de ejus reditibus communitati rationem reddit, ad nullas tenetur Cameræ rationes.

Quæstura Casciæ anno 1572. mense Aprili vendita est cuidam Iosepho Hieronymi Foligniano, pro 500. Coronatis aureis Cameræ persolutis: unde nec hujus in Camera habetur ratio.

Quæstura Beneventi tenetur à M. Æmilio Peretti, ex cujus proventibus cor. 454. Cubiculariis, 428. in diversis salariis aliisque expensis consumuntur: 768. gubernatori, & 50. cor. ipsi quęstori cedunt, ita ut parum hinc ad Cameram redeat.

Vectigal Spoleti, M. Baptistæ Blanchi Spoletano per septennium locatum est, pro 4260. coronatis annuis: de quibus Quæstori Perusino 781. & Gubernatori Spoletano 1260. cedunt. Restant Cameræ 2219.

Vectigal Anconæ elocatum est Monti pio

quæ Cameræ restat emolumenti. 1030.

Quæstura Asculi elocari solet per quinquennium pro coronat. 6314. de quibus propter varias expensas, parum Cameræ superest. 6314.

Quæstura Campaniæ dat cor. ... Sed & hinc propter varias expensas parum ad Cameram redit. 1000.

Quæsturam Noriæ M. Nicolaus ... in potestate habet, pro expositis Cameræ pecunia: & quoniam de ... communitati rationem reddit ad nullas tenetur Cameræ rationes.

Quæstura Cæsiæ anno 1572. mense ... vendita est cuidam Iosepho ... Fulginiano, pro 500. Coronatis ... Cameræ persolutis: unde nec ... in Camera habetur ratio.

Quæstura Beneventi tenetur à M. ... Peretti, ex cujus proventibus ... 414. Cubiculariis, 418. in diversis ... aliisque expensis consumuntur. 76 ... ... & 50. cor. ipsi quæstori ... ita et parum hinc ad Cameram redit.

Vectigal Spoleti, M. Baptistæ ... Spoletano per septennium locatum ... pro 4150. coronatis annuis: de quibus Quæstori Perusino 781. & Gubernatori Spoletano 1269. cedunt. Restant Cameræ 2119.

Vectigal Anconæ elocatum est Monti ...

pio recuperatorum pro coron. 3500 annuis, qui collegio assignantur: & 100. Somis frumenti: & quando hæ Somæ non solvuntur, penduntur Cameræ pro iis 1000. coron. pro quolibet anno, & cor. 179. pro Regalibus Dominorum Cameralium. coronat. 3500.

Vectigal Ancaragi & civitatis Novæ elocari solet per quinquennium pro coronatis 1300. annuis, cum onere cor. 117. Secretariis Apostolicis solvendorum, & Monialibus Viterbi. supersunt Cameræ 1010.

Vectigal Biedæ elocari solet per quinquennium pro cor. 1080. qui depositario numerantur. 1080.

Casale Magrotti reddebat quotannis Cameræ coronat. 9240. à Paulo IV Hospitali S. Spiritus venditum. 9240.

Impositio quadrantis in libra carnis Boloniæ, ascendit annuatim ad coronat. 6030. qui Monti Augmenti Bolognæ assignantur. coronat. 6030.

Subsidium triennale Boloniæ assignatum est dicto Monti pro cor. 9900. & fertur assurgere ad coronatorum quinquaginta millia quotannis: totum autem officialibus assignatur. 9900.

Impositio Talorum affocatitiorum olim oppignorata M. Rutilio Alberini, sed hodie liberata infert Cameræ cor. 350.

Censſus Rietenus olim Iohanni Baptiſtæ de Serena oppignoratus pro coronat.400. poſtea Petri Pauli Mignanelli filio conceſſus profert Cameræ coronat. 816.

Locationes Ripæ vendebantur olim pro 250.coronatis : quondam oppignorati M. Franciſco de Fonte, & demum poſſeſſi à M.Hieronymo Ceolo.250.

Minutæ Cancellariȩ reddunt quotannis coronatos 10000. qui fere omnes officialibus & Papæ domeſticis aſſignantur.10000.

De fructibus Montis Religionis cedunt Cameræ quotannis cor.16338.

Vectigal vini Boloniæ locatum fuit olim M. Virginio Ghiſilieri pro cor.600. aureis 600.

De depoſitaria Fani, ſuper Maleficiis Quæſtori Marchiæ aſſignatis, ſuperſunt proventus, quorum habenda ratio, & circiter 100. coronatos annuos ferunt. 100.

Terræ ſiccatæ aquarum clavibus & diverſionibus pendebant olim annuos coronatos 140.

Locatio ſalis Sclavoniæ profert annuatim coronatos aureos 750.

De fructibus Montis Pii extinguibilis percipiuntur quotannis coronati 2350.

De

Census Rietenus olim Iohanni Bapti-
stæ de Serena oppignoratus pro coro-
nat.400. postea Petri Pauli Mignanel-
li[o] concessus profert Cameræ corona-
tos 616.

Locationes Ripæ vendebantur olim
pro 250.coronatis: quondam oppigno-
rati M. Francisco de Fonte, & deinde
possessi à M.Hieronymo Ceolo.250.

Minutæ Cancellariæ reddunt quotan-
nis coronatos 10000. qui fere omnes
[of]ficialibus & Papæ domesticis assigna-
ti.10000.

De fructibus Montis Religionis o-
dant Cameræ quotannis cor.1633.

Vectigal vini Boloniæ locatum fuit
olim M. Virginio Ghisilieri pro coro.
aureis 600.

De depositaria Fani, super Malefi[ciis]
Quæstori Marchiæ assignatis, superfu[nt]
proventus, quorum habenda ratio, sunt
circiter 100. coronatos annuos ferunt
100.

Terræ siccatæ aquarum clavibus
diversionibus pendebant olim annuos
coronatos 140.

Locatio salis Sclavoniæ profert an-
nuatim coronatos aureos 750.

De fructibus Montis Pii extingui-
bilis percipiuntur quotannis corona[ti]
350.

De residuo Montis Avineonensis recipiuntur quotannis coronati 616.

Incerti reditus Sedis Apostolicæ.

DVo primi anni Papæ Sixti protulerunt coronatos 130000.

Collectaria Hispaniæ æstimatur annuatim circiter coronatis 40000.

Collectaria Lusitaniæ profert annuatim plus minusve, coronatos 20000.

Proventus frumenti Patrimonii, Marchiæ, & Romaniæ, tulerunt annuatim circiter coronatos 30000.

Residua Montis vacabilis tulerunt annuatim circiter coronatos 1000.

Fructus Montium vacabilium ferunt annuatim circiter coronatos 7500.

Libertates bonorum Ecclesiasticorum ferunt annuatim circiter coron.3500.

Depositaria Boloniæ fert quotannis circa coronat.4000. qui in illa manent civitate. 4000.

Datariatus plerunque fert quotannis coronatos 68250.

Nota Provisionum à Papa Cardinalibus dandarum.

CArdinalibus à S.B. provisionatis dantur quotannis coronati 1320. Quibusdam plus, & aliis minus.

S.B. Domus præfecto aut Oeconomo

dantur quotannis ad ordinarias suas expensas cor.6000.

Eidem pro aulæ auxilio cor.1200.

Et pro revocatione credentiæ bis quotannis coronat.200.

Pro vestibus familiæ in festo Nativitatis coronat.1720.

Pro vestibus stabulariorum, bis quotannis; nimirum in festo Iohannis,& Nativitatis, coronat.1350.

Pro quibusdam expensis Secretariæ Papæ, singulis tribus mensibus cor. 83. sunt annui coronat.332.

Scribæ in Cancellaria Papæ dantur quotannis coronat.180.

Cantores Capellæ Papæ habent pro omnium provisione coronat.4656.

Aromatario penduntur quotannis pro cera in Capella Papæ, coronat. 1500.

Eidem pro cera ad candelabrum dantur quotannis coronat.1500.

Pro pannis viridibus 240.

Pro expensis diei Iovis ante Pascha, coron. 250.

Pro Palmis aut ramis olearum 270.

Pro rosa aurea,quę alicui donatur,coronati 240.

Pro gladio,cingulo,&pileo,margaritis adornato, cor.380.

Pro palliis holosericis auro intertextis pro Salvatore & Matre virgine,3000.

Pro

[illegible] quotannis ad ordinarias [illegible] pensi cor.6000.

Eidem pro aulæ auriſſo cor.1203.

Is pro revocatione credentiæ bis [illegible] coronat.200.

Pro veſtibus familiæ in festo Nati[illegible] coronat.1710.

Pro veſtibus ſtabulariorum, bis [illegible] in feſto Iohannis [illegible] coronat.1350.

Pro quibuſdam expenſis Secret[illegible] Papæ, ſingulis tribus menſibus cor.[illegible] annui coronat.332.

Scribæ in Cancellaria Papæ [illegible] quotannis coronat.180.

Cantores Capellæ Papæ habent [illegible] provisione coronat.4536.

Aromatario penduntur quotannis pro cera in Capella Papæ, coronat.[illegible]

Eidem pro cera ad candelabrum [illegible] quotannis coronat.1500.

Pro pannis viridibus 240.

Pro expenſis diei Iovis ante Paſch[illegible] coron. 250.

Pro Palmis aut ramis olearum 27[illegible]

Pro roſa aurea, quæ alicui donatur, [illegible] ronati 240.

Pro gladio, cingulo, & pileo, margaritis adornato, cor.380.

Pro palliis holoſericis auro intertextis pro Salvatore & Matre virgine, 3000.

Pit

Pro tentoriis Corporis Domini, & ejus apparatu, 250.

Stipendia cubiculariorum & ſcutariorum, quorum cuique in menſe dantur coronat.20.

Iis qui in Archivis ſunt dantur ſingulis menſibus coronati 25.

Proviſiones Nuntiorum Apoſtolicorum.

Nuntio qui apud Imperatorem reſidet dantur ſingulis menſibus cor.230.

Nuntio qui in Francia reſidet dantur ſingulis menſibus cor.145.

Nuntio Veneto 230.

Nuntio Sabaudo 115.

Nuntio ad Ducem Hetruriæ 57.

Nuntio Germaniæ 115.

Nuntio Poloniæ 230.

Nuntio apud Germaniæ principes 130.

Nuntio Neapolitano : : :

Nuntio Hiſpaniæ : : :

Stipatorum, ſeu S B corporis cuſtodum ſtipendia.

Stipatorum præfecto dantur annui coronati 2400.

Hujus Vicario vel locum tenenti, 639.

Cuſtodi equorum & caſſidum 1077.

Helvetiis quotannis dantur cor.10932.

Iiſdem pro veſtibus 2600.

Iisdem pro pileis & pennaciis 200.

Pro insignibus majoribus & minoribus 1000..

Equitibus pro donativis in festo Nativitatis & aliis, 2000.

Helvetiis dantur etiam ; pro equis, quando Sua Beatitudo Roma spatiatum egreditur, coronati 250.

IIII.

AVCTORITATIS PONTIFICIAE ASSERTIO.

SVMMARIVM.

1, *Pontifex dignitates distribuit, inconsultis quibuslibet Principibus, in quoslibet.*
2, *Reges creat, & deponit.*
3, *Imperii moderatorem se gerit.*
4, *Electores ab Ecclesia Rom. dependent.*
5, *Electio indiget Pontificis confirmatione.*
6, *Iuramentum Imperatoris limitatum postremis temporibus.*
7, *Pontifex Imperatorem deponit.*
8, *Renuntiatio Imperii in manu PP. facienda.*
9, *Titulus sacer à sacrorum Antistite manat.*

10, *Pon-*

[illegible] pro pileis & pennaciis 100.

P[illegible] majoribus & mino-
[illegible]bus 1000.

[illegible] pro donativis in festo Na-
[illegible] aliis, 1000.

Helvetiis dantur etiam, pro [illegible]
quando Sua Beatitudo Roma spatia
egreditur, coronati 150.

IIII.

AVCTORITATIS PONTI-
FICIAE ASSERTIO.

SVMMARIVM.

1. *Pontifex dignitates distribuit, in-*
[illegible] quibuslibet Principibus, [illegible]
libet.
2. *Reges creat, & deponit.*
3. *Imperii moderatorem se gerit.*
4. *Electores ab Ecclesia Rom. [illegible]*
5. *Electio indiget Pontificis confir-*
[illegible].
6. *Iuramentum Imperatoris [illegible]*
postremis temporibus.
7. *Pontifex Imperatorem deponit.*
8. *Renunciatio Imperii in manu PP. [illegible]*
cienda.
9. *Titulus sacer à sacrorum Antisti-*
manat.

10, Po-

10 *Pontifex dignitates dat, adimitque.*
11, *Magnus Etruriæ Dux titulum &c. PP. debet.*
12, *Guiscardi olim Reges à PP. creati.*
13, *Prærogativa Principum comitiis dijudicatæ.*

I.

PApa, supremus Christianorum Pontifex, omnes Ecclesiasticas & Seculares dignitates indifferenter distribuere potest, neque minus in liberos homines, quam in quoscunque cæteris Principibus subjectos.

Quod attinet ad Ecclesiasticas dignitates: explorati juris est, Papam creavisse, & creare solere Cardinales & Episcopos diversarum nationum, sub diversorum Principum imperio constitutos, inconsultis ipsismet Principibus.

Quod ad Seculares spectat: assero, Reges Poloniæ atque Lusitaniæ electos fuisse à Romanis Pontificibus, eorumque populorum Principes, olim titulo Duces, creatos ab ipsis fuisse Reges, atque coronatos.

2 Innocentius III Romæ Petrum Regem Aragonum, uxoremque Reginam in æde S. Pancratii creavit: Coronavit quoque Ioannem Regem Angliæ & Hiberniæ, qui ea regna Sedi Apostolicæ tributaria esse voluit: item Rex Da-

ciæ, Bulgarorum, innumeriq; alii à Pontificibus creati, atque diademate insigniti fuere: quemadmodum in Registris Innocentii III, Honorii III, & Gregorii IX, quæ in Bibliotheca Vaticana asservantur, videre est.

3 Utque Pontificiam auctoritatem magis asseram, ajo, non modo ab iisdem Reges institui, sed etiam regno ac dignitate spoliari; ut Regem Angliæ Innocentius III.

Ex hac assertione auctoritatis Pontificiæ super Reges sequitur illud, ut Pontifex in rebus Imperii multo magis sese immiscere queat, utpote quæ juris Pontificii sunt, Sedique Apostolicæ immediate subjectæ. Id autem probatur, quia Gregorius V numerum Electorum instituit, quibus eligendorum Cæsarum facultatem concessit: Et quanquam authentica exempla Bullæ aureæ, quam hac de causa edidit, proferri nequeunt, [NOTA] nihilominus, cum magnum susceperim laborem, ut hujusce rei dilucidam veritatem comperirem, pleræque patentes literæ cum earum exemplaribus ad manus meas devenere, quibus antiqui multi Doctores expressè fatebantur, suam se authoritatem summis Pontificibus acceptam referre: quemadmodum in arce n... Angeli in Thesauro, & in tribus

libris,

[illegible], innumeriq; alii à Po[illegible] creari, atque diademate insig[illegible] quemadmodum in Registris [illegible] III, Honorii III, & Gregorii [illegible] quæ in Bibliotheca Vaticana asservan[illegible] videre est.

3 Atque Pontificium auctoritatem [illegible], ajo, non modo à [illegible] Reges institui, sed etiam regno [illegible] spoliari; ut Regem Angliæ [illegible] nocentius III.

Ex hac assertione auctoritatis Pon[ti]ficiæ super Reges sequitur illud, ut Po[n]tifex in rebus Imperii multo magis [illegible] quæat, utpote quæ [illegible] [illegible] Sedique Apostolicæ immedia[te] subjecta. Id autem probatur, quia Gre[gorius] V numerum Electorum instituit, quibus eligendorum Cæsarum facul[ta]tem concessit: Et quanquam authen[tica] exempla Bullæ aureæ, quam hac de [re] [illegible], proferri nequeunt, [Non] nihilominus, cum magnum [illegible] laborem, ut hujusce rei dilucidam [veri]tatem comperirem, pleræque [illegible] [illegible] cum earum exemplaribus ad ma[n]us meas devenere, quibus antiqui [illegible] Doctores expresse fatebantur, suam [au]ctoritatem summis Pontificibus acce[p]tam referre: quemadmodum in arce Sancti Angeli in Thesauro, & in tribus libris,

libris, quibus titulus, PRIVILEGIA IMPERATORUM, videre est, nec non in Bibliotheca Vaticana, ubi exempla sunt desumpta ex iis, quæ in arce S. Angeli custodiuntur.

4 Ex quibus clare patet, Electorum auctoritatem, eorumque institutionem, à S. Romana Ecclesia dependere. Quæ ut magis comprobentur, in medium affero, pro diversis temporum occasionibus Electores à diversis Pontificibus eligendi privilegio spoliatos esse: quemadmodum olim Ioannes XXII id effecit. Sed & Leo X Ducem Saxoniæ privavit: Clemens autem VII electionem Caroli V validã fuisse etiam absque ejusdem Ducis suffragio, sustentavit, atque asseruit: quemadmodum in libro quodam, qui corio rubeo integitur, cernere est, cui libro titulus, CAPITULATIONES PRINCIPUM, & conservatur in Pontificio promptuario.

5 In Registris autem Leonis X, & Clementis VII, in Archivio Cameræ Apostolicæ hæc auctoritas lucidius apparet: nam statim atque Rex Romanorum, vel Imperator electus est, Electores à Pontifice confirmationem petunt, sæpiusque, cum Papa consensum non præstitisset, ad novam electionem deventum est: quemadmodum in dictis libris, si dili-

gen

genter attendantur, obſervare eſt.

6 Præterea apparet, Regem Romanorum, vel Imperatorem electum, ſtatim ſolere in manum Pontificis juramentum fidelitatis, obedientiæ & reverentiæ transmittere.

Cernitur quoque, Pontificis auctoritatem ſupremam eſſe in Imperio; & occaſione juramenti ultimi Imperatoris magnæ fuerunt obortæ contentiones, dum ipſe reverentiam polliceri, & jurare tantummodo volebat: & neceſſe eſſet, multas perlegere ſcripturas, quæ tunc temporis à viris peritiſſimis conſcriptę fuere.

7 Adhæc dicimus, Pontificem privare poſſe, ac deponere Imperatorem electum & confirmatum: quemadmodum hac uſus eſt auctoritate adverſus Fridericum, ut legitur in Regiſtris Innocentii III, Honorii III, & Gregorii IX, & adverſus Bavarum, in Regiſtris Ioannis XXII, in bibliotheca Vaticana: de quo argumento plurimæ allatæ ſunt ſcripturæ Avenione, quæ in ſacco quodam cæruleo aſſervantur, cui titulus DE SCHISMATIBVS. Allati enim ſunt Avenione quadraginta circiter libri ſuper ſchiſmate Vrbani VII, uſque ad tempora Martini V, quod Conſtantiæ terminatum eſt, ubi multa leguntur ſcripta à Baldo Oldredo, aliiſque de Pontificis auctoritate, dum

dùm Imperatori, aliiſque Principibus illorum temporum reſponderent.

8 Neque minus ad hæc cognoſcenda conduceret, ſi quis inſpiceret acta renuntiationis Imperii, quam Carolus V. in manus Electorum emiſit in favorem fratris ſui Ferdinandi. Quæ res tempore Pauli IV. à doctiſſimis viris multum agitata, atque diſputata fuit, dicente Pontifice, Imperatorem non poſſe renunciare Imperium in manum Electorum tanquam ſibi inferiorum, ſed in manum Pontificis reſignandum eſſe; atque ita in Conſiſtorio decretum fuit, nempe Imperium tunc vacare, & Pontificiæ diſpoſitioni reſervari. Hæc omnia in Promptuario Pontificio exſtabunt, ac fortaſſis inter ſcripturas Pauli Reſtauri Peruſini, vel ſaltem in Additionibus ad ejus tractatum *De Imperatorum* &c.

Tempore Pauli III, cum Carolus V & Franciſcus I Gallorum Rex ad ſingulare certamen deſcenſuri eſſent, inter cætera, quæ Carolus allegabat, illud erat, ſe filium eſſe ac defenſorem S. Sedis Apoſtolicæ, cui jurejurando obſtrictus erat, ſe de ſeipſo quidquam decernere non poſſe, cum aliis rebus ſpecioſiſſimis.

9 Præterea compertum eſt, donec electus & à Pontifice confirmatus Rex Romanorum Coronam Imperialem ma-

nu Pontificis, vel ejus Legati non recipit, nunquam Imperatorem absolute vocari, sed Electum: sicq; possumus asserere, adhuc nomen illius ab auctoritate Pontificis dependere, quemadmodum etiam S. Majestatis titulus, qui ei conceditur, à S. Sede, utpote res sacra, dimanat.

10 Ex quibus omnibus firmum derivatur axioma, si Papa creat, & privat Electores imperii, confirmatque, probat, reprobat electos ab ipsis imperatores, eo magis posse cuicunque principi ab imperio dependenti quamlibet dignitatem concedere, & ab eodem quomodolibet auferre. Igitur necesse est dictos tres libros inspicere, itidemque Registra Innocentii III, usque ad Gregorium IX, in Bibliotheca Vaticana, ubi similiter servantur Registra, alterum Gregorii VII, alterum Tiberii & Felicis: quæ proderunt ad vindicandam Pontificis, qui eo tempore cum Imperatore super schismate contendebat, auctoritatem: reperietur quoque alterum Ormisdę, nec non Episcopale Clementis IV, separatum ab ejus Registris. Adest præterea liber quidam Nicolai Aragonii, & alter Celsi Camerarii, in quibus ad hanc rem Bullæ innumeræ colliguntur. Allata etiam sunt Avenione omnia Registra Clementis V, usque ad Gregorium XI.

11 Ve-

[illegible], vel eius Legati non [illegible] [illegible] Imperatorem absolute [illegible] [illegible] posssumus asserere, [illegible] [illegible] ab auctoritate Pon[illegible] [illegible] dependere, quemadmodum [illegible] [illegible] titulus, qui ei conceditur [illegible] S. Sede, tempore res sacra, dirimat.

10 Ex quibus omnibus firm[illegible] [illegible], si Papa creat, & [illegible] Electores imperii, confirmatque, [illegible] approbat electos ab ipsis imperatores [illegible] magis posse cuicunque principi ab [illegible] no dependenti quamlibet digni[illegible] concedere, & ab eodem quomodo [illegible] auferre. Igitur necesse est dictos [illegible] bros inspicere, ibidemque Registra [illegible] centii III, usque ad Gregorium IX [illegible] bliotheca Vaticana, ubi similiter [illegible] tur Registra. alterum Gregorii VII, [illegible] rum Tiberii & Felicis: quæ proderunt [illegible] candam Pontificis, qui eo temp[illegible] cum Imperatore super schismate [illegible] debat, auctoritatem: reperietur [illegible] alterum Ormisdę, nec non Epis[illegible] Clementis IV, separatum ab ejus Reg[illegible] stris. Adest præterea liber quidam [illegible] colai Aragonii, & alter Celsi Camer[illegible] in quibus ad hanc rem Bullæ innum[illegible] colliguntur. Allata etiam sunt Aven[illegible] omnia Registra Clementis V, usque ad Gregorium XI.

11 Ve

11 Verum ad hæc libet annectere creationem Celsitudinis Ducis Etrurię: Papa enim huic principi titulum Magni Ducis Etrurię, non Florentię, aut Senarum, concessit: id autem effecit tanquam rei suę arbiter & moderator: quandoquidem in donationibus imperatorum aliorumque Romanę Ecclesię factis, tota etiam continetur Etruria, quam pro parte solummodo possidet. Quod si quis diceret, Pontifici earum rerum, quę non possidet, nihil superesse, nisi titulum: pariter respondetur, Papam hujus Principis Celsitudini solum titulum concessisse.

12 Postremo, ut efficacissimum Pontificię auctoritatis exemplum suggeram, dico, Guiscardos, antequam Neapolitanum regnum Ecclesię feudatarium esset, creatos fuisse, & coronatos Reges ab Anacleto, vel Innocentio II, nisi fallar: totum enim ferme regnum illud tunc Constantinopolitani imperatoris erat, aliorumque: sicuti videre est in quodam libro, qui corio rubro tectus est, & servatur in Bibliotheca Vaticana, cui titulus: DE REGNO SICILIAE.

13 Quod pertinet ad rem Ducis Florentię, necesse est, diversorum Conciliorum acta inspicere, quę nūquam impressa fuerunt: ubi clare videtur, regem Gallię

semper

ſemper anteceſſiſſe Regem Hiſpaniæ, & pleraque alia inter Regnum Poloniæ & Portugalliæ. In his libris, qui in Bibliotheca Vaticana cuſtodiuntur, Oratoris Florentini locus reperitur, itemque Ducis Ferrariæ. Dux Ferrariæ prætendit, aſſeritque, ſibi titulum Magni Ducis ab Alexandro VI fuiſſe delatum, & neceſſe eſt legere Ceremoniale Iulii II. qui immediate ſucceſſit Alexandro VI. Tunc enim in Concilio Lateranenſi edixit Decretum de ſucceſſionibus omnium principum Chriſtianorum, eorumque Oratorum: ibidemque utriuſque Oratoris locus, qualis fuerit, obſervatur: quæ res cum prætenſionem Ducis illius conſecuta fuerit, minimo negotio dijudicari poteſt, Florentiam Ferrariæ antepoſitam fuiſſe.

V.

QVOMODO IMPERIVM ROM. AB AVCTORITATE PP. DEPENDEAT,

Diſſertatio.

SVMMARIVM.

1, *Nullo dominii jure Germanos poſſidere Imperium.*

2, *Juſtius illud PP. quam Germanis, aut aliis, deberi.*

3, Ele-

semper antecessisse Regem Hispaniæ,
plerasque alias item Regnum Poloniæ
Portugalliæ. In his libris, qui in Bib
theca Vaticana custodiuntur, Orat
Florentini locus reperitur, itemque
ris Ferrariæ. Dux Ferrariæ præcas
afferitque, sibi titulum Magni Duci
Alexandro VI fuisse delatum, & nes
est legere Ceremoniale Iulii II. qui
modiate successit Alexandro VI. It
etiam in Concilio Lateranensi edit
certam de successionibus omnium p
cipum Christianorum, eorumque Or
torum: ibidemque utriusque Orat
locus, qualis fuerit, observatur. qua
cum prætensionem Ducis illius con
ta fuerit, minimo negotio dijudicar
est, Florentiam Ferrariæ antepo
fuisse.

V.

QVOMODO IMPERIVM
ROM. AB AVCTORITATE
PP. DEPENDEAT,

Dissertatio.

SVMMARIVM.

1, Nullo dominii jure Germanos pos
Imperium.

2, *Justius illud PP. quam Germanis, &*
aliis, deberi.

3, El

3, *Electus Imperator, nondum est Imperator.*

4, *Distinguenda principia Imperiorum. Imperium Caroli M. & successorum, & Imperium Othonis I inter se differunt. Et, Othones tres à PP. electi.*

5, *Electorum jus à Pontifice, contra falsas quorundam assertiones. Et, Modus eligendi diversus ut Pontificis, ita Imperatoris.*

6, *Confirmationi renuntiaverunt Imperatores.*

7, *Pontificis jurisdictio universalis.*

I.

Quia cuncta, quæ possidentur ab hominibus, præter illa, quæ natura contingunt, aut tanquam ab ipsis quæsita, aut hæreditate, aut concessione, vel contractu aliquo possidentur. Primo modo, explorata res est, Imperium ab Alemanis nequaquam possideri: Etenim neque illud unquam acquisiverunt, neque totum possident Romanum Imperium, imo neque præcipuas Imperii sedes, sed ipsius portionem tantummodo: quam portionem ipsi majori non retinent jure, quam tot aliæ nationes vindicare possent, præsertim Turcæ, quorum ratio potior fortasse censenda est, cum latius regnent, Novamque R

nam [id est, Constantinopolim] obtineant.

2 Vel justius in Pontifice residet Imperium: cum urbi Romæ dominetur. Altero modo Imperium nunquam apud ipsorum majores constitit, nisi forte se Gallorum statuant successores esse: & nihilominus in eodem Imperio validiora jura, quam ipsi Galli habeant, adstruere sibi nequeunt, imo multo invalidiora, quia Gallia & Germania olim Francorum fuit, & altera dicta est orientalis Francia, altera occidentalis, & hæc nomen servavit, hæc vero in totum non retinet Quod si præter Francos, Gothos in medium adduxerint, aliasque gentes, quæ Italiam, multasque provincias inundaverunt: primo respondetur, hos populos à Germanis longe alios fuisse, deinde ipsis nunquam titulum Imperii attributum, deniq; omnia, quæcunque armis sibi subjugaverunt, ab iis amissa fuisse, vel cum populis provinciarum eosdem factos, & in unum corpus redactos fuisse: quod si ii jus aliquod sibi arrogaverint, id certe posterorum potius esse censendum est, quam majorum suorum, qui in Gothia remanserunt.

3 Tertio modo nullum jus aut originem ostendere queunt, præter jus & originem, quæ à Pontificibus derivatur,

sicque

ſicque recentium Imperatorum confirmatio ad Papam ſpectabit: & antequam ipſe Imperatores confirmet, atque coronet, profecto nequeunt decentius Imperatores nuncupari, quam electus à Capitulo alicujus Eccleſiæ revera Paſtor illius ſit antequam à Pontifice confirmetur: hac tamen diſtinctione, quod Papa ex ſe ipſo confirmat, per alios eligit.

4 Ideo errant graviſſime ii, qui præſens Imperium ab antiquo Romano minime diſcriminant. Hoc enim à Romanis Pontificibus nullum ſumpſit initium, ſed tantum ab illo Pontifex, velut caput Eccleſiæ, & Chriſti Vicarius in veneratione habebatur. Similiter in errore verſantur, qui hoc Imperium ab eo, quod habuerunt Caroli Magni ſucceſſores, non diſtinguunt: Etenim hoc in Othone Primo auſpiciis Ioannis XII, vel XIII, incepit, poſtquam per multos annos Occidentale Imperium ceſſaviſſet. Neque ſatis eſt illud afferre, ante Othonem electionis jus in Germania fuiſſe: nam electio illa Regum Germaniæ erat, nullo adjuncto titulo ſive prætextu Imperii: qualis modo habetur in regno Poloniæ, & ad noſtra uſque tempora in regno Bohemiæ, & ad patrum noſtrorum ætatem in regno Hungariæ perduravit: imo toto eo tempore, quo ritus eli-

gendi in Germania obſervabatur, in regno Galliæ, in quo poſteri Caroli Magni continuo regnavere, titulus Imperii nunquam uſurpatus eſt, ceſſavitque penitus hæc dignitas in toto Occidente uſque ad Othonem: qui à Pontifice Imperator creatus fuit, eique ſucceſſor deſignatus Otho Secundus ipſius filius: poſt cujus mortem cum Germani Germanum Imperatorem exoptarent, Itali vero Italum, Papa illorum temporum, qui fuit Benedictus VII, Tertium Othonem approbavit: cujus quanquam tumultuaria fuiſſet electio, tamen à voluntate Pontificis vires, atque vigorem ſuſcepit: hic fuit Otho ille, qui Gregorii V. Saxonis intuitu, Germanis primum eligendi Imperatoris authoritatem impertitus eſt.

5 Quamobrem niſi Pontificis hæc donatio atque conceſſio allegetur, non video, cur electus à Germanis Imperator ſit magis Imperator, quam quilibet alius Chriſtianus Princeps. Et nihilominus eo uſque provehitur odium, atque malignitas nonnullorum recentium Theologorum Germaniæ, ut, quo ſedis Apoſtolicæ authoritatem evellant, conentur illius provinciæ jura funditus deſtruere: primo aſſerentes rerum temporalium curam ad Papam non pertinere: deinde,

ad

ad ipsum non pertinuisse, transferre Imperium: demum, Imperium potius Pontificatui præesse debere. Quibus responderi potest: Primum à Deo sacerdotibus populi sui gubernationem ac dominatum delegatum fuisse, cumque multis post annis Regem petiisset, ore Samuelis jussit illum præmoneri de omnibus incommodis quæ passurus esset. Quoad alteram exceptionem, respondetur: Auctoritatem Imperatorum olim fuisse tributam ipsis à populo, pariterque justis de causis populo ereptam. A quo cum tempore Leonis Iconomachi Occidens concessus fuisset, Gregorius III tanquam pater & protector Christianorum, rogatus obstitit: sed tunc dilata re, Adrianus I & Leo III necessitate adducti Carolum Magnum ad hoc Imperium evexere. Verum quoad tertiam assertionem, Imperium habere jus in Papatum, ut cæteras rationes omittam, quicunque hoc asserit, negat factum ipsum, moremque quo hodie Christiana Respublica gubernatur.

6 Quod si quis Pontifices confirmatos ab Imperatoribus legens, aliter judicat, longe fallitur, quia Imperiorum diversitatem non distinguit: cui auctoritati confirmandi Pontifices Ludovicus etiam renuntiavit, cognoscens, id muneris

ad laicos non pertinerę:qua de re Decretum habemus Adriani III,quod deinde à Leone VIII revocatum fuit ob insolentiam populi: ac proinde brevi quodam tempore Imperatores eandem confirmationis auctoritatem obtinuere: nam prætermisso, quod sub Leone IX observata non fuerit,hujus rei memoria nulla amplius post Gregorium VII ad hæc usque tempora viguit; quandoquidem cessaverat caussa & necessitas, propter quam ipsa Ecclesia sponte ad hoc remedium confugiebat, postquam populo erepta fuerat Pontificem eligendi facultas sub Innocentio II.

7 Quod multo magis effectum est sub Alexandro III. donec ad Cardinales opera Innocentii III integra eligendi facultas redacta est, sub quo in Concilio Lateranensi, determinatum fuit à septuaginta Archiepiscopis coram Legatis omnium principum Christianorum, *Sanctam hanc Sedem iurisdictionem obtinere in omni loco, & super omnes auctoritatem habere, ac potestatem cognoscendi caussas Principum, eosque regnis suis ex causa privandi, atque in ea inducendi.*

DE CONSTANTINI DONATIONE.

Albericus de Rosate IC. ∫ per L. 2. Cod. De quadrien. præſ ript.

ET quod pro hac parte multum facit actus Conſtantini, qui Silveſtro gladium tradidit, & inſignia regalia: aliquid de ipſa Donatione agamus. Ipſe enim Conſtantinus, ſecundum aliquos, Imperii prodigus prædicta & quamplurima alia donavit Silveſtro, & ſucceſſoribus ſuis: de quibus ſerioſe & plene habetur in [Gratiani] Decretis, XCVI Diſtinct. *Conſtantinus*, & capp. ſeqq. Licet quidam habeant totum pro uno capitulo, quidam pro diverſis. Et tangitur in textu & gloſſ. *De Electio. C. fundamenta.* lib. VI. Eo enim tempore omnes Eccleſiæ & Eccleſiaſticæ perſonæ eidem & Imperio ſuberant, ut d. c. *Conſtantinus* probatur. Eundem etiam corona propria coronavit, & (ut ibi patet) fere omnem Imperialem poteſtatem conceſſit: & multas civitates & provincias donavit: etiam Imperiale palatium, & civitatem Romanam, ut notatur etiam ff. De offic. Præf. Vrb. l. 1 §. *Cum urbem*. Quod (ſicut puto) factum fuit inſtinctu & voluntate divina. Licet audiverim à magnis viris,

quod tunc vox fuerit audita de cœlo, dicens: *Hodie ſeminatum eſt venenum aſpidum in Eccleſia Dei.* Et dicunt hoc reperiri in antiquis authenticis ſcripturis. Et ita etiam narrat Magiſter Iohannes Pariſienſis libro De poteſtate Papali & Imperiali, cap. xxi. ubi de iſta Donatione ſatis diffuſe tractatur. Audivi etiam à fide dignis, quod tempore Bonifacii VIII, quidam Cardinalis de Ordine Ciſtercienſium, homo maximæ reputationis & ſcientiæ, quadam feſtivitate dum ſermocinaretur, in concluſione dixit: *Quod per eoſdem gradus & paſſus, per quos Eccleſia aſcenderat in temporalibus, deſcenderet uſque ad extremam paupertatem Silveſtri:* & quod ad hoc adduxit validas rationes & auctoritates divinæ Scripturæ. Videamus ergo, utrum dicta Donatio fieri potuit per Conſtantinum, in præjudicium Imperii, & ſucceſſorum, &c.

Pleniſſimam formam ipſius Donationis originalem (ut loquitur) repræſentavit idem Albericus ad Tit. Cod. *De offic. Praf. Vrb. Vide & Martinum Polonum, ſub Silveſtro.*

FRAN-

FRANCISCVS GVICCIARDINVS

Hiſtoriarum lib. IV, celebri loco, qui in vulgatis editionibus expunctus, & nuper reſtitutus eſt, ſic inter alia habet.

FAma quoque eſt, Conſtantinum Orientis provinciarum motibus Imperii ſedem Byzantium, poſt de ſuo nomine Conſtantinopolim appellatam, transferre compulſum, [Silveſtro I] Pontifici Romanæ Vrbis aliarumque & urbium & regionum in Italia imperium donaſſe. Quæ fama quamvis à ſequentibus Pontificibus diligenter fuerit enutrita & ſuſtentata, eorumque auctoritate à multis credita, eſt nihilominus cum ab ſcriptoribus graviſſimis [Laurentio inprimis Valla, & aliis] tum vero rebus ipſis refutata. Illud autem certo conſtat, & tunc & longo poſt tempore, urbem Romam, Italiamque omnem tanquam Imperio Cæſarum obnoxiam, ab Imperatorum miniſtris ac præfectis fuiſſe gubernatam. Nec deſunt, qui, quidquid de Conſtantino & Silveſtro dicitur, (uſque adeo ſæpe profundis in tenebris res vetuſtæ demerſæ latent) redarguant, oſtendantque eos longe diverſis temporibus extitiſſe: nemo tamen negat, Imperii Conſtantinopolim

polim translatione ad Pontificum potentiam viam esse patefactam, ex eaque originem habuisse. Nam indies magis & magis Imperatorum auctoritate, tum ex illorum continua absentia, tum quod gravissimis in Oriente bellis distinerentur, in Italia debilitata, populus Romanus ab Imperatorum obedientia paulatim desciscens, atque ob eam rem tanto magis Pontifices præsentes respiciens, eis cæpit non obedientiam quidem, sed voluntarium quoddam obsequium exhibere. &c.

MIRACVLIS PENE SIMILIA

sunt, quæ

De donariis Templorum à Constantino Imp. collatis, scribit Platina in Silvestro I. Vide.

OFFICIALES ET MINISTRI PONTIFICIS.

INnumeri sunt & multi, & superat illius Aula magnificentia omnes Christianorum Principum: & tanta est eius observantia, ut ne Cardinalis quidem, qui dignitate Regibus comparantur, urbe exeat, nisi petita & impetrata licentia. Cardinalium in urbe semper ad minimum XL, si non L sunt: interdum LXX, plus

plus minusve, juxta Pontificis arbitrium, & creationem. Archiepiscopi ad hoc plurimi, & Episcoporum magnus numerus. In familia Pontificis:

Auditores Rotæ	XII.
Clerici Cameræ	VII
Thesaurarius	I.
Auditor Cameræ	I.
Regens Cancellariæ	I.
Protonotarii Apostolici	VII.
Subdiaconi	VI.
Acolythi	VIII.
Secretarii Apostolici	VIII.
Corrector Cancellariæ	I.
Summista	I.
De Consuetis	I.
Abbreviatores majores	XII.
Abbreviatores minores	VI.
Custos Cancellariæ	I.
Secretarius schedularum	I.
Ostiarius Cancellariæ	I.
Scriptores Apostolici	CI.
Cubicularii Apostolici	LX.
Scutiferi vel Dapiferi Apostolici	CXL.
Milites S. Petri	CCCC.
Milites S. Pauli	CC.
Scriptores Brevium	LXXXI.
Procuratores pœnitentiariæ	XXIV.
Scriptores pœnitentiariæ	XXVIII.
Collectores plumbi	CIV.
Correctores pœnitentiariæ	II.

Sol-

Sollicitatores de Ianizaris	c.
Correctores Archivii	x.
Scriptores Archivii	x.
Magistri plumbi	III.
Secretarii bullarum salariatarum	VIII.
Registratores bullarum earundem	IV.
Magistri registratarum bullarum	IV.
Auditores Contradictarum	XIV.
Magistri Supplicationum	VI.
Notarii Cameræ Apostolicæ	IX.
Scriptores registri Supplicationum	XX.
Notarii Auditores Cameræ	X.
Notarii Rotæ	XLVIII.
Notarii Vicarii Papæ	IV.
Notarii Gubernatoris civilis	II.
Notarius Maleficiorum	I.
Notarius Cancellariæ	I.
Præsidentes Ripæ	CXLI.
Portionarii	DCXII.
Cursores	XIX.
Servitores — Armorum	XXIV.
Servitores — Virgæ rubeæ	XVI.
Servitores — Catenæ sacri palatii	LXII.
Servitores — Portæ ferreæ	XXVI.
Equites levis armaturæ	c, vel cc.
Bombardarii milites vel sclopetarii	ccc.
Helvetii, custodes portarum Palatii Pontificii, & quotidianas excubias agentes	cc.
Interdum etiam	ccc.

VI. MI-

VI.
MIRABILIA VRBIS ROMÆ.

De ambitu Vrbis.

MVrus Vrbis Romæ habet trecentas ſexaginta & unam turres. Propugnacula ſex millia & nonaginta, & XXII millia Porticularia. In circuitu vero ſunt XXII, exceptis Trans-Tiberim, & urbe Leonina, & Porticu S.Petri: ubi ſunt XX milliaria.

De Portis infra Vrbem.

Portæ inclytæ ſunt hæ:

Porta Capena, quæ dicitur S.Pauli.

Porta Appia, quæ ducit ad *Domine quo vadis.*

Porta Latina, ubi S.Ioannes fuit miſſus in oleo.

Porta Metioni ubi rivulus influit Vrbem.

Porta Aſinaria, in Laterano.

Porta Lavicana, quæ major eſt, juxta S.Crucem in Ieruſalem.

Porta Taurina, vel Tiburtina, quæ S.Laurentii dicitur.

Porta Numentana, quæ vadit ad S. Agnetem virginem.

Porta Salaria, quæ vadit verſus S. Sabinam.

Porta Pinciana, quæ est circa ecclesiam S.Felicis.
Porta Flaminia, quæ est circa ecclesiam S.Mariæ de populo.
Porta Collina, quæ est contra templum Adriani supra pontem.

De Portis trans Tiberim.

Portæ trans Tiberim sunt tres:
Porta Septimiana, ubi videlicet laudes factæ fuerunt Octaviano Imperatori.
Porta Aurea (*imo* Aurelia) scilicet S.Pancratii.
Porta Portuensis.

In Porticu S.Petri sunt duæ portæ: scilicet,
Porta Castelli S.Angeli, &
Porta Viridaria.

De Montibus infra Vrbem.

Mons Ianiculus, ubi est S.Petrus.
Mons Taurinus, qui dicitur Ianitarius.
Mons Aventinus, ubi est ecclesia S.Sabinæ.
Mons Quirinalis, quia ibi stabant Quirites, ubi est ecclesia S.Stephani, quæ dicitur In Cœlio monte.
Mons Tarpeius, vel Capitolinus, ubi est Palatium senatorum.
Mons Palatinus, ubi est Palatium majus.
Mons Esquilinus super alios montes dicitur,

citur, ubi eſt baſilica S. Mariæ majoris.
Mons Viminalis, ubi eſt eccleſia S. Agathę: ubi Virgilius captus fuit à Romanis; qui viſibiliter exiens à carcere, perrexit Neapolim. [*Nuga.*]

De Pontibus Vrbis.

Pontes Vrbis Romæ ſunt iſti:
Pons Adriani, vel Iudæorum.
Pons Fabiani, juxta prefatum pontem.
Pons Gratiani.
Pons Senatorum. [*al.* Senatorius.]
Pons Theodoſii, &
Pons Valentini [*ſ* Valentiniani.]

De Palatiis.

Palatia Imperatorum ſunt hæc:
Palatium Senatuum, juxta S. Sixtum.
Palatium Claudii, inter Coliſeum & S. Petrum ad vincula.
Palatium Conſtantini, in Laterano.
Palatium Romuli, inter S. Mariam novam & Coſmam: ubi ſex * Ædes Pietatis & Concordię. ubi poſuit Romulus ſuam ſtatuam, dicens: *Hæc ſtatua non cadet, donec Virgo pariet.* Et ſtatim, cum B. Maria virgo peperit, ſtatua corruit.
Palatium Trajani, ubi eſt Columna x x paſſuum.

Palatium Silveſtri.
Palatium Antonii ,(*l.* Antonini) ubi eſt alia Columna XXXIII paſſuum.
Palatium Neronis,ubi eſt angulea S.Petri.
Palatium Octaviani, ad S. Laurentium in Lucina.

De Arcubus triumphalibus.

Arcus triumphales ſunt hi : qui fiebant alicui Imperatori redeunti; ſub quibus cum honore ducebatur à Senatoribus,& ejus victoria ad memoriam eorum in arcu ſculpebatur.

Arcus Theodoſii, Valentini (*l.* Valentiniani)& Gratiani Imppp.ad S.Vitum.
Arcus Conſtantini Imperatoris juxta Coliſeum.
Arcus ſeptem lucernarum Titi & Veſpaſiani.ubi eſt candelabrum Moyſi cum arca, habens ſeptem brachia , in pede turris calculatoriæ.
Arcus Iulii , & Senatoris, ad S.Mariam novam.
Arcus Octaviani Imp. ad S. Laurentium in Lucina.
Arcus Antonii (*l.* Antonini) ad Columnam.

De aliis Arcubus.

Alii ſunt Arcus non triumphales , ſed memoriales. Vt eſt, Arcus Pietatis ante S.Ma-

S. Mariam rotundam: ubi accidit quædam historia de paupere muliere, cujus filius occisus erat à vicinæ suæ filio: quæ petiit jus sibi fieri ab Imperatore Trajano, parato ire ad exercitum: qui se jus dixit facturum in reditu: quæ respondit, Forsan Domine non redibis: qui statim fecit ibi consistorium, & fecit ei secundum quæ petierat, judicavitque juvenem homicidam moriturum: quem mulier petiit sibi reddi pro recompensatione sui filii mortui. Quod ita factum est: & mulier fatebatur se plenum jus recepisse: & ditata ab Imperatore recessit. [*Nugæ*]

De Thermis.

Thermæ dicuntur palatia magna, habentia maximas cryptas subterraneas, in quibus tempore hyemali fiebat ignis maximus; æstivo autem tempore replebantur aquis, ut curia in superioribus commorans magis delectaretur: quod in thermis Diocletiani & Maximiani adhuc videri potest.

Thermæ Limpiadis (*l.* Olympiadis) apud S. Laurentium in Palisperna.

Thermæ Domitianæ Tiberinæ sunt retro ad Mariam rotundam.

Thermæ Alexandrinæ, ubi est Hospitale de thermis.

De Theatris.

Theatra sunt ista:

Theatrum Titi & Vespasiani, ad Catecumbas.

Theatrum Tarquinii Imperatoris ad Septisolium.

Theatrum Pompeii, ad S. Laurentium in Damaso: & est ibi

Theatrum Flaminium [*imo*, Circus Flaminius.]

De angulea S. Petri. [*Nugæ.*]

Ibi est memoria Cæsaris; ubi splendidus cinis in suo sarcofagio, id est malo erco, requiescit: ut sicut eo vivente totus mundus ei subjectus erat, sic ipso mortuo omnia corpora mortuorum sibi subjacerent. Vbi in giro mali scriptum est:

Cæsar tantus erat, quo nullus major in orbe.
Ille sed in modico nunc tantus clauditur antro.

Intra scriptum:

—— stat Cæsaris alta columna,
Regia structura, quanta non extat in aula.
Si lapis est unus, dic, qua fuit arte levatus?
Et si sint plures: dic, ubi congeries?

De Cœmiteriis.

Cœmiterium Calepodii, ad S. Pancratium.
Cœmiterium S. Agathę.
Cœmiterium S. Viti, ad Portam Collinam.
S. Felicis, Calixti, ad Catecumbas.
Cœmiterium Concordiani, (*imo* Gordiani) foris portam Latinam.
S. Agnetis, & alia quamplura cœmiteria: quę in multis locis descendebantur per tria milliaria; ubi Sancti abscondebantur.

Loca, ubi Sancti paßi sunt.

Foris portam Appiam fuit decollatus S. Sixtus, prope *Domine quo vadis.* ubi fuit templum Martis.
Ante S. Nereum, intus cavati.
Ad S. Georgium, domus Lucinę: & est ibi Velum aureum.
Aqua Salvia ad S. Anastasium, ubi decollatus fuit S. Paulus.
Hortus Lucinę, ubi est Ecclesia S. Pauli: & est ibi prope amphibiatum, [amphitheatrum *scripsit auctor, sed* hippodromum *sive* circum *habet Ado. in Martyrolog.* XIII. *Kal. Febr.*] ubi est corda, (*imo* cloaca) in quam jactatum

ζ 2 fuit

fuit corpus S. Sebaſtiani; qui revelavit corpus ſuum Lucinæ, dicens: Invenies corpus meum pendens in vico (*l.* unco) per pedes juxta ſtratam quæ dicitur via Cornelii juxta Girolum. [*an* Girlum? *Sed vide Adonem d.l.*]

Arcus Romanorum, ubi B. Silveſter & Conſtantinus obligaverunt ſe abinde. ubi fuit domus Telluris.

Ante Martem.

Thermæ Lampiadis, (*l.* Olympiadis,) ubi fuit aſſatus S. Laurentius in Paliſperna.

Palatium Tiburtinum, (Pal. Tiberii, *Ado in Martyrolog.* IV *Idus Aug.*) ubi Decius & Valerianus receſſerunt ab Laurentio mortuo.

Arcus flammeus, [*l.* Flaminius.]

Ad pontem Iudęorum, trans Tiberim.

Infra palatium Neronis, & templum Apollinis, quod dicitur S. Petronellæ.

Ante eccleſiam S. Petri fuit Vaticanum, ubi vates, id eſt ſacerdotes, canebant ſua officia.

Ante templum Apollinis fuit caſtrum Neronis, ubi nunc eſt eccleſia S. Andreæ.

In faſtigio Pantheonis, id eſt, Mariæ rotundæ, fuit Pinea ærea deaurata, quæ nunc eſt ante eccleſiam S. Petri; quæ cooperta erat tabulis æreis deauratis: ita quod à longe videbatur quaſi mons

mons aureus, cujus pulchritudo adhuc in parte apparet.

De Templis.

Ante palatium Alexandri fuit templum Æneæ & Pompeii, miræ pulchritudinis. Monumentum vero Pompeii, quod dicitur, marmoreum, decenter ornatum, fuit oraculum Apollinis. Et eccleſia S. Viti fuit ſecretarium Neronis. In palatio Antonii (*an* Antonini?) eſt templum divi Adriani. In campo Martis fuit templum Martis: in quo eligebantur Conſules IV Kal. Iulii, & morabantur uſque ad Kal. Ian. In hoc templo ponebant Romani roſtra navium, ut eſſent ſpecula omnium gentium. Iuxta Pantheon erat templum Minervæ. Apud Cyriacum erat templum Veſtæ. In Calcari eſt templum Veneris. Monaſterium Roſæ fuit caſtellum Iunonis.

De Capitolio.

Capitolium dicitur eo, quod erat caput totius mundi: in quo Conſules & Senatores morabantur ad conſulendum Vrbi: cujus facies cooperta erat muris altis & aureis, vitro & auro undique coopertum.

Infra Capitolium fuit palatium pro magna parte aureum, lapidibus pretioſis exor-

exornatum; quod dicebatur valere tertiam partem mundi: in quo tot ſtatuæ erant imaginum, quot ſunt mundi provinciæ. Et habebat quælibet imago tintinabulum in collo per artem Mathematicam diſpoſitum: ut quando aliqua regio populo Romano rebellis efficeretur, ſtatim hujus provinciæ imago vertebat dorſum imagini Vrbis Romæ; quæ major erat ſuper alias, tanquam Domina; & tintinabulum, quod habebat in collo, ſonabat. Tunc cuſtodes Capitolii dicebant id Senatui: ſtatimque mittebat legiones militum ad expugnandum provinciam. [*Nugæ, & quidem nugaciſſimæ.*]

Erant in Capitolio plura templa. Super Arcum erat templum Cæſaris, & Veſtæ; ubi Senatores ponebant Iulium Cæſarem in cathedram ut Martii. Et ex parte Capitolii erat templum Iunonis. Iuxta forum publicum erat templum Herculis in Tarpeio, & Achillis; ubi interfectus eſt Iulius Cæſar à Senatu, in loco ubi eſt Eccleſia Ara-cæli. Et fuerunt palatia ſimul juncta: palatium Phœbi & Carmentis: ubi Octavianus vidit viſionem ſuam in cælo. Iuxta Caneparium eſt templum Iani, qui erat Capitolii cuſtos.

De equis marmoreis, [*in Quirinali.*]

Equi & homines nudi, (*ipsi doctores sunt*) significant quod tempore Imperatoris Tiberii fuerunt duo philosophi, juvenes scilicet, Praxitelis & Pitias (*imò* Phidias & Praxiteles:) qui dixerunt se esse tantæ sapientiæ ut quicquid Imperator illis absentibus in camera sua diceret, ipsi referrent de verbo ad verbum. Quod fecerunt, ut dixerunt: & inde pecuniam non petierunt, sed memoriam sempiternam. Itaque Philosophi haberent duos equos marmoreos calcantes terram: quod significat Principes hujus sæculi. Quia nudi sunt circa equos, significat, quod altis extensis brachiis, & replicatis digitis narrabant quæ futura erant: ut sicut nudi sunt, ita scientia hujus mundi in eorum mentibus nuda & aperta est. [*Nugæ. Ut & ridiculum prorsus, quod sequitur: cum statuam æneam equestrem M. Antonini Pii Imperatoris in area Capitolina hodieque visendam, nescio quem liberatorem Urbis fingit. Apage, apage.*]

De rustico sedente super equum [*nugæ nugacissimæ.*]

Ad Lateranum est equus æreus & deauratus, qui dicitur Caballus Constanti-

ni. Sed non eſt ſic: nam qui volunt ſcire verum, hoc perlegant. Tempore Conſulum & Senatorum quidam Rex potentiſſimus ex Orientis partibus Romam venit, multa ſtrage Romanum populum affligens. Tunc quidam ruſticus, armiger magnæ fortitudinis, virtutis, & prudentię, dixit Conſulibus & Senatoribus: Numquid, ſi eſſet aliquis liberans vos de tribulatione iſta, quid à Senatu recipere mereretur? Reſponderunt: Quidquid peteret, obtineret. Qui ait illis: Date mihi xxx talenta auri, & inſuper memoriam fieri ſempiternam: itaque equũ ęreum, & ſtaturam meam deſuper, facietis: & ab illis vos in brevi liberabo. Qui dixerunt, ſe omnia facturos. Ille vero ait: Media nocte ſurgetis, & omnes eſtote armati bene, & ſtetis infra muros in ſpelunca: & quidquid vobis dixero, facietis. Et reſponderunt: Faciemus. Ruſticus vero aſcendit equum ſuum maximum ſine ſella, tollenſque falcem, exivit foras tanquam vellet colligere herbas: viditque Regem venientem ad arborem pro neceſſariis ſuis. Super quam arborem cucumagia ſedebat, dulciterque canebat. Ruſticus hoc audiens, acceſſit propius. Socii Regis, putantes ruſticum de ſuis eſſe, clamare ſic cœperunt: Ruſtice, ne tangas Regem; quia ſi tetigeris,

ris, ſuſpenderis. Ruſticus vero, ſpretis eorum minis, per fortitudinem Regem parvæ ſtaturæ cito arripuit, & eum ſublevans poſuit coram ſe ſuper equum, & fugit ad Vrbem velociter, clamans voce magna ad homines Vrbis in cavernis latitantes: *Exite foras, interficite exercitum Regis, quoniam ipſum coram me nunc teneo captum* Qui exeuntes ad vocem ejus, multos occiderunt: & alii in fugam verſi ſunt. Romani habito triumpho, ſolverunt ei aurum quod petierat: & fecerunt memoriam ejus, & in præſentatione ſtaturæ ſuæ. nam poſuerunt coram palatio Lateranenſi unum equum æreum & deauratum, & ſtaturam ipſius deſuper ſedentem deauratam, extenſa manu dextra, cum qua Regem ceperat: & ſuper caput equi quandam cucumagiam poſuerunt; ad cujus cantum victoriam habuerunt: ipſam ſtaturam Regis, quæ parva erat, retro ligatam manibus ſub dicto equo collocarunt.

De Coliſeo. [*Nugæ.*]

Coliſeum fuit templum Solis miræ magnitudinis & pulchritudinis, diverſis cavernis adaptatum: & coopertum erat cælo æreo & deaurato, ubi tonitrua, fulgura, & coruſcationes fiebant, & pluviæ mittebantur per fiſtulas plumbeas. Et

Et erant ibi signa supercælestia, & Planetæ cum Solé & Luna quadrigis vehi videbantur. In medio sedebat dominus Phœbus deus Solis, qui pedes ad dextram vertebat, & caput ejus cælum tangebat: qui palmam in manu sua tenebat, designans quod Roma totum mundum regebat. Post vero multum temporis spatium B. Silvester jussit templum destrui, & alia etiam quamplura: ne peregrini venirent Romam propter ædificia antiqua,& Deorum famam; & non propter ecclesias Sanctorum transirent multimoda devotione. Caput vero & manus prædicti idoli cum pomo ad palatiũ inLaterano fecit poni in memoriam: quæ palma & caput Sampsonis falso vocantur à vulgo. Palatium præfatum erat templum Turbi, per quod intrabant: & præfata simulatio in querimonia fundebat tempore Consultuum & Senatorum orationes.

De S. Maria rotunda, & Pantheone M. Agrippæ. [*Nugæ.*]

Agrippa præfatus subjugavitRomano Senatui Sclavos & Saxones. Occidere fecit & jussit IV legiones.In ejus revocatione tintinabulum statuæ præsidis, quæ erat in templo Iovis & Minervę, sonabat: quia statua uniuscujusque Regni totius

tius Orbis in templo illo erat posita cum tintinabulo ad collum: quando sonabat, Regnum id cognoscebatur rebelle. Hujus autem statuæ prędidis tintinabulum audiens sacerdos, qui erat in spelūca in hebdomada illa, nunciabat Sacerdotibus. Senatores autem legationem hanc pręfato Agrippę injunxerunt, ut iret ad Persas subjugandum. Qui omnino renuens, & dicens se non posse pati tantum laborem: tandem victus, petiit consilium trium dierum: infra quos quadam nocte ex nimio cogitatu fatigatus obdormivit, & quędam fœmina ei apparuit, quæ ait: Agrippa, quid cogitas? in magno es cogitatu; consolare, & promitte mihi templum quale ostendam tibi, & dicam quomodo eris victurus. Qui dixit, Faciam, domina. Illa ostendit ei in visione templum rotundum ad modum Pantheon. Ille vero dixit: Domina, quæ es tu? Quæ respondit: Ego sum Cybeles mater Deorum, fac mihi libamina & Neptuno, qui est Deus maris, ad honorem meum, quia tecum erimus, & vinces omnes rebelles. Agrippa vero surgens recitavit hæc Senatui, & civitates acquieverunt verbis suis. Igitur cum magno apparatu navium & v legionibus militum venit ad Persas & debellavit, & posuit sub tributo Senatui Romano annuatim. Et rediens

Romam

Romam, fecit templum fieri quod promiſerat, & dedicavit ad honorem Cybelis matris Deorum, & impoſuit huic nomen Pantheon, & fecit ſtaturam Cybelis deauratam, quam poſuit in faſtigio Pantheon ſuper foramen, & cooperuit eam mirifico tegumento æreo & deaurato.

B. vero Bonifacius Papa poſt multum temporis videns id templum tam egregie dedicatum ad honorem Cybelis, antequam Chriſtiani perturbarentur aliquoties à dæmonibus, acceſſit ad Chriſtianum Imperatorem (*Phocam*) rogans eum hoc templum ſibi tradi. Quod Imperator conceſſit eidem libenter. Papa vero cum populo Rom. 1 Kal. Novemb. dedicavit idem, & ſtatuit ex illo die Romanus Pontifex cum Populo Romano, ibi convenirent, & populus communicaret ſicut in die Nativitatis Domini: & eodem die per univerſum orbem B. V. Mariæ & omnium SS. celebraretur.

De Octaviano Imperatore & eccleſia S. Mariæ Ara cœli.

Poſt vero multum temporis, Senatores videntes Octavianum tantæ pulchritudinis & proſperitatis, & quod totum (*orbem*) tributarium fecerat, dixerunt: Volumus te adorare, quia divinitas in

te eſt,

te eſt; ſi hoc non eſſet,non emergerentur tibi proſpera. Qui renuens, inducias poſtulavit:& ad ſe Sibyllam Tiburtinam vocari fecit, cui quod Senatores dixerunt, recitavit, & quod ſpatium trium dierum petiit ut ſibi conſuleret: in quibus artum jejunium operata eſt. Poſt tres dies reſpondit Imperatori: Sit judici ſignum, tellus ſudore madeſcit, de cœlo Rex venit per ſecula futurus illico. Poſtquam dixiſſet hoc, cœlum apertum eſt, & ſplendor maximus irruit ſuper eum,viditque in cœlo virginem pulcherrimam, & puerum in brachiis, tenentem ſuper altare Dei, quod miraretur valde. Audivit vocem dicentem: HAEC ARA EST FILII DEI. Qui ſtatim procidit in terram, & adoravit Chriſtum venturum. Quod recitavit Senatoribus. De quo mirati ſunt valde. Et fuit hæc viſio in camera Imperatoris, ubi nunc eſt eccleſia S.Mariæ in Capitolio: & ideo vocatur S.Maria Ara-cœli. Et eſt eccleſia Fratrum Minorum.

Exemplar, unde hæc Mirabilia typis deſcripta, eſt impreſſum Romæ per Ioannem Beſicken Alemannum, Anno MCCCCCVI.

De-

Descriptio ecclesiæ S. Mariæ rotundæ.

Vbi nunc divæ Mariæ rotundæ, & omnium Sanctorum ecclesia, apud gentiles templum Iovis Vltoris fuit. Aliquando Cybeli sacrum: cujus deæ caput antiqui operis & saxi muro templi inclusum adhuc cernitur: à M. Agrippa Pantheum, quasi τῶν πάντων θεῶν, dictum: Marti tandem ac Veneri, qui auctores Vrbis & populi Romani habiti sunt, consecratum. Ado Viennensis Archiepiscopus in veteri Martyrologio Romano, Kalendis Novembris, Pantheon vetus fanum, à Domitiano prius factum scribit. Hoc Bonifacius III Pontifex à Phoca Imperatore acceptum B. Mariæ & omnibus Sanctis dicavit. fuitque primum dictum, *Virgo ad Martyres*: sicuti nunc à circulari forma, *S. Maria rotunda*. Altum est pedes CXLIV, totidem latum. Contignationes æneis trabibus canalium modo compactæ, pedum XL, ut testatur Baptista Leo. Valvæ ingentes, item trabes ex ære Corinthio, & inauratæ. Lithostrotum varii marmoris. Aræ duæ marmoreæ, sex marmoratæ. Interstitia sex columnarum spatio distantia. Parietes olim marmore incrustati fuerunt, nunc latericii sunt. Testudo templi laqueata, vacuis circumquaque spatiis relictis, ne nimio

mio pondere premeretur. Caret totum fenestris, & penitus clausum, nisi in meditullio convexi foramen rotundum æneis inauratisque trabibus fultum, quod lumen præbet: eique in pavimento subjectum ad imbres excipiendos impluvium. Ad foramen illud XL gradibus plumbeis ascenditur. Sed priusquam eo perveniatur, bini ambitus sunt, ad quorum primum ex imo templi per cl gradus est eũdum. In tecto nunc sunt plumbeæ laminæ, quę olim argenteæ fuerunt, quas Constans Imperator Constantini Iunioris filius detexit, & in usum suum transtulit. Gradus ænei ante templum sublati, & saxeis permutati sunt. Ascensum ad templum fuit per gradus XII. nunc per totidem descenditur. Ex quo intelligimus, quam alte ibi sit ex ruinis solum exaggeratum. Inter omnia Vrbis opera, nullum admirabilius, sive molem, sive artem, sive impensam spectes, nullum etiam ex antiquissimis integrius ad hæc usque secula perduravit.

FINIS.

